הצופה

ה, יום שישי, י"ח טבת תשמ"ח (8.1.1988) • שנה נ"א • גליון 14580 • המחיר: 1.20 ש"ח, כולל מע"מ

עתון ההנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי ✱ מייסד ועורך ראשון הרב מאיר בר-אילן ז"ל

הדלקת הנר

	מוצ"ש	קי"ש
ירושלים	4.15	5.30
תל-אביב	4.33	5.32
חיפה	4.23	5.29
באר-שבע	4.31	5.30
אילה	4.35	5.36

היום

פרשת שמות

	יום ששי	שבת
הפרק:	ישעיה כהדכו	ישעיה כרכח
המשנה:	שביעית י, דח	שביעית ותרומות
הדף — בבלי:	סנהדרין עב	יד"א, פ"א
ירושלמי:	בבא מציעא כד	סנהדרין עג
ההלכה:	שו"ע חס, ר"ב	בבא מציעא כה
רמב"ם:	אבל רח	שו"ע תט"ו, יר"ב
		אבל פ"א
הזריחה:	6.36	6.36
השקיעה:	4.55	4.56
סוף זמן ק"ש:	8.24	8.24

ועידת בני־עקיבא קוראת להקמת ישובים חדשים

מאת סופרנו בירושלים

הועידה העולמית השביעית של בני־עקיבא קוראה להקמת ישובים חדשים ולביסוס הישובים הקיימים מתוך שאיפה לריבונות יהודית בכל חלקי ארץ ישראל.

ההלטה זו והחלטות אחרות ב־ בנושאים שעמדו על סדר יומה של הועידה נתקבלו בתום שלושה ימי דיונים.

הועידה קוראת לתנועה הדתית לאומית לגבש יוזמות בנושאים בדרך בין ההבדלים הפוליטיים על הפרק ולא להגרר אחרי יוזמות שלא ברוח הציונות הדתית.

בהחלטה אחרת בבעיה הועידה הדה לגבה הקיטוב שבין הדתיים (סוף בעמוד 2)

חוגים מדיניים בודקים תגובות לקריאתו של חנא סניורה למרי אזרחי בשטחים

עורך העתון „אל פג'ר", המזוהה עם אש"ף, קרא לערבים להפסיק לקנות סיגריות מתוצרת ישראל כצעד ראשון למרי אזרחי

מאת סופר „הצופה" וכתב עתי"ם

ראש הממשלה יצחק שמיר הנחה ליועץ המשפטי לבדוק כיצד ניתן להגיב, משפטית, לקריאתו של חנא סניורה למרי אזרחי בשטחים.

בראיון לרדיו אמר שמיר כי קריאתו של סניורה יש בה כדי להיפרש אולי פרשום יותר מאשר צעד מעשי וכי הוא מקווה שהערבים לא יענו לקריאה ולא ישבשו את היחסים.

חנא סניורה עורך העתון „אל־פג'ר" המזוהה עם אש"ף קרא אתמול לערביי השטחים להפסיק החל מהיום יום ו' לקנות סיגריות מתוצרת ישראל, זאת כצעד ראשון להדיונים של מרי אזרחי.

סניורה השווה בדבריו את צעדי המרי והאזרחים שהונהג בראשונה של מהאטמה גנדי בהודו. בשיחה עם כתב עתי"ם אמר סניורה כי עד עתה הצטרף אליו רק אחד כמבאר קאור בקריאה זו.

קאזר מסיק למרי אזרחי מזה כמה ימים. אך עתה זכה ל־ ראשונה לתשומת לב נרחבת וזאת עקב אי הארכת אשרת התייר שלו והכוונה לסלקו מהארץ.

עוד הוסיף סניורה כי הוא נותן שבוע ימים עד כבת לבחון את קריאתו בנבנתה על ידי הרשויות שטחים, אם תצליח קריאה זו אמר יקרא להפסקת צריכת משקאות קלים ... הוצרת ישראל.

בראיון עם כתב הטלוויזיה אמר חנא סניורה, כי קריאתו להתחיל (סוף בעמוד 2)

סגן מזכיר האו"ם יגיע היום לבדוק המצב ב„שטחים"

שמיר לא יקבלו לשיחה — פרס כן

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ראש הממשלה יצחק שמיר לא יקבל את סגן מזכיר האו"ם מרק גולדינג שעתיד לבוא, כצפוי היום, לישראל לחקור את המצב בשטחים בהתאם להחלטת מועצת הבטחון.

לעומת זאת, שר החוץ שמעון פרס יקבל את גולדינג לשיחה יחד עם מנהלי ההסברה של ישראל להחלטה מעצת הבטחון של האו"ם.

גולדינג יסייר בשטחים ויהיה אורח ארגוני האו"ם באזור.

שלטונות הבטחון יצטרפו לספל באבטחת סיוריו.

הוא עומד לחבר דו"ח עבור מזכיר האו"ם על מה שיראה ויבצא. כן ייפגש עם ראשי הציבור הערבי בשטחים ובעזה ויעשה את סמכויותיהם.

פרס ינסה לשכנע את ברעם לחזור בו מהתפטרותו

מזכ"ל מפלגת העבודה ח"כ עוזי ברעם הפתיע אתמול את חבריו בהודיעו על התפטרותו מהתפקיד בלא שנימק צעדו זה

מאת יאיר שיף סופר „הצופה"

סגן ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס ייפגש בשבת עם ח"כ עוזי ברעם כדי לשכנעו לחזור בו מהתפטרותו, עליה הודיע אתמול בישיבת לשכת המזכירות של מפלגת העבודה.

מקורביו של ח"כ עוזי ברעם אומרים כי התפטרותו באה נוכח ביקורת קשים שהטחו בגדו בישיבת „פורום" שלשום מפי שר הבטחון יצחק רבין ומפי שרים אחרים, וזאת ללא כל נסיבות מצד מכון פרס להגן עליו מהתקפות מבקרי הביקורת.

בגבה זכן רב סבור ח"כ ברעם כי ... המפלגה שמעון פרס אינו ... בו בחברות וכי אינו זוכה ל־ ... בישיבת הלשכה קרא ... לברעם לחזור בו מהתפ־ ... פטרותו הלשכה כולה ... ראש עיריית רמת־גן ... שנבנה.

העמדות הנבואות שנוקט ברעם בתפקידו במזכ"ל הקשו לו שותפים ... במפלגה ... בסניפים ומבורכו המפלגה זוכה ... לתמיכה רבה.

במפלגת העבודה מאמינים כי ... יהיה לשכנע את ברעם לחזור בו מהתפטרותו אולם הם יעשה זאת ... לאחר שימלאו למספר תנאים שיציב בפני הנהגת מפלגת העבודה.

אתמול הקריא ברעם את מכתב התפטרותו בישיבת הלשכה, בלי שאיש ידע על הצעד להתרחש.

בראיון ל„קול ישראל" אמר כי מוסדות המפלגה צריכים עתה לדון בהודעתו וכי הוא ממשיך לכהן כחבר כנסת בקדנציה זו.

הוא ציין כי אין בדעתו להצטרף לממשלה.

בהתייחסו לתפקידו כיו"ר ועדת הבחירות של המערך אמר ברעם כי הוא עוד לא התייחס לכך.

שולץ: הידידות בין ארה"ב וישראל אינה ניתנת לערעור

מחובתה של ישראל לשמור על החוק והסדר בשטחים, אך אנו מאמינים שניתן לבצע חובה זו ללא שימוש בכח קטלני

וושינגטון, (היופ"קתיים) — לפעלת הדמוקרטיים המקובלים מצפה לקשר בין ארה"ב לישראל, הידידות בין שתי המדינות אי־ כה ואינה ניתנת לערעור — זאת אמר אתמול שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, בפסיבת העיתונאים הראשונה שערך מאז ההתפרעות בשטחים ב־9 בדצמבר.

„אני חושב שחשוב הדבר שכל אחד יכיר בכך שבמחובתה של ישראל היא לשמור על החוק והסדר בשטחים המוחזקים, אמר שולץ, „אנו מאמינים כי ניתן לבצע חובה זו ללא שימוש בכח קטלני, ואף אמרנו זאת", הוסיף שר החוץ האמריקאי.

עם זאת הדגיש שולץ שאסור להבין שלא כהלכה את הביקורת הא־ מריקאית שנמתחה על ישראל על הפעלת כוח קטלני לבלימת ה־ מהומות, זאת תמיכת וושינגטון ב־ החלטת האו"ם המגנה את ישראל על הגירוש של פלסטינים.

„ברור לי השוב הדבר שהכל יבינו שארה"ב רואה בידידותה עם ישראל ובמעוצבת יחסיה עם ישראל השדה־יסוד שאינם ניתנים לערעור", אמר שולץ, בהוסיפו: „אין לפרש שלא כהלכה הצבעה (בארה"ב) כאילו היא משקפת דבר אחר".

בהמשך דבריו הפנים שר החוץ האמריקאי: „לבעיה, אני בטוח כי האפשרות להלוך בזמן להוכן על דרך של ידיד, בכלליה את עוצמת הידידות".

בדברים אלה רבה שולץ וההדפה שנתקבלה שהאחד בהצבעה במועצה של האו"ם ביום ג', במעמד זה הצ־ טרפה וושינגטון — זו הפעם הראשונה בשתי שנים — לגינוי הנדונות בגינוי לישראל.

„כל ההיסטוריה של המהות העם־ אמריקאים.

בין ברואה כי מיניה באו... בינתיים — בשר, ב... ה— פעיל לא הפיגה את בעיה... אמר שולץ לעיתונאים.

„התפתחויות אשר הניעו לבינו... ביום יותר, הוא אמר על ידי... שולץ התכחש לתמיכתו לעתיד... של ציונות. אמר שאל האם יענו בגלל ביטחון יהודית ארה"ב בי ישראל.

שולץ תגדיר את ישראל בעדינות בביקורתה ההכאה זכוה, לציבור הארצית „ההביע את גירוש".

„בעית בעית יעולה ההטינגר... אנו פותרים בעיות אלה. לפתרון ביתכים מהלכים... אנו על כל זאת קשרים אלה אינם ניתנים לערעור". אמר שולץ, אשר נפגש באורח פרטי עם מנהיגים יהודיים

הרבנים הראשיים תומכים בהקמת איגוד ארצי של רבני השכונות

מאת שלום צוריאל סופרנו בי־ם

הרבנים הראשיים לישראל הגר"א שפירא והגר"מ אליהו פרסמו גילוי דעת בו הם מביעים תמיכה בהחלטה מבפני הק־ מת איגוד ארצי של רבני ה־ שכונות והישובים.

בגילוי הדעת שפרסמו שני הרב־ נים הראשיים נאמר: מזה זמן רב שסבר הרבנים בישראל היו בקיפה בבעיה קשה באה. עתה נתברר ש־ הדרך ההיחה לתקן את שכרם ה־ בעות היא ע"י הקמת איגוד מסוד־ר ביניהם.

איגוד זה יעבוד על מעמדם וזכו־ תם של הרבנים בכבוד הראוי לרב בישראל. דבר זה יאיר דיים את קרן התורה הרבנות בישראל.

במכתב להכרזת איגוד הרבנים כותב הרב הראשי לישראל הגר"א שפירא: בהתכנסה לאחת כבבר הקמת ארגון רבנים נפרד, אם יש בזה אחדות הכה בהתאגדות רב־ נים בישראל, כן הוא אי כן המסד־ ר הגנת על הקהלה הם הכל ידועים שאדרבא ישנה מסורת בידי זה שבכל מקום שהיה ניתן, הת־ אגדו רבנים באגודה אחת.

בהמשך מכתבו מביע הרב הרא־ שי שורה של נקודים בהם הנבה גדולי ישראל בהקמת ארגון רבנים בכל אזור ואזור, דבר שהיה בו בשום תועלת רבה להצלחת כבוד התורה.

שמיר: במקום לגנות — היה עדיף שארה"ב תעביר שגרירותה לי־ם

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ההצבעה של ארה"ב במועצת הבטחון בעד ההחלטה הקוראת ל־ ישראל להמנע מגירושים של מסיתים בשטחים אינה מתרומה מהבן לשינוי עמדות. לעומת זה טוב היה אילו ארה"ב היתה מע־ בירה את שגרירותה לירושלים — אמר אתמול ראש הממשלה יצחק שמיר למשלחת של מנהיגים יהודיים מארה"ב.

הצבעה זו — אמר — איננה מעוד־ דת גורמים מתונים באזור לשתף פעולה למען פתרון של שלום. הצ־ בעת ארה"ב לא באה בהפתעה. הי־

לוקי דעות יש לפעמים גם בין ה־ חברים הטובים ביותר.

בפגישה עם יו"ר הפרלמנט הקנדי ג'ון הלן פרייזר אמר מר שמיר כי ישראל עומדת עתה לפני צורה חד־ שה של מאבק נגדה, המתבטא ב־ הפגנות אלימות הנועדות לגרום ל־ אובדן נפשות. בשביל ארגוני הטרור כל הרוג פלשתינאי הוא פסטיבל — אמר שמיר.

בנסיון לפגוע דרכים איך להת־ גבר על גל האלימות הזה, הוסיף ראה"מ בהשפעתו כי המצב כאן שונה מאשר באלג'יר או בהודו, הוא שונה גם ממה שהיה בימי המנדט הבריטי. האנגלים הלוא יום אחד לחזור לאנגליה, כך קרה לצרפתים שעזבו את אלג'יר, אבל לנו אין ברירה, לא נעזוב את ארצנו.

פרס: ערפאת מוכן למו"מ ישיר מיידי

מאת סופר „הצופה"

אני מתנגד למו"מ עם ער־ פאת, במיוחן שבמקומו של דבר ערפאה יכול להתפטר רק במסי־ גרת שלה פלשתינאית וישראלית עם צבא פלשתינאי משלה, ולכך אני מוכן, זאת למדינה שערפאה מעוניין מוכן לפתוח במו"מ ישיר מיד, ללא ועידה בינלאומית" — אמר אתמול שמעון פרס בהופעתו בפני המפלגים של מפלגת העבודה באוניברסיטת תל־ אביב.

פרס הוסיף כי לצורת זאת, ניתן לפתור צורך מו"מ עם משלחת ירדנית־ פלשתינאית, שתביא לפתרון הבעיה הפלשתינאית במסגרת ירדנית־פלס־ תינאית. לרבות ש... דרכו ל־ ההסדר את הכיוון בוועידה בינלאו־ מית.

תחזית מזג האויר

מעונן חלקית. השקוי לשבת: נוח והאוויר יהיה נאה.

ירושלים 4—10, רמת הגולן 2—11, צפת 2—10, חיפה 10—17, טבריה 8—18, נצרת 5—15, צפורה 5—18, שומרון 5—16, תל אביב 9—19, לוד 6—17, יריחו 6—20, עזה 10—19, באר שבע 5—15, אילת 9—20.

יעקבי הציע לממשלה להמשיך בגביית מס היסף

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

שר הכלכלה גד יעקבי הגיש לממשלה הצעה להמשיך ולגבות את מס יסף, בשיעור הביא להכ־ נסה נוספת של 55 מיליון שקל לשנה.

על פי ההצעה ישתמשו בסכום זה להגדלת תקציב־חינוך, בריאות, אי־ זורי פיתוח ויצוא.

בדברי ההסבר להצעתו אומר גד יעקבי כי הרפורמה במס הכנסה לא הופר אם ימשך מס הוסף שנה נו־ ספת, נוכח מצוקת התקציב.

„אילו היתה הממשלה עומדת ב־ התחייבותה כלפי המשך התקצבה לילד הראשון ותחילה ביצוע תימוך הינם בבני ילדים, היה ניתן לטעון שיש גם בעניין זה לקיים את ה־ התחייבות. אולם לא ניתן לקיים התחייבות אחת כלפי הכנסות גבו־ הות בכיווית, בעוד שהאוצרות נו־ הות", שזה של הכלכלה.

מכבי ת"א ניצחה את אלופת גרמניה

קבוצת הכדורסל של מכבי ת"א ניצחה אמש בקלן את אלופת גר־ מניה בתוצאה 102:108.

במחצית היתה התוצאה 46:50.

המשחק היה במסגרת בית הגמר לאלופות.

השקל פוחת ביחס לדולר ב־1.8% ב־3 ימים

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

השקל פוחת ביחס לדולר ב־ שלושת הימים האחרונים בשיעור של 1.8%.

פיחות זה הוא התאמה לשינויים בשער הדולר בעולם בהתחשב ב־ משקלו בסל המטבעות שאליו צמוד השקל.

במקביל היה ייסוף קטן של הש־ קל לעומת המטבעות האירופאים והין היפני.

עם זה, הבהירו האוצר ובנק ישר־ ראל, שאין כוונה לבצע בזמן ה־ קרוב פיחות יזום.

✱ הסכסוך האמריקאי הגיאל א־ גודה, דהקונגרס בהמלצה הבין אי־ מול על ההלטות לכלול 8 מיליוני דולר להקמת בתי ספר יהודיים־ספ־ רדיים בצרפת, בתקציב שאושר ב־ חודש שעבר בקונגרס. בראיון ש־ פורסם בעיתון „הגעלולו אדוורטייר", אמר אינויה כי הוסיף הקצבה זו לתקציב הסיוע לפליטים, כדי ל־ אפשר ליהודים יוצאי צפון אפריקה החיים בצרפת, להגן על תרבותם, „דתם, שפתם ותרבותם הן הבסיס המבטיח את הישרדותם". אבל, הק־ צבה זו, בטענה שהקונגרס נאל"ך ל־ הקטין את התקציב הפדראלי, עו־ רה פולמוס עם בוודינגטון.

„מרכז הרב" מעניקה אותות כבוד לאנשי „תורה וציון"

ירושלים (שירות „הצופה") — בטקס שלישי הקיים יערך ב־... בארה"ב בנוכחות הרב הראשי ל־ ישראל הגר"א שפירא, מקום הפי־ ... אותות כבוד של „עמודי תו־ רה וציון" לשישה אישים דגולים מקהילה יהודית.

הטקס יתקיים במסגרת ה„דינר" ה־ ... של הישיבה המצורה ההרבה ... בקהילה הדתית ציונית שבניו־ יורק.

בין מקבלי האות הרב מרדכי פר־ ... לשעבר הרב הראשי לצה"ל, ... רב בית הכנסת שבשוינרים והוא ... הישיבה, הרב בילטון פר־ ... נשיא הסתדרות הרבנים בא־ מריקה, הרב מרק אנגל רבה של הקהילה הספרדית הפורטוגזית בניו־ יורק, הרב שרגא שיינפלד רבה של קהילת ישראל הצעיר בקווינס ניו־ יורק ונשיא פועלי אגו"י, פרופסור ... נשיא אגוד קולי והרב ... כהן, כהן מקוניטקס.

במעמד זה יודגש ייחודה הכלל ישראלי של ישיבת מרכז הרב אשר לפיה ומכחה פועלת הרבנות הר־ אשית לישראל בשני מאחד את כלל האומה לתורתה.

הרב הראשי לישראל הגר"א שפירא יקיים במסגרת ביקורו שי־ חות בענייני דבנות ולשורות הקשר בין ישראל והתפוצות. כמו כן יגיע שיעורים תורניים, ויפגש עם שורה של אישים המצפים על מעצבי דעת הקהל היהודית בארה"ב.

ברוך דיין האמת

בצער רב ובינון קודר הננו מודיעים על פטירת בתי, רעייתי, אמי ואחותנו היקרה

שרה בת ר' יהושע **שטיגליץ** ע"ה

לבית ליכטנשטיין

הלויה נערכה אור ליום שישי י"ח בטבת תשמ"ח בהר המנוחות בירושלים.

יושבים שבעה בבית המנוחה, רחוב רמת הגולן 3, קרית שרת, חולון.

המתאבלים:

משפחות שטיגליץ, ליכטנשטיין, זוהר ופרומר

בצער רב ובינון קודר אני מודיעים על פטירת של אבינו וסבנו היקר

ר' ישראל דב בריטברד ז"ל

כפר עציון — ירושלים

ההלויה התקיימה אתמול להר הזיתים

יושבים שבעה בביתו, רח' ... 10 ... בית וגן ירושלים.

המתאבלים:

בנו: אשר יאסתר בריטברד

בתו: שרה ושלום רוזנברג

בנו: אליהו ואילה בריטברד

הנכדים והנינים

במלאות שלושים לפטירתו של בעלי, אבינו

משה קנלר ז"ל

תתקיים טקס גילוי מצבה

ביום ראשון, כ' שבת תשמ"ח (10.1.88)

בשעה 15.00 בהר המנוחות בירושלים

אוטובוס יצא מבני־ברק.

מירושלים, ... 14.00

המשפחה

ישיבת בני עקיבא נתניה — קרן מלגות „שיח יצחק" ע"ש הקדוש יצחק לביא ז"ל

במלאות שלוש עשרה שנים לנפילתו של יסודנו בוגר הישיבה, הק'

סמל **יצחק לביא** ז"ל

בנ"ע עציון

נתכנס בע"ה בבית המדרש של הישיבה ללימוד תורה בציבור לזכרו ולעילוי נשמתו

ביום ראשון כ' בטבת תשמ"ח (10.1.88)

סדר היום:

✡ התכנסות בשעה 18.45

✡ שיעור בהלכה ובאגדה ע"י הרב בן ציון נשר שליט"א רב הישיבה אור"ת עציון

בנושא: הצלת אחרים ע"י סיכון עצמי.

בשעה 19.00:

✡ לימוד משניות, תפילת ערבית.

בו ביום עליה לקברו בבית העלמין הצבאי בקרית שאול בשעה 3.00 אחה"צ.

ההסעה תצא מרח' יהודה הנשיא פינת מוהליבר, בני־ברק בשעה 2.30 אחה"צ.

בית הישיבה — המשפחה

ישיבת בני־עקיבא נתניה

מדינת־ישראל המשרד לענייני דתות — מרכז לחינוך דתי בישראל, ארגון עולי ארצות המערב — קרן מלגות ע"ש ר' יעקב שטראוס ז"ל

טקס חלוקת מלגות

מקרן המלגות המשותפת של המשרד לעניני דתות והמרכז לחינוך דתי בישראל — הקרן למלגות ארגון עולי ארצות המערב,

תתקיים בעז"ה ביום ראשון — כ' בטבת תשמ"ח (10.1.88) בשעה 4.00 אחה"צ באולם „היכל־שלמה", רח' המלך ג'ורג' 58, ירושלים.

בתכנית:

פותח ומנחה:

מר שמשון קרופניק — יו"ר ועדת המלגות, ארגון עולי ארצות המערב.

אורחי כבוד:

מר זבולון אורלב — מנכ"ל המשרד לענייני דתות.

הגב' ג. שטראוס — ניו־יורק.

דברי ברכה:

הרב דוד טלזנר — נשיא ארגון עולי ארצות המערב.

מר מאיר הלברטל — יו"ר המרכז לחינוך הדתי בישראל.

חלוקת המלגות.

בעזרת השם יתברך — ירושלים עיה"ק תובב"א

אזכרה לזי"נ

מרת **שולמית קלויזנר** ע"ה

בת מורי ר' יעקב בדשן זכינסקי זצ"ל

ואשת ... ר' יוסף סקלצקי הי"ו שליט"א

למלאות השלושים -

ביום ראשון, כ' טבת תשמ"ח — 10 בינואר 1988

עליה לקבר וגילוי מצבה

בהר הזיתים — ... אינטרקונטיננטל) בשעה 3:15 אחה"צ

ישאו דברים:

... — הרב יוסף חיים קלויזנר

בנם ... — ד"ר חיים ברוור

ערב עיון במשנת הרמב"ם —

פתיחת שנה ציון יובל השמונה מאות וחמישים להולדתו — בבית המדרש הגדול — ביוהבנ"ס ע"ש עגנון, תלפיות, ירושלים (אוטובוס קו 7) — בשעה 5:50 (לאחר תפילת ערבית)

בהשתתפות:

מרן הרב מאירם ברגיקר שליט"א — רב דנויורק לשעבר

מרן הרב שאר ישוב כהן שליט"א — הרב הראשי

הרב אליהו אביחיל — הראב"ד לחיפה

הרב יוסף חיים (בר משה ז"ל) קלויזנר

משו"ש — ... ת.ד. 10064 ירושלים

למכירה בבני־ברק

קוטג'ים מפוארים

7 חדרים + מרתף עליון

בהר שלום ברח' הארזים

פרטים במקום:

052—82728

הרבנות המקומית — המועצה הדתית

נהריה

למורנו ורבנו

הרב ד"ר **אהרן קלר** שליט"א

ולרעייתו — הרבנית

למורנו ורבנו

הרב **ישעיהו בנייטליס** שליט"א

ולרעייתו — הרבנית

ברכת מזל טוב לבבית

לרגל הכנס הנכד־הבן **אבישי נתן** נ"י — לעול המצוות

יהי רצון שתרוו ממנו נחת

הרב דוד חי אבוחצירא — רב העיר — נסים דהן — יו"ר המועצה הדתית

אליהו אבוטבול — רב השכונה — וחברי המועצה

אמונה

ישיבת ההנהלה הארצית

תתקיים אי"ה ביום ראשון, כ' טבת תשמ"ח בשעה 2.30 אחר־הצהרים (10.1.88) בבית התנועה בתל־אביב

ארגון המורים הדתיים בישראל

המועצה התשיעית הארצית

הזמנה

חברי המועצה מוזמנים בזה לישיבת מועצה מס. 1

שתתקיים אי"ה ביום רביעי, ר"ח שבט תשמ"ח (20.1.88)

בשעה 15.00, במלון „פאלאס" — רחוב הירקון, תל-אביב

הנושא:

היערכות לבחירות בהסתדרות המורים

הישיבה תמשך עד שעה 19.00

פרטים נוספים נשלחו בהזמנות אישיות

חברי המנינים יפגשו במלון בשעה 13.00

נא לדייק!

בברכת חברים,

שמריהו בן צור

יו"ר ארגון ... בישראל

היכונו לחגיגות סיום לימוד הרמב"ם היומי

במעמד מרנן ורבנן גדולי התורה והחסידות שליט"א

החגיגה המרכזית — ז' בשבט תשמ"ח

בהיכל יד אליהו בתל־אביב

בשעה 6:00 בערב. הכניסה בכרטיסים. להשיג בבתי חב"ד.

על הצפה

יד לשלום

שר־הביטחון הבהיר מעל במת־הכנסת את עיקרי המדיניות הישראלית בכל הקשור בטיפול בהתפרעויות. בדבריו השמיע הבהרה חד־משמעית לכל תושבי השטחים, למדינות המערב ולעמי ערב שהאלימות והסידור לא ישיגו דבר. אמנם אין זו הפעם הראשונה ששר־הביטחון משמיע דברים מסוג זה, בכל זאת הפעם היתה להם חשיבות מיוחדת בשל נסיבות שהזמן גרמן, כגון, ההצבעה האנטי־ישראלית של ארה"ב במועצת־הביטחון, דברי המחאה שהשמיעו ראשי מדינות באירופה נגד גירוש המסיתים והמסתה המתנהלת כעת בקרב התושבים הערביים ביו"ש ובירושלים שבין־החומות לפתוח ב„מרי אזרחי".

מדיניות „היד החזקה" שנוקט צה"ל היא מחויבת המציאות, כדי לעקור את האלימות מהשורש ולהביא להחזרת הרגיעה ביו"ש. זה תנאי מוקדם לכל משא־ומתן. זאת יש לחזור ולהבהיר היטב לתושבי השטחים. וזאת חייבים לדעת גם כל אלה המופיעים בזירה הבינלאומית כמוכיחים־בשער ומייסרים את מדינת־ישראל.

חשיבות רבה נודעת לדברי שר־הביטחון גם כלפי פנים. בפרט עתה כאשר קבוצות שמאלניות חברו יחדיו בקריאת־תגר קולנית על מדיניות הממשלה.

בדיון שנערך השבוע בכנסת, לימדו אנשי השמאל סנגוריה על הפורעים ואף העזו לדרוש נסיגה ישראלית חד־צדדית עד לגבולות מאי 1967. ורצה המקרה, כי הם השמיעו את דבריהם בשעה שאחד הפורעים ניסה לרצוח חיילת ישראלית ורק החזות לתושייתה ניצלה ממוות. אין ספק שקולות מסוג זה מעודדים את הפורעים.

הרף דברי הפיוסין שהשמאל מרעיף על ראשיהם — הפורעים אינם מוכנים לקבל את ידו המושטת. זאת נוכחנו לדעת בשעה שמפגינים שמאלניים באו בשערי העיר שבין־החומות כדי לחלק פרחים לתושבים הערביים של העיר כאות הזדהות איתם ועם מאבקם. הם דחו אותם בזעם.

הפורעים אינם מעוניינים בשלום עם ישראל. פניהם לעקור את מדינת־היהודים מנוף־החיים המזרח־תיכוני. הם גם מונעים מהערבים המתונים להגיע להסדר של שלום עם ישראל.

הדרך היחידה להחזרת השקט היא בנקיטת צעדים תקיפים נגד הפורעים ושולחיהם. זאת גם הדרך היחידה שעשויה ביום־מן־הימים, להוביל לקידום השלום באיזור.

„היד החזקה" — היא יד לשלום!

ג'נטלמן ונוסית

הג'נטלמן הבריטי, שר המדינה מלור, גם בשובו ללונדון ממשיך בדברי התקפה חמורים על מדינת־ישראל. בפורעים העורכים את המהומות ביש"ע הוא מוצא „ניצוצות פטריוטיים" ואילו את צה"ל הוא מציג כצבא כובש ונוגש.

בתשובה לשאלת כתבים, האם הוא מתחרט על דברי־ההתקפה שלו שעוררו זעם בישראל, אמר „לא זו בלבד שאינו מתחרט, אלא הוסיף: „ברגע שאתה תוקף — דבריך נשמעים"...

שר המדינה הבריטי בהתנהגותו בישראל עבר על כל כללי הנימוס המקובלים בין אורח למארחיו. הוא נהג בחוצפה כלפי הקצין הישראלי וכן כלפי הממשלה המארחת אותו. ככל הנראה חשב כי הוא על „תקן" של הנציב העליון הבריטי. אולם עליו לדעת, כי מאז חלפו ארבעים שנה. על אפה ועל חמתה של בריטניה קמה מדינת־ישראל. מדינה זו הגיבה כראוי על חוצפתו של הג'נטלמן הבריטי. דבר זה מצא את ביטויו בדבריו התקיפים של נשיא המדינה ובהחלטתם של מספר אישים ישראליים מן השורה הראשונה לבטל את הפגישות שהועידו להם עם השר הבריטי.

היינו מייעצים לג'נטלמן הבריטי שבטרם הוא חורץ את לשונו נגד ישראל יבדוק תחילה את הנעשה בארצו: מה קורה בצפונה של בריטניה — במלחמתה נגד האירים; כיצד התנהגה בריטניה בפוקלאנד ומתנהגת בשאר המקומות שהיא פורשת חסותה עליהם.

ישראל אינה צריכה ללמוד מוסר מפי הג'נטלמנים הללו שבאו לכאן כדי להוסיף שמן למדורה. במקום לתרום להרגעת הרוחות, עודדו בהופעותיהם את המתפרעים והציגו אותם כ„פטריוטים".

עלינו ללמוד מזה לגבי העתיד, בל ינצלו אורחים בלתי־קרואים את מעמדם, כדי להסית נגד המדינה המארחת אותם.

המשותף והמפריד

ראש־הממשלה בפגישתו עם חברי מזכירות הדור־הצעיר של התנועה־הדתית־לאומית, אמר, כי „שמירת שבת ושינוי חוק 'מיהו־יהודי' תואמים את הלך־רוחנו". באותה הזדמנות הדגיש את ההבנה הקיימת בין רוב מרכיבי הליכוד לבין המחנה הדתי־לאומי בישראל. לא זו בלבד, אלא מר שמיר אף הוסיף ש„זוהי אהדה טבעית".

במציאות המצב שונה במקצת. חלק נכבד ממרכיבי הליכוד, בתוכם חברים מרכזיים בתנועת ה„חרות" עומדים בראש המאבקים האנטי־דתיים במדינת־ישראל. חומת־השבת בתל־אביב נפרצה דווקא בתקופת כהונתו של ראש־עיר מטעם הליכוד. החקיקה הדתית בכנסת נבלמה על־ידי הליכוד. התיקון בחוק „מיהו־יהודי" לא בוצע עד עצם היום הזה בגלל סרבנותם של אישים בולטים בליכוד לתמוך בו. הילכך קשה לקבל את דבריו של ראש־הממשלה כעובדה שיש לה על מה להסתמך. במקרה הטוב ביותר ניתן להתייחס אליהם כאל משאלת־לב התחייבות לקראת העתיד. לא נוכל איפוא לברך עליה בטרם עמדה במבחן הביצוע.

לעצם המאורע יש לברך על ההזדמנות שניתנה לחברי הדור הצעיר בתנועה להיפגש עם ראש־הממשלה ולשמוע מפיו מקצת דעותיו והגיגותיו בענייני עם־ומדינה. עם זאת חובה להיזהר מפירוש הדברים שלא כהלכה.

אין להניח שחברי הדור־הצעיר במפד"ל באו אל ראש־הממשלה מתוך חיפושים אחרי המשותף המאחד בין הציבור הדתי־לאומי לבין הליכוד. אפילו אם יש איזה בסיס לשיתוף־פעולה בתחום הפוליטי, „אד הוק" אין לראות אותה כשותפות בענייני אמונות ודעות. עדיין רב המפריד בין המחנה הדתי־לאומי לבין המחנה המופיע תחת דגל הלאום.

היהדות הדתית־לאומית על־פי דרכה המקורית נושאת עיניה למדינה יהודית המשלבת דת עם מדינה ומקפידה לשמור על צורתה היהודית. למרבה הצער, לא מצאנו עד כה שותפים נאמנים לרעיון זה בגוף המפלגתי הישראלי. לרוב, ההסכמים הקואליציוניים הם בבחינת „אהבה התלויה בדבר" וכלשון חכמים — „בטל דבר בטלה אהבה". גם הליכוד שייך לאותה קטגוריה. פניו המאירים לציבור הדתי קשורים ברצונו להשיג את ראשות־הממשלה. אין איפוא לראות בזה עניין של „אהדה טבעית" המורה על דרך משותפת.

עם כל הכבוד שאנו רוחשים לראש־הממשלה ומעריכים את פעולותיו ואת רצונו הטוב אסור לטשטש את הזהות המיוחדת של התנועה שחרתה על דגלה את הסיסמה: ארץ־ישראל לעם ישראל על־פי תורת ישראל.

קברניטי־קדם אלה חובה להקנות לדור־הצעיר הגדל במחנה הדתי־לאומי, כדי שיבין טוב יותר את האתגרים המוטלים עליו, מתוך ראיית הייחוד הדתי־לאומי בבניין המדינה, בהתיישבות של ארץ־ישראל לעם ישראל על־פי תורת־ישראל.

טוב איפוא תעשה מזכירות הדור־הצעיר בתנועה הדתית־לאומית אם תקדיש חלק מבירוריה, פגישותיה עם אישי־מדינה ללימוד סוגיות יסוד במשנת הציונות־הדתית. אז יבינו טוב יותר: ציונות דתית מהי ואת החובות שהיא מטילה על חבריה־נאמניה.

ש"ס ור"צ יחדיו

שניים חברו יחדיו — ש"ס ור"צ בשאילתות לשר־הדתות על דרך בחינתם ומינויים של דיינים בבתי־הדין־הרבניים. שניהם העלו טענות־ומענות שעל־פי תכנם ניתן ללמוד שלא דאגה למעמדם של בתי־הדין וכבודם של הדיינים, מנחה את השואלים.

הצירוף המוזר בין ש"ס החרדית לבין ר"צ, אפילו אם הוא מקרי, אינו מעיד על תום־לב. מילא שר"צ האנטי־דתית מנצלת את במת־הכנסת, כדי להטיל דופי ברבנים הראשיים ובוועדה למינוי דיינים — זאת דרכה. אך מה לאנשי־תורה לשלח חיצים רעילים נגד גדולי תורה. האם בדרך זו יאהבו את התורה על הבריות: האם זאת הדרך לבירור ענייני של נושאים השנויים בוויכוח?

זאת איננה הדרך הנכונה. אין זאת דרכה של תורה. רק מי שמעוניין לפגוע בכבודה של תורה הולך בדרך העקלקלה שהלכו בה — ש"ס ור"צ.

בין ההשגות שהועלו נגד הוועדה למינוי דיינים — הוא גם החשש שהיא מעדיפה תלמידי ישיבות־ההסדר. המציעים ביקשו להקים ועדה־בדיקה בנידון. טוב עשה שר־הדתות שבדברי תשובתו דחה את ההצעה. אין מקום לוועדה־בודקת. הוועדה למינוי־דיינים פועלת מכוח החוק ומסמכותה לקבוע, מי כשיר להיות דיין ומי אינו כשיר וזאת אחרי שלפניה תוצאות הבחינות של המועמדים השונים — בחינות שהן תנאי מוקדם לכל מינוי בתחום השיפוט הרבני. ועדת־המינויים המורכבת משרים, חברי כנסת, נציגי לשכת עורכי־הדין ורבנים — שיקוליה עניינים ויש לקבלם.

ולשאלה בעניין העדפת תלמידי ישיבות־ההסדר, אם אמנם כן הדבר, יש לברך על כך. תלמידי ישיבות־ההסדר המשלבים בעת לימודם שירות צבאי מקיפים עם שמיים. בדרך זו, הם מיטיבים להכיר את הבעיות של החברה הישראלית, דבר שללא ספק יהיה להם לעזר במילוי תפקידם כמורי־הוראה היושבים על מדין.

השירות הצבאי אינו פוסל אותם לכהונת דיינים. להיפך. זה נותן להם עדיפות. מן הדין איפוא לקבוע בין הקריטריונים לבחירת דיינים — נקודות־זכות לבוגרי ישיבת־הסדר, כמובן בתנאי שיעמדו בבחינות ונמצאו ראויים לאיצטלא הרכה של דיין בישראל.

ככל שירבו דיינים ששירתו בצה"ל — יגדל כבודה של מערכת השיפוט־הרבני במדינת־ישראל ויעלה מעמדה בעיני כלל־ישראל.

שני השותפים שחברו יחדיו — ש"ס ור"צ — במתקפה נגד ועדת־המינויים־לדיינים נתנו הזדמנות נאותה לשר־הדתות להפוך את דברי הקטגוריה שלהם לסנגוריה על כבודה של מערכת השיפוט־הרבני ועל דרך מינויים של דיינים במדינת־ישראל.

רב־שיח על החברה בצל העימות בין דתיים וחילוניים – במרכז ערב לזכרו של ש. דון־יחייא ז"ל

מאת חיים פיקרש, סופר „הצופה"

רב שיח על הנושא — החברה בישראל בצל העימות בין דתיים וחילוניים, נערך במסגרת ערב הזכרון לסופר והעיתונאי שבתי דון־יחייא (דניאל) ז"ל, לשעבר עורך „הצופה" ומהוגי הדעות היהודיות של התנועה הדתית לאומית, במלאת שש שנים לפטירתו.

בערב הזכרון שהתקיים בבית־סוקולוב בתל־אביב השתתפו אישי תנועה וציבור, סופרים, עתונאים, מחנכים, אנשי בית „הצופה", בני המשפחה וקהל רב ממוקירי זכרו ופועלו של המנוח.

במהלך הערב, אותו יזמו התנועה הדתית לאומית ומערכת „הצופה", הוארה דמותו הסגולית של המנוח, צוטטו פרקים נבחרים ממאמריו, ונמסרו פרטים אודות המפעל הגדול של כינוס כתביו והוצאתם לאור, על ידי המכון לציונות דתית באוניברסיטת בר־אילן.

ברב השיח על החברה בישראל בצל העימות בין דתיים וחילוניים, שנפתח ונוהל על ידי משה אישון, העורך הראשי של „הצופה", השתתפו הרב שאר ישוב הכהן, רבה הראשי של חיפה, זבולון המר, השר לענייני דתות, ד"ר ישראל אלדד ו־פרופ' אריאל רוזן־צבי.

אליעזר גואלמן: משלימים את ריכוז העיתונות המפלגתית

את הערב פתח אליעזר גואלמן, שאמר כי התכנסות זו יש בה כדי להזכיר גם לתנועה את חובתה ל־סופר והאדם הדגול, שבתי דניאל ז"ל. שנתן כל חייו למען התנועה וערכיה. המנוח, הוסיף גואלמן, הו־תיר אחריו עזבון רוחני ספרותי עם אלפי רשימות ומאמרים, בכל ה־תחומים, ועבודה מרובה וחשובה עושים כיום במכון לציונות הדתית באוניברסיטת בר אילן לריכוז ה־חומר והוצאתו לאור. יהיה זה אחד המפעלים החשובים של התנועה — אמר.

הרב יצחק לוי: להחזיר ולחזור אל המדרשית בכתיבה

הרב יצחק לוי, מזכ"ל התנועה, שהשמיע דברי פתיחה, אמר כי דניאל המנוח היה יחיד ומיוחד ב־אישיותו הכוללת והבלתי נשכחת. הוא היה איש הצפון — בצפונה של התנועה, הלפיד הבוער, סופר, נואם מלהיב ואיש רב ידע ורוח, באביון גדול, נהל ובהיל שרבים הכירוהו והוקירוהו.

הרב לוי ציטט קטעים מכתביו של המנוח, בהם בלטה בבירור גישתו לצביונה של התנועה, ובין השאר גם לדרך הראויה של הכתיבה העיתונאית, שבה ... „לא צריכים רק לזכות בהתבאות אלא גם לזכות ל־אמון הקוראים". היום, במיוחד, ראויים דברים אלה להיטמע ולהיזכר — הפציר הדובר.

להלן הוסיף הרב לוי כי לדבריו של דניאל ... יש כיום משמעות רבה שכן קיים בלבול ב־ערכים, לכן צריכים להחזיר ולחזור אל הפסוקים גם בכתיבה כפי ש־הוא כתב והגדיל.

משה אישון: מוקד הבעיה — המשבר הלאומי

משה אישון, העורך הראשי של „הצופה", שפתח היום את רב־השיח, אמר כי דניאל המנוח היה איש הציונות האמיתי, עבד בעקביות כתמיד בענייני אמונות הדעות ה־... בצד ההתמודדות בענייניים שונים, אך בתקופתו היה העיקרית בין „דור ש־ידע את יוסף" ואילו כיום הדור הוא כזה שרבים אין להם מושג לא רק לגבי ... יהודי אלא גם לגבי ... יהדות.

להערכתו של אישון קיים בעם משבר שורשי ולא בציאות של ע־מיה. אין משבר בין דתיים וחילו־ניים כי אם משבר לאומי, והו שורש הויכוח העיקרי הקיים היום. בי־הדור הקודם אמר אישון, הכירו אלה את אלה, אך הדור החדש שנבצה במדינה, ... לא על רגליו היהודית כי אינו זוכר עוד שורשיו „כאותו אילן הניצב על פלגי מים והשורשיו אינם עמוקים".

פרופ' אריאל רוזן־צבי: בדרך ההסברה ולא בכפייה

פרופ' אריאל רוזן־צבי, ראשון ה־מתדיינים ברב־שיח, ייחד את דבריו על מקומו של הציבור הדתי בשאלות דת ומדינה. קבע שכיום, יותר מאי פעם, צריכים לעמוד לנגד עיניו של הציבור הדתי אותו ציווי של „אל תדיר דברי תורה לבורים", שכן ל־דבריו, נכשלו כל המאמצים הללו להבטחת החקיקה הדתית הנסיון של „כפייה מערכונית".

פרופ' רוזן־צבי סבור איפוא, ש־לא צריכים להירבות במאמצי שכנוע לגבי חשיבות הסטטוס קוו בנושאים הדתיים, שכן מאמצים אלה הם ל־רעת הדתיים. הוא דוגל בשיטת ה־הסברה, היכולה להועיל רבות ל־קירוב הלבבות וההבנה. להלן אף הסתייג מהדרך שבה מנהלת היהדות הדתית לאומית את „מאבקם של ה־חרדים", שהוא לדבריו מאבק חסר ערך.

בכל מקרה, סבור פרופ' רוזן צבי, על היהדות הדתית לאומית לעשות חשבון נפש ולשאול את עצמה על מה היא נאבקת, למען מה היא נאבקה ואיך היא צריכה לנהל המאבק, כדי לשכנע את הרבים, ובכל מקרה לא לכפות צביון יהודי ולא השקפת עולם יהודית וערכית אלא בדרך ה־חינוך וההסברה.

זבולון המר: קיים צורך היום בחידוש ההידברות

השר לענייני דתות, זבולון המר, פתח בהעלאת הערכה לדמותו של דניאל המנוח, בציינו כי הוא לא היה רק עורך „הצופה" במשך עש־רות בשנים כי אם שופרה של ה־תביעה הדתית לאומית. הוא הציג עמדותיה בשפה יפה, ברורה וחד־צורה שהשכילה לפקד את הבעיה המרכזית ולתת תשובה ראויה. הוא היה בבחינת מיזוג של איש רוח ועם, שאב רבות כשהשתוקק ליד בין הרב קוק זצ"ל וספג את ההש־קפה הכלל־ישראלית הנצרכת במצר־רבות ובהצפעה. הוא היה אחד ה־יחידים שהביע בסגנון עשיר ומופלא את הנשמה של היהדות הדתית, וכד־שנדם קולו — כאילו נדם קולה של היהדות הדתית לאומית ... השר אמר כי ראוי שהתנועה תקים על שמו של דניאל המנוח, מיסד לקדם בעלי כשרון צעירים בתחומי התקשורת.

באשר לנושא הרב שיח, אמר השר הכר כי שנת ה־40 לכינונה של ה־מדינה צריכה להיות גם שנת מבחן לגבי מערך היחסים שבין הדתיים והחילוניים, שכן קיים צורך היום בחידוש ההידברות הדדית על בסיס של שפה משותפת ותחושה של שות־פות וכבוד הדדי.

דרושה כיום יותר מאי פעם אמנה חברתית חדשה להידברות, אמר ה־שר, בציינו ששום דבר לא ימצא את פתרונו הראוי ללא הבנה והסכמה ובלי לימוד ויצירת התשתית. „אם אין רוצים אנו להסתגר, עלינו ל־הגיע ולהשפיע בכל דרך הסברתית חינוכית גם אם לעיתים אנו צריכים לשלם על כך מחיר כלשהו" — הטעים השר.

ד"ר ישראל אלדד: המשבר החל בהתרופפות הציונית

ד"ר ישראל אלדד, אמר, כי אין להתעלם מהעובדה שאכן קיים קי־טוב בעם אך השאלה שצריכים לש־אול היא — איך נוצר קיטוב כזה ואיך קרה שדתיים וחילוניים מתנצ־חים בתקופות כגו.

ד"ר אלדד סבור כי הדור שלנו הוא „כדורו של יפתח" הזתיר להב־טיח ביסוס בארץ ישראל בדרך של הגשמה ציונית מעשית, בעוד ש־היהדות, עם כל הצער שבדבר, היא מאפשרת חיים בגלות. להלן עמד על חשיבות טיפוח רעיון ההתנחלות בארץ ישראל. וזו הייעוד העיקרי שלנו, אמר, כי התנחלות כזו היא המגשימה את הקיום של המלכות, משבר בעם החל, לדבריו, מהיום שהמדינה חדלה להיות ציונית ב־מעשיה.

הרב שאר־ישוב כהן: יש לחתור תמיד למציאת האיזון העדין

הרב שאר ישוב כהן, רבה הראשי של חיפה, שהעלה קווים לדמותו של ש' דניאל ז"ל, אמר כי המנוח היה אחד התלמידים המובהקים של מרן הרב קוק זצ"ל ונמנה גם עם באי בית אביו, „הנזיר", בירושלים. במחיצתם מצא את המעיין ממנו שאב את ההשראה והיסוד לדרך חייו יצירתו ודרכו העיתונאית.

באשר למערך היחסים שבין ה־דתיים והחילוניים, סבור הרב שאר ישוב כהן כי אין התנצחות זו מת־חילה עתה. היא בלטה עוד בתקופתו של הרב קוק זצ"ל, ופניותיו הנרג־שות של הרב קוק אל ה„אחים ש־אינם מבינים עד כמה מפסידים ב־התרחקם מקדשי האומה", לא תמיד נענתה בנפש מבינה, כי גם אז זלזלו, לעגו ולחמו בקודשי ישראל.

הבעיה של הצבור הדתי היא, אמר הרב כהן, שהוא עומד באמצע, רוצה בשותפות עם הצבור החילוני, נכון לבנות ולהקים עימו מולדת, ל־יחד את מלחמותיו, אך חש עצמו כנגד במלחמה חסרת התחלות, שלא רואים אחריתה, על קודשי האומה וערכיה.

בכל מקרה סבור הרב, אין אפש־רות לחלק את העם לשניים — לדתיים וחילוניים ויש לחתור תמיד להגיע להבנה הדדית ולמצוא את האיזון העדין שבין הבטחת חירות הפרט לבין הנאמנות למורשת.

משה אישון, בסכמו את הרב שיח, אמר, כי עדיין לא מוצו כלל הנוש־אים ויש מקום לבחון אפשרות של המשך קיומה של מסגרת ההידברות בדרך זו של רב שיח. דניאל המנוח, שלזכרו נערך רב שיח זה, אמר אישון, נוהג היה לומר על הפסוק: „תולה ארץ על בלימה", שכל אחד מהצדדים — דתיים וחילוניים, צריך לכבוש עימותים על־ידי כך שיבלום את עצמו וכך נגיע להבנה והידברות רצויה.

שר האוצר ביקר במעון „אמונה" בראש העין

שר האוצר, משה נסים היה אורח מעון הילדים של „אמונה" בראש העין במסגרת ביקורו ב־מקום.

את השר ופמלייתו קיבלו חברות ההנהלה הארצית, יהודית פולק, גז־ברית התנועה, שהוצגה כשר האו־צר של „אמונה", לאה פדיני מה־מחלקה המרכזית של גנים ומעונות המנהלת המפקחות על המעון.

השר קיבל פרטים על עבודת ה־מעון בו מתחנכים למעלה מ־120 ילדים.

הילדים הגישו לשר מתנות ממע־שה ידיהם והשר הסב עמהם הצ־טרף לשירתם.

גם עם השר ורעייתו יהודית פולק לסיום הביקור הסבו חברות אמו־נה הדגישה בפני שר האוצר את המא־מצים הרבים המושקעים ע"י אמו־נה בתחום חינוך וטיפול מעולה ל־10,000 ילדים והתינוקות המתחנכים ברשת מעונות אמונה.

כן הביעה תקוותה ששר האוצר ימצא אפשרות להקל על אמונה ב־אחזקה ופיתוח מפעלי החינוך.

השר שביקר במעון יום לקשיש ובמעונות יום לילדים סייר במע־בדות בית הספר התיכון המקיף ע"ש רוגוזין ונפגש עם תלמידים וענה לשאלותיהם של התלמידי י"ב.

השר אמר כי ראש העין ראויה לייחוד הערכה.

המקום הוזנח מסיבות שונות ולא קיבל את המגיע לו. הממשלה לא עשתה מספיק את אשר ראוי לה כדי לפתח את המקום מבחינה תר־בותית, מסחרית והעבקת איכות חיים גבוהה יותר. נסים אמר כי יש ל־הגדיל את תקציבה של המועצה.

הוא הבטיח לראש המועצה יגאל ניסים כי יעשה את הכל כדי שתק־ציב המועצה יאושר.

הפרות סדר בירושלים ובשומרון – שקט בעזה

הפרות סדר היו אתמול בירו־שלים וסביבתה. רחוב סאלח א־דין נסגר לתנועה במשך 7 דקות בעקבות הפגנה של צעירים מקו־מיים. כוח משטרה פיזר את ה־מפגינים בגז מדמיע. 9 בחורות וגבר נעצרו ע"י המשטרה.

באיזור ענתה הובערו צמיגים ו־הושלכו אבנים לעבר מכוניות חול־פות. באזור שועפאט נרגם אוטובוס „אגד" וצעירה שהיתה בתוך האו־טובוס נפצעה ואושפזה לטיפול.

[illegible] באבנים אתמול בצהריים במחנה ה־פליטים קלנדיה שמצפון לירושלים וחולץ מהמחנה ע"י כוח צה"ל.

הסנטור הגיע בשעות הצהריים ל־סיור במחנה כשהוא מלווה בצוותי טלוויזיה ואנשי אונר"א. מספר רג־עים לאחר תחילת סיורו החלו עש־רות צעירים להתגודד סביב הצוות ולידות בו אבנים. אנשי הסיור ניסו לסגת לאחור. אך ללא הצלחה. כוח צה"ל שהיה במקום נאלץ ל־התערב על מנת לחלץ את הסנטור ואנשי צוותו בשלום.

מסיבה בכנסת לרגל ספרו החדש של יונה כהן

מאת סופרנו

ב... החדש, „אל המיליון השכחה" (עלייה בסוריה ובאי־רן), מגולל יונה כהן מתחים הב־שייה, פרשיות מעניינות ונעלמות של עלייה והעפלה, ואף ניתן תיאורים מרשימים מחיי הי־הם של יהודי חלב (ארם צובא) ומהרן (איין), דברים אלה אמר יו"ר הכנסת, שלמה הלל, במסי־בה שנערכה בכנסת להופעת הספר הנ"ל.

מר הלל ציין גם את היובל הפרטי של יונה כהן, במלאת חמישים שנה (השבוע) לעבודתו בעתון „הצופה".

מנחם ידיד, ראש המרכז למו־רשת ארם צובא, סיפר על יהדות חלב המפוארת ומורשתה, ועל פעי־לותו המבורכת של יונה כהן כ־שליח חינוך ועלייה, וההעפלה הלי־לית, ברגל, דרך לבנון לא"י. בספר זה, „אל המליון השכחי", הכל מסו־פר ומתועד לתועלת הרבים בימינו ובדורות יבואו.

שלמה גינוסר, נציג הכתבים ב־כנסת, ציין את חתן המסיבה כבעל כשרון הכתיבה וההתמדה וברוך צס, ואת הדמויות שהמחבר מספר עלי־הם בספרו החדש: הרבי מבצלו, עקיבא פיינשטיין, שטלה בהעלאתם של מאות משפחות ושל יותר מאלף ילדים, ואישים אחרים.

חה"כ אבנגר לין ויצחק הררי (ה־אחרון — חבר ותלמיד ליונה כהן מימי הפעילות בחלב) הוסיפו דב־רי הערכה לפעילותו האירגונית, ה־חינוכית והספרותית של המחבר.

היננהה דוד אגמון, יו"ר תא ה־כתבים בכנסת, שהוא כשאר המבר־כים, איחלו ליונה כהן, חתן המסי־בה, הצלחה בהבנויות לעתיד, ב־המשך כתיבת ספרים נוספים.

במסיבה נכחו כתבים, ח"כים מ־סיעות שונות, וקרובי משפחה.

בית המשפט המחוזי בת"א | ועד מחוז ת"א לשכת עורכי הדין בישראל

במלאות שלושים לפטירתו של

השופט אלישע שיינבוים ז"ל

סגן נשיא בית המשפט המחוזי בת"א

תתקיים אזכרה, ביום שני, כ"א טבת תשמ"ח, 11.1.88, בשעה 19.15, בבית הרופא, רח' הפטמן 1 תל־אביב

ישאו דברים לזכרו:

השופט פרופ' אהרון ברק — שופט בית המשפט העליון

השופט פרופ' אהרון ברק — שופט בית המשפט העליון

השופט יוסף גולדברג — שופט בית המשפט המחוזי בתל־אביב

עו"ד בן־ציון לנגנטל — סגן ראש לשכת עוה"ד

פרופ' אהרון קירשנבאום — אוניברסיטת ת"א

פרופ' יצחק ד. גילת — אוניברסיטת בר־אילן

חבריו, ידידיו ומוקירי זכרו מוזמנים להשתתף באזכרה לזכרו

לחאד: צד"ל לא יוכל להתמודד לבד בסורים

מגמת התגברות הנוכחות האיראנית מצפון לאזור הבטחון בלבנון ולמעשה ארגון החיזבאללה הוא צבא איראני לכל דבר — אמר אתמול מפקד צד"ל, גנראל אנטואן לחאד במסיבה שהתקיימה בקרית שמונה בהשתתפות נציגי ישובי הצפון ו־קצינים בכירים של צה"ל.

לחאד גם הביע חשש מפני חיזוק הכוחות הסורים וציין כי צד"ל לא יוכל להתמודד כולו בעצמו וצה"ל יאלץ להתערב במידה והסורים ית־קפו בצעדים כלשהם.

לחאד אישר כי ביקר בבירות ביירות ונפגש עם מדינאים.

ארנס לא שולל אפשרות שיחזור לממשלה

מאת סופרנו המדיני בירושלים

חבר הכנסת משה ארנס, ש־פרש מהממשלה בגלל ביטול הת־כנית לטוס הלביא — מוכן לחזור לממשלה, אבל דורש תפקיד ביצועי.

ידידיו הציעו לראש הממשלה ש־ארנס יקבל את תיק משרד הפנים מהסדרו של שר אחר, אך מר שמיר דוחה את ההצעה באמרו שבמציאות המשרד מתנהל על ידי סיעת ש"ס למרות שהשר הרב פרץ אינו מכהן כשר הפנים.

ארנס טרם החליט סופית אם הוא מוכן לחזור לממשלה, אך אם יחליט בחיוב יבקש לחזור להתפקיד כחבר הקבינט, מקום שנתפס בינתיים ע"י השר יצחק מודעי.

יתכן ושמיר יציע למפלגת העבו־דה להרחיב את הקבינט ל־12 שרים כדי לתת מקום לארנס ולנציג נוסף של המערך.

עד עתה טרם הגיע שמיר לפרש את ההצעה הזו.

חיים בר־אבא ז"ל הובא למנוחות

קהל רב ממוקירי זכרו ופו־עלו של חיים בר־אבא ז"ל — יקיר העיר ת"א ומפעיליה המר־כזיים של התנועה בעיר ויו"ר אגודת שלוחה, ליוו אותו למנו־חות.

בין המלווים האדמו"ר מסדיגורה, רבנים, השרים זבולון המר ויוסף שפירא, מנכ"ל התנועה שאול יהלום ורפאל בן־נתן, חברי מועצת עיריית ת"א והמועצה הדתית. משלחת ה־מועצה הדתית בגבעתיים, וותיקי ה־תנועה, ראשוני האצ"ל, נציגי בני־ברית מנאמני בית שלוחה.

מסע ההלוויה יצא מבית התחלמה „שלוחה" בגבעתיים, שם ספדו והעלו קווים לדמותו של המנוח השר יוסף שפירא, הרב י. גליקסברג רבה של גבעתיים, גבאי חצר סדיגורה הרב הוכינר וד"ר משה סלפטר גזבר „שלוחה" ומפעילי בני ברית.

מסע ההלויה התעכב ליד בית־הכנסת בשיכון הפועל המזרחי המשך שנקין בת"א — מקום מגורי המנוח וכאן ספדו לו פנחס שינמן יו"ר המועצה הדתית הרב יונה מצגר שתיארוהו כאדם יקר, איש חסד ו־אמת שפעל רבות למען הזולת מתוך מסירות והקרבה.

ליד הקבר הפתוח בבית העלמין בנחלת יצחק אמר ד"ר ח. מ. בסוף דברי הספד בשם עיריית ת"א, הציר ת"א והתנועה.

חוגים מדיניים

(המשך מעמוד ראשון)

סחורות ישראליות באות לאלץ את ממשלת ישראל להפסיק את הגירו־שים, לשחרר את העצורים ולשנות את תקנות שעת חירום משנת 1945, כפי שהוצעו נעשה בתוך ישראל.

„אם תביעותינו לא ייענו בתוך כמה שבועות, נקרא לתושבי השט־חים להימנע מתשלום מיסים", אמר סניורה.

סוכן „דובק" ביהודה ושומרון אמר לכתב עתי"ם כי ביום ו' בבוקר אמורה להתחדש אספקת סיגריות ... לתושבי השטחים, לאחר שבוע שלא סופקו סיגריות עקב שיבושים בעבודת המפעל בבני־ברק. עד עתה סיפר הסוכן, לא קיבל שום ביטול הזמנה של סיגריות. ביהודה ושומ־רון יש בית חרושת מקומי המייצר סיגריות מתוצרת עצמית.

ח"כ הרב חיים דרוקמן תבע לגי־רש את חנא סניורה בתגובה לקרי־אתו למרי אזרחי.

ח"כ מכאל איתן אמר שבתגובה יש לבטל את הסובסידיות למוצרי היסוד המועברים לשטחים.

קריאה לערביי יהודה ושומרון שלא לבוא לעבודה בישראל השמיע ח"כ עוזי לנדאו בכנס פעילי חרות בצפת בתגובה על הצעתו של חנא סניורא למרי אזרחי.

„לסניורא צריך לאמר, שאנו קו־ראים לערביי יהודה ושומרון לא לבוא לעבודה. אנו קוראים לשר ה־עבודה והרווחה משה קצב להוציא רשיונות מתאימים לעובדים מחו"ל, וקוראים לכל מעסיקי ישראל לפטר כל ערבי שלא יגיע לעבודה, בכך אולי נחזיר את העבודה העברית", אמר.

מהרסים ומחריבים מבית

בקצה העט
מאת צב

ללא רצון להרגיז איש — אינני מסוגל ל־התגבר על רגשי התיעוב כלפי כלי התקשורת, גם המאמץ להתאפק ולהימנע מהגזמות — אי־נני רואה מנוס מלהדביק את העתונות, הרדיו הטלוויזיה, במפורש כעומדים בצד ההמון ה־ערבי המתפרע וזאת כמעט בלי יוצא מהכלל. המתמיה שבדבר שהרשויות השלטוניות לא רק עומדים מנגד, אלא יש מהן שמסייעות לכך.

אני מתכוון גם למקרים בהם הורשו — או אורשו — לפירסום על ידי רשות שלטונית, כמו הצנזורה, ואפילו נתנו גושפנקא, לידיעות מ־פוקפקות שאיזה עתונאי — במקרה מסוים ע־רבי — פרסם אותן תוך קבלת מעין־אישור ל־מחצה לנכונותן.

מדובר על ע־תונאי ערבי מ־יפו שפירסם ב־שבועון עברי שתי ידיעות כוזבות. באחת דיווח על חייל ישראלי שנפל „בשבי" בידי מתפרעים ע־רבים, צויוד נ־שק, הופשט והושפל — ואחר־כך שוחרר. סי־פור שני סובב על חיילי צה"ל שפשטו על בית־חולים והרגו חמישה ערבים ובהם, ילד לעיני אמו. אחד הערבים הומת במרחק של 15 מטר מבית החולים. לפי התיאור, אותו ערבי חשף את חזהו ו„הזמין" חייל לירות בו — ואכן ה־חייל ירה בו הרגו. כאמור, ידיעות אלה הותרו לפרסום על ידי הצנזורה. ולא זו בלבד, אלא ש־נציגת דובר צה"ל אמרה לכתב כי אכן „שמו־עה" כזאת הגיעה לאוזניה.

הסופר הצבאי של „הארץ" בדק את הנושא, דרש וחקר את המקרים הנ"ל ולא מצא שום אסמכתא לעניין של חטיפת החייל. הרשויות הצבאיות הכחישו הכל. אשר לענין חמשת ה־הרוגים הערבים והילד — אמנם היו הרוגים כאלה אבל לא בנסיבות המתמידות את המקרה לפי תיאורו של הכתב הערבי, וגם לא בתקי־פת חיילים ליד בית החולים שיפא אלא בהת־פרעויות „רגילות".

השאלה היא: נכון, שלפי המקובל, פרסומן של עובדות מסויימות המסייעות לשונאי ישר־אל, תוך קבלת היתר לכך מידי הצנזורה — אינו מהווה אישור לנכונותן. אבל מדוע באי־זו הצנזורה מעניקה היתר לפרסום ידיעות ח־מורות שאינן בדוקות ואפילו היה אמת בידיע־ות חמורות כאלה, אין הצנזורה צריכה לאשר פרסומן. שאם לא תעכבן — מה התועלת שמ־צמיחים מקיומה? לפיכך נראית הגישה המוזרה הזאת מעוותת ביסודה.

אני משער שאילו הגישה לצנזורה ידיעה ה־מגלה את הזהות של איזו יחידה העומדת בפני הפורעים בעזה — היתה הצנזורה אוסרת זאת; או אילו היה בידיעה פירוט של כלי נשק שב־רשות היחידה — היתה מוחקת זאת. האם פר־סום עלילה — ואפילו עובדה — כמו העלילות הנ"ל, אינן מסוכנות פי־אלף יותר?

יום יום אנו קוראים, שומעים וצופים בדיו־נים ובפרשנויות פומביות בנושא ההתפרעויות — האם יימשכו, האם יתחדשו ומה הלאה. ה־מלומדים למיניהם הם המדריכים הטובים ביותר של המתפרעים. אם, למשל, מלומד אחד כזה אומר שלדעתו, ההמהומות יימשכו, והמצב כבר לא ישוב לקדמותו, וכי זאת התקוממות וכו' ו־כו' — מה צריכה להיות המסקנה של אש"ף או מתפרעים בתמים? אם אחד המלומדים אומר וכותב — והכל, כמובן, בפומבי לעיני ולאזני כל — שרק פתרון מדיני יוכל להרגיע את ה־ערבים (ואפילו אם הדעה נכונה) האם אין זו עצת חינם למתפרעים להוסיף ולהמשיך במע־לליהם?

„על המשמר" פרסם השבוע שיחה עם „ס־מל ראשון בתותחנים" ובה מספר ש־160 קצי־נים וחיילים בצה"ל חתמו על עצומה המודיעה על „סירוב להשתתף בדיכוי המרי וההתקוממות בשטחים הכבושים". הוא נשאל, אם הישיבה בכלא בגלל העצומה הזאת אינה מפחידה או־תו והוא השיב: „לעומת המחיר שמשלמים ה־פלסטינאים בדרך לעצמאות, לא נראית הישי־בה בכלא כמאיימת כל כך" ולהלן, לשאלה, מה קודם אצלך למה, הנאמנות לחוקי המדינה או הדיעות הפוליטיות? הוא משיב: „הנאמנות ה־קודמת לכל, היא הנאמנות לעצמך. נוכח האי־רועים בשטחים והקטל העיוור, יכולים חוקי ה־מדינה לחכות".

כלום אין זו מחובת הרשויות לסתום את פ־יות הם של המסיתים למיניהם — בשעה ש־המדינה עומדת באחת משעות המבחן?

ו„על המשמר" אינו היחיד במערכה נגד ה־מ...

באשר לטלוויזיה: נודע כי בהפגנה של נפגעי טי־רור — בהם גם מר מרוס מאלפי מנשה, ש־אשתו ובנו ניספו בפיגוע חבלני ואחרים מב־ני משפחתו נפצעו קשה — ליד השגרירות האמ־ריקאית, לא ראינו את המפגינים ורק צילם מ. בפורום החדשות של הטלוויזיה המתכנס מד פעם בפעם, טען מנכ"ל הרשות מר פורת: בכ־פעם שערבים מפגינים בשטחים לא מסתפקים בצילומים אלא גם מדובבים אותם. פורת אכ־כי הכתב ויקטור נחמיאס, ממש אתם אותם לדבר אל המיקרופון ולהסית נגד הכיבוש. וב־הפגנה של שלום עכשיו, נמצא מיקרופון ל־הביא דבריו של מג"ד המילואים רני סריינין (שהוגדרו על ידי המנכ"ל כקטע של ה„שטיר־מר"). אבל כשהמפגינים הם יהודים ונוסף לכך גם נפגעי טירור — אין לטלוויזיה מיקרופון לראיינם.

היחס הרכרוכי מצד השלטונות כלפי כלי ה־תקשורת מסייע בעליל, לתוקפי הסכינים, ל־זורקי האבנים ומטילי בקבוקי־התבערה. נוצר רושם שחיילי כוחות הבטחון מהצבא, המשט־רה והזרועות האחרים חסרים גיבוי בתפקידם הקשה. למעשה, ישראל נמצאת עתה בשעת חירום ולעת אשר כזאת חייבת הממשלה למ־נוע את התופעה ההמונית של לורד האו־האו, הזכורה לנו ממלחמת העולם השנייה.

התגובה המצרית המתונה

עד עתה לא נתאמתו הניחושים בדבר תגו־בת השלטונות המצריים על האירועים ביוש"ע. להיפך, באחרונה מתרבות הידיעות ממצרים, שלא תרע את היחסים הדיפלומטיים עם יש־ראל, כמנהגה בעתות משבר.

אולי הסיבה לכך היא שמצרים שומרת לנו הפתעה אחרת: אירוח הממשלה הגולה שאש"ף עומד להקים?

על המפלגה הדתית החדשה

ח"כ הרב מנחם הכהן מתיימר להקים מפלגה דתית חדשה אשר תבטיח מראש נאמנות למ־פלגת העבודה בכל סיטואציה אפשרית. הוא מקווה שמפלגתו תוכל לקלוט את חברי המפ־ד"ל שאינם מרוצים מ„הקו הניצי" של המפ־ד"ל וביותר מזה שמפד"ל הישנה מעיזה ל־גלות עצמאות כלפי מפלגתו.

איך תיתכן הקמת מפלגה שתישא על דגלה תו עצמאי ובו בזמן תצהיר נאמנות נצח ל־מפלגה חילונית — להרב מנחם הכהן פת־רונים. אבל איזה בוחר יהיה מוכן להכניס מנ־דאט לידיו או לידי שותפיו אם המנדאט יעמוד לרשותו של שמעון פרס או יצחק רבין ומה ה־תועלת שתצמח ליהודי דתי מכך? האם אין זה פשוט יותר שבוחר לכנסת ה־12, הרוצה לחזק כוח ידיו של מר פרס או של מפלגת העבודה (ב־שותפות או שלא בשותפות עם מפ"ם ויוסי ש־ריד) יצביע ישר לרשימת פרס?

האמת היא, שאין כל סיבה וצורך להקים מפלגה דתית חדשה, כי המפלגות הדתיות ה־קיימות מכסות בהחלט את כיווני היהדות ה־דתית כולה. על כל גווניה ודעותיה. הטענה כי המפד"ל פונה, מאז הוועידה האחרונה לכיוון קיצוני, טרם הוכחה. אמנם יש מגמות כאלה, אבל עד עתה לא נעשה דבר בכיוון זה. כידוע, הימין הקיצוני מצטיין בדיבורים ונסיבות מק־ריות הביאו לכך שגם במפד"ל מעל פני הש־טח מתבלטות נטיות כאלה, אבל בעיקרם של הדברים לא נעשה, כאמור, דבר אשר יכול ל־הצדיק את הרושם כי המפד"ל ו„התחייה" חד הן.

במושב האחרון של הוועידה המתמשכת נת־קבלו, על הנייר, כמה החלטות המצביעות על הקצנה. אך כבר הוסבר גם בטור זה, כי אין בהחלטות אלה משום שינוי קו וגם (לצערנו) אין להן אחיזה במציאות והן נתקבלו בפורום שסמכותו לשנות את הקו המתון והשקול של המפד"ל, מפוקפקת.

לא זכיתי לשמוע תגובה חיובית לקריאתו של הרב מנחם הכהן להרב ליכטנשטיין שיתייצב בראש המפלגה הדתית החדשה. גם דבריו של משה אונא שבהם היה משום הסתייגות חריפה מכיוון ההחלטות — עדיין לא מובילים אותו לזרועותיה של מפלגת העבודה, במישרין או בעקיפין. כמותו גם הקיבוץ הדתי שכאילו כבר מונח בקופסה.

במפד"ל יש עדיין מרחב מחייה לא מבוטל למי שמתכוון לשמור על ייחודה של המפלגה כמפלגה פלורליסטית שלא תסתכן בסטיות מ־סוכנות. לפי כל הסימנים נראה שגורלה של מפלגת ח"כ מנחם הכהן, תהיה כגורלו של „המרכז הליבראלי" שנקטף באיבו.

טרנספר הוא טרנספר

בעתונים צוטטו דברים מפיו של אהרן ידיד, שהועתקו ממקומון „צומת השרון" — בהם ה־צדיק את ה„טרנספר". יותר מאוחר נאמר ש־הוא התכוון לטרנספר „מוסכם".

אהרן ידיד אינו נמנה על קוטלי הקנים ב־ישראל. יש לו עבר בטחוני, אף כיהן כשר (ל־הסברה) בישראל, ובכלל הוא מקובל כאיש נבון ודבריו נשמעים. מה ראה לאמירה שטו־תית זו?

המילה „טרנספר" היא מוקצה מחמת מיאוס. גם אישים קיצוניים מסתייגים ומתנערים ממנה וכבר היה מעשה — ואפילו מעשים — שאיזה שלא נזהרו נאלצו לחזור ממנה בבושת פנים ובדרך של הכחשה. המלה, מוקצה גם מחמת איסור ונתפסת כסיסמת סרק: אין שום אפשרות לבצע טרנספר. מה עושה מי שנכשל בפיו או בעטו? הכוונה, כביכול, היתה לטרנספר מר־צון: מוסכם, כלומר מוסכם בין יהודים לערבים. גו, אם מדובר על טרנספר מוסכם חלפה הסכ־נה. על פי הסכם אפשר לעשות הרבה דברים טובים, בתנאי שיהיה מוסכם. אם תהיה הבנה והסכמה בין יהודים לערבים — הטרנספר יהיה מיותר.

כותב השורות האלה אינו מכיר אף ערבי ש־ירצה להיות פרטנר מוסכם. אם יש ערבי ש־ירצה להיות פרטנר לטרנספר מוסכם. אם יש ערבי שמתכוון להגר מישראל — הרי הדיבורים על הטרנספר לא יצליחו לנתק אותו מן הארץ. שערבים ממעטים לעזוב את הארץ ותופעת הירידה אינה מצוייה אצלם בקנה מידה גדול.

תיתכן הגירה של בודדים. אם היא מנותקת ממוטיבים לאומיים כגון חיפוש פרנסה או אי־חוד משפחות. ברגע שזו מתנגשת באינטרסים לאומיים — ייתכן רק טרנספר כפוי ומתוך ניגוד לאותם אינטרסים. ישראל חסרה אותם המכשירים שבאמצעותם ניתן להרחיק ציבורים שלמים ממולדתם הטבעית. להיפך, ההתחככות עם שכנים על אותה פיסת קרקע מוסיפה לחדד את רגש ההתקשרות עם האדמה.

טרנספר מוסכם? זה תרתי דסתרי. דבר ו־היפוכו, כמו כפור וחום, כמו אש ומים, כמו א־ש"ף בלי טירור. כל שנאמר עליו, משמעותו לא תשתנה גם אם נצרף לו כל המלים היפות והנחמדות ביותר בעולם. טרנספר הוא טרנס־פר, על כל המשמעות ויש לחדול מלהשתמש במלה זו, שתביא רק נזק בעקבותיה.

יתכבד וישב בביתו

דברי השחץ של סגן השר הבריטי שביקר השבוע בארץ, נוזף בקצין צה"ל והביע הזדעזו־עות מתנאי החיים במחנה הפליטים — נתנו זריקת עידוד הגונה למתפרעים. אמנם אין בריי־טניה היחידה שמנסה לכבול את ידי ישראל ולהקשות עליה להתגונן בפני ההתפרעויות ה־נמשכות אבל אפילו נציגי מצרים לא הרחיקו לכת כמוהו.

אני רוצה מאד להניח שבשיחות שקיים, אי־חרי הופעתו הפרועה גם היא במחנה הפליטים, עם אישי הממשלה היה מי מהם שהזכיר לו את ה„התאפקות" של הבריטים בצפון אירלנד וה־יחס האדיב של חייליה ושוטריה כלפי המתנ־קשים ומתנכלים של המחתרת דשם ולא שכחו גם את פוקלאנד.

מסתבר שסגן השר הבריטי אינו רק גס רוח אלא גם בור ועם הארץ, כאשר הוא מטיף מו־סר לישראל על המצב במחנות הפליטים אך אינו מנסה ללמוד ולדעת, כי מדינת ישראל העניה תרמה ומוכנה לתרום יותר, ליישובם ולשיקומם — אם רק יהיו מוכנים לאפשר לה לסייע להם — ואילו מדינות ערב בעלות המי־ליארדים העצומים לא תרמו לכך דבר. גם לא האנגלים שהותירו את ירושת עוה לירושי המ־נדאט.

אורחים כאלה אינם רצויים אצלנו וחבל ש־הבריטים טרם הסתייגו ממנו על אף הביקורת הנמתחת על הדיפלומאט הזה גם בעתונות ה־בריטית.

ועידת בני עקיבא

(סוף מעמוד ראשון)

חילוניים וקוראת לתנועה לפעול למען אחדות העם.

הוועידה קוראת להנהגת התנועה הדתית לאומית להשלים את תהליך השיקום של התנועה מתוך מטרה להחזיר עטרה ליושנה.

הוועידה שבה ובחרה באברהם דובדבני (דודבב) כמזכ"ל התנועה לתקופת כהונה נוספת.

הופעתם של צלבי קרס ושמות מאה אנטישמיות ברומא, מילא־נו ובולוניה, בעקבות ההמישה ב־שטחים, עוררה חשש מפני עליית האנטישמיות בקרב האיטלקים, וביחוד הימין הקיצוני.

סיסמות כגון „שרפו את היהו־דים" ו„יהודים לכבשנים" רוססו ב־צבע או צוירו על קירות ברומא, מילאנו ובולוניה. ליד הסיסמאות צויירו צלבי קרס ולעתים הסמלים של אירגונים נאו־פאשיסטיים.

שגריר ישראל ברומא, מרדכי דרורי, נקט לפני שלושה ימים — לפני שהופיעו כתובות הנאצה האח־רונות — צעד בלתי שגרתי, ופנה במכתב פתוח אל כל כלי התקשו־רת האיטלקיים.

במכתב הביע את דאגתו לנוכח השנאה, כי דיווח מסולף על אי הסדרים בשטחים המוחזקים, ע־לול להוליד גילויים אנטישמיים מסוכנים. כמה מעיתוני איטליה פר־סמו את המכתב.

200 מינויי טלפון נותקו בהרצליה ורחובות
ו־300 בגבעתיים ● המינויים יחוברו תוך מספר ימים

בהרצליה נותקו אתמול לפנות בוקר 200 מינויי טלפון לאחר ש־[illegible] של חברת „בזק" [illegible] נשרף כביל ברחוב התנאים פינת רחוב האמוראים.

דובר „בזק" דני עזר, מסר, כי מרבית המינויים שנותקו בראשית השבוע בהרצליה וברמת השרון כבר חוברו לרשת הטלפונים, חיבור המינויים שנותקו אתמול יתבצע תוך כמה ימים.

„העברנו צוותי עבודה ממחלקת המיתוג למחלקת התיקונים והצוותים עובדים שעות נוספות בשיקום האדמה ובחיבורים מחדש של המנויים.

בחברת „בזק" נאלצו אתמול בבוקר להתמודד עם תקלות באורח סקף גם ברחובות שם השמידו אל־מונים ציוד חיבלה בתשתיות. בעקבות התקלה נותקו 200 מינויים.

בגבעתיים ברחוב ההגנה 12 חבלו בארון סעף ו־300 מינויים נותקו.

מהמשטרה נמסר, כי נעצרו חמישה חשודים שנחקרו ושוחררו.

בג"ץ נגד שר הפנים ומושב „שדה יעקב":
לנמק מדוע לא לאפשר לתושבי מושב שאינם חברים לבחור ולהיבחר לוועד

בית המשפט העליון בהרכב השופטים בן פורת נתניהו ושלמה לוין הוציא צו על תנאי נגד שר הפנים והמושב „שדה־יעקב" בו הם נדרשים לנמק תוך 45 יום מדוע לא תשונה התקנה בצו המועצות המקומיות כך שיאפשר לתושבי המושב שאינם חברי האגודה החקלאית לבחור ולהיבחר לוועד המושב.

העתירה הוגשה באמצעות עורך די, מאיר אפלר מחיפה.

כידוע, על פי צו המועצות המקומיות, שתיקן שר הפנים, — ועד האגודה החקלאית שבמושב הוא גם הוועד המוניציפלי, וזה נבחר רק על ידי חברי האגודה החקלאית.

העותר טוען כי הוועד מנצל את סמכותו להעמיד תקציב מוניציפלי שמוטל על חברי האגודה כך גם אלה שאינם חקלאים משלמים מיסים, בעוד שהם אינם יכולים להשפיע על השימוש בכספים שלקחו מהם.

יש לציין כי הקמת ועד מוניציפלי במושב שאליו יוכלו לבחור ולהיבחר כל תושבי המושב, כולל אלה שאינם חברי האגודה החקלאית, תגרום למהפכה רצינית במבנה המושבים בארץ, שתהיה לצנינים בעיני התנועות ההתיישבותיות.

קונצרט חגיגי לשבת שירה בבית כנסת המרכזי ב"יד אליהו"

מאת סופרנו

הנהלת בית־הכנסת המרכזי ב"יד אליהו" בשיתוף עם חוג חובבי החזנות בתל־אביב יקיימו ביום שלישי, פ' „בשלח" ו' בשבט — 26.1 בשעה 7.30 בערב קונצרט חגיגי לקראת „שבת שירה".

בתכנית שתתקיים בחסות חבר הנהלת העיר ד"ר חיים מנחם בסוק ישתתפו חזנים נודעים בישראל: נפתלי הרשטיק — חזן ראשי של בית הכנסת הגדול בירושלים, דוד אייזנמן [illegible] המוכר מתפילותיו בבית הכנסת הגדול בתל־אביב ב„ימים נוראים" ומן ה„סליחות" ששודרו ב„קול־ישראל": החזן רפאל אבהצ'ב — פייטן בן עדות המזרח ששימש חזן בבית הכנסת הגדול בתל־אביב; החזן הותיק שמואל־ברוך טאובה; החזן יששכר הלמן — חזן ראשי בבית הכנסת „תפארת צבי" בצפון תל־אביב והחזן אמי הכהן.

כמו־כן תופיע מקהלת החזנות והשירה הדתית של עיריית תל־אביב יפו בניצוחו של שאול חכמי. הקטעים ינגנו הפסנתרנים: גרשם וניר הרגון שיגישו זר־נעימות חסידיות בצורה קלרינית. את החזנים ילוו בנגינה בעוגב: ר' גולדשטיין, ג' אברמסון וה' הרגון.

המופע זכה לתמיכתו של הד"ר חיים־מנחם בסוק, חבר הנהלת העיר [illegible].

בס"ד

הננו מודיעים בזה על כינוס

אסיפה כללית רגילה

של חברי ארגון יוצאי פרס בירושלים

שתתקיים אי"ה ביום שני, ו' בשבט תשמ"ח (25.1.88) בשעה 18.00 במשרדנו ברח' דוד ילין 38, ירושלים

סדר היום:
* דו"ח מפעולות הוועד היוצא
* בחירת ועד חדש

ועדת הארגון

הסתיימה המחלוקת בין החינוך הדתי למנהל ביה"ס המקיף הדתי באשדוד

כבר בתחילת עבודתו של המפקח החדש על ביה"ס, מר אברהם תורג'מן, פעל לסיום המחלוקת בין החינוך הדתי למנהל ביה"ס, מר בצלאל שפרן. המפקח פנה למנהל ביה"ס והציע לו לחזור בו מדברי הבקורת שפורסמו באמצעי התקשורת, והנוגדים את עקרונות החמ"ד והמינהל. מר שפרן נענה לפניה ושיגר את המכתב הבא למר יעקב הדני, מנהל החינוך הדתי: „ברצוני להודיעך כי אני חוזר בי מדברי הבקורת והתוקפה שיוחסו לי בעתונות, אשר אינם עולים בקנה אחד עם עקרונות החמ"ד והמינהל, ומביע בזאת את צערי על עגמת הנפש שנגרמה לך עקב פרסומים אלה.

אני מקווה כי להבא יוכל כל וכוח, אם יהיה, בפורומים מתאימים, ובדרך ארץ כלפי כל אדם, לטובת החינוך בכלל, ובית הספר שלי בפרט".

כמו־כן הבהיר מנהל החינוך הדתי למר שפרן במכתב הבא כי ההוראה שניתנה בזמנו למפקח הקודם בטלה [illegible]: „הריני להודיעך כי ההוראה שניתנה בזמנו למפקח בית הספר, מר אריה אריל, להודיע את המורים על דבר מינויו בך בטלה". עקב חליפת המכתבים הנ"ל הסכימו שני הצדדים על ביטול הדדי של התביעות המשפטיות.

אשם בהתחזות לשוטר מג"ב

צעיר מיפו הודה בזיוף [illegible] של פריטים ומיטבכים של המשטרה ומשמר הגבול, ד' נהג להציג עצמו כאיש משטרה — נאמר בכתב־אישום שהוגש לבית־משפט השלום בתל־אביב.

התובעת עו"ד אריאל סגל־אנטלר מסרה בכתב"א, כי יוסף למל (אלגים) בן 21, ביקר בשעתו אצל חבר בבסיס משמר הגבול בהגרית. הוא נטל מן החבר תג עם מספרו האישי, לאחר מכן זייף תעודה, והזדהה כשוטר משמר הגבול.

בחיפוש שנערך בביתו של הנאשם נתפסו שתי לחיות הנושאות סמלי המשטרה, המשמר האזרחי, 3 עבות סכנסיים בצבע זית עם חותמת „מ" של מג"ב, חגורה בצבע זית, תעליים צבאיות, חולצה עם חותמת מג"ב ו־8 כדורי אקדח.

יוסף למל האשם בגניבה, זיוף, התחזות לשוטר, החזקת נשק שלא כדין ועוד.

חשוד באיומים על מנהל „שיבא"

תושב שדרות (26) החשוד כי הטריד את מנהל בית החולים שיבא בתל־השומר ואיים עליו על רקע סגירת היתרה להשתלות כליה — שוחרר בערבות אתמול בבית משפט השלום בתל־אביב.

בא כוח המשטרה טען, כי אברהם חליבה הטריד את מנהל בית החולים פרופ' שני בטלפון ואיים עליו ביום שני.

מאחר וחקירת החשוד הסתיימה לא התנגד בא כוח המשטרה לשחרורו של החשוד בערבות, בתנאי שלא יצור קשר במישרין או בעקיפין עם פרופ' שני.

השופטת דבורה ברלינר שחררה את החשוד בערבות של 1500 ש"ח, בתנאי המשטרה.

מנהל „מיפ גליקר" חשוד בזיוף ובמירמה

מנהל חברה לייצור בגדים „מיפ גליקר" ברמת־גן מואשם בבית המשפט המחוזי בתל־אביב במעשי זיוף וקבלת דבר במירמה בנסיבות מחמירות.

הנאשם, משה שחר, (39) מסביון נעצר לפני חודש ימים ועתה ביקשה התביעה עם הגשת כתב האישום נגדו, לעצור את האיש עד תום משפטו. הדיון בבקשה נדחה לשבוע הבא, לאפשר לסניגוריה ללמוד את הראיות והחומר שבתיק.

התובעת עו"ד נורית אחיטוב מפרקליטות מחוז תל־אביב טוענת בכתב האישום, כי ב־13.4.86 הגישה חב' „מיפ־גליקר" באמצעות מנהלה משה שחר, בקשה לבנק דיסקונט, לקבלת אשראי מקרן ממ"י — קרן למימון משלוחי־יצוא. הלוואה כזו ניתנת לתעשיין ישראלי המייצא תוצרתו לחו"ל, בהתאם להוראות בנק ישראל. היא מוענקת בריבית נמוכה מן הרגיל, לתקופה של עד 190 יום מתאריך הייצוא.

התובעת טוענת, כי בקשת הנאשם שחר הוגשה במירמה, מאחר ששווי הסחורה שחברתו מייצאת קטנה מעשרת מונים מגובה ההלוואה שביקש: ב־14.4.86 קיבלה חב' „מיפ גליקר" הלוואה מקרן ממ"י בסך 268,800 דולר, שמתוכם, לטענת התובעת 246,400 דולר קיבלה במירמה.

בכתב האישום נאמר עוד, כי הנאשם ידע שבמקרה שהייצוא לא בוצע, עליו להודיע על כך לבנק ולפרוע את ההלוואה מקרן ממ"י, אך הוא לא עשה זאת, ואף ביקש 3 פעמים הארכות מועד לפרעון ההלוואה אחרי 15.7.86.

שחר אשם, שהעלים ביחד עם חברתו מבנק דיסקונט את העובדה כי הייצוא לא בוצע, וזה שנשלח, הוחזר מארה"ב לישראל. הוא הגיש לפקידי המכס רשומון יצוא וייבוא כוזבים, נאמר בכתב האישום, וצירף אליהם מסמכים כוזבים בכוונה לרמות.

התובעת טוענת עוד, כי בעת שנעצר הנאשם נתפס ברשותו דרכון איטלקי גנוב, ממנו הוסרה תמונת בעלת הדרכון. כן נתפסו אצלו, לטענת התביעה, טפסי ביטול עיכוב יציאה מן הארץ שנגנבו מבית המשפט בירושלים.

אתמול, ביקשה הסניגורית עו"ד ניתה לידסקי לדחות את הדיון בבקשת המעצר, והשופט אריה אבן־ארי נעתר ודחה את הדיון ליום ב' הבא. בינתיים ישאר הנאשם במעצר.

יציבות בשוק המניות

מאת מרדכי זפט

שבוע המסחר בבורסה התחיים אתמול בהמשך מגמה מעורבת עם נטיה לירידות. המחזור הצטמצם ל־6.8 מיליון שקל ועוד כ־4.4 מיליון שקל במניות ההסדר.

תדיראן השיבה כי מערכת הדברים כפי שהם לאשורם אינה מעמידה לפמה כל זכות שבדין, או על פי חוזה.

בנסיבות אלה החליטה פמה להפעיל את סעיף הבוררות בהסכם הנ"ל ומינתה בורר מטעמה והיא ממתינה למינוי בורר מטעם תדיראן".

בדיווחות החצי שנתיים של החברה מופיעה ההשקעה בחברת „תדיראן מעגלים מודפסים" בשווי של כ־14.5 מיליון ש"ח.

השקעה זו מהווה כ־54% מההון העצמי המותאם של החברה.

אתמול בבורסה

בכל הענפים היו תנודות עד 5% ובמניות ההסדר היו עליות קלות. בסיכום השבועי עלה מדד המניות הכללי ב־0.65% וללא מניות ההסדר היתה ירידה של 0.60 אחוז.

הודעות הבורסה

✶ פמה — ביום 31 באוגוסט 1983 התקשרה פמה על הסכם עם תדיראן בדבר הקמת מפעל למעגלים מודפסים ולצורך זה הוקמה תדיראן מעגלים מודפסים בע"מ.

ביסוד ההסכם וביסוד ההסכמה של פמה להשקיע בחברה עמדה הערכה ארוכה של הבטחות ומצגים מתדיראן לפמה שנתנו גם במגעים שנערכו בין הצדדים.

פמה טוענת כי מצגים והבטחות שנתנו כאמור לא מולאו והחברה נכנסה להפסדים משמעותיים.

פמה הודיעה לתדיראן כי תבוא עימה בדברים בכדי להסדיר את האופן והתנאים בהם תושב לה השקעתה בחברה יחד עם פצוי הולם.

שערי המניות

החברה	השער	השינוי בנקי	ב־%
ספנות 0.1	1500*		
פי.בי.	8100	— 55	— 0.7
אי.די.בי.	103250	+200	+ 0.2
איגוד	76929*		
דיסקונט א'	131300*		
מזרחי ש'	42500	+150	+ 0.4
פועלים ש'	69880*		
כללי	178900	+100	+ 0..1
בליל סנהק	44480*		
כימון 1'0	58950	+150	+ 0.3
אדנים	27700	—100	— 0.4
פתמ"ש	2400*		
סבי רגילות	23255	—1000	— 4.1
מירב	8116	— 5	— 0.1
סקוריטס	1030*		
שופרסל א'	11800	—100	— 0.8
גב־ים 0.5	3530	— 50	— 1.4
יפעול	3700*		
ישרס	21311*		
כנרב	1584	+144	+10.0
באזת־אביב	3610	—150	— 4.0
פוליגון	9880*		
אורדן 10.0	7500	—200	— 2.6
כבלים	352	— 8	— 2.2
אלקו ש'	4516*		
אלקטרה 0.5	1500	— 35	— 2.3
כלל אלקט'	2230*		
אי.פי.	201	— 3	— 1.5
מדזל הש'	609	— 18	— 2.9
דשנים 0.5	1760	— 10	— 0.6
חיפה כימי'	939*		
פרמארים	61000*		
פולק 5	1219	+ 15	+ 1.3
כור	7340	—160	— 2.1
אמפא	23550*		
פועלים הש'	817*		
מזרחי הש'	333561	—339	— 1.0
יצוא	13582*		
ירדן	1350	+ 50	+ 3.9
פז השקעות	2770*		
פמה 0.3	ה.ס.		
אורדע־פרינט	789*		
משתנים			
הבינלאומי	7276	—111	— 1.5
לסנה	250*		
דלק	2381	— 30	— 1.2
אפריקה 1	35862	— 18	— 0.5
אזורים	1040	— 13	— 1.2
נכסים	2770	— 35	— 1.2
הבשרה	69353*		
כלל נדל"ן	849	— 2	— 0.2
פולגת 4	721	— 11	— 1.5
קופי פת 1	3971	— 60	— 1.5
טבע	8670*		
ים המלח	2670	— 27	— 1.0
פטרוכימים	900*		
מעלי ניר	309318*		
כלל תעשיות	241	— 3	— 1.2
חברה 1	4545	+ 11	+ 0.2
דיס' הש'	2034	— 52	— 2.5
כלל יש' 10.0	1269	— 23	— 1.8

* ללא שינוי בשער

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — נצח ישראל"

התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15. לפני התפילה ב־7.30 שיעור בתלמוד מפי הרב ישעיהו גגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59, חיפה)

בשבת בשעה 7 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי מנחם המר, בשעה 10.30 שיעור בחוג רמב"ם מפי יוסף קרייזר.

✶ מנהיגים יהודים בניו־יורק יצאו באזהרה שפגישה נוספת בין ה־אפיפיור יוחנן פאולוס לנשיא אוסטריה קורט ולדהיים, ובמיוחד אם אכן היא תיערך, כפי שנמסר, במהנה מוות של הנאצים, עלולה להיות מפלת „השלכות חמורות" על היחסים בין הקאתולים ליהודים.

✶ ברית המועצות שוקלת הענקת סיוע ללבנון, כך אמר לדוברי הנ־ עתון הלבנוני „אנהאר", הנשיא אמין ג'מאייל למקורביו. זה הוסיף כי ימשיך בקו הפוליטי שלו עד תום תקופת כהונתו וכי יפעל נגד כל נשיא שייבחר ולא ישמור על חירותה ועצמאותה של לבנון.

בתנועה

אמונה — האריאל תל־אביב

פרשת השבוע

בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל־אביב המרצה: מר י. ליכט.

במנין הנוער ברח' קרית שלום המרצה: גבי שכטר.

ברוך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולדשטיין.

יום שני

חוג התנ"ך עם הרבנית גולדשטיין — יתקיים אי"ה כ"א טבת תשמ"ח 11.1.88 בשעה 8 בערב בבנדון.

יום שלישי

שעור התנ"ך עם הגב' מרים עץ חיים — יתקיים אי"ה כ"ב טבת תשמ"ח 12.1.88 בשעה 4.30 אחה"צ במועדון אמונה רח' דיזנגוף 209 תל־אביב.

חוג התנ"ך עם הגב' מלכה אפיר — יתקיים אי"ה כ"ב טבת תשמ"ח 12.1.88 בהמשך שינקין, רח' המערכה 40 תל־אביב.

חוג דרמבוס — יתקיים אי"ה כ"ב טבת תשמ"ח 12.1.88 בשעה 4 אחה"צ בביתה של הגב' סובה הר־שושנים (השוקר) כהנמן 89 בני־ברק. המרצה: הרב הר שושנים, הנושא: פרשת השבוע.

יום רביעי

שעור התנ"ך עם הרבנית רבינוביץ — יתקיים אי"ה כ"ג טבת תשמ"ח 13.1.88 בשעה 4.30 אחה"צ בסניף אחד העם 110 ת"א הנושא: התפילות ומשמעותן ופרשת השבוע.

אמונה — האמ"י

מחלקת האירגון ברחבי הארץ

שבת

סניף רמת־השרון — בביה"כ האשכנזי בנוה־מגן בשעה 2.00 אחה"צ חוג לפרשת השבוע.

סניף רעננה — במועדון החברה בשעה 4.00 אחה"צ חוג בפרשת־השבוע, בשכון פרץ בשעה 4.00, חוג פרשת השבוע.

סניף ראש־העין — במועדון התורה בשעה 2.00 חוג לפרשת השבוע.

סניף גני־תקוה — בבית החברה בשעה 2.00 חוג לפרשת השבוע.

סניף כפר־סבא — במועדון החברה בשעה 10.00 אחה"צ חוג לפרשת השבוע — המרצה הרב שקולניק.

סניף פתח־תקוה — פרשת השבוע מפי הרבנית ר. ליפשיץ, רח' סלומנדי כפר אברהם.

יום ראשון

סניף הרצליה — במועדון אמונה בשעה 6.00 בערב מתקיים חוג לרקודי עם, בהנחיית רוחמה קראוס.

סניף גבעתיים — בגבורת־מרדכי בשעה 8.00 בערב, חוג לריקודי־עם.

סניף כפר־סבא — במועדון אמונה בשעה 9.00 בערב חוג לפרשת השבוע, המרצה מר קניוק. בבית החברה בשעה 8.30 חוג להתעמלות.

סניף רעננה — במועדון אמונה בשעה 8.00 בערב חוג לפסול בבד. במועדון אמונה בשעה 9.00 בערב חוג תפירה. במרכז הקהילתי בשעה 8.00 חוג לתנ"ך.

יום שני

סניף רחובות — במועדון הקהילתי רח' מרגולין בשעה 8.15 תרצה הגב' נעמי כהן על צמחי מרפא. מרכזת החוג הגב' שרה אהרוני.

סניף רעננה — תצוגת אופנה לסניפים רעננה והרצליה, תתקיים במלון דניאל בהרצליה בשעה 8.00 בערב. דבר אמונה — החברות רות זיק ולאה נבוני יו"ר הסניף.

סניף יהוד — בביה"ס במעלה בשעה 7.00 בערב, חוג למחשבת־ישראל, ירצה הרב רקובסקי.

רמת השרון — בבית הג' ציונה כהן — בשעה 8.00 בערב חוג לפסול בבד.

סניף ראש־העין — בבית התנועה בשעה 8.00 בערב חוג למחשבת־ישראל.

סניף כפר־סבא — במועדון אמונה בשעה 10.00 חוג לתפירה.

סניף גבעתיים — במועדון, גבורת מרדכי בשעה 8.00 בערב חוג להתעמלות.

במועדון גבורת מרדכי — חוג לתפירה בשעה 6.00 בערב.

סניף רעננה — במועדון אמונה בשעה 8.00 חוג לציור על בד משי.

סניף אור־יהודה — בבית המועצה הדתית בשעה 7.00 חוג ליהדות.

לוח ירושלים

● בשכ"ר הינם חדר לבחורה אצל מבוגרת ועצמאית. אפשרות לתשלום נוסף. 02-538875.

ORS בינלאומי
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד
דרושות
■ פקידה נמרצת למשרד פרסום בת"א, משרה מלאה.
■ מנהלת משק בית משרה מלאה, ב"ב.
■ פקידת יבוא/יצוא הדפסה באנגלית, טלקס, פקס, משרה מלאה (ליד הקניון).
■ מבשלת למטבח הונגרי, ליום אחד בשבוע.
■ עובדת מטבח לישיבה, 6 שעות עבודה.
■ מנהלת משרד עצמאית, נסיון בהנהח"ש וקלדנות, שעות העבודה: 07.00-16.00
■ עובדות ייצור לענף התרופות/קוסמטיקה, למשרה מלאה בב"ב.
■ אם בית לישיבה באזור [illegible]
■ פקידה עם נסיון בהפעלת מחשב, לעבודה מפוצלת בב"ב.
■ פקידת הנהח"ש עם נסיון על אי.בי.אם 36, משרה מלאה ב"ב
■ מזכירה למשרד בב"ב, לשעות אחה"צ, (בימי ששי בשעות הבוקר).
דרושים
■ עובדי ייצור
■ משגיחי כשרות
■ טבח לאולם שמחות.
■ איש תחזוקה לישיבה
■ עובדי נקיון ליום עבודה מלא בב"ב.
***
העובדים בחברתנו נהנים משכר גבוה ומתנאים סוציאליים מלאים!
בני ברק, רח' ירושלים 10 טל' 03-702148
או.אר.אס... זה עובד!

שערי חליפין במט"ח
בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים, העברות במטבע חוץ ליום 7.1.88, עד למחרת בשעה 12:30, לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות ששווי 500 דולר יהיו במפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים העברות)	שער מכירה (שקים העברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.5543	1.7537	1.53	1.60
בריטניה	לישט	1	2.8190	2.8542	2.77	2.90
שוודיה	כתר	1	0.2616	0.2649	0.25	0.27
שוויץ	פרנק	1	1.1599	1.1744	1.14	1.19
קנדה	דולר	1	1.2025	1.2176	1.17	1.24
פינלנד	מרק	1	0.3835	0.3883	0.37	0.39
גרמניה	מרק	1	0.9477	0.9596	0.93	0.98
דנמרק	כתר	1	0.2461	0.2493	0.23	0.25
הולנד	גולדן	1	0.8415	0.8520	0.82	0.87
איטליה	לירה	1000	1.2882	1.3044	1.21	1.33
ירדן	דינר	1	0.7934	0.8034		
אוסטרליה	דולר	1	1.0973	1.1110	1.04	1.14
אוסטריה	שילינג	10	1.3468	1.3637	1.32	1.39
צרפת	פרנק	1	0.2798	0.2833	0.26	0.29
נורווגיה	כתר	1	0.2450	0.2481	0.23	0.25
יפאן	ין	100	1.2114	1.2266	1.19	1.25

מגן דוד

סניפי זירוז גני רושלים, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 512233/4, חיפה — 585555/6, נהריה — 923333, עכו — 879333, 912353 — קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 33222, כפר־סבא — 841333, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-93333/4, עפולה — 065-8722, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, מגדל העמק — 065-73333, 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-31332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

הלהן השערים היציגים ל־6 בינואר 1987:

סל	1.7182
דולר ארה"ב:	1.5603
מר"ג:	0.9578
ליש"ט:	2.8522
פר"צ:	0.2833
ין יפני: (100)	1.2291
פל"ה:	0.8519
פר"ש:	1.1749
כת"ש:	0.2641
כת"נ:	0.2468
כת"ד:	0.2488
מר"פ:	0.3902
דולר קנדי:	1.2084
דולר אוסטרלי:	1.1020
רנ"ד:	0.7946
פר"ב: (10)	0.4568
שיל. אוס': (10)	1.3593
לירה איטלקית: (1000)	1.3005
לירה אירית:	2.5402
פזטה ספרדית: (100)	1.4069
יחידת מטבע אירופית	1.9773
דינר ירדני:	4.5561
לירה לבנונית: (10)	0.0322
לירה מצרית:	0.7177

בתי מרקחת

ירושלים: קופ"ח של ההסתדרות — מיקאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל. 523191.

תל־אביב: שדה דב — האוזנר 3 — תכנית ל', טל. 5412518; פארם מרקס — יהודה הימית 61 יפו, טל. 822973.

פתח־תקוה: רח' שטמפפר 24, טל. 910946.

חולון: אסותא — סוקולוב, טל. 5058197.

שבת

ירושלים: הר הזיתים — הר הזיתים. טל. 287480.

תל־אביב: בזל — בזל 25, טל. 5461806; נצח ישראל — נצח ישראל 11, טל. 226545.

פתח־תקוה: מיניפארם — רח' שפרינצק 20, טל. 9321067.

חולון: עין יהב — עין יהב 2, טל. 884854.

מוצאי־שבת

ירושלים: ביה"ח עין כרם — עין כרם, טל. 446350.

תל־אביב: בזל — בזל 25, טל. 5461806; נצח ישראל — נצח ישראל 11, טל. 226545.

✶ תבערה היתה אתמול לפנות בוקר בבית משפט השלום בעכו. נגרם נזק קל לתיקים של התביעה [illegible] 75.

התבערה התגלתה בשעה 2.30 לפנות בוקר. כוח משטרה שהגיע למקום אסף ממצאים שונים. מעריכים כי הרקע להצתה פלילי [illegible].

רדיו

קול המוסיקה

06.01 „צלילי בוקר", 07.09 [illegible] האזנה ניגוחה", 09.00 „קונצרט בוקר", 12.00 „מן הטרסיה", 13.05 „בהאזנה ניגוחה", 15.00 „לקראת שבת".

מוצאי־שבת

19.00 „הקונצרט שלי", 21.05 „מעל בימת האופרה", 00.10 סיום — „ההקודה".

רשת א'

06.01 שידורים לעולים, 07.30 רדיו קלי, 08.05 „מצעד הפזמונים", 10.05 „הים תיכוני", 11.05 „שירוקדי", 12.05 „היום השישי", 13.05 „מעורב", 14.06 „ים תיכוני", „בראש שקט", 15.00 „קבלת שבת".

רשת ב'

05.58 „קול ישראל", 06.04 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר, 06.10 התעמלות בוקר, 06.30 אות מבזק, 06.52 „אור זרוע", 07.00 „הבוקר הזה", 08.05 „כל צבעי הרשות", 12.05 חדשות מקומיות, 12.10 „שריקת פתיחה", 13.05 „חצי היום", 14.06 „לראות או לא לראות", 15.05 הרמה על מצבי כנרת השבת, 15.06 „בשמים לשבת".

מוצאי־שבת

18.30 „ממגרש הספורט", 19.05 „הקול קולנוע", 20.05 „כוכב הערב", 21.45 „המבדיל", 22.05 „אני קשבת".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות, 05.55 [illegible], 06.00 אות פתיחת השידורים, 06.05 „צלילי בוקר", 06.30 „פוקחים עין", 07.07 תוספת בוקר, 08.00 בוקר טוב ישראל, 09.05 בילוי נעים, 11.05 „קולה של אמא", 12.05 „סנדלים", 14.05 „[illegible] האיש וכיתתו", 16.05 „הדרן".

טלוויזיה

טלוויזיה כללית

08.00 שיר כאן, 08.05 שעת שיר, 08.15 קשת ועבן, 08.40 מסע לספרות, 09.00 מוסיקה ד'—ו', 09.20 לשון ותקשורת ג'—ה', 09.45 רואים סוסמום, 10.15 חשבון ז', 10.40 מדע הטבע, 11.00 חברה ותרבות, 11.30 אזרחות — ז'—ט', 12.00 חברה ותרבות, 12.30 מוסיקה, 13.15 האוניברסיטה הפתוחה, 13.45 עד כאן, 13.50 זהו זה, 14.35 מתנות פשוטות, 15.00 מפגשי בראשית, 15.30 ערב חדש.

מוצאי־שבת

19.00 „אורח באולפן", 20.00 „מבט פתוח", „קוסבר", 20.30 „צירופים", 21.00 מבט לחדשות, 21.30 השדרי שירות, 21.35 ספורט, 22.35 „בסך איש", 23.10 „אדמין החלר בוזה", 00.00 „פסוקו של יום" — חדשות הלילה.

תל אביב

בבית הכנסת הגדול בתל־אביב

השבת יעבור לפני התיבה חזן אורח.

לפני קבלת שבת, השעור ברמב"ם מפי נשיא בית הכנסת מר אברהם הצרוני בהלכות אבל [illegible], בנושא „ביצני הגאולה". במנחה 4.20, שחרית 8.00. בשבת בשעה 4.00 אחה"צ באולם יהיה עיונ"ב בפרשת השבוע.

בבית הכנסת המרכזי חיפל באייה, רח' מאנה 12

יעבור לפני התיבה החזן המפורסם בן־ציון מילר נ"י בהפילות: קבלת שבת, שחרית ומוסף בלווית מקהלה. קבלת שבת בשעה 5, שחרית בשעה 8.

ליום הזכרון של הר"י מנחם לבנון ז"ל

במלאת 6 שנים לפטירתו של ר' מנחם לבנון ז"ל, כי שהיה יו"ר ארגון המורים הדתיים בישראל ומעמודי התווך של החינוך הממ"ד, תתקיים אזכרה על קברו בבית העלמין קרית שאול בשעה 13.30.

בשעה 12 חלוקת פרסים לתלמידים בבית הספר „הראה"י ברמת־גן על שמו של המנוח ודברי הערכה.

בתי חולים

ירושלים: שערי צדק (פנימית, ילדים), הדסה עין כרם (כירורגית, אורטופדית, נשים, עיניים, א.א.ג.), תל־אביב: דוקה (ילדים), איכילוב (פנימית, כירורגית). נתניה: לניאדו.

שבת

ירושלים: הדסה עין כרם (פנימית, כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.), ביקור חולים (נשים, ילדים).

בית־חולים "אלישע" חיפה
מודיע על פתיחת המכון
לפירור אבני כליה ללא הרדמה ואישפוז

בית החולים מפעיל עתה ציוד חדשני משוכלל, יחודי מסוגו בישראל "ליטוטריפטר" המפורר (לא מפוצע) את האבנים.

תהליך פליטת האבן אינו גורם לכאבים או לסיבוכים. הטיפול אורך כשעה ולאחריו החולה משוחרר לביתו.

כמיליון דולר הושקעו בציוד משוכלל זה והטיפול מוצע לנזקקים בתעריפים ציבוריים.

יכובדו הפניות של כל קופות החולים.

אלישע

בדבר פרטים — נא לפנות לבית חולים "אלישע", רח' יאיר כ"ץ 12, הר־הכרמל טל' 04-389121

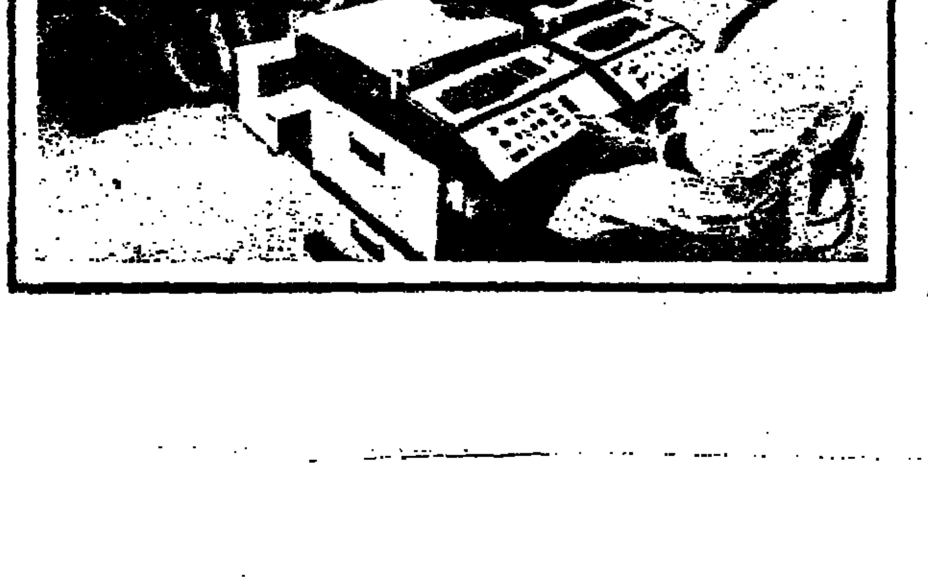

מצוות מזוזה וסגולותיה

(סוף מעמוד 8)

ולא דווקא בשעת קיומה, על לשון הסוד „וגדולה מה שהבית נשמר על ידה" הקשה בבית יוסף, מה ששייך גדולה מזו, וכי שמירת הבית גדולה מאריכות ימים שנזכרה קודם. ועיין שם שפירש ששמירת הבית היא גם גלוי והפלאי יותר מאריכות ימים. ובפירוש בס"א שם פירש שהזהיר בה מאריכות ימיו ושנותיו. רק בשעה שעוסק במצוה. שהמצוה מגינה רק בעידנא דעסיק בה. ואילו סגולת שמירת הבית היא תמידית גם בשעה שישן על מיטתו, ואינו עוסק במצוה שהיא כשיוצא ונכנס וזוכר יחוד ה' ואהבתו. ויש להבין הטעם מה מיוחד במזוזה שמגינה גם שלא בשעת המצוה.

גם בתפילין מצאנו שיש בכחם להגן על האדם בעידנא דלא עסיק בה. כמבואר בסוד סימן ל"ז. כיו מעלות מצוות התפילין שכל המניחן מאריכין ימיו ושנותיו. ועוד שהוא בן העולם הבא ואין אור של גיהנם שולט בו.

ונראה לבאר הדברים על פי היסוד שחדש הבית הלוי בהקדמתו בבאור הכלל, „שתשמישי מצוה נזרקים ותשמישי קדושה נגנזין" במצוה שכוחה בעצם עשייתה, עם גמר המצוה נגמרה הקדושה מהתפש, ואילו תשמישי קדושה הקדושה בעצם הדברים ועל כן מקדשים הם את החפץ הנכתב עליהם בקדושה תמידית. ולכן תשמישי קדושה נגנזין. וביאר שם שגויה שעוסקים בתורה נעשה היפך קדושה כקלף שנכתב עליו ספר תורה, שנאמר כתבם על לוח לבך. ועל כן גם לאחר פטירתו הגוף נתקדש כתשמישי קדושה שנגנזין. לכן הוטר הוא בתחיית המתים. אבל עמי הארצות שקידשו עצמם רק בקדושת המצוות, בימי חייהם יש בהם מעלה, ובודאי שיש להם שכר המצוות בעולם הנשמות. אבל הגוף עצמו לאחר שיצאו מן המצוות חיובם, דינו כתשמישי מצוה שנזרקים, ולכן אינם חיים לתחיית המתים.

לאור הדברים יש להבין את ההבדל בין תפילין ומזוזה שיש בהם שכר גם בשמירת הבית ושמירת האדם גם בעידנא דלא עסיק בה, לשאר מצוות [illegible] תפילין קדושה בעצמם [illegible]

על הגוף ועל הבית, לפי שיש בהם שם ה' כשם שתיבה שסית מונח עליה דין תשמיש קדושה יש בה ויש קדושה גם בתיבה ונרתיק תפילין דין תשמיש קדושה יש לה, כך גם בעצם מצוות תפילין ששם ה' נקרא עליו. האדם מתקדש כתשמיש של קדושה שגופו נעשה כתיבה של ס"ת ונרתיק של תפילין ועל כן אין אור של גהנם שולט בו. וכפי שביאר הבית הלוי הפסוק „ה' עליהם יחיו" שגופו נעשה מקום לשם ה' ועל כן יחיו. כמו שנאמר ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום. שכל הדבק בה' ובקדושתו, נעשה בקדושה כתשמישי קדושה, שמעלתם המדינה כוחות ודושה של החפץ שנשאר בקדושתו לעולם.

והיה במצוות מזוזה שמצוה בה בפרשיות התורה ושמר של הקבית עם המצוה לקבוע המזוזה בפתח הבית. הבית כולו נעשה כבסיס, לקדושת המזוזה ומכוח זה דינו כתשמישי קדושה. ומעלתו שגם בעידנא דלא עסיק בה, כח הקדושה בבית. והיכ אין בבית ובאדם הלכות קדושה כחפצים. עכ"פ סגולת הקדושה וברכתה חלה על האדם והבית הוא עומק עניין המזוזה כשמירה על הבית שהמצוה אינה רק בעידנא דעסיק בה, אלא קביעת הבית כבסיס למזוזה וכתשמיש קדושה דוגמת כסא לס"ת ונרתיק לתפילין.

סוף דבר, הכל נשמע. שמזוזה היא מצוות עשה שיש בה יחוד שמו הגדול, אהבתו ויראתו. וההזהרה במצוה היא לזכור תמיד בצאתו ובואו עניין הכתוב במזוזה כדי להינצל משגיות הבלי הזמן. מצוות המזוזה היא תזכורת שלא יחטא וכדין ציצית ותפילין, וגם סגולת אריכות ימים ושמירה מן המזיקין תוצאות הן של עיקר המצוה שכוונה בקדושתה ובכתוב בה. ועל כן גם הבדיקה לבדוק כשרות המזוזה כהלכתה, יש להזהר בכוונתה שיזכנו שלא יחטא ואין למצוא במזוזה סגולות אחרות לפי שיש חשש להופכת הדברים שכתב שלא לעשות מצוות מזוזה כמין קמיע להנאות עצמם ולהבלי העולם. צ"כ יש להכנס בגבולות הלכתם, [illegible] דברים מלבד מצוות התורה.

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE DAILY

זמו"ל הצופה בע"מ
העורך: משה אישון, מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל' 336066 ת"ד 2045, חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148, טל' 02-234910, בערב: טל' 02-618834. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04-663628, בערב: 04-717148.
רשום [illegible] בצ"ע ת"א

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

5000 עובדים פוטרו ב־87 בתעשיית האלקטרוניקה; 3000 יפוטרו ב־88

התעשיינים: לפעול לויתור הדרגתי של הסיוע מארה"ב ולמלא החסר באמצעות עידוד היצוא

ביקורת נוקבת על מדיניות האוצר כלפי האלקטרוניקה בארץ הושמעה כנגד שר האוצר משה נסים באסיפה הכללית של תעשיית האלקטרוניקה שנערכה אתמול במלון "דן" בתל־אביב.

היו"ר היוצא של הארגון, מנכ"ל "הדיראן", יגאל באמן, טען, כי היציבות במשק הושגה על גבה של התעשייה, ובעיקר תעשיית האלקטרוניקה ואין הוא מבין כיצד מהלך כזה יביא לצמיחה. "האם יתכן שהאוצר ובנק ישראל קבעו להם למטרה להקטין את התעשיות הטכנולוגיות" שאל.

השתתפות הממשלה בפיתוח יורדת — ותיסוף הדולר

הקיצוץ הרכישות בשליש "המהפך הכלכלי ב־1985 הביא לנו 3 מכות" טען באמן. ההשתתפות בפיתוח, במימון ובסיבסוד היצוא קטנה ב־12 אחוז בשנה. לעומת זאת, הדולר שוחק ב־45 אחוז וקיצוצים תקציבי משרד הבטחון, הקטינו את הקניות מאתנו בשליש".

הוא אמר כי התוצאה היתה הקטנת המשקעות ומאמצי הפיתוח בתעשיית האלקטרוניקה בעוד שמדעני פיתוח שנפלטו מן המערכת ירדו לארה"ב.

באמן בטר כי עד כה פוטרו בתעשיית האלקטרוניקה 5,000 עובדים ובשנה הנוכחית יפוטרו 3,000 עובדים נוספים. הוא אמר כי שליש מן הפיטורים מקורם באלבנג חיובי של התייעלות המערכת בעוד שהשאר באו כתוצאה מן הצמצום הדרסטי בענף.

בהביעם עורת רוח ממדיניות הממשלה כלפיהם, החליטו נציגי האיגוד שלא לקבל את הפרכת הקרן שהקימה הממשלה לצורך סיוע לתעשיות טכנולוגיות.

התעשיינים קראו לממשלה לפעול לויתור הדרגתי של הסיוע האמריקני מארה"ב ולמלא את החסר באמצעות עידוד היצוא.

נוסף על כך פנו לשרי הממשלה לקיים דיונים בדרג גבוה כדי לגבש מדיניות תעשייתית שתיכלול קניית מכשירים ישראליים, שילוב תעשיות טכנולוגיות וקביעת מידה ההוצאות הרצויה, שהוא כיום גבוהה מדי.

שר האוצר, משה נסים, שהספיק להיפגש בהקדם עם נציגי הארגון, אמר כי אפשר, שהיציבות במשק הושגה על גבם של התעשיות האלקטרוניות, אולם בשום פנים ואופן אין הוא מוכן לוותר על היציבות. "במאבק בין התעשיות האלקטרוניות ליציבות מן הראוי שכח היציבות יגבר", הוא אמר, כשהדגיש, כי "אסור לנו לשעבד את הדורות הבאים כדי שנוכל לאכול היום".

בצמיחה לא באה מתקציב גירעוני

שר האוצר "הודה באשמה" כי בתקציב החדש אין בשורה של הורכפת מיליון שקלים למטרה צמיחה. "בצמיחה לא באה מתקציב גרעוני וכדי להשיגה לא צריך דווקא להכניס כספים למטרה זו, מפני שכך יגדלו התקציב הגרעוני".

הוא ציין, כי בשנה 1987 היתה הצמיחה במשק הגבוהה ביותר מאז 1972, והיצוא גדל ב־11.2 אחוזים ריאלית, בעוד שהתחזיות של האוצר הסתכמו בפחות ממחצית. "וכל זה בגלל מדיניות תקציבית שיצרה אקלים לצמיחה" אמר.

שר האוצר הודה כי שנים רבות לא נערך בממשלה דיון לקביעת סדר עדיפות לאומי, והסדר הקיים כיום מתבטא בדרישת השרים להרחבת תקציב. גם תעשיות האלקטרוניקה, לדבריו, נוהגות בצורה דומה, ושר האוצר ביקש מהם כי יביטו את בעיות המשק "לעתים נוצר רושם שהאלייב לתעשיות האלקטרוניקה ולוליתא זהו האוצר", אמר.

לדבריו, היעדים העומדים כיום בפני המשק בנוסף ליישוב הם: הגדלת היצוא, צמיחה, ושינוי מבנה המשק שיצור תנאים מתאימים לכך, ביניהם הפחתת מעורבות הממשלה במשק.

בסיום דבריו אמר שר האוצר כי מדינת ישראל לא תוותר על הסיוע האמריקני וקרא לחברי האיגוד לשיקול שנית את עמדתם ביחס לקרן הממשלתית לעידוד התעשיות הטכנולוגיות.

המיסים לרשויות לא יועלו מעבר למדד

מאת משה לוי
סופר "הצופה" בפתח־תקווה

הרשויות המקומיות לא תעלנה את המיסים העירוניים החל מחודש אפריל הקרוב, מעבר למדד, מתוך אחריות הכבה במצבי המשק הלאומי.

כך מסר דובר עיריית פתח־תקווה דן בר־כנען המשמש כדובר המרכז השלטון המקומי בישראל.

הרשויות המקומיות תמנענה מהוצאת המס העירוני זו השנה השניה למען עכוב המדד כפי שסיכם בדיונים בכנסת אשתקד. וכן כהרן לצון לראות את התקציב כבירה מרגיע בכלכלה הישראלית.

משמעותה של החלטה זו היא קבלת עול כבד העשוי לפגוע בתוכניות הפיתוח והרווחה ברשויות המקומיות.

דובר עיריית הרצליה יוסי גבעתי מוסר כי בתגובה על החלטה זו פנה ראש עיריית הרצליה אלי לנדאו במברק לראש הממשלה כמחזיק תיק הפנים וביקשו לא לקבל החלטה בענין העלאת מיסי הארנונה לשנה הקרובה בטרם יוועץ ע"י ראשי הרשויות.

במברקו כותב לנדאו: "עם כל הכבוד אינני זקוק לפטרונים של שום עירה גדולה ככל שתהיה, איש לא נועץ בי כראש עיריית הרצליה ושאל את דעתי לענין שהוא גורלי לחיי העיר. אני מבקש מאדוני לשמוע עמדתי ועמדת חברי האחרים ראשי הרשויות בענין זה טרם החלטה".

עובד מאפיה נדקר לפנות בוקר

עובד מאפיית קיבוץ עינת ליד פתח־תקוה נדקר לפנות בוקר ע"י אלמוני והועבר במצב קשה לבית החולים "השרון" בפתח־תקוה.

מפרטים ראשונים שנמסרו ע"י משטרת מרחב השרון עולה כי עובד המאפיה מאיר עובדיה בן 40 נדקר ב־4 לפנות בוקר ע"י אלמוני שביקש לקנות חלות. זהותו של הדוקר ידועה למשטרה וזו פתחה בחיפושים כדי לאתרו.

אוניברסיטת בר אילן
הפקולטה למדעי הרוח, המחלקה למוסיקולוגיה
משתתפים באבלה הכבד של
פרופ' בתיה חורגין
על פטירת דודתה
מלכה חורגין ז"ל
אחותו של פרופ' פנחס חורגין, מייסד האוניברסיטה
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד
ההנהלה, הועד והעובדים

אוניברסיטת בר אילן
הפקולטה למדעי הרוח, המחלקה למוסיקולוגיה
משתתפים באבלו הכבד של
פרופ' אורי שביט
על פטירת
אביו ז"ל
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד
ההנהלה, הועד והעובדים

לרס"ן הרב שאול אחרק
במות אביך ז"ל
משתתפים בצערך
מפקד החיל ופיקודיו

במלאות שש שנים לפטירת בעלי
אבינו ואחינו היקר, אהוב נפשנו
ר' מנחם לבנון ז"ל
מי שהיה יו"ר ארגון המורים הדתיים בישראל
נעלה לקברו ונתיחד עם זכרו
ביום ראשון, כ' בטבת תשמ"ח (10.1.1988)
בשעה 1.30, בבית העלמין בקרית שאול בתל־אביב.
נפגשים בשער הכניסה לבית־העלמין.
המשפחה

גלוי מצבה
במלאות שנה לפטירת
בעלי, אבינו וסבינו היקר
אברהם גולדנברג ז"ל
נעלה לקברו ביום ראשון,
כ"ז בטבת התשמ"ח, 17.1.88
בשעה 15.30 אחה"צ בעירת צבי
המשפחה

דרמה אנושית בכביש אשדוד אשקלון: "התכופפתי להרים את הבובה מהכביש וגיליתי תינוק בוכה שנפצע בראשו"

מכוניתם של אלי ובלהה שולמן התהפכה והתינוק גריה הוטל על הכביש, יצחק ברגה שעבר במקום רצה להרים את החפצים שהתפזרו, בין היתר בובה יפה. "פתאום שמעתי בכי של תינוק. לא ידעתי מאין הוא בא..."

מאת חיים פייקיש

דרמה אנושית התחוללה שלשום בכביש אשדוד אשקלון, כאשר בכי של תינוק שהוטל לכביש כתוצאה מתאונת דרכים הוביל אותו לפניקה בתאונת דרכים נוספת.

המקרה אירע בלילה בין ה' ה' אחרון סמוך לצומת כתוצאה מהתנגשות שאירעה בין 2 מכוניות. ההתפכה אחת המכוניות ליד סמיכן על הכביש, במכונית ישבו הזוג שולמן ובנם התינוק הישבו הישיבו קטיף, שבדרום רצועת עזה. האם — בלהה שולמן נפצעה וכל החפצים שהיו במכונית התפזרו על הכביש.

באותה עת עבר בכביש סגן ראש עיריית אשקלון יצחק ברגה.

כספר ברגה: "עצרתי בשולי הדרך כדי להגיש עזרה, רציתי להרים את החפצים שהתפזרו על הכביש כאשר שמעתי שתי מכוניות מתקרבות לזירת הארוע. עצרתי אותה. פתאום שמעתי קול בכי. לא ידעתי מאין הוא מגיע. ראיתי בובה, התכופפתי להרים אותה ואז הבנתי שהבובה איננה אלא התינוק הפצוע", סיפר ברגה.

באותו רגע יצא מן הרכב ההפוך האב הנבוך והמבולבל והחל לחפש את בנו. ברגה הרגיע אותו שהתינוק בידו, וביקש כהרגע שבלב מאותר לטפל בהורים הפצועים והחר לכיוון אשקלון.

"הנחתי את הפעוט במושב האחורי, והצתי בזהירות באור אדום. כשפעם לפעם כאשר בכי של התינוק נפסק חששתי שמא הוא נחנק מהדם שניגר בראשו הפגוע". ברגה הגיע עם התינוק לבית החולים "ברזילי" שם קיבל התינוק טיפול הורים.

"זה היה נס משמים" אמר יצחק ברגה ל"הצופה", "אני באופן שהדירני זה שהציל את התינוק".

בינתיים נמסר כי התינוק כי נראה שנזרק דרך חלון המכונית המתהפכת אל אמצע הכביש נפצע בפניו ועובר בדיקה בדיקות בבית החולים "ברזילי". האם המאושפזת אף היא יצאה מכלל סכנה.

האב ניצל הודות להגירת הבריבית שהגה.

לאב אלי שולמן לא נותר להודות ליצחק ברגה. בשבת זו היא אמור לעלות לתורה בבית הכנסת של מושב "קטיף" ולברך על הנס שארע לו, ולרצייתו בעיקר לבני גריה.

צו מניעה נגד עובדי "פז": להפסיק השביתה ולחזור לעבודה

השביתה פרצה בעקבות חתימת שר האנרגיה על "צו הרפורמה" במשק הדלק שייכנס לתוקפו בחודש מרץ

צו מניעה הוצא לעובדי המתקנים של חברת "פז" לשוב לעבודה ולהפסיק את השביתה והעיצומים — ניתן אתמול בבית הדין האזורי לעבודה בחיפה.

הבקשה לצו מניעה הוגשה לבקשת בא כוח חברת "פז", עו"ד ישראל ביה, והוציאה צו המורה לעובדי המתקנים לשוב לעבודה תקינה ולהימנע מהשבתת המתקנים או גרימה כל שיבושים אחרים בערכת הספקת הדלק.

בא כוח הברת "פז" טען כי הבוקר פרצה שביתה פתאומית של העובדים במתקני "פז" בחיפה, אשר הפסיקו להנפיק דלק לתחנות, דבר שגרם לשיבושים בהספקה בגזור הפרטי והמסחרי ולשיבושים במשק המדינה.

בא כח החברה ביקש את הצו בדחיפות, וזה ניתן במעמד של נציגי העובדים, שקיבלו את הצו לידם בתם ישיבת בית־המשפט.

השופטת אישה קציר קבעה מהחלטה כי בית הדין אוסר מידית על עובדי "פז" בחיפה ו"פי גלילות" בהרצליה לנקוט באמצעי שביתה, עיצומים או שיבושים כלשהם בהנפקת הדלקים והשמנים.

כתב "הצופה" בחיפה מוסיף, כי חברת "סונול" פנתה גם היא לבית הדין האיזורי בחיפה בבקשה דומה להורות לעובדי המיתקנים של "סונול" להימנע משיבושים בהספקת הדלק לתחנות.

בית הדין ידון בבקשה זו היום בבוקר.

בחיפה השתרכו תורים ליד כמה מתחנות הדלק שבעיר, זאת לאחר שבתחנות אחרות נגמר מלאי הדלק. עתה צופים כי עם מתן הצו להספקת הדלקים תחודש העבודה בתחנות "פז" כבר בשעות הקרובות.

מתוני החברה נודע, כי צו המניעה ניתן יהיה ליישם רק ביום ו' בשעות הבוקר.

השביתה של עובדי המיתקנים בשלוש חברות הדלק, "סונול", "פז" ו"דלק" פרצה בעקבות החלטת חתימתו של שר האנרגיה משה שחל על "צו הרפורמה" במשק הדלק שייכנס לתוקפו בתחילת מארס הקרוב. עובדי המיתקנים מגלים התנגדות ליישום הוכנית הרפורמה שצלולה, להערכתם, לגרום לפיטורים בקנה מידה רחב.

נפתח הכינוס הבינלאומי של "תהליך מוריה"

בהשתתפות 350 צירים מכל רחבי העולם נפתח אתמול בערב העצרת הבינלאומית הרביעית של "תהליך מוריה" במלון פלאזה בטבריה.

"תהליך מוריה" הוא מפעל של "הפורום הישראלי" ו"הפורום האמריקאי" שהוקם לאחרונה ויעודו מיפגשים בינלאומיים לפיתוח יחסי ישראל עם יהדות התפוצות. כינוס "מוריה" טומן באבו כמה חידושים. לראשונה, נמנים בין אורחי הכנס נציגים מהגוש המזרחי, ביניהם, נציג מהונגריה ונציג מיוגוסלביה.

הכינוס הרביעי מתבלט הפעם בנציגות אירופאית ניכרת, בניגוד לכנסים הקודמים, בהם שלטו נציגי ארה"ב וישראל בלבד.

לכינוס הצטרפו גם עשרה חברי פרלמנט יהודים, שסיימו אתמול את כינוס הפרלמנטרים היהודים. בולט בין הפרלמנטרים היהודים הוא חבר הקונגרס האמריקאי מל לוין, המתעתר עם תום הכנס להיפגש עם חוסיין.

בית ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים
משלב
לימודי קודש במתכונת ישיבתית
עם לימודים מדעיים וטכנולוגיים
לתואר אקדמי ראשון
"בוגר בטכנולוגיה ומדע שימושי"
(B. Tech. & Appl.Sc.)
לימודי קודש ★ גמרא וראשונים ★ הלכה ★ תנ"ך ומחשבת ישראל
לימודי מדע וטכנולוגיה ★ פיסיקה/אלקטרו־אופטיקה ★ אלקטרוניקה ★ מדעי המחשב: התמחויות במיקרו מחשבים, רובוטיקה, חשבונאות ותעשיתית.
הוראת המדעים ★ מסלול לימודים משולב, המעניק בנוסף לתואר האקדמי הראשי, גם תעודת הוראה לבית ספר תיכון.
פרטים וטפסי הרשמה לשנה"ל הבאה — במזכירות האקדמית
הועד הלאומי 21, ת.ד. 16031, ירושלים 91160, טלפון: 02-423131, 02-411580, בימים א'-ה' בין השעות 12.00-10.00
בימים א', ג', ד', בין השעות 18.00-15.00

בית ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים
מזמין לקראת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ט
בוגרי ישיבות הסדר, יוצאי צבא, משתלמים ע"ח הצבא ותלמידי חו"ל
לימי סיור והכרות
ביום ראשון, כ' בטבת תשמ"ח (10.1.88)
ביום ראשון, כ"ז בטבת תשמ"ח (17.1.88)
בשעות 9.30—14.00
תחבורה מתחנה המרכזית קווים: 5, 6
(לגבעת מרדכי)

הסתדרות הפועל־המזרחי
— מחלקת תרבות
ברכות לעולי לוב ולקהל מוקירי זכרו של הרה"ג:
יצחק חואתו לוזון זצוק"ל
אשר ההילולא לזכרו מתקיימת ביום ראשון, כ' טבת (10.1.88) התשמ"ח בבית־הכנסת.
בתוכנית:
★ הרב פריג'ה זוארץ הי"ו — ח"כ לשעבר.
★ הרב כמוס עגיב הי"ו — רבה של אור־יהודה ורמת פנקס.
★ הרב מרדכי ברנס הי"ו — רבה של בנימינה לשעבר.
★ דברי ברכה וסיום — מר דב דומברוביץ, יו"ר המועצה הדתית.
★ תפילת מעריב.
★ סעודת מצוה וכיבוד.
בכבוד רב,
מר יעקב מכלוף — מזכיר הפיקוח — נהניה
מר משה חניא — ראש מחלקת תרבות

המועצה הדתית אריאל — עיר השומרון
ברכות מאליפות מלב חם
לידידנו הדגול והיקר, איש המעש והפעלים
הרב יחיאל לגבוי שליט"א
לרגל התמנותך כמנהל המחלקה למועצות דתיות
צלח והצלח בתפקידך זה
לרומם את תורת אלוקינו
נחמני יעקב — יו"ר המועצה הדתית
שלום נגר — רב העיר
חברי המועצה
יוסיפנה לוי — מזכירה

ארגון המורים הדתיים בישראל
המועצה הארצית
לחברנו
משה פשיגורסקי ורעיתו
ברכות מאליפות
ובמזל טוב
להולדת הנכד היקר
בן ליעקב ושרה ליכטנשטיין
יהי רצון שתזכו לראות בהגיעו למצוות לחופה ולמעשים טובים

תינוק חמוד בן חודשיים
הסובל מתסמונת דאון
מחפש בדחיפות
משפחה אומנת
אוהבת ורגישה.
המשפחה תקבל תשלום והדרכה צמודה.
נא לפנות לנעמי בן חיים
טלפונים: 438325, 438145, 438820

מרכז רוחני קהילתי "שאולי"
ע"ש המנוח הרב פנחס כהן שאולי זצ"ל
ת.ד. 109 אשדוד טל. 08-523881
מסדר
זה עתה יצא לאור הספר
"נתיבי הבושם"
הגיגים והלכות במעגלות השנה
מאת: הרב משה כהן שאולי
תוכנו: חגים ומועדים במחשבת ישראל לחודשים כבת, שבט, השואה, עשרה בטבת, יום הקדיש, ירושלים בבנינה ובחורבנה, קהלות יוון ורודוס בפריחתן ובחורבנן. כ"ו בשבט בתורת הפשט הסוד והרמז תולדות חייהם של אישים שנפטרו בחודשים אלה, כגון הרמב"ם האדמו"רים יעקב אבוחצירא, בבא סאלי, האדמו"ר מלובביץ', רבי דוד בן ברוך — ועוד.
בספר כ־500 עמודים ושפע תמונות אומנותיות/צבעוניות.
מחיר הספר בשלב ראשון 50 ש"ח • להזמנות לפנות לכתובת הנ"ל

עובדי המשק בבתי־החולים נערכים לעיצומים

מאת חיים פיקרש סופר "הצופה"

עובדי המינהל והמשק בבתי־החולים הממשלתיים מחדשים את המאבק העלול לגרום לשיבושים בכל בתי החולים כבר בימים הקרובים.

העובדים תובעים להשוות שכרם לשכר המשולם בקופת חולים הכללית.

יו"ר הועד הארצי משה אבגרוב אומר כי ועדת פחה הבודקת את הבירוקרטיה מנהלת מדיניות של סחבת ולכן הם מביעים את מחאתם תערכים לעיצומים ושיבושים.

ועדה תפקח על פעולות מונופולים וקרטלים

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

ועדה ציבורית תגבש המלצה בדבר דרכי הפיקוח על פעולותיהם של מונופולים וקרטלים במשק. הועדה מונתה ע"י מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר יגאל בלייזובסקי.

במסגרת הבדיקה תתייחס הועדה לשאלה אם דרוש פיקוח על מחירים ומוצריהם של מונופולים וקרטלים.

בראש הועדה עומד הפרופסור דוד לבקרי מהאוניברסיטה העברית בירושלים ומשתתפים בה דוד ברלדס, סמנכ"ל לכספים בתעשייה האווירית ולשעבר סמנכ"ל משרד התעשייה והמסחר, חזי גוטמן, מנהל המחלקה הכלכלית בהתאחדות התעשיינים יוחנן לוי, מנהל חטיבת ספקטיל ו־הצביות קלות במשרד התעשייה והמסחר.

הועדה נתבקשה להגיש המלצותיה עד סוף החודש.

אישים ומוסדות

— מ. קרונה — יו"ר התנועה העולמית של המזרחי—הפועל־המזרחי שלח בשם התנועה העולמית ברכה להרב סיון הארים לרגל הבחרו כרבה הראשי של יהדות דרום אפריקה, במקומו של הרב משה דב כספר שעלה ארצה.

הרב ס. הארים, חבר נאמן לרעיון המזרחי שימש עד לאחרונה כסגן יו"ר התנועה באנגליה ומרבניה החשובים.

לרגל יציאתו לקום כהונתו החדש, ערכה לו תנועת המזרחי מסיבת פרידה בביתו של מנחם קלאוזנר יושב ראש התנועה במקום.

כמו כן, שלח מר מ. קרונה ברכה להרב יעקובוביץ רבה הראשי של אנגליה, לרגל קבלת תואר האצילות "לורד".

הסבתא העסיקה את הנכדה בסחר סמים

שוטרי הסיור של תחנת יפו לכדו ביום ד' בערב אשה בת 70, החשודה כי הפעילה בביתה תחנה למסחר סמים בה העסיקה גם את נכדתה בת ה־17. האשה נחקרה במשטרה ולאחר מכן שוחררה.

שוטרי הסיור התמקמו בשעות הערב מול הדירה החשודה ביפו. לאחר שערכו תצפית על הבית, נשלח אליו מתנדב משא"ז, שהתחזה לקונה וביקש לקנות סם.

בעלת הבית בת 70 נענתה לפניתו וביקשה ממנו להמתין. לאחר המתנה קצרה נשלחה נכדתה בת ה־17 של האשה, והביאה את מנת הסם המבוקשת לקונה המדומה, שבתמורה נתן לילדה 50 ש"ח.

בחיפוש שערכו לאחר מכן השוטרים בדירה התגלה שטר הכסף בין בגדיה של הסבתא, אולם סמים לא נמצאו בבית.

● מערכת המים של אילת שוקעת והלה ירידה חסרת תקדים בשעור איבוד המים בעיר. נמסר בסיור של הנהלת "מקורות" בעיר במהלך השבוע.

מערכת המים של אילת היתה "במצב של סרום־התמוטטות כאשר נמסרה לפני 6 שנים לידי חברת "מקורות".

בשנת 1982 היה שעור איבוד המים במערכת העירונית של אילת כ־40 אחוזים והשבוע הממוצע של פיצוצים בצנרת העירונית היה כ־50.

★ אלמונים השליכו אתמול אחר־הצהריים אבנים לעבר רכבת נוסעים בתל־ברוך, סמוך לצומת גלילות. שמשה אחת נופצה ברכבת אולם איש לא נפגע.

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב
להולדת הבנים/הבנות

ארנרייך משה ואודל	בן	גוסבתם מאיר ומרים	בן
אלחזר גרשון וכרמלה	בת	נחת שלמה וגולה	בן
אביטן צון ושמחה	בן	סויסה אברהם ובלי	בן
אלמליח יצחק ומלכה	בת	סקעת שי וש...	בן
בלח ישראל ואסתר	בת	עמר מרדכי ומרים	בת
בראשי אלחנן ורודה	בת	פרץ פנחס ולאה	בת
בוסקו אלי ושפה	בת	פולו חיים וחנה	בן
ברוך עומר ושולמית	בן	פנחסי יעקב ודליה	בן
בן חמו חיים ושושנה	בן	פודרוביק פנחס ורבקה	בת
בחרד ישראל ואסתר	בת	פרוד חיים ותמר	בן
בוחטל משה ואסתר	בן	צור אלי ואהבר	בן
ריר בר אליה ואגדה	בן	צי משה ורודית	בת
גאנצר ברוך ושרה	בן	צרפתי מיכאל וחנה	בת
גרובר נתן וחיה	בת	קרמר חיים וחבה	בת
דושינסקי שאול ויהודית	בן	קרקובר נחמיה ובלה	בת
דויטש אשר ויהודית	בן	קדוש דוד ושרה	בת
הכהן עודד וחנה	בן	קואלי יצחק ולוכי	בן
זאכל משה ופלורה	בן	קלפהולץ שמשון וצפורה	בת
היימן יעקב ואסתר	בן	קמפנר יצחק ונחמה	בת
הרוש חיים ורחל	בת	קרושבסקי צבי ושרה	בן
ויספוק שמואל ותמר	בת	קרישבסקי משה וחנה	בן
וולברמן ירמיהו וברכה	בת	ראדריך יצחק ואסתר	בת
וולברמן יוסף ובלה	בן	רחנבלס שמעון ורבקה	בן
ואנצרי אמנון וחנה	בת	רוזנבאום ישראל ודפנה	בת
כהן שאול ונוצה	בן	רוס לוי צבי ורחל	בן
כהן עמרם וכרמלה	בן	שטרן מנחם ויהודית	בן
כהן שלמה וכרמלה	בת	שטרצר אברהם ולאה	בת
לוי אקרם ויהודית	בת	שיפר משה וצביה	בן
לינצר קתרין וסטיבן	בן	שפסר תאודור ודבורה	בן
לדר דורון ויונבר	בן	שנדורי חיים ולומה	בן
מרוחי דוד ושרה	בת	שטיינבך ברוך ואסתר	בת
משעל משה ואורית	בן	שפירא מרדכי ואלקה	בן
מזרחי מאור ואסתר	בת	שאלתיאל ראובן ושרון	בת
מרק מאור ומירה	בת		

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים
ההנהלה

מעצר עד תום ההליכים לנאשם בהסתה ואיומים

צעיר מכפר קאסם, המואשם שהסית אחרים, בין אותם עליהם, לזרוק אבנים ובקבוקי הבעירה לעבר מכוניות שעברו בכביש הסמוך לכפר, נעצר אתמול בבית המשפט המחוזי בתל־אביב עד תום ההליכים המשפטיים נגדו.

הנאשם עייאד בן אחמד בדיר (20) נעצר ב־25.12.87, בעקבות ההתפרעויות שהיו במקומות שונים במגזר הערבי בארץ. הוא הובא לדין ב־31.12.87, באשמת סיכון חיי אנשים במזיד בנתיב תחבורה.

התובע עו"ד אמנון זוסמן מפרקליטות מחוז המרכז טוען בכתב האישום: כי הנאשם פגש ב־20.12.87 אחר הצהריים בשני צעירים מהכפר, הורה להם להגיע למחרת היום לכביש הסמוך לכפר קאסם ולזרוק שם אבנים לעבר מכוניות שיעברו בכביש. "אם לא תעשה כי מיצווה, ארביץ לך" איים הנאשם על אחד הנערים, לפי כתב האישום.

ואכן, למחרת היום באו 3 צעירים לכביש הסמוך לכפר, הגיעו צמודים על הכביש וזרקו לעבר מכוניות בקבוקים עם נפט בוער שהדליקו לפני כן. אחד מהם אף ידה מסמרים למכונית בצורת מקלע מאולתר.

התובע הגיש לבית המשפט גם בקשה לעצור את עייאד בדיר, שלטענת התביעה היה אחראי לשליחת הצעירים לכביש. התובע טען בדיון בבקשה, כי אמנם לנאשם אין עבר פלילי, אולם קיים בקרב הצעירים בכפר מנהיג הוא עלול להשפיע על עדים.

אירועים כגון אלו, הוסיף השופט, הפכו לאחרונה למכת מדינה הדבר מסכן את עוברי הדרך, לכן הצעה השפה להתייחס אליהם בחומרה.

70 תינוקות נולדו ביומיים האחרונים בבית החולים "סורוקה"

ב־87 נולדו בבית חולים זה — 8462 תינוקות

מאת דניאל אביבי, כתבנו בדרום

ביומיים האחרונים נולדו בבית החולים "סורוקה" שבבאר שבע 70 תינוקות. מספר זה מבטא את ממוצע הלידות בבית החולים זה הוא הגדול ביותר בארץ.

בשנת 87 נולדו ב"סורוקה" 8462 תינוקות מהם 118 תאומים ושלישיות.

התפוסה במחלקת היולדות הגיעה ל־120 אחוז. כל יום בתקיימות כ־26 לידות.

הטיפול ביולדות ב"סורוקה" הינו כמהודרני בעולם וכולל הפריה חוץ גופית.

כן נפתחה במקום שרות לבעיים בהריון בסיכון גבוה בשיתוף הסיבה למילדות השיש ב"סורוקה" למחוז הנגב של קופ"ח בעיר דימונה ואופקים ועיירת הבדיא־רהט.

משרד החינוך ידון היום בהעתקות בבחינות

הנהלת משרד החינוך והתרבות, בראשות השר יצחק נבון, אמורה לקיים היום דיון מיוחד על תופעת ההעתקות בבחינות הבגרות.

השר החליט לקיים את הדיון בעקבות מכתב ששיגרו אליו שני בוגרי י"ב מבית־ספר תיכון בפתח־תקוה. התלמידים טוענים, כי חלק ממוריהם עזרו לתלמידים במתן התשובות בבחינות. מייד עם קבלת המכתב הורה נבון להביא בין כל הגורמים החינוכיים והכוללים האחראים במשרד לבחינות הבגרות וביקש להערך לפעולה חינוכית מקיפה לבלימת התופעה.

דובר המשרד, ישראל כהן, אמר בתגובה למכתב השמיניסטים, כי המשרד נחוש בדעתו לעקור תופעה זו מהשורש. "לא נשלים עם נורמות התנהגותיה בפוותות ובריתות מוסריות אלה", אמר הדובר.

מצות ירושלים
מצות כהן הלפרין
המאפיה המיוחדת לפסח המהודרת ביותר בכשרות, בהפסקות ח"י רגעים בהשגחה דקדקנית ובציוד מיוחד לפסח בלבד, בפקוח הבד"ץ של העדה החרדית והרבנות הראשית לירושלים
מתכבדת להודיע לקהל לקוחותיה הנאמן, בארץ ובחו"ל, כי הושלמו בע"ה כל עבודות השכלול בייצור המצות ובהידורי הכשרות במשכן החדש של המאפיה באזור התעשיה עטרות ירושלים
גם במקום החדש ישמרו מצות כהן הלפרין וביתר שאת על המסורת עתיקת היומין שלהן, כמצות המיוחדות והמצויינות ביותר בטיבן, בטעמן ובכשרותן.
בשורה טובה לקהל ה"חבורות"!
לרגל הרחבת המאפיה נוכל לקבל מספר מצומצם נוסף של "חבורות חדשות" שיצטרפו אל ה"חבורות" הותיקות
בדבר הבטחת מועדי האפיה וזמניהם המדוייקים של ה"חבורות", נא לטלפן בהקדם טל. 02-855365
מצות כהן הלפרין המצות המיוחדות

הצופה

מוסף של שבת

"מרי" ערבי ומריבה יהודית

מאת משה אישון

המהומות ביש"ע הקצינו את ה־וויכוח הפוליטי בישראל ובזירה הבינלאומית בשאלת עתידם של יהודה ושומרון ורצועת עזה. הקולות מבחוץ, עם כל חריפותם והגינויים המתלווים אליהם, אין בהם כדי להטיל מורא ופחד על ישראל. כלל חשוב נקוט בידינו והוא: התכרת לא יגונה. לא כן הקולות העולים מבית שיש בהם משום דילטוריה וקטגוריה על ישראל. אלה חייבים להדאיג כל אחד ואחד שנשמה יהודית מפעמת בקרבו.

לא הצילומים הסלקטיביים המו־פיעים על המרקע הטלוויזיוני, המצי־גים את חיילי צה"ל כאכזרים מכל אדם, פוגעים בדמותה ובצלמה היהודי של המדינה — הריב ומדון העולה מקריית הממשלה וממשכן הכנסת בירושלים מכה במדינה בצורה אנושה.

כלפי דורשי רעתה של ישראל יש לנו מענה לשון. לא מפיהם אנו חיים הגא מהם נלמד פרקי מוסר. שונה תמונת המצב כאשר את מקומם של יאסר, אחמד, מחמוד ומריעיהם ההלו תופסים יעקב, שמעון, לוי, דוד ויוסי ועוד כהנא וכהנה מרשיעי ברית המתכחשים לברית הנצח המקשרת בין עם ישראל וארץ ישראל.

עם ישראל אינו חסר ישע בגלל המהומות וההתפרצות מדי פעם בפעם ביש"ע. על אלה ניתן להתגבר גם בלא הפעלת עוצמת היד החזקה והזרוע הנטויה. העם כאשר יצא ברגע שדבריו מנבחים זה את זה ובלהט התנצחותם משמיעים דברים שיש בהם משום פגיעה באינטרסים של מדינת ישראל בזירה הבינלאומית.

עם פרוץ המהומות ניצת זיק של תקווה, כי ייפסקו הוויכוחים הקולניים, בין קואליציה לאופוזיציה, וגם בתוך הקואליציה הרחוקה משלים־בית אמיתי יתחילו לנהוג כבוד זה בזה כאשר כל אחד ואחד יושיט יד לרעהו, כדי להופיע מאוחדים במערכות ההיסטוריות שלפנינו.

לא היתה זאת תקוה הלומית. היא נשענה על יסודות חזקים, על דבריו המפורשים של ממלא מקום ראש הממשלה, שר החוץ שמעון פרס. הוא אמר באותם הימים: יש להפסיק את המחלוקת בין המערך לליכוד. קודם כל עלינו לפעול להחזרת השקט והסדר ביש"ע. לא עברו ימים בודדים והוויכוחים לא זו בלבד שלא נפסקו, אלא אף התלהטו והפכו לאש מריבה המכלה כל חלקה טובה.

שם, בחוצות הפליטים, בנות הוד־ינום, באספות של שכם וחברון, בטבואות ירושלים ורמאללה, מבעירים צמיגים ומיידים אבנים על חיילי צה"ל, ואילו כאן, בתוך מדינת ישראל, הריב המתלהט הופך ללהבות אש המכסים את עין הארץ.

על צמיגים בוערים ניתן להשתלט, לא כן כשהדובר בלשונות אש הפולטים שנאה עיוורת. עליהם קשה מאוד להשתלט, בפרט כשבין מציתי אש המחלוקת בולטים אישים המופיעים באיצטלא ממלכתית.

כל עוד קולותיהם נקלטים גם מחוץ לגבולות ישראל — קשה למדינת ישראל להציג את עמדתה ואת דרכה. קולה אינו נשמע. היא נבלעת בגלל השיטה שלפתות החלק מבפנים עמכו חלק רב בו. דרושה מתקפת־נגד כדי להסביר ולהעמיד דברים על דיוקם. אמנם לא נעים להצביע את המחלוקת הפנימית אל מחוץ לגבולות המדינה, אבל, אין ברירה, בפרט שעה שחלק מהמסבירים הרשמיים על המדינה, שמתפקידם להציג את מדיניותה, מועדים בשליחותם ההסברתית, מי מהם בזדון ומי מהם בשגגה, וכה בדעת, או מקוצר דעת מופיעים יד לאלה המרבים להציג את מדינת ישראל בראי עקום להנאתם של כל שונאי ישראל.

*

בוויכוחים הכמעט אינסופיים מופיעה כדי פעם בפעם איזה יד עלומה המנצחת על הרנת שקרים שהתפתחו כהרף עין, על רקע המהומות ביש"ע. פעם זו מקפידה להרבות את שקריה בידיים יהודיות, פעם אחרת בידיים ערביות. הצד השוה שבהם, אלה כן אלה עוסקים בהפצת סיפורים על כביכול זוועה המבוצעים, כביכול, על־ידי חיילי צה"ל, כולל סיפורים מפי "עדי ראיה" על "רצח" חפים מפשע.

עתון ישראלי אחד נכשל לפני כשבועיים בפרסום תחקיר אותנטי מפי "עד ראיה" שטען בכתבתו, כי ראה ושמע את אנקת הנרצחים ברצועת עזה. דבריו הוצגו כ"סקופ עתונאי". הכותב, בבקרה זה ערבי, זכה לתהילה. הוא רואיין בכלי התקשורת האלקטרוניים. כתבי חוץ אף הסתמכו על גילויו בדיווחיהם. לבסוף התברר: להד"ם. לא היו דברים מעולם. סתם עלילת דברים. אולם הגילויים הללו לא עוררו זעזוע בכלי התקשורת. רובם עברו לסדר היום, כאילו לא קרה דבר. מיעוטם שהתייחסו לנושא הסתפקו בהעמדת דברים על דיוקם, בלא קריאה לחשבון נפש ולבדק בית בעתונות.

כך כאן וכן שם מעבר השני של הים הגדול. לא כל הוויכוחים שעל המרקע הטלוויזיוני אותנטיים. ברובם בולטת גישה חד־צדדית. מגמתם שקופה מאוד. משרתם להציג את ישראל ואת מדיניותה בלבוש דרום־אפריקאני — כמדיניות של "אפארט־הייד".

וכה הם מרוחים על "אפארטהייד" ביש"ע, "אפארטהייד" גם בתוך גבולות "הקו הירוק", כאילו מעשה נפשה של ישראל היא לדכא בני לאומים אחרים.

זאת איננה המצאה אקסקלוסיבית של כלי התקשורת העולמיים. יש להם על מי לסמוך. גם אצלנו נתפסו לסגנון אווילי זה. חבר כנסת אחד, לשעבר חבר ממשלה, קם בימים אלה על במת הכנסת כדי להציג את הסתייגותו מהצעת חוק שבאה להבטיח את פיתוח הגליל. הוא חשד, פן מכוון החוק לקדם את היישובים היהודיים בלבד. לכן נזדרז להציג תוספת האומרת, כי יש להבטיח שוויון בחלוקת המשאבים בין יישובים יהודים וערביים.

ומכלל דברי ה"דאגה" של המציע נשמע: "אני מאשים" רעם כלפי מדינת היהודים הנוהגת לדבריו במדיניות של אפלייה כלפי הערבים.

ואין זה מקרה בודד. "דברי הכנסת" מתמלאים דברי קטגוריה על היהודים, כפי

קודם. דבר זה בולט במיוחד בזמן האחרון, עם ריבוי ההצעות לסדר היום. הצעות אי־האימון בממשלה המעסיקות את כנסת ישראל.

חלק נכבד מכלי התקשורת הישראליים שותפים לכך. נצביע על שני מאמרים שהופיעו בשבוע האחרון באחד העתונים קראנו מאמר תחת הכותרת הרועשת: "גם מים לא נותנים להם..."; הכוונה היא לערבים. הסביר הכותב, כי מונעים מקלחות מפועלים ערבים הבאים לעבוד במדינת ישראל. וכדי להציג את סבלו של הפועל הערבי דאג העתון לאיור שבא להוכיח כיצד מתאכזרים אליו.

עתון אחר המעיד על עצמו שהוא מיועד ל"אנשים חושבים", בא חשבון עם חיל האוויר הישראלי שערך השבוע הפצצת לילה בלבנון. העתון מביא צילום שהופץ על ידי סוכנות הידיעות "רויטרס" בו נראה ילד הרוג כמוצא מתחת להריסות. בצד הצילום מופיעים דברי פולמוס עוקצניים תחת הכותרת: "הו, איזה פגיעות טובות".

הדברים מכוונים גם נגד רוב עתוני ישראל, בעיקר הנפוצים שבהם — הודגש — שבחרו שלא לפרסם צילומים מסוג זה.

אנו קוראים: "עמית ותיק הסביר לי שמאז ומעולם לא נהג לפרסם תמונות שכאלה...".

מדוע?

"הן עלולות לקלקל את מראה הפגיעות הטובות" — מפרש הכותב שהביא את הצילום במקורו בצד דברי הפולמוס במהדורה "מוגרים".

דומה שיש יסוד להניח שהכותב לא בדק את האותנטיות של הצילום. הוא הסתמך על הצלם של סוכנות הידיעות. כידוע, לא תמיד הצילומים אותנטיים. לרוב, הצלם רואה מה שמראים לו, שהרי ודאי לא נכח בעת ההפצצה. זאת גם למדנו לדעת בעת מלחמת לבנון. לא אחת הדיווחים המצולמים שהופצו משם נתגלו כבלתי אמינים. לא כן המקרה אשר שגם הפעם היה מי שדאג להפיץ צילום מסוג זה, כדי לעורר תגובה שלילית

על צמיגים בוערים ניתן להשתלט, לעומת זאת קשה יותר להשתיק לשונות הפולטים אש של שנאה עיוורת לבני עמם וארצם — למדינת היהודים. ✡ ה"מרי" הערבי אין בו כדי לעורר דאגה — המריבות בין יהודים חייבות להדאיג ✡ משא ומתן עם האויב יש לנהל מתוך עמדת כוח ולא בצל של מהומות ביש"ע ובהופעה בטלנית חסרת ישע

נגד מדינת ישראל שחיל האוויר שלה "רוצח ילדים". אולם, אפילו אם נאמר שהצילום אותנטי, יש בדברי העקיצה על חשבון חיל האוויר יותר מסתם טעם לפגם. הם מצטרפים לדברי המסיתים, המדיחים את דעת הקהל העולמית נגד מדינת ישראל.

בכלל, אולי יסבירו לנו "האנשים החושבים" מה היתה כוונת הכותב ומה מטרת הכותרת המסיתה: "הו, איזה פגיעות טובות"?

האם כוונת הכותב היתה להסיף לצה"ל להפסיק את מלחמתו במחבלים, או שמא רצה בזה לחזק את גרסת ארגוני החבלה שלאחר כל הפצצה והפצצה הם נוהגים להפיץ צילומים על פגיעות בנשים וילדים?

דבר אחד ברור: צה"ל לא יצא נשכר מפרסום זה. המחבלים — כן!

*

אין זה סוד, כלי התקשורת בעולם אינם מגלים פנים מאירות לישראל. לרוב, הם מצליפים בה ללא רחמנות. עתונאי המרבה לעשות כן, סובר, כי הוא משובח. השמצת ישראל הפכה לענין שבאופנה. ככל הנראה, זה גם משפיע על עתונאים ישראלים, חסרי שורשים יהודיים, ללכת בעקבות עמיתיהם בעולם הגדול. ומרוב רדיפה אחרי סנסאציות, אינם בוררים באמצעים, שהרי העיקר הוא: להשמיץ.

בימים אלה נזדמן לידינו מאמר, מפרי עטה של עתונאית יהודיה, לשעבר עורכת בשירות השידור הבריטי בי בי סי שהיא מתריעה נגד הדיווחים החד־צדדיים השקריים בבי.בי.סי. הלונדוני. היא מונה אותם אחד לאחד. דבריה מתייחסים לדיווחים של יום אחד ביש"ע. הכתב הבריטי בדיווחיו הציג את צה"ל כמתאכזר לילדים וכו"ב. אולם, כאשר נשאל על־ידי פרשן, האם הסיפורים הם נכונים, הפטיר כלאחר יד: "גם זה נכון או לא נכון, זה לא משנה...".

במלים אחרות, המטרה ברורה. לא את האמת חיפש אותו כתב, כי אם את ההזדמנות להיתלות באירועים, כדי להשמיץ את ישראל.

מילא, שהם נוהגים בדרך גלויה זו, המורה על עוצמת השנאה כלפי יהודים ומדינתם, אבל כאשר גם יהודים הולכים בעקבותיהם ומצרפים את קולם למחרפים ומגדפים — דואב הלב, במיוחד שאז מסתתמות הטענות כלפי הורים שאינם רוצים וגם אינם מסוגלים להבין את בעיותיה המיוחדות של מדינת ישראל.

למרבה הצער, לא רק הבי.בי.סי. או האב.בי.סי. מציגים את ישראל בצורה פוגענית, גם הטלוויזיה הישראלית לא אחת נכשלת בזה. די לצפות ערב אחד בשידוריה, כדי להיווכח שגם בה נפלה שלהבת השנאה כלפי יהודים.

בימים אלה הודה בכך מנכ"ל רשות השידור. בשיחה עם השדרנים האשים את אחד מעורכי "מבט" בהצגת תמונת מצב ביש"ע בצורה מעוותת ובסגנון הדומה לזה של ה"שטירמר" הזכור לשמצה.

דברים מכאיבים. קראנו אותם בתוך כאב, ולא בתוך שמחה לאיד על כשלון הטלוויזיה. הם עוררו צער רב, אך לא פחות מזה גם אכזבה עמוקה שגם אחרי שמנכ"ל רשות השידור הגיע למסקנה, כי משהו רקוב בממלכתו — בטלוויזיה הישראלית ממשיכין כתמול שלשום. לא מקפידים על איזון בהצגת הדברים, בשידורים בולטת גישה חד־צדדית הנוטה לצד אלה שבעצם הימים הללו — ימי מערכה ומאבק על ארץ־ישראל הם מוסיפים להטיף לנסיגה ישראלית חד־צדדית מ"השטחים". אגב גילויי הבנה כלפי מבעירי הצמיגים ומיידי האבנים שלדבריהם נקטו צעד זה ב"אין ברירה", אחרי שנתברר להם, כי אין עוד סיכוי לכינוס ועידה בינ־לאומית וכי פחתו הסיכויים שישראל תכיר בזכות הפלשתינאים להגדרה עצמית ולכינון מדינה פלשתינאית עצמאית.

כתוצאה מזה נוצר הרושם וזה הולך ומתחזק, כי גורמים מסויימים בישראל הקרובים למימסד הפוליטי גמרו אומר לנצל את המהומות ביש"ע כדי לסלול את הדרך לנסיגת ישראל מהשטחים הללו, שבסופה תקום בהם מדינה פלשתינאית—אש"פית.

בכל מקום, התנהגותם—מדיניותם עלולה להוביל לכך, כי באותו רגע שחלק מה־פוליטיקאים החלו להציג את מבעירי הצמיגים ומיידי האבנים כאנשי "אין ברירה" זה אך מחזק את ידיהם להרבות במהומות ולאיים ב"מרי אזרחי".

אגב, סיסמת ה"מרי" אף היא תוצרת בית היא. לא הערבים ביש"ע טבעו אותה. היא מעשה ידיהם לא כל כך להתפאר של פוליטיקאים ישראליים שהגדירו את המהומות כראשית של "מרי אזרחי". הלכך, אם בעיניהם זהו "ראשית" — בפי ה"שאבאב" המתפרע זהו ראשית ואחרית...

ומול קולות ה"מרי" העולים מפי ה"שאבאב" — קולות של מריבה בחוצות ישראל. אף על פי כן, לא איומי ה"מרי" צריכים להדאיג אותנו; המריבות הפנימיות הן שעלולות להכות בישראל ללא רחמנות.

*

מה הפתרון? — שאלה זו מלווה על־ידי הקוראים בתחושה של חולשה וחוסר ישע. לאמיתו של דבר הם אינם שואלים ודורשים אחרי פתרון, כוונתם להדגיש במלוא החומרה את גודל הסכנות שהקפאון המדיני נושא בחובו.

ומתוך שלל הדברים והוויכוחים עולות וצצות על סדר היום הצעות חדשות־ישנות, כגון, להתנתק ללא סייג בוועידה בינלאומית, להביא לפירוז עזה ולנסיגה חד־צדדית ביש"ע וכו'. ויש אשר נזכרים לפת כואת ב"תכנית אלון" ומציעים לישמה באופן חד־צדדי, תוך חלוקה מחודשת של ארץ־ישראל, כהגדרת אחד משרי הממשלה הדוגל בזה. ומולם לא מעטים המצדדים על תכנית זו הם רואים בה חלק בלתי נפרד ממדיניותה של ממשלת האחדות הלאומית, בלא לזכור, כי התכנית נולדה דווקא בתקופת כהונתה של ממשלה פועלית שאפילו מפ"ם היתה שותפה לה.

ומרוב דברים ומציעים לא רואים את הפתרון הרצוי למדינת ישראל שיענה על צרכיה המדיניים והבטחוניים. ולא באשמת הדוגלים במדיניות של "אף שעל", אלא כתוצאה מריבוי הקולות בזכות מדיניות המובילה מנסיגה לנסיגה.

אם נבוא חשבון אמיתי, כדי לבחון את המצב לאשורו, נמצא, כי המחלוקת בין ישראל לערבים אינו עומד כלל על השאלה: מה ישראל מוכנה לתת תמורת שלום. במרכזו הדרישה למדינה פלשתינאית ב־ראשותו של אש"ף. ואין זה משנה כלל, אם בשלב ראשון מדינה זו תהיה קשורה בקונפדראציה עם ירדן, או תיהנה במעמד עצמאי.

זאת, ולא אחרת, היא "תכנית המינימום" שהערבים מציגים בזירה הבינלאומית. הקיצוניים שבהם גם מזכירים את החלטות האו"ם מנובמבר 1947 ואת מפת הגבולות שנקבעה אז, למדינה יהודית ולמדינה ערבית שיקומו זו לצד זו.

נשאלת איפוא השאלה: האם בנסיבות אלה יש בכלל טעם בוויכוחים הפנימיים על הגבולות העתידיים של מדינת ישראל. בפרט שקיים איזה קונסנזוס לאומי בלתי כתוב השולל מכל וכל הקמתה של מדינה פלשתינאית בין הירדן והים; הדוחה בתוקף את הדרישה לנסיגה לגבולות מאי 1967 והמתנגד לחלוקתה המחודשת של ירושלים — בירת הנצח של עם ישראל ומדינת ישראל.

עובדה, כל אלה שמציעים תכניות של פשרה ובראשם מפלגת העבודה לא הצליחו עד כה להציג את הסכמתם של המתונים מקרב הערבים למה שהם מכנים "חלוקה מחודשת של ארץ־ישראל". המלך חוסיין בכל אחת מפגישותיו עם אישים ישראליים רמי דרג חזר על הדרישה לנסיגה ישראלית כוללת מכל השטחים, לרבות ירושלים המזרחית. גם "מסמך לונדון" המפורסם אינו כולל אפילו רמז קל שבקלים על דבר נכונותו של "היס מג'סטי זה קינג" להתפשר מסביב ל"תכנית אלון".

הקו המנחה את הערבים הוא: "כולה שלי...". הם אינם מוכנים לחלוקה מחודשת של ארץ־ישראל. לכל היותר הם נכונים להכיר, לא מלכתחילה אלא בדיעבד, בגבולות מאי 1967, אם כי אף זאת לזמן מוגבל.

אם כן, אולי יסבירו לנו המסבירים על מה הריב ועל מה המריבה בעם?

האם לא עדיף בנסיבות הקיימות לחשל את האחדות בעם, בכוחות משותפים ומאוחדים להדוף את המתקפה האנטי־ישראלית ולעקור מן השורש את ניצני ה"מרי" כדי לסלול דרך לשלום אמת בין ישראל לשכנותיה הערביות?

בכוחות מאוחדים ומתוך נחישות דעת בלבד, ניתן יהיה ביום מן הימים להשיג הסכמה ערבית לא רק ל"תכנית אלון", אלא גם מעבר לזה. לעומת זאת בהופעה כפולגת צלולים רק לטבוע בפני מריבה השוטפים את נוף החיים הישראלי ואז חלילה לא ייוותר לנו אלא להפוך איזה קש הצלה בנסיגה לגבולות מאי 1967.

משא־ומתן עם האויב יש לנהל מעמדת כוח ולא בצל של מהומות ביש"ע ובהופעה בטלנית ישראלית חסרת ישע.

בינתיים, לדאבון לבנו, ישראל מצטיירת בעיני הערבים ודעת הקהל העולמית כחסרת ישע. לא חלילה בגלל שהיא חלשה. אלא כתוצאה מהמבוכה שחלושי דעת וקטני אמונה זורעים בתוכה.

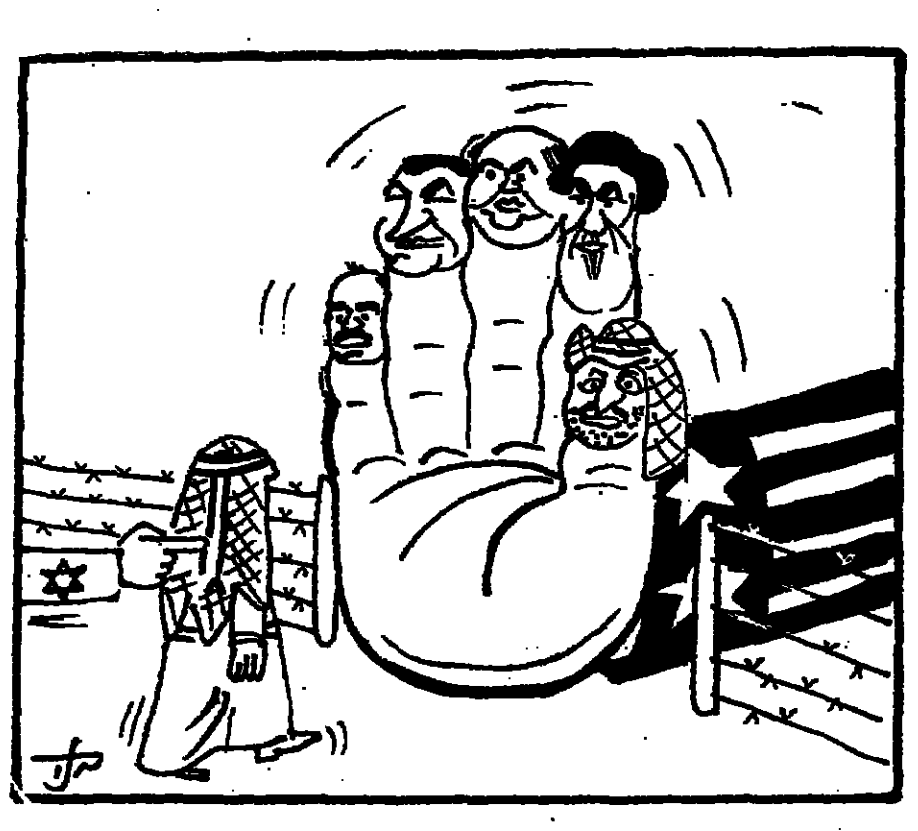

יד אחת...

האם נוצר מצב חדש בשטחים?

מאת יעקב אדלשטיין

האירועים בשטחים, התגובות בזירה הבינלאומית והחלטות הגינוי של מועצת הביטחון, יש בהם כדי ללמד אותנו פרק נוסף, אך לא חדש, בהלכות יחסים בינ־לאומיים. העולם אוהב שקט. ברגע ש־מתחוללות מהומות, הוא ממהר לגנות את החזק ולהאשימו בכל האשמות, מב־לי לבדוק מה קורה באמת. החלטת מו־עצת הבטחון לגנות את ישראל איננה הגינוי הראשון נגד ישראל. אפשר למנות עשרות גינויים כאלה, מכוח הלחצים וה־שליטה של הנציגים הערבים במועצת הביטחון.

בזירה הפנימית מתחולל ויכוח, האם יש לראות במאורעות אלה התהוות מצב חדש בשטחים. נשמעו איזכים על הכרזת "מרי אזר־חי" בשטחים. המפגינים ומסיתים למיניהם ניצלו את האמצעים שעומדים לרשותם — דקירות סכין, יידוי אבנים, השלכת בקבוקי תבערה — כדי להביך את ישראל ולהעמיד אותה במצב של חוסר אונים. צעדי הענישה שיש בידנו אינם מתאימים לזירה החדשה שנוצרה, אם כי עדיין אין מדובר במרי אזרחי, אלא במה שנקרא בלשון העיתונאית "התקוממות עממית". איך להתמודד עם סכנה כזו? מפקדים שיודעים להתמודד בהצלחה בשדה הקרב, לא ידעו איך להתמודד עם תופעות כגון אלה. מדובר על

אירועי הימים האחרונים העלו את השאלה: האמנם הגענו למצב חדש בשטחים? ✡ יש המקשרים בין המהומות לקיפאון המדיני. כאילו כתוצאה מזה אלה פרצו; מהי האמת? ועידת הפיסגה בירדן — שסללה את הדרך בפני המסיתים ✡ הדילמה הישראלית: האם להמשיך במדיניות "היד החזקה"?

התמודדות נגד נערים בני 13—14 וזורקי אבנים ובקבוקי תבערה, נגד נשים צווחות, נגד המון מוסת. תופעות כאלה יכולות להעמיד במבוכה גם צבא חזק ומאורגן היטב.

נסיונות ההידברות לא הצליחו

הנסיונות להידבר עם ראשי הציבור הערבי ביו"ש לא הועילו. המסר לא הועבר. ברצועת עזה נהרו לפתע המונים למסגדים, על יסוד שמועות בלבד, שהמתנחלים רוצים להצית את בתיהם. כאשר השמועה נבדקה, התברר, כי מקורה בתהלוכת לפידים של תנועה שערכו המתנחלים בגוש קטיף. נהגים ערביים שנספו ליד היישובים היו בטוחים שמכינים כאן הצתה המונית, והתמונה פשטה בין המונים כאש בשדה קוצים וגרפה אותם אל המסגדים בתה־לוכת הפגנה נגד הסכנה הדמיונית הזאת.

האירועים בשטחים התחילו על יסוד שמועת שווא, לפיה התנגשות בין מכונית ערבית וישר־אלית, שבה נהרגו כמה ערבים, היתה מכוונת. השלטון לא יכול להתמודד עם שמועות שווא כאלה, וגם זו עדות על חוסר תקשורת בין השלטון בשטחים לבין ההמונים.

הפגישות שנערכו עם נכבדים ערבים בשט־חים כדי להכחיש את השמועות ולהסביר להם את דרכי המדיניות — לא הועילו. גורמי המודיעין הופתעו בגלל ההתעוררות, ולכן לא נערכו לקדם את פני הרעה מבעוד מועד. בפיקוד המודיעין פעל בחשיפת התארגנויות סתר וגורמים חבלניים, אין לו אוזניים קשובות ל־חשיפת מהומות, ואין הוא יכול להתכונן ל־קראתן. עד עתה לא מצאו דרכי ענישה שיבלמו את המהומות. וזו אחת הבעיות המטרידות

בימים אלה, שליחת חיילים צעירים לבליבת הפגנות יוצרת בעיות של אובדן עשתונות במקרים מסויימים, כפי שקרה השבוע בכפר שבצפון לירושלים, כאשר חייל רדף אחרי מיידה אבנים, ותוך כדי ירייה באוויר פגע באישה והרגה. פגיעה זו הוליכה גל מהומות חדש. הופעל מיגוון רחב של דרכי ענישה: מעצרים, הבאה לדין, גירושים, הריסת בתים, סגירת בתים, סגירת מוסדות חינוך, ריתוק חנויות בשעת שביתה, אך כל אלה אין בהם כדי להר־גיע הרוחות, וכל אמצעי הענישה שננקטו לא הועילו לבלום את גל ההפגנות והמהומות.

השימוש בכוח לא הרתיע

ככל שעוברים הימים המהומות נמשכות, תוך התעקמותן על מרקעי הטלוויזיה בעולם, מגיעים למסקנה, כי אכן נוצר כאן מצב חדש, שבו השימוש בכוח אינו מספיק והענישה איננה מרתיעה. אין ודאות שחיפוש אחרי פתרונות מדיניים יביא לידי רגיעה, או יגרום לשינוי. ראשי הציבור הערבי ביו"ש ובעזה אינם בוח־רים לדבר על פתרונות. הכתובת למו"מ נמצאת מעבר לגבולות, אבל כתובה זו כפולה. אש"ף מוכן למו"מ בלי ועידה בינלאומית, אבל אנו לא מוכנים. ירדן מסכימה למו"מ בחסות ועידה בינלאומית, אבל אין כל ודאות שיש לנו מה להציע לירדן. הדבקות בנוהל המו"מ, היינו — באמצעות ועידה, עדיין לא מבטיחה פתרונות קלים ומוסכמים. זהו תהליך ממושך ביותר של ריכוך הדדי. סיסמת הוועידה הבינלאומית תיהפך לסיסמה המרכזית של מערכת הבחירות לכנסת הבאה, אבל היא סיסמת שווא.

ברית המועצות איננה מוכנה לקבל את התנ־אים שלנו, ובלעדיה אין ועידה בינלאומית.

המהומות גרמו לנו גם נזק כלכלי, מלבד נזק מדיני. הפרלמנט האירופי שצריך לאשר את ההסכמים הפיננסיים בין ישראל לשוק האירופי בדבר הקלות מכס ליצוא החקלאי הישראלי דחה את האישורים בגלל המהומות. קודם לכן הצביע השוק האירופי דרישה, שבהסכם שה־ייצוא של התוצרת החקלאית מיו"ש ועזה לא ייערך דרך חברות ישראליות. דרישה זו, שה־הופעתה בלחץ ערבי, נענתה על ידינו. יש כאן ניסיון להשיג מבדנו ויתורים מדיניים ב־אמצעות הפעלת לחץ כלכלי על ישראל.

ראש הממשלה, יצחק שמיר, האשים השבוע "ישראלים מסויימים" שנתנו עידוד לתהליך זה של לחצים על ישראל, והכוונה לשר החוץ שמעון פרס. הוא מעוניין בלחצים כדי לרכך את עמדת שמיר לגבי ענין הוועידה הבינ־לאומית. זוהי האשמה חמורה ביותר.

אכזבה מארצות־הברית

בחוגי שר החוץ שמעון פרס נשמעת אכזבה מארה"ב שלא הסכימה להעמיד על סדר היום של פגישת הפסגה בוואשינגטון את הסכסוך הישראלי—ערבי. פרס איבחן בפסגה שעת כובד להחילתו של כרים, אך הוא כנראה לא הבין את המהלכים הבינויים מעצמות. לארה"ב יש חשבונות כשלה מה להעמיד על סדר היום של עי אזור מסויים, יש צורך לקשור אותו עם פגישת פסגה. כדי להשיג הסכם בין מעצמות הסכמים אחרים. אי אפשר להעמיד את הסכסוך המזרח־תיכוני כנושא נפרד ביותר הבעיה הבינלאומיות. קודם כל על שתי המעצמות להגיע להסכם בנושא מרכזי; ואחר כך יבוא תור ההסכמים המשניים. המזרח התיכון הוא נושא משני בסדר היום של המעצמות. הנושא המרכזי שעליו הגיעו להסכם, ענין הטילים, איננו יכול להוות יסוד להסכמים מדיניים מש־ניים, שכן ארה"ב לא תגיע להסכם עם ברית המועצות בלי לדון בבעיית אפגניסטן, או בלי לדון על המלחמה במפרץ הפרסי. שתי המעצמות לא היו מוכנות ליצור קשר בין ההסכם על הנושא הגרעיני לבין שאלות בינלאומיות נוס־פות, משום שלגבי שאלות אלה אין להן עמדות מוסכמות. בתוך זה, ניקוי התהוות כגון שאלת ניקרגואה או זכויות האזרח. הניסיון של פרס ליצור קשר בינה בין הסכם בין־מעצמתי לבין הסכם אזורי, הוא רעיון מקורי, אבל הוא מנוגד לתהליכים של המדיניות הבינלאומית. למעצמות יש להן דיונים אחר כאשר זה של פרס. הנוש־אים לדיון נבחרים בקפידה. נושא המזרח התיכון לא נדון, כיוון שלא נידונו נושאים במרחבים אחרים, וזאת בתוך שיקולים מדיניים הקשורים ליחסים בין־מעצמתיים. ההמהומות באיזור זה או אחר לא מעוררות את המעצמות, עד כדי ש־הותירה על מהלכים מתוכננים היטב שלהן, גם אם נקבל את הסברה שנוצר באיזור שלנו מצב חדש.

הפחד מפני "מה יאמרו"?

מאת יצחק דויטש

המהומות ביהודה, שומרון וחבל עזה אינן משרתות שום מטרה חיובית. באופן טבעי ישראל מעוניינת בשמירת השקט ו־בדיון ענייני כדי להתקדם להסדר ראוי. איננו רוצים שיהודים ייהרגו בארץ־ישר־אל ובכל מקום אחר. איננו רוצים גם ש־יהודים יהרגו אחרים. מעשה אבות סימן לבנים.

כאשר עשו הולך לקראת יעקב וארבע־מאות איש עמו, התחושות של יעקב היו: "ויירא יע־קב מאד ויצר לו". פירוש חכמים: ויירא — שמא יהרוג הוא אחרים. שניהם אינם רצויים. שניהם מפחידים. משניהם נרתע. על אף זאת אין יעקב יכול לנהוג באדישות פאסיבית. מוטלת עליו אח־ריות, הוא נערך לדורון, להפילה ולמלחמה.

כל האירוע הזה של מהומות והתקוממות, ואין זה חשוב אם קוראים לכך ביצירה בקורית בהק־שרת הישראלית "מרי אזרחי" או כל שם אחר, הוא בלתי רצוי לחלוטין. מבחינתה של ישראל הוא שלילי ללא שיור. אילו אפשר היה למנוע התרחשויות אלה, אזי היה כדאי לעשות הכל לשם כך. אך משזה קורה, כאשר הם יוזמים את זה ומבקשים להעמידנו למבחן, האם אפשר ל־התייחס לכך בשיוויון נפש ובפאסיביות?

כל מי שנפגע באירועים אלה, בין שנפצע ו־בין שנהרג, הוא קרבן מיותר. יש להצטער על כל קרבן שכזה. חייל ישראלי כאשר הוא נאלץ להרוג מישהו מתוך שבעצם ההריגה תצער ות־כאב, אבל גישה הומאנית בסיסית זו אין פירו־שה לנהוג בשוויון נפש ולהיחשף לסכנה. הבא להורגך השכם להרגו. במקרה זה כל האחריות נופלת על מי שיזם את האירוע. האחריות על הריגה, פציעה, שיבוש חיים סדירים, נזקים ב־רכוש וכל הכרוך בכך היא על המסיתים והמש־תתפים במהומות הללו. אמת בסיסית זו צריכים לדעת אנו בעצמנו וחובה עלינו להסבירה כנ־קודת מוצא לעולם כולו, כולל המתפרעים עצ־מם.

✡

מה שקובע בפועל הוא שאחרים מטיפים לנו מוסר — ואנחנו מקבלים זאת, כאילו יש צדק בדבריהם. קואליציה של מבטלים ותקשורת ב־עולם באה להורות לנו מה עלינו לעשות. או יותר נכון מה עלינו לא לעשות. הכוונה המשתמעת היא: ותן לבכות להם.

דיכוי המהומות מוצג כדבר שאין לעשותו. בוודאי שאסור לנו להשתמש בתחמושת חיה — ואין זה משנה אם החיילים שלנו נמצאים במצב של סכנת נפשות, והשימוש בנשק הוא הכרחי להגנה על חייהם. האמת צריכה להיאמר, כי אילו היו אמצעים אחרים לפזר את ההמון המוסת ב־ודאי ובוודאי שהיה זה עדיף. לכן יש להשקיע אמצעים ומחשבה להכנת תחליפים. אך מה קורה כאן? האם הם באו רק לנאום? רק לקרוא קריאות לאומניות? האם הם קראו פרקי קוראן? הם מ־שתתפים באליבות, זורקים אבנים ובקבוקי מולו־טוב. איש איננו יודע איזה נשק הם נושאים מוסתר בכיסיהם ובכל מקום אחר. אם יאפשרו להם לה־משיך ולהתפרע בצורה זו, אזי האיזור ייסגר ליהודים, לחיילי צה"ל, ובכילא הוא יהפך לקן פורעים. וחיי התושבים עצמם יהיו בסכנה. כא־שר תהיה חרב איש באחיו, גם אז יטילו עלינו את האחריות. וכבר היו דברים מפילים בעבר הלא־רחוק. ביקשו להציג זאת כאילו יהודים הם שה־רגו אותם. אם נהיה אנו בעצמנו מבולבלים, מפ"י האמת, כי איננו פועלים לדיכוי המהומות אלא לדיכויים, לא להגברת ההתפרעויות ולריבוים אלא להפקתם, אזי נאמר זאת גם לאחרים. אפילו אם זה לא מה שהם רוצים לשמוע.

אלא שגבבת פנימה מצוותים ומטלפים את ה־אמת. במערערים בראש אה וזכותנו להמצאנו ב־אותם מקומות. מציגים אותנו כאחראים על ה־אירועים אלה מורצים. ומכילא, מה כבר אפשר לומר לאחרים? לא רק יוסי שריד יכה דיליה, אלא מורים ומחנכים ופרופסורים באוניברסיטאות מתאגדים לשכנע ולהשתכנע שכך הם הדברים. במצב זה כלל לא מפתיע שאחרים רואים אותנו כמדכאים, פוגעים והורגים.

✡

אין להכיר ולהרוץ את דינם של החייל ומפקד הפלוגה שפעלו כפי שפעלו בעת המהומות בכפר צפונית לירושלים. אפשר שהנסיבות לא חייבו שימוש בתחמושת חיה שגרמה להריגת הצעירה, אבל על קיפוח חייה הצעירים יש כמובן להצ־טער. אולם צריך להיות ברור, כי החיילים המו־צאים עצמם בעיצומה של התפרעות, כאשר מ־שליכים עליהם אבנים ומתכות העלולים להרוג, פועלים מתוך הגנה עצמית, ובכלל מסויים הם נאלצים להשתמש באש חיה. לכן המתפרעים הם שצריכים לדעת כי הם מכניסים עצמם לסכנה. מסר זה צריך לבוא לידיעתם. אם האפשרות לפעול להגנה עצמית עפ"י שיקולים הישלל מהחיילים, אזי תוצאותיה תהיה כבדה מאוד. כזו תהיה התוצאה הורידם של המגוייסים. היא תלך ותתפשט. לכן את האשם יש למצוא במתפרעים ולא בחיילים.

✡

יש השפעות של פחד גלותי בכך שלנו אסור לומר את האמת. כאשר שגריר ישראל באו"ם, בנימין נתניהו, מספר לדעת הקהל בארה"ב כי מצרים המשתמשת באמצעים חריפים בהרבה מאלה שישראל משתמשת בהם לדיכוי מהומות שם, אזי משרד החוץ מוצא לנכון להצהיר לו על כך אבל זו הרי אמת לאמיתה. ועדיין היא נאמרה בגילוס ובתשעבת וכוד לכל באלה אמצעים השתמש ה־מלך חוסיין בהתהכה במחבלים בספטמבר. לוא הכתבנו אבו באמצעים שכאלה. אזי ראש הממשלה היה זה נכון, את האמת הפשוטה הזו אסור לנו לספר, למרות שהיא מאירת עיניים. בשטרים מאורים אחרים, נאלצו להשתמש באמצעים חריפים כדי לדכא מהומות. הדבר נעשה כדי להחזיר את השקט על כנו. מדוע אסור לומר אמת פשוטה זו?

(סוף בעמוד 5)

סינדרום האוטו־אנטישמיות / מאת נ. גולן

כאשר מראיינים את יהושע סובול על מחזותיו נוטפי הארס האנטי־ישראלי והאוטו־אנטישמי (הפלשתינאית, סינדרום ירושלים) הוא תמיד עונה: "אף אחד ממתקיפי לא ראה את מחזותי". הם מסתמכים על שמועות ועל עדויות יד שנית. ברוך ירדני מקריית ביאליק לא הסתמך על שמועות כאשר כתב מכתב למערכת בעתון "דבר". "דבר" גם איננו חשוד על "ימניות" או "דתיות", וכנ"ל קוראיו. והנה ירדני שהשתתף בהצגת הבכורה החיפאית של "סינדרום ירושלים" שהתקיימה בראשית שבוע זה פוסק: "לאחר שצפיתי בהצגה הגעתי למסקנה כי הגיע הזמן שיקום סופר־מחזאי ויכתוב מחזה בשם סינדרום־הדמוקרטיה של זמננו. דמוקרטיה במרכאות כפולות בה מאפשרים ליסודות התרניים אנטי־לאומיים, בלתי מאוזנים ומאזוכיסטיים לקרקר את היסוד והבסיס הקיומי של חברתנו. לכרסם בשיטתיות בערכי הלאום. לסיום ההצגה מומלצת במיוחד לאנטישמים..."

שלוש שאלות מעוררת פרשת סינדרום ירושלים. אלף: — האם מותר בשם חופש הביטוי הדמוקרטי להעלות בפרהסיה, על במת תיאטרון, כל דבר תועבה ונאצה, כל מלת קללה וכל אקט של סטיה ועיוות? בית: — בהנחה שמותר, האם מופעים שכאלה ראויים להשתלב בחגיגות יובל לאומיות כמו חגיגות שנות הארבעים למדינת ישראל? גימל: — בהנחה שראויים, האם אני ואתה, מכספינו, כלומר הכסף הציבורי המשותף, חייבים לממן את ההצגות הפוגעות בנו ומעליבות את כל הקודש לנו? שאלה רביעית, אולי הרהור זדוני בשולי הפרשה היא האם תיאטרון חיפה כשבחר ב"סינדרום ירושלים" כתרומה לחגיגות הארבעים לא התכוון מראש, מתוך שיקולים מקיאווליסטיים וציניים לעורר סערה חדשה סביב עצמו. מנסיונו למד התיאטרון שאם אנשי ציבור ופוליטיקאים נלחמים נגד מחזותיו — הוא יוצא נשכר. איך כתב השבוע חיים נגיד: "אין טוב מפולמוס ציבורי המגיע עד הכנסת ושולחן הממשלה כדי להרים את קרנו המושפלת של התיאטרון".

תשאלו מדוע זקוק תיאטרון חיפה לסערה החדשה? אומרים שאולמותיו ריקים והרפרטואר שלו בשפל. הסינדרום הירושלמי יתכן, ישמש כזריקה הבריאה להתעניינות הציבורית בו. האמנם?

הוועדה הסירה חסותה מ"הסינדרום"

יצחק מאיר, העומד בראש המחלקה לתרבות תורנית בגולה בסוכנות היהודית היה אחד משלושה חברי ועדת חגיגות שנות ה־40 כנלחם ב"סינדרום" הסובולי והצליח לשכנע את חבריו להסיר את חסותם מעל ההצגה. אומר מאיר: "ועדת שנת הארבעים רצתה לתת ביטוי למחזאות העברית וסמכה על תיאטרוני ישראל שיגלו שיקול דעת ויציעו הצגות מתאימות. היא לא הקימה ועדת רפרטואר במחשבה שהנהלות התיאטרונים יבינו שמדובר בחגיגות המיועדות לרומם ולא להשפיל את מצב הרוח בעם ישראל. וזה היה מבחן. לא לשמחת החג ולשמחת ההודאות עם שנת הארבעים תורמים מחזות נוסח "סינדרום ירושלים". מול ההלקאה העצמית הגסה היו לנו כמה אלטרנטיבות. האחת — לשלול את חסותנו מן ההצגות ולדרוש את החזרת הכסף שנמסר לתיאטרון כדי להעלותן. דבר שהיה מסבך אותנו עם בתי משפט שהרי האנשים כבר עבדו וצריכים היו לקבל שכר על עבודתם.

השנית — להסיר את החסות מעל כל המחזות שהרי אין לנו יומרות או מעמד של צנזורים. הכוונה היתה לתת חסות למחזאות העברית בכללותה ולא למחזה זה או אחר. ובאלטרנטיבה זו אכן בחרנו.

שאלה: כיצד אתה מסביר את תופעת ההלקאה העצמית הקבועה בספרות הישראלית הצעירה?

יצחק מאיר: כשאלתרמן כתב את שירתו — הוא נתן בה ביטוי להזדהותו העמוקה עם המפעל הציוני שצדקת קיומו היתה בעיניו בחזקת הון א־פריורי כמעט אקסיומה.

בספרות העכשווית — חוששים מאוד להיות פטריוטים. זוהי ספרות נכאים שבה היוצרים מזדהים לא עם מה שיש אלא עם מה שעל פי דעתם צריך היה להיות.

מחזאים וסופרים אלה סבורים כנראה שהזיכוג המרכזי של ארבעים שנות המדינה הוא שאפשר באופן הופכי לחשוף בה רק את הרע והשלילי. בעיני זוהי יצירתיות מעוקמת. מפני הספרות כיום אפשר לחשוב שאנחנו חיים בתוך שלטון דיקטטורי מדכא שמצווה להילחם בו, ולהראות רק את מה שרע בו. ובשם המלחמה הזו לסלף, להפריז ולעוות. להראות את חיילי צה"ל כ"נאצים" המתאכזרים לערבים ובדומה. המחזאים והסופרים האלה (ואני אומר זאת בלי להתנגד לרגע לספרות מורכבת, מהרהרת, כפרנית, טרגית) — אומרים לנו כאילו מעל הבמה: על מה אתם שמחים? תראו איך אתם נראים..."

ובכן, אני שולל שכך אני נראה ואני מתנגד כך לחגוג!

מה טוענים חסידי ההלקאה העצמית?

חסידי ההלקאה העצמית בספרות הישראלית, אלה שיצאו בשצף קצף להגנה על "סינדרום ירושלים" כותבים: תנו לנו להציג כל דבר ואתם אם זה לא מוצא חן בעיניכם הדירו רגליכם מן התיאטרון או הפגינו נגדו. אדרבא, הזריקו עלינו ביצים סרוחות אבל אל תפריעו לנו להופיע.

הצרה היא, אומר הסופר אהרון מגד, שהציבור בארץ לא למד עדיין להשליך ביצים סרוחות, או עגבניות רקובות ואף לא לעלות על הבמה ולצעוק. הוא סופג את עלבונו בשקט. רוטן בינו לבין עצמו ואינו יודע למחות בשקופות הנכונים. כאשר ניסו להעלות בפרנקפורט שבגרמניה מחזה אנטישמי של פסבינדר התקוממה הקהילה היהודית המקומית והפגינה בקולניות. יהודים עלו גם על הבמה והפריעו לשחקנים להציג, ואילו כאן בישראל הם מקסימום כותבים מכתבים למערכת.

מדוע? מה מפחיד אותם?

מגד: השמאל השולט בכל אמצעי התקשורת הוא שמפחיד אותם. הנה דוגמה מעצמי. אני רואה את עצמי כאיש שמאל ועם זאת כשוכבני שאם הם וחלילה אשמיע צעקה נגד "סינדרום ירושלים", מחר יכתימו אותי בראש חוצות כפאשיסט, כהגיסט ומי יודע מה עוד. צריך לגייס בארץ הרבה הרבה אומץ לב כדי לעמוד בהתקפות אישיות כאלה".

דיקטטורה של השמאל?

מגד: דיקטטורה זה לא מונח מדויק שכן אין להם כוח שלטוני אבל רבים מאוד חוששים מדעת הקהל של השכבה המשכילה ושל התקשורת...

בעוד אהרון מגד חושש לומר דיקטטורה, פרופ' יהודה פרידלנדר מאוניברסיטת בר־אילן אינו מקמץ במונחים. הוא אומר וחד משמעית: בישראל של שנות ה־80 משתולל טרור תקשורתי — במסווה של דמוקרטיה. ויש לו דוגמא מימיו כיו"ר המדור לספרות במועצה לתרבות ולאמנות. אותם ימים נבחר פעם למועצה אדם שהשקפת עולמו לא דמתה לאידיאולוגיה השמאלנית הרווחת בחוגים הספרותיים שלנו. ואז, בלי שום חשש, כתב אחד מן הנכבדים ורבי ההשפעה שבעורכי המוספים הספרותיים שכאשר נודע לו את מי בחרו רצה לקפוץ מן הקומה השלישית מרוב זעם. לדברים כאלה בעיתון יומי — יש השפעה עצומה.

מעיר פרידלנדר באירוניה: לקבל כסף מן המועצה לא התנגד אותו עורך נכבד מעולם. לזה הסכים לתת לנו את מלוא הסמכויות. אבל לאפשר לנו לבחור באופן עצמאי חברים למועצה — זה לא. בעיני אותו האיש וחבריו דמוקרטיה זה לתת לו כספי ציבור ולהיכנע לו בכל תכתיביו באשר למה שיעשה בכספים אלה.

תאמר: אולי כן. אולי זוהי הדמוקרטיה. אתה הכתוב נגדי מה שרק תרצה — ואני אממן לך את הדברים הללו? ובכן, "הגיעה ה־לתי הבניה" היא אקט נעצרי. לא ימצנו שזוהי מהות הדמוקרטיה.

מסביר פרופ' פרידלנדר:

חופש ביטוי? בבקשה. נאום, מאמר, ציור, מחזה, סיפור. כל מה שתרצה. בתנאי אחד — בתנאי שתבין כי לאותו מימסד שמאפשר לך להתבטא כרצונך — יש זכות דמוקרטית לא פחותה מזו שלך לסרב לממן את ההלקאה העצמית שאתה מבין לו. בשם אותם חוקי דמוקרטיה שמנפנפים בהם מותר למימסד לבחור או לפסול מה שהוא ימַמן במסגרת חגיגות הארבעים.

דמוקראטיה מעוותת

על ידי בחירות דמוקרטיות העניקו לשלטון את הזכות לחלק את הכסף שנגבה מאיתנו. ואם המצב הפוליטי הוא כזה שועדה מימסדית פוליטית החליטה או לא לממן או לא להעניק חסות — זכותה הדמוקרטית החוקית לעשות זאת לא פחות מאשר זכותה להעלות או להוריד את נטל המיסים. ניפנוף בחופש הדיבור בהקשר הנוכחי הינו סחטנות אינטרסנטית שאין בינה לבין דמוקרטיה ולא כלום.

אילו הלילה מנעה המדינה לפרסם יצירות ספרותיות או כל ביטוי יצירתי אחר על הבמה היוצרים — הייתי רואה בכך פגיעה בדמוקרטיה. לא כן המצב בארץ.

אצלנו קיים חופש מלא להדפיס את דברי הנאצה החמורים ביותר נגד מדינת ישראל בין אם מי שכתב אותם הוא הרבי מסאטמר שמתאר בספרו "ויואל משה" את המדינה כאבי אבות הטומאה, ובין אם זה חנוך לוין.

אינכם מבינים סאטירה, אתם קהל בור ובלתי מתוחכם. אינכם בשלים ליצירה אמנותית בקורתית ברמה גבוהה — כך מאשימים היוצרים ותומכיהם נוסח סובול את מי שנעלב או מתקומם למראה "הפלשתינאית" שלו וה"סינדרומים" שלו. וסובול הוא כאן רק מקרה לדוגמא. גם המחזאים הצעירים שלנו הטעימו אותנו הרבה רוש ולענה ("תשמ"דר", "קידוש") הסופרים החרו החזיקו אחריהם (פונדקו של ירמיהו). פרופ' פרידלנדר, המתמחה מזה שנים רבות בסאטירה כיצירה ספרותית אומר:

סאטירה אינה כתב פלסתר

איך מבדילים בין סאטירה לבין כתב פלסתר וסתם דברי ניבול ונאצה?

בשלושה דרכים:

א. הסאטיריקן בא תמיד מבפנים. הוא מיצורה בחברה שהוא מוקיע ובשום אופן אינו משקיף עליה מבחוץ. אני לא אוכל לכתוב למשל סאטירה על החברה בהודו. אם אכתוב דברי ביקורת על ההודים זו תהיה התקפה אך לא יצירה סאטירית. ב. השנאה של הסאטיריקן היא תמיד הפן השני של אהבה ללא מצרים. תוכחת אוהב שאיננו מוכן לכסות באהבה על פשעי מושא אהבתנו. ג. הסאטיריקן האמיתי מוצא את הדרך להפוך את השנאה למשהו אמנותי. ליפה. למשעשע. לא שנאה הזקפה כהתפרצות היולית של רגש אלא שילוב של הבאה ועצוב, קהרוזים. אחרת — מדובר בהתקפה פרוזה ג.ב. ולא כל ביקורת היא סאטירה.

מצד אחר לא לכל דבר המושמע במסגרת סאטירית צריך להתייחס כאל נאום בכנסת. יש קוד מיוחד לפענוח המסר הסאטירי כמו לפענוח המסר השירי.

צריך להכיר את הטכניקות הסאטיריות כדי לא לקבל את הנאמר בהן ביחס של אחד לאחד. תחבולה סאטירית מקובלת היא למשל זו של זכוכית מגדלת. בוחרים איזה פגם או סטייה מסויימת בחברה ומגדילים אותם מעבר לכל פרופורציה מציאותית ומציגים אותם כאילו זו הנורמה. ניקח דוגמא מן הסאטירה של "מנדלי מוכר ספרים". מנדלי כתב שאם ליהודי גוסס מראים צורת מטבע הוא מיד מתגבר על גסיסתו וקם כדי לעשות עסק.

כדי להבין שלא צריך לקבל דברים כאלה כפשוטם — אלא כחלק מן הטכניקה של צורת האמנות הסאטירית — חייב גם הקהל להיות מתוחכם ומשכיל. ואכן הסאטירה בכל תולדותיה מעולם לא היתה מכוונת לקהל הרחב אלא לחוגים פנימיים היכולים להתמודד, התמודדות מורכבת ואינטליגנטית עם עצמם. מי שלוקח יצירה סאטירית נוסח "סינדרום ירושלים" והופך אותה למופע פומבי בחגיגות המונים ועוד בוחר בה כמייצגת הלילה את התווי הישראלי — מעיד על גסות דעת. הוא לא לקח בחשבון את הקהל ואת תגובתו. ואת זה יש לשלול".

במלים משלנו: הוא מצפצף על הציבור. והציבור שאיננו חש ב"תרגיל" שעושה לך הסאטיריקן המראה חייל צה"ל הורג באם וילד, הציבור הבולע את המסר בלי להבין שיש כאן הפרזה סאטירית מגמתית — הוא בעצם הקורבן האמיתי של כל הפרשה. איך כותב שוב אותו ברוך ירדני מקריית ביאליק שבו פתחתי רשימה זו: "אותם האבות הרוחניים ממשיכים לשורר לנו על הנבל את זמירותיהם בסגנונו של נירון קיסר כאשר האש המשתלחת שורפת את החוסן הלאומי ע"י בלבול, מבוכה, תעתועים של אלו ניגוח אלה"...

המפלגות הדתיות בין פילוג לפילוג

מאת שאול שיף

ביום ג' השבוע, פורסמה בעתון "המודיע" — בטאון "אגודת־ישראל", בעמודו הראשון, מודעת "גילוי־דעת" בחתימות ראש ישיבת פוניבז', הגרא"מ שך, שעניינה שלילת הקמתם של איגודי וארגוני רבנים. אלה שהפנו את תשומת לבי לעובדה שהרב שך פירסם "גילוי דעת" הסבירו לי מיד, "זה נגד ש"ס", מדוע — שאלתי, והתשובה לא אחרה לבוא, כי הם הולכים להקים בתי־דין נפרדים לספרדים.

מאחר ואיגודי וארגוני רבנים, נגדם יצא הרב שך אינם בדיוק בתי־דין רבניים, ולנוכח העובדה שבעת כתיבת "גילוי הדעת" ישבו ליד הרב שך הרבנים אסחייק וקרפ, והראשון, כידוע, מועמד לכהן מזכ"ל ש"ס, לא נראתה הפרשנות אמינה. בירור קצר העלה כי בו ביום אמור להיערך כנס רבנים בנתיבות, ביוזמת בנו של ה"באבא־סלי", שאליו הוזמנו רבנים מבני עדות המזרח על־פי רשימה נבחרת. רבנים חברי "מועצת חכמי התורה" של ש"ס ואחרים המקורבים למפלגה זו, הביעו חשש כי "בבא־ברוך" עומד לארגן כוח שיתועל בשלב מאוחר יותר למפלגה ספרדית שתתחרה בש"ס. גם נקבו בשמה של אישיות רבנית רמת מעלה שעומדת מאחורי היוזמה הזו של "בבא־ברוך". בשיחות הדרוך מצד גורמים בש"ס נאמר במפורש: "אנחנו יודעים, זה נועד לפגוע בש"ס, הכוונה להקים מפלגה חדשה". קשה להאמין, מסיבות שונות, שזו היתה סיבת הכנס בנתיבות, אך החששות לגבי הצפוי שם מדוע זועק פטרונה של ש"ס הגרא"מ שך למחות נגד הקמת "איגודי וארגוני רבנים", בעיצומו יום חורף. זה סיפור אחד. הסיפור השני יונק אף הוא ממודעה, הפעם ב"יתד נאמן" — בטאון הפלג הליטאי במחנה החרדי־חרדי. ביום ראשון השבוע פורסמה מודעה בחתימתו של הרב ש. י. נסים קרליץ, מהדמויות התורניות הבולטות במחנה הליטאי והמקובל גם על הציבור החסידי. המודעה אומרת בפשטות: "הננו בזה לחזק ולאמץ את העוסקים בצרכי ציבור ונושאים בעול הצבור, ה"ה ראשי צעירי אגודת ישראל שיחיו לאורך ימים ויצליחו להרבות פעלים למען צבור בני התורה וכלל ישראל. ועם התקרב מועד הבחירות (באותיות גדולות, ש.ש.) הננו פונים לכל הציבור בכלל ולבני התורה בפרט לפעול מתוך אחדות והבנה, וח"ו להרוס את מה שיש לנו, אך להתחזק בפעולות שיש בהם לבנות ולחזק את היהדות בארצינו ובארצינו. "אנו מוחים על המפרסמים בעתונות כאילו בשמינו דברים שגורמים פירוד ומח־...

"מודעת חיזוק" ומפרשיה

גם סביב מודעה זו נפוצו אין סוף פרשניות. והתמיה היא גדולה, מה פתאום נזקקים ראשי צעירי אגו"י ל"מודעת חיזוק" ועל איזה פירוד ומחלוקת מדובר?

יודעי דבר מסבירים כי הרקע למודעה היא ההתארגנות סביב מועמדותו של הרב ירחמיאל בויאר לכהונת ראש עיריית בני־ברק. הרב בויאר הוא התשובה, נכון לעכשיו, של הפלג הליטאי—ש"ס לר' משה אירנשטיין ראש העיר הנוכחי הנמנה על חסידי גור. בצעירי אגודת ישראל נעלבו מההחלטה לתמוך בבויאר מבלי שנועצו בהם קודם ובכך הציגו אותם כ"כלים ריקים" כלפי אגו"י. ככאלה שאין להם מה למכור. בינתיים כבר צץ שם של מועמד אחר, הרב משה גריינמן, מנכ"ל "יתד נאמן", לשעבר מנהל ישיבת פוניבז', הנמנה על באי ביתו של הגרא"מ שך. כמובן שלסיפור הזה היבטים נוספים אך קצר המצע מלפסוק בהם.

שתי מודעות בשבוע אחד המעידות על היהודה הרותחת בציבור הדתי, באותו קטע הנושק לפעילות הפוליטית מפלגתית.

המצב הוא אכן חמור ואישי תורה מורמים מעם וסתם עמך אינם חדלים להיאזר נוכח חיידק הפלגנות האוכל בכל הפה בציבור הדתי לפלגיו. סיפר הכבוד השר משה שחל בחוג ידידים: התחלתי לאבחן את המשבר במפלגות הדתיות על־פי גודל המשלחות שבאו לשיחות או לסיור עם מפלגת העבודה. ככל שהמפלגה מאוחדת יותר והנהגותה דומיננטית, כך קטנה המשלחת ואפשר להסתפק באיש או שניים. כאשר מופיעות "הלהקות", סימן רע למפלגה. (אגב, הערה זו יפה גם למפלגת העבודה, וזה בבחינת אזכרת החבל בבית התלוי). לפני מספר ימים כינס מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס כעשרה אישים לדון בשאלת "חוק הסכסכה", שהמפלגות הדתיות מעוניינות בקבלתו. בכך אין פסול שנועצים עם מייצגי השקפות שונות. אך תוך כדי הדיון, מחוץ לכל הקשר, ביקש מר פרס לשמוע חוות־דעת מהנוכחים על רעיון הקמתה של מפלגה דתית בחסות מפלגת העבודה, והיה מי שטרח להעיר "יש לנו מגעים בעניין זה". נושא רגיש, שלמרות רגישותו אין שמעון פרס יכול לעסוק בו בפחות מעשרה אנשים...).

המשבר ותרופה — אין

המפלגות הדתיות מודעות למשבר הפוקד אותן בשנים האחרונות ואיש מהנהגתן אינו מצליח לאתר את התרופה למחלתן. המצוקה בה הן נתונות הביאה השבוע אישיות מרכזית במחנה הדתי־חרדי לכלל מחשבה שבא בכל זאת "כדאי להקים חזית דתית, אפילו בלי ש"ס"? כאשר העירו לו כי אין זה הגיוני שההנהגות הרוחניות של "האגודה" תאפשר זאת, התעקש: "צריך בכל זאת לבדוק את האופציה הזו".

"האגודה" נתונה בשעה קשה ואין היא מצליחה לצאת מן המילכוד ששמו חסידים־ליטאים. מעניין יהיה לראות את סוף "ההצגה" כיצד הפלג הליטאי ישתלב בכנסת הבאה; האם ברשימה עצמאית או יחד עם ש"ס. ראשי ש"ס אינם מתלהבים מהרעיון הזה. הם חוששים מהרגע שהגרא"מ שך יורה להם לעשות זאת. הפלג החסידי מוכן לקלוט נציגות מהמחנה הליטאי, אלא שהוא מבקש התחייבות שהגרא"מ שך יתמוך אך ורק ברשימת "אגודת ישראל" ולא בש"ס יריבתה.

המאבק בבני־ברק על ראשות העיר שהחל זה עתה עלול להוביל לקרע עמוק מלווה (ח"ו) גם במעשי אלימות, — קרע שהציבור הדתי לא ידע מעודו.

המאבק על ההנהגה במחנה הדתי־לאומי מדיר גם הוא שינה מעיניהם של רבים, וזאת נוכח סקרי־דעת הקהל שאינם מחמיאים בשלב זה, למרות מהלכי הדמוקרטיזציה. לשבחה של ההנהגה הנוכחית יאמר כי היא הביעה נכונות להעביר בראש הרשימה לכנסת אישיות נייטרלית, רבנית או אקדמאית שתהיה מוסכמת על דעת כל מרכיבי המפלגה. אלא, שבינתיים לא נמצאה האישיות המוכנה לקפוץ למים הפוליטיים, אם כי מאמץ האיתור טרם נפסק.

גחלים לוחשות

בש"ס נראה הכל כלפי חוץ שלו ורגוע, במיוחד לאור העובדה שהידידות בין מנכ"ל משרד הפנים אריה דרעי וראש הרשימה, השר הרב יצחק פרץ חזרה להיות כבעבר. אלא שגם בה לוחשות הגחלים. אחד הביטויים לכך הוא הקושי לבחור את המועמד לכהונת מזכ"ל המפלגה, הרב יחזקאל אסחייק, נאמן ביתו של הגרא"מ שך. ישנה אופוזיציה המבקשת להטביע יותר את חותמו של הגר"ע יוסף על המפלגה ולא להיגרר באורח מוחלט לתכתיביו של הגרא"מ שך. ישנם גם מאבקים על מוקדי כוח והאיזון העדתי אלא שהכל מעדיפים בשלב זה לשמור את הכל "בתוך המשפחה". ח"כ הרב יעקב יוסף אינו מסתיר את ביקורתו החריפה על דרכה של מפלגתו ובצמרת ש"ס שאלו השבוע ברוגז: "מה הוא מנהל שיחות ארוכות כל־כך עם ח"כ הרב אברהם שפירא?

באווירה זו מתלבט הח"כ הבודד של פא"י, ח"כ אברהם ורדיגר, אם מי לחבור בכנסת הבאה ומדבריו ניתן להבין, כי היסוסיו רבים אם לרוץ ברשימה עצמאית. אלטרנטיבות אחרות כמעט ואינן קיימות.

היעדר האחדות במחנה הדתי מאפשר לשמאל החילוני לנגוס נתחים מ"הסטטוס קוו" שהושג בעמל רב. היעדר האחדות פוגע גם ב"קופתאות" ותקציבים שניתן היה להשיגם לתועלת עולם התורה וההרבצת התורנית אך גם ניתנים תוך ניצול הפלגנות בציבור הדתי. באווירה זו מתרבים הקולות לבחון אופציות חדשות, שגם הן, קרוב לוודאי לא יביאו את המזור המקווה.

שיחות השבוע

*

מאת מוטי זפט

פרופ' יהודה בלום, לשעבר שגריר ישראל בארה"ב

אין סיכויים רבים שארה"ב תשנה עמדתה

ארה"ב הצביעה יחד עם שאר חברות מועצת הביטחון של האו"ם בעד החלטה הקוראת לישראל להימנע מגירוש פלשתינים. ההחלטה גם קוראת לישראל למלא את כל התחייבויותיה עפ"י אמנת ז'נווה ב"שטחים הכבושים".

שגריר ישראל באו"ם בנימין נתניהו אמר במועצת הביטחון כי הצעת ההחלטה איננה ניסיון כן לתרום להרגעת הרוחות ולקידום פתרון מדיני.

בהמשך דבריו אמר, יוזמי ההחלטה רוצים נסיגה ישראלית חד־צדדית מהשטחים כדי להקים בהם מדינה של אש"ף. ישראל דוחה זאת על הסף לא נקבל שום ניסיון של האו"ם להפקיע את סמכויותינו הבלעדיות לאכיפת החוק ולשמירת הסדר והביטחון בשטחים.

בנושא ההצעה במועצת הביטחון והתמיכה ארה"ב בהחלטה שוחחנו עם פרופסור יהודה בלום, לשעבר שגריר ישראל באו"ם.

ש. הופתעת מהתמיכה ארה"ב בהחלטת מועצת הביטחון הקוראת לישראל שלא לגרש את המסיתים?

ת. כבר היו החלטות רבות בנושאים דומים שהצבעת ארה"ב לא היתה זהה לזו של ישראל. מדובר בעיקר בנושאים שארה"ב סבורה, שמכוח אמנה ג'נבה הרביעית ב־1949 שטחי יהודה, שומרון ועזה הם שטחים כבושים בידי ישראל. כיוון שכך גם במקרה הנוכחי סבורה ארה"ב שאין לבצע גירושים מהשטחים הכבושים.

דוגמא נוספת: גם להחלטה ב־1—1980 לגינוי אוז קוסמה ומילחם התנגדה ארה"ב.

כאמור, יש לראות את הדברים באספקלריה רחבה והיא. שמ־1967 מתייחסת ארה"ב ל"שטחים" כאל שטחי כיבוש עקרונית. נכון הדבר גם לגבי מזרח ירושלים. לפועל־יוצא מכך ארה"ב עקבית בהתנגדותה להתנחלויות. במשך שנים הסכמנו עם ארה"ב שלא להסכים איתה בעניין זה.

ש. אם להסתמך על העתונות, הרי שר מקרים ישראלים הופתעו מעמדת ארה"ב...

ת. כל מי שמצוי בנושא לא היה צריך להיות מופתע.

ש. יש אומרים שלראשונה זה 6 שנים מצטרפת ארה"ב לגינוי ישראל. מה הביא לשינוי?

ת. נכון שמאז 1981 ארה"ב לא הצטרפה לגינוי ישראל בהקשר זה, אבל בתקופה האמורה היו מספר מקרים שארה"ב כן הצטרפה לגינוי ישראל. ביניהם: לאחר ההפצצה על מפקדת אש"ף בתוניס ב־1985, כאשר הכנסת קיבלה את חוק הגולן, בתקופת מלחמת שלו"ג נתקבלו מספר החלטות ללא וטו אמריקאי. וכזכור, גם לפני שבועיים נתקבלה במועצת הביטחון החלטה ללא וטו אמריקאי.

ש. האם מכלול התבטאויותיהם של אישים אמריקנים האחרונות בעניין המהומות ביהו"ש אינן מצביעות על פגיעה במרקם היחסים המיוחדים שבין ארה"ב לישראל?

ת. לא. אפילו בתקופת השיא שביחסי הידידות בין שתי המדינות, ארה"ב לא העלימה דעתה שהיא מפרשת את אמנת ג'נבה הרביעית באופן שונה מאיתנו.

נכון הוא, שממשל רייגן אינו מדבר על אי־חוקיות ההתנחלויות כפי שדיברו בתקופת מימשל של קרטר, אולם לאורך התקופה כולה — הפירוש שלנו לגבי ה"שטחים" הוא בלעדי שלנו וכל המדינות מפרשות את הדברים בצורה אחרת.

אליבא דאמריקנים — ההתנחלויות הן בניגוד לאמנה ג'נווה האמורה, כך גם הגירוש, ואם תלחץ חזק תראה שכך דעתה גם על שכונת רמת־אשכול לדוגמה.

ש. לא שומעים שיהיה ארה"ב "בדשפתי" על הממשל

ת. בדרך כלל מועדון הנשיאים חולק על העמדה.

ש. כיצד צריכה ישראל לפעול כדי להחזיר את ארה"ב ל"מקומה הטבעי"?

ת. במשך 20 שנה נעשו נסיונות שכבעט רבים בכיוון זה. אך ללא הצלחה. נראה שבנקודה זו אין סיכויים רבים לשנות את עמדת הממשל.

ש. האם אפשר להבין בהתבטאויות האמריקניות האחרונות, שגם בעתיד, אם ייקום הסכם ישראלי—סורי נוסף לא תובטח מראש תמיכה מלאה של ארה"ב בקו הישראלי?

ת. תלוי, כמובן, מה תהיה העמדה הישראלית, שכידוע, גם כיום אין עמדה אחידה וההבדלים בין העמדות המובילות הם מאוד משמעותיים.

ד"ר יוסי אולמרט — אוניברסיטת ת"א

ככל שנשתדל להיות נחמדים בתקשורת — נפסיד פעמיים

המהומות ביוש"ע טרם חלפו. ערפאת מבטיח הקמת ממשלה פלשתינית גולה. מועצת הביטחון מצביעה על גינוי ישראל המתכוונת לגרש את ראשי המסיתים. ירדן פונה לישראל (בדרכים עוקפות, כמובן) ומבקשת לא לשלוח אליה את המגורשים.

שמיר למובארק, באמצעות השגריר בסיוני: ישראל משתלטת ומרגיעה את המצב.

על דברים אלה שוחחנו עם ד"ר יוסי אולמרט, ממכון דיין באוניברסיטת תל־אביב.

ש. ערפאת בראיון ל"וושינגטון־פוסט" אמר כי אש"ף יקים בקרוב ממשלה גולה. האם זה רציני ומה יתרום הדבר לארגון המחבלים?

ת. ההחלטה על כך אמורה ליפול תוך מספר ימים ואני מעריך שהכוונה היא רצינית.

לאש"ף שני יתרונות בהקמת גוף זה. האחד — הקמת ממשלה גולה תמקד את תשומת לב התקשורת העולמית ותגביר את התעניינות דעת הקהל העולמית בארגון המחבלים, גם בעקבות המהומות בשטחים.

היתרון השני שיפיק אש"ף מכך הוא העובדה שהרבה מדינות עלולות להכיר בממשלה הגולה, אילו אף מספר גדול ממדינות המכירות בישראל.

יחד עם זאת יש עדיין לאש"ף בעיות רבות הכרוכות בהקמת ממשלה גולה. כגון — על איזו טריטוריה, אם על כל ארץ ישראל ודאי שאש"ף יפסיד הכרה של מדינות רבות ודעת־קהל אוהדת בעולם. אם רק בשטחים ה"כבושים" — הדבר ייצור לו בעיות מבפנים.

בעיית נוספת: היכן תשב הממשלה הגולה. גם נקודה זו תיצור בעיות בין ערביות.

ללא ספק, מטרת הקמת הממשלה הגולה, אם אכן יוחלט להקימה, היא בראש ובראשונה לרכוש דעת קהל.

ש. בראיונות לעתונות — לא שלל ערפאת הכרה בישראל בגבולות 1967, תמורת הסכמתה להסגת מים. מה הערכתך ל"חידוש" זה — האם הוא דקלרטיבי או צעד מעשי?

ת. איני מעריך שחלה תמורה כלשהי בדעותיו ובהצהרותיו. שהרי, כל הצהרה כזו מיד מוסברת בצורה שונה המנטרלת את ה"חידוש".

אינני רואה בהקשר זה כל פריצת דרך, הרי באותה שעה שהוא מצהיר כך, הוא שולח אנשים להרוג ישראלים.

ש. כיצד צריכה ישראל לפעול, נוכח פניית ירדן לא לגרש אליה מארגני המהומות ב"שטחים"?

ת. מדינת ישראל צריכה לשקול כל פניה מירדן אבל למדינת ישראל יש גם הזכות לדרוש מירדן שלא יהיו מתחומה פעולות אנטי־ישראליות. בהקשר זה לא מדובר רק על חבלנים היוצאים מתחומה אלא גם על כך שתחנות השידור הירדניות לא יסיתו את תושבי ה"שטחים" למהומות. כיום המצב הוא שהשידורים בירדן מלבים את המהומות.

ש. האם ישראל משוחחת על כך עם ירדן?

ת. אין זה סוד שכל הזמן יש שיחות עם ירדן בדרגות שונות. אך לא נראה לי שזו הדרך, יש דרכים אחרות להעביר את המסר לירדן.

ש. אישי ציבור ב"שטחים" התבטאו שהם שוקלים לקרוא ל"מרי אזרחי". האם המצב כיום אינו מרי אזרחי וכיצד צריכה ישראל לפעול כדי להכיל את המהומות?

ת. המהומות כיום רחוקות מלהיות מרי אזרחי. במאורעות ב־1936־9 נהרגו 6,000 איש, מהם כ־1,500 יהודים. אלה היו מאורעות. אך כיום בשבועות האחרונים נהרגו 29 ערבים ויהודי אחד. זה "מרי"?

המצב הוא של תסיסה והמהומות הנדחפות ע"י גורמים פנימיים וחיצוניים בגלל שיקולים מקומיים, פוליטיים, כלכליים וחברתיים.

אנחנו יכולים להשתלט על כך באמצעות הפעלה נבונה של כוח וכן בפסיכולוגיה נכונה.

אם נודיע כל שבוע על כוונות שיא למהומות ואלה לא מתרחשות — הפסדנו.

אנחנו צריכים לנהל את הדברים ביותר תבונה. לדעתי יש לנו אמצעים לפזר את ההפגנות בצורה נבונה.

אם צריך להרוג את המסיתים — שנהרוג. יש דברים שהם מעל לתקשורת.

יש לפעול כמה שיותר מהר כדי להקטין את הנזק. ככל שנרצה להראות יותר נחמדים בתקשורת, — נפסיד פעמים.

ש. המהומות ביום בשלב דעיכה:

ת. לדעתי כן, משום שהתושבים רוצים לחיות חיים נורמליים. הם למדו את הלקח. הם מבינים היטב כל חולשה שלנו ולכן לא אתפלא אם בעתיד יתחדשו המהומות.

כעת אנו נמצאים בשלב של מלחמת מוחות עם המחבלים. כולם רואים את שנעשה ומפיקים לקחים.

ארגוני המחבלים הרוויחו מהמהומות רווח הסברתי ולכן ינסו לחזור על כך בעתיד.

בוגר כיתה ח' ט'

מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?

ההרשמה לפנימיות הצבאיות החלה ותסתיים ב־26 בפברואר 88'.

מוזמנים להרשם לכיתות ט', י' תלמידים מוכשרים, בעלי אזרחות ישראלית, הלומדים בכיתות ח', ט'. פרטים והרשמה בכל לשכות הגיוס האזוריות בימים א'־ה' בשעות 07.30—12.30 וביום ו' בשעות 07.30—10.00.

בעת ההרשמה על המועמדים לבוא עם הוריהם (או אפוטרופסים) ולהביא עמם תעודת זהות וכן מקור צילום של תעודות: כיתה ז' — מועמדים לכיתה ט'. כיתה ח' — למועמדים לכיתה י'.

הפנימיות הצבאיות מזמינות את תלמידי כיתות ח', ט' והוריהם ליום עיון בפנימיות, אשר יתקיים בשתי הפנימיות הצבאיות, בתאריכים 12 ו־26 בינואר 88', בשעה 17.00

הפנימיה הצבאית בחיפה ליד "בית בירם" אחוזה, חיפה (קוי אוטובוס 21, 24, 37, 91 מהתחנה המרכזית בחיפה).
הפנימיה הצבאית "אור עציון" במרכז שפירא, קוי אוטובוס: מתל אביב קו 301, מירושלים קו 437.
חוברת הסברה ניתן לקבל ע"י פנייה ללשכת הגיוס או לד.צ. 01191 צה"ל או לטלפון 03-693086.

בוא לפנימיה הצבאית

שליד ביה"ס הריאלי העברי בחיפה והישיבה התיכונית "אור עציון" במרכז שפירא

אמינות ומקוריות

יישר כוח למשה אישון, עורך „הצופה", אשר עמד בהרחבה בגליון ערב שבת שעברה על מקוריות דרכה של התנועה. אכן, אין דבקותנו בארץ־ישראל ובשלמותה חיקוי לליכוד. חירות דגלה ב„שתי גדות לירדן" אך חניכיה ותלמידיה לא מימשו רעיון זה, הם גם לא היו בין ראשוני המיישבים של הגדה האחת.

חניכינו ותלמידי בתי־מדרשנו, אשר מעולם לא דיברו גבוהה גבוהה, התגלגלו להתיישבות ולהיאחזות בכל מקום בארץ אשר נמצא בידינו. עוד לפני הקמת המדינה, כאשר בכל פיסת קרקע אשר היתה פנויה ואשר נרכשה בדמים תרגם־בשטח, גישה זו היא שאפיינה את אנשי תורה ועבודה. הם נענו תמיד להינתן, אשר ניתן להם — ליישב ולכבוש תחרתם את אזורי הארץ הקשים ביותר בבחינה כלכלית והמסוכנים ביותר מבחינה בטחונית, וכן היו־תם אזורים המיושבים ביותר על ידי הערבים: כפר דרום, בארות־יצחק וספר בנגב, בגוש עציון שבהרי חברון, ב„לוב־האריה", כפר עקרא או עמק בית־שאן, במושב נחלים (דאן) בצפון הארץ, ועוד. מעשיהם של חלוצים אלה היו לסמל, למגדלור ולדוגמה לחניכינו להיאחז באדמת המולדת ובכל מקום!

המשך הדרך

ערכים אלה מצאו את ביטויים הנאמנה, אחרי מלחמת ששת הימים, ויותר מכך, אחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר דור שני לתנועה פרץ בסערת ההתיישבות לגוניה, דווקא כאשר גיבשו פיצת י־חולייה בחוסן רוחו של עם היושב במולדתו. דור זה אשר כונה „דור הכיפה הסרוגה", הצמיד עצמו בראש המגשימים את יישוב הארץ, כתוצאה מהי־כינוניה של הערכים החלוציים עם החינוך התורני־הגיוני שהגבירו חיילים בטבעוריותינו.
דרך זו היא המשך הדרך של משה אותו בצבק

מאת יוסף [יוסקה] שפירא

בית שאן, של שלום קרניאל הי"ד בכפר עציון, של חברינו בבירייה ושל מיישבי אותם ארבעה יישובינו שקמו באותו לילה מיוחד בי"א בתשרי תש"ז, ושל חברי עשרות „מושבי העולים" אשר קמו ברחבי הארץ בעשור הראשון למדינתנו.
דרך זו היתה היא הדרך מקורית ויהודית של הציבור הדתי־הלאומי וכל המציגים אותה כחיקוי — טועים ויש בינינו מטעים.
לא ההנהגה היא אשר זימנה את סערת ההתיישבות הזאת, היא פרצה, בכלל אמיתותה, מבין השורות של החברים, כאשר ההנהגה לא הבינה את פשרה! עוד זכור המאבק של בני כפר־עציון על זכותם לחזור ולהורש את הקיבוץ, אחרי שחרורו של הגוש, ויותר מזה, זכורה ההסכמה שלווחה את הקמת היישובים, במיוחד בשומרון!
אלה הרואים בדרך ההתיישבות רבת־הגוונים החקלאית והקהילתית, חיקוי, אינם מבחינים עד היום שתרבנתנו היא בצלם. זכות ה„קופירייט" על מפעל אדירים זה ביהודה, שומרון וחבל עזה ההנהגה צריכה להבין, את אשר הציבור מבין, כי אכן חבירינו הם אשר הזו אותו, יזמו אותו, והגשימו אותה ועלינו מוטלת האחריות לקיצמה, לפיתוחה ולהרחבתה.
גם בתחום החינוך מציגים את דרכנו כאילו היא חיקוי של הצגים החרדיים.
דומני שגם בתחום זה יש אי־הבנה. גישתו של הדור הצעיר להעמקת החינוך התורני גם היא התפתחות של ערכי הדור הקודם, שרצינתנו והישרנו עמה נגד ערכי החרות הצעירים ממנו אשר במנו שאבו דורכנו.
שילוב של צבאון ללימוד תורה, הכולל בתוכו גישה עמוקה ונכונות ליישוב הארץ וגישה ערכית ויותר מזה, לשירות הצבאי, אינה חיקוי, כלל וכלל, היא המשך הדרך, פיתוחה, הרחבתה והעמקתה והיא ייחודית רק לנו.
חבל שלא פיתחנו בתוכנו את ערכי הרעיון החברתי־כלכלי, אשר עמד ביסוד דרך תורה ועבודה, כדי להעמיק באורחות חיינו הכלכליים, הפרטיים והציבוריים את דרך „ועשית הישר והטוב" ולהחיים בדרך של „קדושים תהיו". השינויים הכלכליים־חברתיים, מצריכים התאמת ערכים אלה למציאות חיינו וגם לא בהתיישבות הציונית הדתית, והם מצפים למי שיגאל אותם מבין הספרים ויוציאם אל החיים.

נטייה לקו המקורי

אמינותה של התנועה והנהגתה, אינם חשובים פחות ממקוריות דרכה. ועדת השיקום של התנועה (ועדת יגר) הצביעה על חוסר זה בהנהגה התנועה, מאתה הסיבה המרכזית לכשלונה והתגיית הצורך של ציבור הבוחרים כלפיה.
לשם כך התקיימו בחירות, אשר בהן נבחרו נציגים, שיגבשו את דרכה האידיאולוגית של התנועה בתעמים הרבים ואשר יחייבו את ההנהגות.
המושב האחרון של הוועידה עסק בעקרונות בתחום המדיני ההתיישבותי ובתחום הדמוגרפי (עלייה, ירידה פנימית): תחומים האחוזים ודבקים זה בזה.
הוועדה המתמדת הכינה הצעות לוועידה, הן התקבלו ברוב גדול ביותר. גם רוב ההסתייגויות, המעטות יחסית, של המיעוט, לא היה בהן כדי לשנות את המגמה הכללית של ההחלטות, שהכיוון שלהן היה ברור ביותר — נטייה לקו המקורי של התנועה: שלמות הארץ, יישובה בכל חלקיה ואי־הסכמה לישות פלשתינאית כלשהי בארץ־ישראל המערבית. הסתייגות אחת אשר היה לה כיוון שונה להלוטין נדחתה ברוב מכריע של צירים מכל החוגים ההנהגתיים!
גם המחלוקת אם לאזכר את הסכם קמפ־דייוויד בהחלטה או לא, הוכרע ברוב מכובד, כאשר מספר גדול של צירים המתוכנן בפרוזדורי הוועידה. כהוך ידיעה שהוועידה יש כן ברור בנושאים אלה ואין צורך ל„התגייס" להצבעות.
הנה, כאשר נשאלו חברים בכירים בתנועה על הכיוון התקיף של החלטות הוועידה, זלזלו בהן, טענו שההכרעה אינה סופית, שמספר המצביעים היה קטן. ולא זו בלבד, אלא שמספר המשתתפים בהצבעה גם סולף על ידם לצורך זה!
האם זו הדרך בה רוצים חברים אלה להחזיר עטרה ליושנה?... האם רוצים הם להעמיק את התרגשה של חוסר אמינותה של הנהגת התנועה? האם רוצים הם להדגיש שהחלטות הוועידה אינן מחייבות אותם והם עושים ויעשו אותן אסקופה נדרסת לדעותיהם, אשר אין להן אחיזה ממשית בתנועה, לא בין צירי הוועידה ולא בקרב פוטנציאל הבוחרים שלה?
האם אנו עומדים בפני חזרה על טעויות העבר, כאשר החלטות ועידה, כמצעי בחירות, הונחו בקרן זווית?
האם יש אישים בתנועה, המזלזלים בהחלטות הוועידה עוד טרם יבשה הדיו בכל ההחלטות?
כל מי שרוצה בטובתה של התנועה וכל מי שמכיר בחשיבות השעה, כחזה וקימה, צריך לצאת נגד גישה זאת, של חזרה לדרכים השליליות שהשתרשו בעבר ולהיאבק למען המטרה אשר הציבה והציגה ועדת השיקום של התנועה — נחזיר עטרה ליושנה!

הפחד

(סוף מעמוד 3)

כיוון שאנחנו נרתעים מלומר את הדברים הנכונים, האמיתיים והפשוטים הללו, דוחפים לנו את האף יותר ויותר ומבקשים להכתיב לנו מה לעשות ומה לא לעשות. גירוש מסיתים: טריפת מעצרים מנהליים? הרי זה אופייני למשטר דיכוי. הכנסת כוחות תגבורת להבטחת שקט? זוהי ההנהגות של כובשים.

לכל היועצים והמטיפים מבחוץ אולי לא איכפת שהרוגים ישראלים ח"ו יחליפו את ההרוגים והנפגעים מקרב המתפרעים. לנו איכפת. איננו רוצים שתיפול שערה מראשם של התושבים מיהודה שומרון וחבל עזה. אבל החשש שמא יהרג כבד מהחשש שמא יהרוג את הקמים להרגו. האחריות על הריגה ופגיעה חלה על המתפרעים המסיתים. אל"ף־בית זה יש לשנן לעצמנו ולעולם, בלי כחל ובלי שרק.
כאשר יחושו שאצלנו אין ספיקות בעניין זה, אזי פעילותם תצטמצם ותשקך. אם הם ימשיכו לחוש בתסמונת של פחד גלותי שתקף אותנו, הפחד להגן על עצמנו, להבטיח קודם כל את חיינו שלנו בארץ־ישראל, אזי ההמונות רק יגברו. אם אנו נפחד מפני מה יאמרו אחרים, הם לא יאמרו אלא יעשו. לא מקרה הוא שהפעילות שלהם גוברת באותם תחומים שבהם איננו בטוחים בעצמנו ושלגבם המחלוקת אצלנו גדולה. במקומות שבהם יש אצלנו נחרצות, ההעזה והנסיונות שלהם פחותים. חתירה להסדר נכון היא הכרח. אך אם היא תהא מלווה בהתקפלות בעקבות מהומות ופגיעות אחרות, אזי היא תחטיא את מטרתה, ותוצאותיה נדונות לכישלון.

דברים שהזמן גרמן

מאת שלמה זלמן שרגאי

כל זמן שהפטיש דופק... הפתילה דולקת...

בספרים שהבעש"ט יצא מאוחר בלילה לרחוב, ועבר ליד סנדלר מתקן נעליים.
שאל אותו הבעש"ט: כלקך מאוחר?
ענה לו הסנדלר: כל זמן שהפתילה דולקת — הפטיש דופק... וכל זמן שהפטיש דופק — סימן שהפתילה לא הכבה, ויש עוד בה להקן ואפשר עוד לתקן...
בפרט התנועה עוד דופק, והויכוח והדיבורים מבצבצים בצדדים על כך, סימן שפתילה התנועה דולקת ויש לדפוק בפטיש... ולתקן הטעון תיקון.
אין להתייאש ולברוח ולהיסמך על שולחנות אחרים, ולכבות את הפתילה האחרונה של התנועה, מפני שהיא לא באילה כהיקנה ורק מהבהבת...

*

שולחנם של אחרים אינם חיים שלנו

בשולחנם של אחרים הנר לא כבה — כי אין שם ולא היה שם „אור החיים"... הסמוך על שולחן אחרים, חייו אינם חיים שלו, אלא חיי אחרים, חיי זרים... התהרגו: וכל זר לא יקרב, יבוזנאי — לא להתקרב, תמיד נשארים צלים על יד שולחן אחרים... לקרב — כן, להתקרב? — לא.

*

לא בדידות אלא דפיקה בפטיש

שומע אני קול חבר דופק: איני מוצא עוד עצמי בהנהגה, הימין אינו ימין, ההקצנה אינה הקצנה, מהיות אינה מתינות, השמאל אינו שמאל, אני מרגיש עצמי בודד, אין אפשרות לחיות בבדידות. כן — אמת ויציב. על זה אומרים בשם כי השלוח: על האדם להתבודד בתוך הכלל — בתוך הכלל לשמור על ייחודו, ייחודו — הגחלת שלא תיכבה — לדפוק בפטיש: לא לתת לגחלת לכבות — דפיקה זו יש בה חיים, ריח ונשמה, חיי־נשמות שתשתיתם הכלל, כלליות, ולא בודד — בדידות.

*

הדרך האמצעית — השורש

שומע אני מימין ומשמאל (כופר אני בימניות חילוניות ובשמאליות חלופה הבאות עם רוח נושבת, חולפת אתה). כדקנו את הדרך האמצעית, עלינו לשוב לדרך האמצעית — אולם מפרשים דרך אמצעית פירוש מסולף, מפרשים „אמצעית" — קצה ימין וקצה שמאל, בבוקר — ימין, בצהריים — שמאל, בערב — תוהו ובוהו, מגששים באפלה.
הדרך האמצעית אין פירושה ללכת, חלק מן הדרך לצד אחד וחלק מן הצד השני, הדרך האמצעית מחייבת ללכת כל הזמן באמצע ולא יהלוך ולא יבכה...
אמצע הוא השורש. בעץ ישנם עלים מימין ומשמאל. אולם, לא השורש יונק מן העלים, אלא להיפך: העלים יונקים מן השורש, ואם השורש גם לחו — עלים יבולו.
הצעה: אמצע — קצת ימין קצת שמאל — היא עצת אחיתופל שמובילה לכך שהעץ על שרשיו ועליו ייבלו.

*

קולם של הבודדים

קולם של הבודדים המקיימים ייחודו של השורש — כיפו להישמע, ויכבע מהגחלת שעוד מהבהבת ומהבהבת, וקולם של הבודדים, כל זמן שהם נמצאים בתוך התנועה, ולא מחוצה לה, לא בשדות זרים — כמשל על הגחלת שעוד מהבהבת — ואפשר להפיח בה רוח־חיים שתאיר מחדש דרכנו. יהי רצון.

*

ול„נאמנים"

ב„נאמנות" בדורשים נאמנותם לשלטון. כדאי להזכיר את מה שמספרים שקיסר פראנץ־יוסף הוציא חוק שכל הילדים בגיל מסוים חייבים ללמוד בבית ספר, אם ממלכתי ואם פרטי, לפי התכנית הכללית של ליסודי החינוך הכלליים־הממלכתיים.
„המשכילים־המתבוללים"*) קפצו על המציאה הזאת בשמחה רבה, שחוק זה יחסל את החדרים־השחרים „החשוכים" והשמחה היתה בעצתם.
משלחת של אדמו"רי חסידות וראשי היהדות החרדית הנאמנה (ללא מרכאות וללא תוספת) נתקבלה אצל הקיסר ובקשו ממנו שלא לסגור את החדרים, והבטיחו שגם בחדרים ילמדו לימודים כלליים במידה מסויימת.
המתבוללים לא נחו ולא שקטו, ופנו לקיסר פראנץ יוסף לקבל מהם משלחת.
הקיסר נענה להם וקיבל משלחת.
המשלחת פתחה דבריה בהצהרה על נאמנותם של המשכילים לקיסר ולמדינתו וכו' וכו', אולם היהודים החשוכים, מונעים להכניס אור, ורוצים שילדיהם ישבו בחושך. ואת חוקי הקיסר אינם מקיימים, ואינם נאמנים לו, והם המשכילים נאמנים לו לקיסר. הקיסר שמע את דברי המשלחת ולא הגיב, שתק. פקעה סבלנותה של המשלחת והעזו לשאול לתשובה. ענה הקיסר:
חשבתי וחושב אני אם אתם יכולים לדבר סרה על אחיכם ולכבוד כתם, ואינכם נאמנים להם — לא־כל־שכן שאתם מסוגלים לבגוד בי, לדבר סרה בי, ולבגוד בי. אין לי אימון בכם. לכו...
נאמנות לשלטון אינה עדות לנאמנות־נאמנות. ...הקיסר פראנץ יוסף ידע זאת, ולא כל שכן כאן בארץ שהשלטון אינו נצח, מתחלף עם הבחירות והכרזות „נאמנות" אין לה המידות...

*) היו גם משכילים לאומיים, אולם לאומיותם לא החזיקה מעמד, התפרקותם מתורה ומצוות — הביאה גם להתפרקות מן הלאומיות.

הסכנה מ„מחנה השלום" הערבי

מבחינת העובדות ההיסטוריות לא היה עם פלשתיני. גם כיום המושג הזה אין לו ביסוס של ממש.

מאת אליהו חן־ציון

האוכלוסיה הפלשתינית בארץ ישראל היא תערובת של ערבים „מוגרבים" (מארצות צפון אפריקה), ערבים מצריים, סודנים, סורים — בעיקר חורנים, לבנונים ועיראקים, וכמובן האלמנטים הבדואיים ממדבריות חצי האי סיני, סעודיה ועבר הירדן.
הפלשתינאי רואה עצמו כבן העם הערבי, על כן הוא מתחתן עם בני העם הערבי ללא כל מגבלה דתית תרבותית או לאומית. התחתנות ונשואין עם כל בני העם הערבי — לא נחשבת כנשואי־תערובת. הרעיון של המדינה הפלשתינאית נולד שנים אחדות אחרי מלחמת ששת הימים ב־1967. עד אז „הפלשתינאים" שהיו תחת שלטון מצרי ברצועת עזה ותחת שלטון ירדני ביהודה ושומרון — לא דרשו עצמאות או מדינה.
גם מדינות ערב מעולם לא ראו את הפלשתינאים כבני ישראליים או זכאים למדינה משלהם. הסורים ראו בחבל ארץ זה חלק מסוריה הגדולה ואילו המלך חוסיין, המתייחס כבאצאי מוחמד, בעיקר את חבל הגב — יהודה ושומרון וירושלים, שבמרכזה כיפת הסלע ומסגד אל־אקצה, שמשם עלה מוחמד במרכבת אש רתומה לסוסים השמימה. גם למצריים היו השגות ביחס לארץ פלשתין בה ראו עצמם באפוטרופסים ובעלי־דעה על הארץ הזאת.
המדינות הערביות הלוטשות עיניהן לשלטון על ארץ „פלשתין" לא יצאו בגלוי נגד רעיון הקמת המדינה הפלשתינית — אחרי מלחמת ששת הימים — וחשבו כי הרצת הרעיון של המדינה הפלשתינית תערער את אחיזתה של ישראל ביהודה ושומרון ועזה ותשמש נשק יעיל במאבק נגד ישראל.
אין ספק שטרפה הרעיון של „מדינה פלשתינית" בה"ש היטב בקרב ערביי יהודה, שומרון ועזה — אשר באמצעותו ליבו את אש ההתנגדות לשלטון ישראל בשטחים המשוחררים. אולם במקביל, הרעיון הזה הקהה את השייכות לאומה הערבית ואולי גם חיזק את התושקים הפאן־ערביים והפאן־איסלמיים של האוכלוסיה הערבית.
ניתן לקבוע באופן ברור כי ערביי הגליל, המשולש, לוד, רמלה, יפו ראו עצמם כחלק מאחיהם בחברון, ברמאללה, בג'נין ובשכם. גם אצלם נקלט רעיון שחרור כל האדמות הכבושות ע"י האויב הציוני.
הערבי הפלשתינאי אינו מבחין בין חברון לבאר־שבע, בין ירושלים ליפו, בין קלקיליה לכפר־סבא, בין טול כרם לנתניה, בין שכם לחדרה ובין ג'נין לעפולה. האירועים האחרונים הבליטו היטב את הקשר בין כל ערביי ארץ ישראל.
רק העיוורים או שוטים האמינו כי העלאת רמת החיים, בניית שיכונים, מפעלים כלכליים, פיתוח החקלאות הקמת מוסדות חינוך ומדע לערבים במדינת ישראל יקימו חיץ בינם לבין אחיהם ביהודה, שומרון ועזה וכי ישלימו עם קיומה של מדינת ישראל. אין זה סוד שמרכזי הלאומיות הערבית נמצאים בקמפוסים של האוניברסיטה העברית בירושלים תל־אביב, חיפה ובאר־שבע ובודאי באוניברסיטאות א־נג'אח בשכם, בחברון, בבית לחם ועזה.
אינני מתכוון לערער על המדיניות של מתן זכויות־פרט שוות לכל תושבי מדינת ישראל ועלינו להמשיך במדיניות של שוויון זכות הפרט — ובמקביל לדרוש מהם גם חובות. אבל לא לנו להשלות עצמנו כי נוכל להקהות ע"י כך את האיבות ואת השאיפות הלאומיות הכלל־ערביות והפלשתינאיות, מהתושבים הערביים של מדינת ישראל.
האירועים הללו, שארגוני הטרור של אש"ף כיוונו אותם באו להזכיר לקברניטי מדינת ישראל כי תבנית החלוקה שנתקבלה באו"ם ב־1947 לא מתה מבחינתם של ערביי ישראל, וכי הדרישה לקרוע את הגליל המרכזי ואת גובלעות ירושלים ויפו ממדינת ישראל תחזור ותתעורר בכל ועידה בינלאומית — שפרס כל כך משתוקק אליה מתוך דאגה להשתחרר מהמלכוד המתהפכת בדמות „הסכנה הדמוגרפית".
ייתכן שמר פרס יעשה הרהור שני — אחרי אירועי הדמים בערים שבתוככי מדינת־ישראל וירושפע מהתגובה האמריקאית, שנמנעה מהטלת וטו על החלטת הגינוי של מועצת הבטחון נגד ישראל. ייתכן שהשפעת התזור „למנהגי המערך ויפסיקו ללחוץ על קיום הועידה הבינלאומית. כעת נתגלה לעין־כל כי מבין משתתפיה לא תמצא ישראל אף תומך אחד — וגם ארה"ב. במצב הטוב, תימנע מהחלטות אנטי־ישראליות. ההכרעות שיתקבלו עלולות להיות גזרות אסון לקיומה של מדינת ישראל.
לא ניתן להעריך כיצד ישפיעו האירועים האחרונים ביהודה, שומרון ועזה על מנהיגי המערך. מתקבל הרושם כי במקום טפיחה איתנה, כפי שמתבקש על פי ההגיון, אצל הללו התגובה הפוכה — ומתבטאת בריצה אמוק לקראת ועידה בינלאומית.
מסתבר כי מר פרס החליט — ויהי מה — להפוך את ה„התמשרותו" הנקראת יהודה, שומרון ועזה — וכל זאת מבלי שיחוש שסלל את הדרך לדרישות להחיל את הישות הפלשתינית גם על חבלי ארץ בעלי ריכוז גבוה של ערבים, כמו הגליל המרכזי.
ייתכן שמר פרס מעודד מוועידת הפסגה ברבת עמון — שם גילה, לדבריו, התמתנות ערבית, בהחלטה שנתקבלה לאפשר למדינות ערביות, הרוצות בכך, לחדש את הקשרים הדיפלומטיים עם מצרים, בניתוח מעמיק יותר ניתן לקבוע כי כיום, למדינת ישראל לא נשתנה דבר ואין זכר להתמתנות כל שהיא.
אדרבה, מאז ה„התמתנות" ההתבטאויות הרשמיות של העיתונות הרשמית ושל מנהיגי המדינות הערבית — כולל של מוברק, נשיא מצרים ושל המלך חוסיין — הולכות ומחריפות ותוקפניות יותר. הסיבה העיקרית לכך נעוצה ב„תמורות" על ביטויי נאמנות לאומנית־איסלאמית בתוך המדינות הערביות המתקראות „מחנה השלום" הערבי.
ה„פרס" שמצרים זכתה לו, בדמות ההסכמה לחידוש היחסים הדיפלומטיים איתה, ניתן לה בגלל העמדה האנטי־איראנית שגילתה והתמיכה המסויית שהגישה לעיראק במלחמתה עם איראן.
בל נשכח שסעודיה יותר מדינות המפרץ הפרסי חוששות מאד מניצחון איראני על עיראק. גם מצרים „אינה מאושרת" מעצם המחשבה של ניצחון איראני במלחמת־השמד זאת.
נצחון כזה מחזק את ידידותה של איראן — לוב וסוריה, שאינן מידידותיה של מצרים. ברור איפוא, מדוע זכתה מצרים לכהונה פוליטית כזאת בוועידה רבת־עמון.
ה„פירוש" שנתן פרס להחלטת המתווה למצרים, כאילו הוקם „מחנה־שלום" ערבי וכי נוצרה התמתנות כלפי מדינת ישראל — רחוקים מהאמת הפוליטית.
הכרה מחודשת במצרים, איננה השלמה עם חתימה על הסכמי־השלום עם ישראל בקמפ דייוויד. ההתנגדות לאקט הזה של מצרים לא הוקהתה בכי־הוא־זה. אדרבה, ניכרה בגליל הקצנה, בכל הנוגע לסכסוך הישראלי פלשתיני.
עדים אנו להחלטה להחזיר את משרדי אש"ף לקהיר, ותידוש היחסים בין רבת־עמון לאסר עראפאת. גם העתונות הרשמית במצרים השפת את שירת האדיסות נגד מדינת ישראל.
ועידת הפיסגה ברבת־עמון הולידה חזית ערבית מסוכנת, המורכבת ממצרים, סעודיה, ירדן, מדינות המפרץ הפרסי ועיראק — כחזית אנטי איראנית, שבסיטואציה מסויימת תיהפך לחזית פעילה נגד ישראל. העיקר — כל „מתנה" מגמה להוכיח את דבקותו בעקרונות הפאן־ערביים, שאחד מעקרונותיה — להחזיק את מדינת ישראל מעל המפה המדינית של המזרח התיכון. כה מצאו קברניטי „העבודה" לקפוץ על מרכבת „מחנה השלום" הערבית הדוהרת לקראת עימות מחודש עם ישראל — אשר יובל קרוב לוודאי לחידוש החזית המזרחית נגד ישראל? עיראק שבראשה עומד „הקצב מבגדד" סאדם חוסיין, שציווה על טייסיו להטיל פצצות גז התרדה ופצצות כימיות אחרות על האוכלוסיה האזרחית בערי איראן ומבקש לחזק את יוצר פצצת אטום נגד מדינת ישראל, האמנם הוא סמל „מחנה השלום" הזה שהוקם בועידת הפסגה ברבת־עמון? יש סבירות גבוהה ש„גיבורי" השלם נגד איראן — הוא אשר יוביל את שריוני „מחנה השלום" הערבי לתקוף את ישראל בחזית רחבה מצור וצידון בואכה החרמון לאורך רמת הגולן ירדן בואה עקבה.
השיטה המזורה של מר פרס להתקפל לאורך כל החזית בשיטת „צזה תפילה" גובלת עם הרפתקנות מדיניות וצבאית.

סיכום של שבוע

בחוץ מתפרעים ובכנסת „אי־אימון"

גם השבוע, לפי „חלוקת התפקידים" בלתי כתובה בין המתפרעים, המסבכים היו אנשי הים והחיילי צה"ל, לבין הח"כים מסיעות מפ"ם—רץ—חד"ש—מתקדמת והלק מיפים... ד', המתפרעים המשיכו להתפרע בכפרים ובערי ישראל, והח"כים מסיעות הנ"ל הפעילו „נשק פרלמנטרי" של „הצעת אי־אימון בממשלה", ועלו זה אחר זה לדוכן הנואמים כדי לנמק את הצעתם, בלא קדושי ניתן להבחין בהשפעה ההדדית שבין מיידי האבנים הבקבוקים לבין מפתחי המליצות והנאומים הביבים במדקרות החרב.
מרכז הכובד של הביקורת הפעם היה ההחלטה לגרש תשעה מראשי המסיתים לשעטי רצח וסירור.
עברנו על רשימת המיועדים לגירוש. כולם, אחד־אחד, בעלי עבר מזהם, שידיהם דמים מלאו. מותיקי הכסיתים, המארגנים המחבלים. אחדים מהם הספיקו כבר מספר פעמים לשבת בכלא. אחדים קיבלו חנינה במסגרת עסקת חילופי השבויים, בניגוד להבטחתם ולהתחייבותם חזרו לסורם ולפשעיהם.
ההחלטה לגירוש התקבלה על ידי השלישייה שמיר—פרס—רבין, לאחר דיון מפורט עם אלופי צה"ל, בהשתתפות ראש השב"כ. מתוך בחשיבם מועמדים לגירוש נקבעו תשעה אלה.
כשהובאה ההחלטה לידיעת הרבים, קמה צעקה במחנה השמאל, כגיני המתפרעים וההתפרעות. פתחו נציגי מפ"ם, החרה החזיק אחריהם איש עינוי (שאטטי), ואחריהם שאר הצעקנים לסיפורותיהם:
— זה לא דמוקרטי; זה „גזר דין מוות" למגורש; זה תחילתו של „טראנספר"; זה נוגד אמנה בינלאומית, ועוד.
הצעקנים הללו מתעלמים בזדון מכך שלמגורשים זכות ערעור כפולה, פנייה לוועדה צבאית ואחרי כן פנייה לבית"ד הגבוה לצדק. הליכים משפטיים האמורים להימשך חודשים רבים.

נציגי הממשלה וח"כים רבים, כמו הציבור הרחב, חוזרים ומסבירים, שדווקא כדי למנוע המשך הזדם ההתפרצויות, וכדי לבנוע פורך בתגובה נמרצת, ראוי להפעיל עונש זה של גירוש מסיתים.
גם הרמטכ"לים בעבר, כמוטה גור ואחרים, אמרו שאין מנוס מעונש זה, וכי בעבר ננקטה כבר ענישה כזו, ותועלתה הוכחה.
המתנגדים ליד קשה נגד המתפרעים ונגד מסיתיהם ומארגניהם נזכרו ב„דעת הקהל בעולם". לפתע השיב להם מאד „מה יאמרו הגויים". לחיזוק עמדתם „מגייסים" הם את התערבותה של ממשלת ארה"ב (ובכדיה מסדירת עפ"י רמזים ברורים מח"כים שמאלניים), המרבה להביע „דאגה". פעם דאגה מירי חיילי צה"ל ופעם דאגה מההחלטה לגרש מסיתים, ותודה לא־ל, שבשלב זה עוד אין „דאגה" מפני הטלת עוצר על המבות של המתפרעים).
מטעמים מובנים נקל לשער שממשלת ישראל תפעל בהתאם לאינטרסים של המדינה, גם אם תצטרך „לבלוע" נזיפות ואזהרות מארה"ב, מהאו"ם ומכל גוף בינלאומי אחר. דווקא פנייה פומבית של ארה"ב נגד גירוש מסיתים מישראל תחייב כצדנו הפעלת עונש זה, שיהיו אחד האמצעים הקרתיים העוצרים לריבונות. וזאת כדי להדגיש נחרצות החלטה שלא ארה"ב ולא מועצת הביטחון יכתיבו לנו מתי וכיצד להתגונן, וכי מדיניותה של ישראל לא תיקבע בלחץ מעשי־סירור.
במהלך הדיון בכנסת השבוע הושמעה סערת הבל מפיהם של ח"כים שמאלניים, כי אילו גירושם של מסיתים, כמו גם הפצצת מרכזי המחבלים והרס תשתיתם בדרום לבנון, הם הצל ים, לעניות דעתם, „לפרפר את הנקודה שישראל תהיה נכונה ביום כן הדיכים לדון בהסדר שלום".
בדיבורים אלה יש משום השמצה הזונית.

האומנם בלי הגירושים ולפני הפצצת מרכזי המחבלים היה מצב טוב יותר? וכאשר שוחררו השבוע מבעצרים באית כן המתפרעים, האם לא פירשו זאת הערבים כ„חולשה"?
הבה נחזור ונבהיר. בפעם המאה ואחת, בפרט לקומץ קיצונים, הרוב בעם מוכן ו־מזומן, רוצה ומעוניין בהסדר שלום. הקיפאון המדיני כיום אינו לטובת אף אחד. אך לא ישראל אשמה בזה שהפלשתינים רועדים מפחד ארגוני הטרור, ואינם מגלים נכונות לבוא לשולחן הדיונים. אך רק ישראל נתנה בעת ליזום, לגבש ולהציע הצעות, ולא יותר.
הפלשתינים עצמם, בתמיכת ח"כים מסיעות השמאל וחלק מהמערך, מסתפקים בתביעה כללית—סתמית ובלתי הגיונית, שישראל „תפנה מיד את השטחים ועזה" רק במדינה המוכנה להתאבד תשה אוזן לדיבורים כאלה.
בצדק רב הזכיר השבוע נשיא המדינה, חיים הרצוג, לחבר הקונגרס האמריקאני את הצעות שנתנו בטעתם ראשי מדינות במערב לשאה האיראני, לבל יפעיל יד קשה כלפי המתפרעים בארצו. הוא אכן נשמע להם, וכך עלה חומייני לשלטון. הסביר זאת היטב הח"כ אמנון לין בכנסת, בהדגישו את הצורבה ברק בציבור היהודי יש התנצחות בין קיצונים לבין מתונים, ואילו בציבור הערבי ישנם רק קיצונים.
הוצא כדברנו, העם ברובו מוכן למו"מ על הסדר שלום, אבל לא עם ארגונים קיצוניים המאיימים על קיומנו. לא מו"מ שיתנהל תחת להק של ברי אורחי, אלא במצב ונתן באווירה רוגעת ועניינית. עד ליום שבו ימצאו פלשתינים מתונים ושפויים, שיאותו לבוא ולהסב לשולחן הדיונים, תפעל הממשלה במרץ לגדע זרוע רשע ולמגוע במתפרעים ותומכיהם מבית ובחוץ לסכן את בטחוננו וקיומנו.

יונה כהן

אש"ף וממשלה פלשתינית גולה

זה שנים מאיים יאסר ערפאת בהקמת ממשלה פלשתינאית גולה המורכבת מראשי ארגוני הטרור. עתה שוב חודשו הידיעות על הקמת ממשלה כזו, לפיהן הוקם לקראת פגישת הפסגה בין המעצמות בין רייגן וגורבצ'וב. קהיר אמורה לארח את הממשלה הגולה.
הסיבה שערפאת אינו מרכיב ממשלה כזו היא כדי להימנע מעימות בין ארגוני המחבלים על תפקידי השרים בממשלה גולה. כל ארגון רואה את עצמו חשוב ומרכזי ורוצה לקבל תיק כתאים בממשלה גולה. במקרה של הקמת ממשלה גולה יתחיל ריב בין הארגונים על חלוקת התיקים ואש"ף שוב יתפלג לפלגים.
ברית המועצות תומכת בהקמת ממשלה גולה, וזאת כדי להעלות את העניין הפלשתינאי בפגישת הפסגה, כפי שהבטיח גורבצ'וב לראשי אש"ף.
המועצה המרכזית של אש"ף התכנסה השבוע בבגדד לישיבת חירום כדי לדון במצב בשטחים ובאפשרות להקים ממשלה גולה. ועדה משפטית של הארגון דיברה מסמך על ההשלכות המשפטיות של הקמת ממשלה כזו. המועצה המרכזית של אש"ף היא גוף בינים בין הוועד הפועל לבין המועצה הלאומית הפלשתינאית.
ערפאת מכריז הכרזות חדשות על כך שהוא מוכן למו"מ עם ישראל. לאחר שהכריז כי הוא מוכן למו"מ בלי ועידה בינלאומית, הצהיר השבוע בראיון לעיתון „וואשינגטון פוסט" שהוא לא מוציא מכלל אפשרות הכרה רשמית בישראל בגבולות 167. ההכרה בישראל תהיה, לדבריו, חלק ממהלך פוליטי חדש, שמטרתו להסיר את התנגדותן של ארה"ב וישראל לשאת ולתת עם אש"ף. ממשלה גולה, אמר, תפתח במו"מ דיפלומטי. לדעתי, ממשלה כזו הכרחית בשבילנו, אמר ערפאת. אך יש להניח שגם הפעם הרעיון הזה יישאר בגדר סיסמאות בלבד כפי שהיה בעבר. כדי להפיג את חששות ישראל מהקמת מדינה של אש"ף מוכן ערפאת להצבת כוח או"ם לתקופת זמן בלתי מוגבלת, בצד הפלשתינאי של הגבול.
ערפאת שם ביטים אלה על גלי „ההתקוממות" בשטחים. הוא מקבל כל שעה דיווחים על המצב ונותן הוראות לסגניו כיצד לפעול. לאחר תקופה ארוכה שהעניין הפלשתינאי לא היה במוקד האירועים באיזור, שוב עלה הנושא על סדר היום.
ככל שירבו ההרוגים בשטחים כן ייטב לנושא הפלשתינאי, כך ערפאת.
ערפאת אמר, שממשלה פלשתינאית גולה תוקם לאחר שיושלמו ההתייעצויות עם מדינות ערב, מערב אירופה, המדינות הבלתי מזדהות והגוש המזרחי. הוא מזמור שיר לעתיד לבוא.
אם הוא רוצה בממשלה גולה אין הוא זקוק להתייעצויות כאלה, ואין זה אלא כדי לדחות הקמת ממשלה גולה וכדי למנוע פילוג באש"ף.

י. א.

הרמטכ"ל, הב-אלוף דן שומרון, ביקר בעזה ושוחח עם חיילים ומפקדים על פעילותם בתקופת ההתפרעויות. הרמטכ"ל קרא לחיילים לשמור בכל האפשר על איפוק ועל קור־רוח ולהימנע מפגיעות בנפש. בתמונה: הרמטכ"ל ואלוף פיקוד הדרום האלוף יצחק מרדכי, משוחחים עם חיילים. (צילום: יחידת דובר צה"ל)

הצבעה אמריקנית מזיקה

בעקבות התמיכה של ארה"ב בהחלטת מועצת הביטחון הקוראת לישראל שלא לגרש פלשתינאים, השתדלו כמה מראשי הממשל האמריקני להבהיר להם עם ההשפעה שעלולה להיות לצעד זה על היחסים בין וואשינגטון וירושלים.
שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, וכמוהו נציגים נוספים של הממשל, אמרו, כי עם כל חילוקי הדעות שיש לארה"ב עם ישראל לגבי מדיניותה ב„שטחים", לא ישפיע הדבר במאומה על מערכת היחסים ההדוקה והמיוחדת שביניהן. דובר משרד החוץ האמריקני, צ'רלס רדמן, הוסיף, כי הצטרפותה של ארצות־הברית להחלטה האנטי־ישראלית של מועצת הביטחון נובעת ממדיניותה נגד גירושים, שעליה הכריזה מזמן.
מקורות שונים בממשל האמריקני טרחו להסביר בצורה בלתי רשמית, כי לארה"ב לא היתה ברירה אלא להצביע כפי שהצביעה, בעיקר בגלל מאמציה להגביר את השפעתה בקרב המדינות הערביות המתקראות מתונות. אילו לא תמכה בהצעת ההחלטה, היה הדבר פוגע בעמדה, טוענים גורמים אלה.
אך הצעד האמריקני עלול לפגוע בעצם המגמה להשקיט את הרוחות ביהודה ושומרון וחבל עזה. יש בו כדי לעודד את הגורמים המסיתים ולהקנות להם תחושה כי ידיה של ישראל כבולות בצעדיה, וכי אפילו מדינה ידידותית כארה"ב אינה מבליטה עם מדיניותה לפעות בבחינת ואת. ההצבעה האמריקנית היא מזיקה.
חשוב להבהיר ולהמחיש כי ישראל תמשיך לנהוג לפי האינטרסים שלה ולפי צרכיה, אף אם אין הדבר עולה בקנה אחד עם עמדותיהן של ידידותיה.

ב. ש. נגה

השבוע בקו מעט יקי

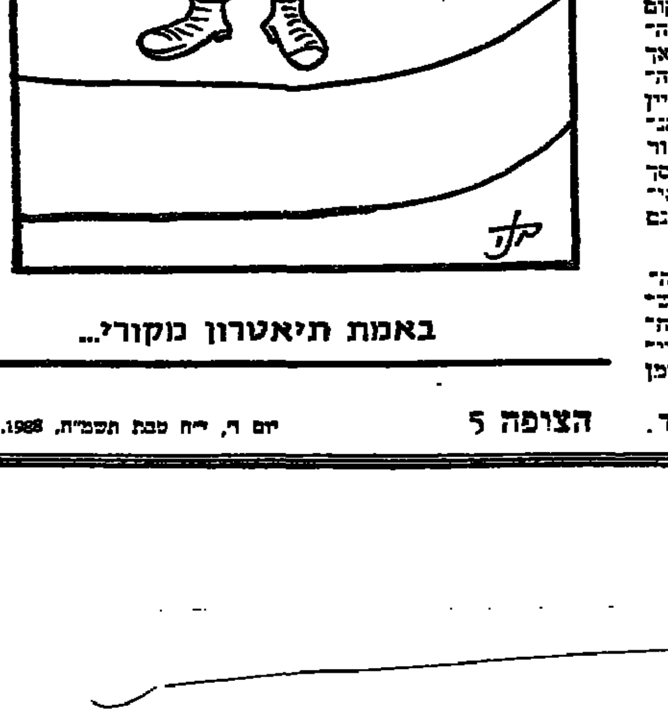

באמת תיאטרון מקורי...

התקציב וההסתדרות

בעקבות אישור התקציב המדינה ע"י הממשלה, נפתחה הדרך להידברות בין האוצר וההסתדרות בעניינים מעשיים.
ההסתדרות דוחה את פניית שר האוצר, משה נסים, להעלאת מוסכמת של מחירי המוצרים הבסיסיים בשני שלבים, אחד כבר בזמן הקרוב, בנימוק יחסי גובליך. המזכ"ל ישראל קיסר הודה, כי עניינית יש מקום למהלך זה, כיוון שקיפור ההתייקרויות יהיה מתון יותר. אך הוא היתנה הסכמתו בכך, שהאוצר יוותר על דרישותיו בעניין שכר לימוד מודרג בתיכון והנהגת תשלום של 4 ש"ח בביקור אצל רופא ושל השתתפות בסך 10 ש"ח ביום אישפוז. עם אישור התקציב סעיפים אלה אכבם כונו.
אפשר איפוא לצפות כי ההסתדרות תסיר את ה„וטו" שלה לייקור מוצרי היסוד והתחבורה הציבורית. מהלך כזה יותכן ש„נתבשר" עליו כבר בזמן הקרוב.

ד.

עיטורי סופרים וספרים

פקידת נאווהרדק

מאת אהרן מירסקי

מנהג נאמן וישר לאחינו הספרדים; בליל תשעה באב, לאחר אמירת הקינות מכבים את הנרות והשליח־ציבור יושב על הארץ, ומכריז ואומר את הדברים האלה: „אחינו בני ישראל שמעו! היום אלף ושמונה מאות (וכך וכך) שנים שנחרב בית קדשנו ותפארתנו, נפלה עטרת ראשנו, אוי נא לנו כי חטאנו".

גם אני סופרים את השנים שעברו מיום שחרבה נאווהרדק, כי גם צער ואבל צריכים להנהגה חשבונית, בשביל לדעת אם כל הצער עוד שמור בלבנו, אם במשך הזמן לא נשטשט בזכרוננו מה שהיה בנאווהרדק ומה שנעשה בה. זו נאווהרדק הקריה הנאמנה, קהילה הקדש, [illegible]. זו נאווהרדק שראיתיה בעיני וגם זכיתי להיות מאנשיה, נאווהרדק שהיתה בלאי ארבעים ושש שנים לחורבנה.

בימים הללו מתרבה והולכת בקרב הציבור ההשתדלות להסיח את דעת הבריות ממה שעשו הגרמנים לנו. אף מדברים על לבנו כי נשכח מה שהיה, וגם נסלח לאשר עוללו לנו, וגם נתקרב אל הגרמנים. עושה את הדבר ממשלת גרמניה על ידי המתנות שהיא נותנת לנו, ועושים את הדבר אנחנו בעצמנו מקבלי המתנות, ואנשי פוליטיקה ואנשי מסחר מפתים אותנו והחופים אותנו אל גבולם, כי נבקר בארצם ונטעם את לחמם ואת יינם, ואומרים: עד מתי נחמיד שנאה בלבנו. והנה באה זכירה ציוותה התורה על עם ישראל שיש לנו להכיר, כגון: יציאת מצרים וכגון קללות בלעם רשע. אבל יש זכירה אחת מן הזכירות ציוותה התורה וחזרה וציוותה בזיכרון כפול, [illegible]. כי היה עצי שובא עמלק, הוא ואחרים, וידברו אליהם דברי פייסים [illegible] ולא כאתי לזכור [illegible] כן במצות עשה, אמרה התורה: זכור את אשר עשה לך עמלק, וחזרה ואמרה: לא תשכח.

בואי ונפקוד את פקידת נאווהרדק. בכל העירים אשר סביבתה היתה נאווהרדק החשובה שבכולן, אילי גם עתיקה מן האחרות, ודאי מפוארה כבוד. הנוף של העיר, בתיה ורחובותיה דרך כלל פשוטים היו, לא היו בה בתים בעלי בראה ובעלי יופי. אבל היו בה בתים שהיה יחוס להם. כגון הבית שגדל בו מיצקביץ, גדול משורריה של פולין, שנמצאו מצד אמותיו היה בן צד יהודי. עוד היה שם בית שהיה מכובד כשאר בתים, שנפוליאון עשאו אכסניה בדרך בהליכתו לרוסיה. אבל לא רק הבתים הללו מסויימים היו, אלא המקום שבחרה נאווהרדק לשבת שם, המקום עצמו שונה היה ומיוחד, ניכר מן הערים האחרות. כל הארץ שמסביב לעיר אדמת מישור היתה, ונקבו שם ערים ועיירות. והנה היה הר אחד במישור ההוא, והלכה נאווהרדק וישבה בראש אותו ההר. כי שרצה לבוא אל העיר הזאת מכל צדדיה היה עליו לטרוח לטפס ולעלות, וכשאדם עולה והולך אין נאווהרדק מתגלית לו מיד, ואין היא בראה לו פניה. אלא כיפיפיה זו הנוהגת יקרות ביופיה, ואינה מגלה אותו לכל מי שבא לראותה, בבלי שתניה אותו להמתין מעט. כי נאווהרדק רחובות סביב לה, והיא עיקמה את רחובותיה, הנה והנה, לצד שמאל ולצד ימין ועוד הפעם לצד ימין, כדי להשהות את הבא אליה, שלא יראה את פניה מיד. ולהר של נאווהרדק אח קטן, זה ההר שעדיין בבצר עומד עליו, וקורא: הר־המבצר. [illegible] מימי ילדותנו. [illegible] ילד בנאווהרדק: ביתו, ובית ספרו. והנה, על ההר הזה עשו הילדים כל מה [illegible]. [illegible] ראו במנו ארץ ישעים. כמעט כל כיפת השמים כסביב נראתה משם. [illegible] וראו — אדמה [illegible], אופק רחוק רחוק. [illegible] חלקות אדמה החרושה [illegible] תבואה וירק. [illegible] כל המראות המביאים נחת רוח לעינים — יכולת לראות מן ההר ההוא. כך באביב, ובסתו הגוונים מיטהרים, הכל נעשה כהה. [illegible] ובחורף — כולו השק לבן. צבע אחד לבן לכל מרוא העין.

גם היו שם מראות שהיו מרעידים את הלב. בימי הקיץ, כשהשמש היתה יורדת אל האופק, ומצאה שם עננים, היתה מציתה אותם, והעננים נראו בוערים כאש [illegible] וכל העיר כמו שאומר המשורר ביאליק: „בין עבי אש ועבי דם". [illegible] בהגיית ספרו „באש ובחרב".

מראה הארץ ההיא המלאה גוונים כאילו יד צייר עשתה זאת, [illegible] — אף זה היה בין המעלות של נאווהרדק [illegible]. אבל בן עיר אחרת שבא וראה מה שאנשי נאווהרדק רואים כל הימים; אותם המראות המרובים ביופיים; ודאי היה אומר בלבו: מה טוב חלקם של בני העיר הזאת.

אבל היופי ההוא, הנוי של הנוף, האדמה היפה של נאווהרדק — אדמה ארורה היא, שם בא לנו אסוננו. האדמה ההיא פצתה את פיה וקיבלה את דמי אבותינו, אחינו ואחיותינו, עוללינו וטפנו, מידי רוצחיהם ומידי העוזרים על דמם. אם יאמרו לי: [illegible] יופיה מושך את הלב, — אם יאמרו לי כך — אאמין, ואומר: אמת. ואביא לראות את נאווהרדק, את נאווהרדק היפה ואת קבריה הגדולים, שהם הקברים הם לנו היום נאווהרדק לאמיתה, וכן תהיה לעולם.

הפולנים שארצם [illegible], ובמדינתם מצאה אותנו הרעה, היום הם מבקשים לקרוא לתיירים שיבואו אליהם לתור את ארצם. הם משתדלים לשוות לעצמם פני הגונים, בשביל למצוא חן בעינינו. הם מתקנים בית כנסת בווארשא [illegible] שהיו היהודים חיים ומתפללים שם. מסדרים קצת סידור בבתי קברות ההרוסים בערים הגדולות, ועושים תיאטרון אידי, אשר בו שחקנים פולנים שרים שירים באידיש. אבל אנו מה לנו ולארץ ההיא. אין לנו עם הפולנים אלא הזכרונות של אתמול. ולא שום קרבה בינינו ושום שייכות אין בינינו לבין פולין, אלא הקברים שהנחנו שם. [illegible] ידידי העיתונאי ברוך שיין שנסע באחרונה לפולין, והוא בראש חבורת אנשים שמגמת פניהם לפקוד קברות בני משפחותם, וללקט ידיעות על אחרית יהיהם. כשהגיעו לפולין הורה לבני החבורה, ואמר להם: עתה שרגליכם עומדות על אדמת פולין, כאן מנהג אבלים ינהג יהודי ולא יגלח איש את זקנו, כל זמן שרגליו דורכות על אדמה זו. [illegible] כי פולין בית אבל היא. [illegible] אלא אבלים, יודעי כי ארצם הביאה את האבל עליהם.

אבל לנו זכרונות [illegible]. [illegible] היתה נאווהרדק בינונית בגדולה, קטנה מוילנא [illegible].

[illegible]

בשביל לתמוך בכיסה של צדקה, בשביל לעזור ללמדנים; אם לבתי ספר ואם לישיבות, לבתי יתומים, לבית מושב זקנים, ולקרנות ציוניות, לא היה צריך לדבר הרבה על לב בן נאווהרדק. את ארנק הכסף לא החזיק בן נאווהרדק בסגרה, ואף לא קשר בידיו. אלא על יד הלב, והוא פתוח לכבוד. [illegible] במקום צדקה לא היה הבדל בין עשיר לעני, לנתון צדקה הכל עשירים היו. כל העיר ידעה שקופסת קרן הקיימת הגדולה שבעיר היתה זו של ר' אליהו הסופר, השמש של בית הכנסת הגדול.

[illegible] לנאווהרדק שהיה לה נוף יפה [illegible]. [illegible] סגולות הרוח של בעליהן [illegible] ולזוכרון.

(דברים [illegible] לקהילה נאווהרדק, השמ"ח)

קובץ לזכרו של גאון

מאת אברהם אביגד

קובץ לזכרו של הגאון ר' שלמה טנא זצ"ל, ראב"ד בל־אביב, מחבר ספרי „ברכת שלמה. שני חלקים: א. ביאור הלכות ב. דיני אבן העזר וחושן משפט. הוצאת „מוריה" ירושלים.

ר' שלמה טנא (טנביצקי) יליד ביאליסטוק (תרע"ו), הגיע ישיבת נאווהרדק בצירו, עבר לישיבה מיר והבנה עם גדולי הגיליה. ראש הישיבה הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל [illegible]. הוא התבלט בחריפותו ובבקיאותו, אך [illegible] בהירה. כפי הסיפור השגור בפי בני הישיבה על ה„חפץ חיים" ור' חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל.

בין ה„חפץ חיים" ור' חיים עוזר גרודזנסקי

יושבי בני ישיבה בדור שלפני השואה ושותתי בשבחם של גדולי התורה בדורם. קם אחד המפליג בשבח צדקתו של הגאון ר' חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל, רבה של וילנא. לעומתו הפליג חברו בגאונו של בעל ה„חפץ חיים". כאשר התפלאו החבריה על כך, ענו המשיחים — כך נאה לעשות. [illegible] גאונתו של ר' חיים עוזר מאפילה על צדקתו [illegible] החסד שלו, ולכן מצוה לפרסמם, [illegible] ברבים, וצדקתו של בעל ה„חפץ חיים" מאפילה על גאונותו בספרו „ביאור הלכה" על אורח חיים ו„לקוטי הלכות" על קדשים. כך גם ר' שלמה טנא, צניעותו היתה המהירה על גאונותו.

בעלותו ארצה בתרצ"ו למד זמן מה בתל־אביב ב„בית יוסף", [illegible] עבר לירושלים [illegible]. [illegible] סביבו קהל שומעים רב, [illegible] בחריפותו ובקיאותו בכל מקצועות התורה, ומכל הארץ פנו אליו בשאלות הלכה מסובכות.

אחרי מלחמת העצמאות וקום המדינה נבחר לרב עיר באר שבע. עם ההתפתחות המהירה של העיר נתרבו הבעיות שהתעוררו בה והוא עמד על המשמר לפתור אותן. הוא ייסד בה את מוסדות הדת והתורה [illegible]. כאשר [illegible] בהתמנותו לראב"ד בעיר, [illegible] לפתרון בעיות [illegible] קשות [illegible]. חלק מפסקיו רשם בספרו ברכת שלמה ב'.

ספריו „ברכת שלמה"

הוא חיבר בשני כרכים ספר „ברכת שלמה", חלק ראשון בשנת תש"ו והחלק השני בשנת תשכ"ב. הקדמותיו לשני ספריו אלו מבליטות את הצער הגדול במצבו התורני של הישוב בארץ. היום כאשר הכל רואים רק את הדשן של התגברות ה„ספרא אחראי" ברחובותינו, לצר מאוד לצרף ולהתעודד בראיית האור הגדול הזה.

בהקדמה לספרו הראשון בשנת תש"ו, שעליו הוא חתום בשמו הקודם טנביצקי, הוא כותב בייאוש: „בעוד עמנו מתפלש באפר השואה וכל עמי העולם שמחים על שברנו הגדול חלק ניכר מהאומה אינו מודה עם מקור התורה, ותופשי התורה מועטים וגם הם [illegible] לתפלת הוצאת ספרי קודש ושואלים: מה זאת לכם? וכי חסרים ספרי קודש? והוא מיעוד מאימרה של ר' ישראל סלנטר זצ"ל, מייסד תנועת המוסר, „כדאי לנסוע מעיר לעיר לעורר לבם של ישראל לתורה, אולי ישפיע על יהודי מישראל שיתפלל תפלה אחת ביתר כוונה. ואם לא יתעורר אפילו אחד, מלבד המעורר עצמו, גם כן כדאי...". ואילו בספרו השני בשנת תשכ"ב, שעליו הוא כבר חתום בשמו הישראלי שלמה טנא כותב בהקדמתו: „אודה לה' שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה. דלותי יחסרה לי מערכת לשון להודות על כל הטובות והחסדים המושפעים עלי, ושיבחתי את השמחה (קהלת ח'). רש"י: שיהא שמח בחלקו לעסוק בתורה להלל לה' מתוך שמחה של מצוה. שבח לה' שזיכני בהוצאת ספרי זה. ואם כי לדאבוננו אנו חיים בתקופה של ירידה רוחנית של חלק גדול מעמנו המתנכרים לכל ערכי ישראל — אל לנו להסתכל רק בצד זה של המטבע, יש לראות את הצד השני. לשמחתנו תורתנו מקרינה אור על חלק גדול בישראל. חיי עולם פורח ומשגשג. מבצרי התורה הישיבות הקדושות לא פסקו מישראל. תפקידנו בשעה זו להדליק נר של תורה ולהפיצה ברבים, כפי שאמר „החפץ חיים" זצ"ל [illegible] נר התורה וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך".

מידותיו

הוא היה מקדים שלום לכל אדם [illegible] במצבו. הדוור ומחלק העיתונים ידעו שאזניו כרויות לשמוע בקשתם ולעזור להם. ידידיו כינו אותו „ספר מוסר חי". הקפיד לא להטריח איש. פעם ביקשו חבריו בבית הדין לזמן את הצדדים לביתו לשם בירור שקט, אך הוא סירב להצעתם, באמרו בגלל חולשתו אינו יכול לסייע בבקיון הבית, כך שחלילה לו להטריח בלאכתם ע"י ריבוי מבקרים.

עם היותו חניך ישיבות ליטא הקפיד כמו חסיד וחיק לטבול כל יום במקוה לפני תפילתו, ונכנס לבית המדרש בדלת האחורית כדי שלא להטריח איש לקום לכבודו. וכאשר הוזמן לשמחה נענה להזמנה רק בתנאי שלא יטילו עליו כל כיבוד.

אמיתו הלוהטת בתורה ובגדולתו הבקיעו לבות אטומים. מעשה באישה אשר בעלה לא רצה לשחררה מעגינותה למרות פסק בית הדין, ודרש סכום כסף אשר האשה לא יכלה להשיגו. התלהם הרב ואמר לו בקול רועם: „דע לך שר' עקיבא איגר אומר בפסקה כזה: ההלכה היא שאישה קונה עצמה בגט או במיתת הבעל, ואם הבעל אינו שועה לדמעת העשוקה לשחררה בגט, היא תשתחרר במיתת הבעל. האם תסתכן בקללת ר' עקיבא איגר ז"ל [illegible] שבדבריו בקע את קשיותו של הבעל ונתן לה את הגט.

מאמרותיו

התלמיד הכם שמת אין לו תמורה (הוריות בבלי וירושלמי). תמורה — מובנה מילוי מקום של הנפטר. וכל תלמיד חכם יש בו מעלה מיוחדת לו, שבה התעלה באופן מיוחד שאין אחר יוכל למלאותה. „אהב את המלאכה ושנא את הרבנות" (אבות א') אמור גם לרבנים: אהב את מלאכת הרבנות: פסיקה, פיקוח על הכשרות, לדון דיני תורה לאמיתה של תורה, עזרה לכל אדם וכדומה, ושנא את השררה והכבוד של הרבנות. [illegible] — כאשר האדם רואה את יד ה' בצורה ברורה — כל דיבור מיותר.

חידושי תורה

בקובץ מודפס קונטרס „ברכת שלמה" שלא הוכנס בספריו ובו חידושי תורה בכמה סוגיות בש"ס, כמו דיני האיסור של שחיטת קרבן פסח על חמץ. והוא מסביר את המחלוקת בין רש"י והרמב"ם: אם כהן מקטיר אימורי הפסח בעוד יש לאחד מן החבורה חמץ ברשותו. דעת רש"י, שהאזהרה היא רק על שחיטה וזריקה המתירים את הפסח לאכילה, אבל הקטרת האימורים, שאינה מעכבת את אכילת הפסח, אין בה אזהרה. ודעת הרמב"ם היא, שאם לאחד מן החבורה האוכל את הפסח יש לו חמץ — יש אזהרה לכהן לא להקטיר את האימורים.

רעיון יפה מחדש הרב בעניין הדלקת המנורה בשבת, ובתוך קושיה ידועה: למה הדלקת המנורה דוחה שבת, הלא אפשר להדליקה [illegible]. אומר הרב, שלא רק הדלקה שבלעדיה יהיה ביטול המצווה דוחה שבת, אלא גם הדלקה שהיא קיום המצוה „להעלות נר תמיד" [illegible], בין הערבים, גם היא דוחה שבת. המצוה היא, שהמנורה תהיה דולקת תמיד, כך שלא ההדלקה עצמה היא קיום המצוה, שאותה אפשר לקיים גם בערב, אלא התמידות של דליקת האור במנורה דוחה שבת מפני שהיא מתחילה בין הערבים.

שבלי הלקט

הקובץ מכיל גם שבלים נוספות. אחרי ההספדים על הנפטר בא קטע של גביה — כתבי יד של שערי שחיטה ובדיקה לר' שמואל בן חפני גאון, שהיה גנח כאלף שנים, מלווה הערות ומקבילות של הרב נפתלי צבי הילדסהיימר; זכרון לראשונים — כתבי יד של ר' יום טוב ליפמן הלר זצ"ל, בעל תוספות יום טוב, ר' חיים כהן רפפורט, אב"ד בבוב, ר' מרדכי בנעט, ועוד. אגרות ושאלות ותשובות בין הרב וגאון הדור ר' יעקב ישראל קניבסקי (הסטייפלר) זצ"ל דנו בעניני הלכה שונים.

מצוות צריכות כוונה

בקובץ ציור מכתבים בין הרב ובין הרב א"מ ש"ך, ר"מ ישיבת פוניבז בבני ברק, בהם דיונים בסוגיות שונות בש"ס, ביניהם חילופי דעות בסוגיא המפורסמת במצוות צריכות כוונה. הרב שך בספרו אבי עזרי (תשכ"ה), זמניה, מביא את הרמב"ם (הל' ק"ש ב'): הקורא את שמע ולא כיוון לבו בפסוק ראשון שמע ישראל לא יצא ידי חובתו, והשאר (גם) אם לא כיוון לבו יצא. אפילו היה קורא בדרכו או מגיה את הפרשיות האלו יצא ידי חובתו. והכסף משנה מתפלא, הלא אפילו למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה אמרת הגמרא (ברכות י"ג) אם קרא להגיה לא יצא. אם כן לדידן שהלכה בפסוק ראשון צריך כוונה בוודאי שבשאר הפרשיות אם קרא להגיה שלא יצא — אך היא הנותנת אם סוברים מצוות אין צריכות כוונה אפילו בפסוק ראשון, בעינן (צריכים) כוונה לקרוא אבל אם צריכים כוונה גמורה בפסוק ראשון, שאר הפרשיות אפילו קראן להגיה יצא ע"כ.

אומר הרב שך: „לענ"ד אינו מובן הטעם בזה. והוא כמעט שמי שסובר מצוות צריכות כוונה, סובר כי בלא כוונה דינו כמו מתעסק, ולכן בשאר הפרשיות שהכוונה אינה מעכבת יוצא ידי חובתו גם כשקורא להגיה, ובמצה יוצא ידי חובת אכילת מצה אפילו כשכפאוהו פרסים לאכול בגלל שנהנה, ובמתנה אפילו מתעסק יוצא.

הרב טנא חולק עליו ואומר, שיש הבדל בין מתעסק לבין אינו מתכוון, שהרי הדין בראש השנה פרק ג' מביא דעת הראב"ה [illegible] יוצא ידי חובתו בגלל שידע שאוכל מצה, אבל אם אכל מצה בלי ידיעה שזאת היא מצה, או שלא ידע שפסח היום, אינו יוצא והדין מביא גם דעת הרמב"ם, שבמצה יוצא בלי כוונה בגלל שנהנה. ואינו אומר שדעת הרמב"ם היא נגד דעת הראב"ה, הרי שאפילו במקום שאין צריך כוונה מתעסק בלי ידיעה אינו יוצא.

הרב טנא ממשיך, שרש"י ותוספות חולקים בפירוש המלים „קורא להגיה". רש"י סובר „קורא להגיה אם יש טעות שאפילו לקריאה לא מתכוון", אך קורא את כל האותיות. ותוספות מפרשים „שאינו קורא את התיבות כהלכתן אלא כתיבתן כדי להבין בחסרות ויתרות". והרמב"ם בהל' קריאת שמע אינו מפרש כיצד במובנת „הגהה", אבל בפירוש המשניות כותב: „אם כיוון לבו יצא, ר"ל אם ישים לבו ומחשבותיו לקריאה ההיא, שאפשר לשמור הניקוד ולא יתכוין לקריאת הפרשה". המשמעות הפשוטה היא שכבר"ש כמו התוספות שקורא לשמור הניקוד ואינו קורא את המלים, וקשה על הרמב"ם למה יצא ידי חובתו בקריאה כזאת, הרי אין כאן קריאה כלל. הרב [illegible] עונה, שמפשט לשונו של הרמב"ם בהל' ק"ש משמע שהקריאה היא כתקנה.

יש להעיר שבתרגומו של הרב קפח את פיה"מ המשניות לרמב"ם, הנוסח קצת שונה ובמקום [illegible] „הניקוד" הוא מתרגם „להגיה את הניקוד". כן הרמב"ם מפרש כמו רש"י „להגיה אם יש טעות". ובמסכת ראש השנה מבאר רש"י ביתר בהירות, קריאה אין כאן (בקריאה להגהה) אלא מגמגם", דהיינו קריאה אטית שנשמעת כמו גמגום. המגיה קורא לאט לוודא אם אין חסר אות, לפי רש"י, או נקודה לפי הרמב"ם, אבל קורא את התיבות כתקנן. לפי זה מובנים דברי הכסף משנה הנ"ל שכוונתו היא שאם סוברים מצוות אינן צריכות כוונה, אפילו בפסוק ראשון — מובנה של „ודברת בם — קריאת שמע" צריך קריאה נכונה המדויקת ולא קריאה של הגהה שנשמעת כמו גמגום. אך אם סוברים מצוות צריכות כוונה, הרי פירושה של מצוות „ודברת בם" היא הכוונה ולא צורת הקריאה, ושאר הפרשיות, היות שאינן צריכות כוונה ואין הכוונה מעכבת בהן — יוצאים גם בקריאת הגהה, אף שנשמעת כמו מגמגם לרש"י ולהרמב"ם. אך לפי התוספות, שאין בקריאת ההגהה קריאת האותיות, לא יוצא ידי חובתו גם בשאר הפרשיות.

הקובץ מכיל עוד „חידושי תורה והלכה" רבים בסוגיות שונות, וכל רב מקדים לחידושים שלו דברי הערכה לנפטר הדגול. העריכה הנאה מעצבת את המצבה לזכרו. זכר תלמיד חכם שאין לו תמורה.

הרב ר' שלמה טנא נפטר בכ"ח [illegible] תשמ"ו אחרי מחלה קשה, וגם בימי מחלתו לא פסק פיו מלימוד ופניו זהרו מאורה של תורה. תנצב"ה.

אלעזר שרביט

שורות ייחוד ללא השלש־עשרה

הזהרתי לא אפנה ימינה לא שמאלה
כי לי כל כבה.
ממאורך לא הנס
רק ניצוצון מדגש
אף די בכך הלאה
כי יושר פעלה.
אהיה כפרי שעוד לא הייתי קר
ובכך גם אנצת.
אראה חברי כלם בעלי לב
כי אצלי גדלה גם קדשת הכאב
שלא תנטש ואמשיך לקים קו מגשימה
ובכל שאקרב יותר פחות אכאבה.

המשורר אלעזר שרביט ז"ל, מחשובי המשוררים הדתיים בארץ, נפטר השבוע. את שירו זה שלח ל„הצופה" לפני כמה שבועות

פעולות חברת כל ישראל חברים

מאת י. עמוס

מקומה הנכבד של חברת „אליאנס יזראליט" (כל ישראל חברים) בחייהן של קהילות ישראל שבין מרוקו לאיראן ידועה לשם ולתפארת ולתהילה. נוסף לכך דאגה החברה, שהוקמה לאחר עלילת הדם בדמשק לענייני כלל ישראל ושיתפה פעולה עם קהילות אחרות להקלת הגורל היהודי עד כמה שאפשר.

ראשיה של החברה, ומייסדיה היו נאמנים למולדתם ולתרבותה, וניתן אולי לכנותם צרפתים בני דת משה. אך עם זאת היו נאמנים למסורת, וסברו כי נאמנות דתית זו משלימה את מסירותם לארץ מולדתם. הם הקפידו, כי בצד הלימודים החילוניים במוסדות החינוך שלהם ילמדו יהודים ברוח החינוך בצרפת. עבודה זו הביאה אותם, למרות רצונם, למאבקים עם נוסח היהדות של קהילות המזרח, שכללה גם מנהגים, פולקלור, אמונות תפלות ומסתורין משלה. היו מקומות, שבהם התושבים היהודים העדיפו בתי־ספר צרפתיים על פני בתי הספר של האליאנס, או שניסו להפכם לבתי ספר לא־יהודיים, ואשר אליאנס נאבקו עם המגמה הזו בכל כוחם.

תנאי קיום מחרידים

לכתחילה היתה המדיניות של האליאנס דומה לזו של המשכילים בארצות אירופה, שדגלו בפרודוקטיביזציה של ההמונים היהודים באמצעות החינוך ולימוד מקצוע. אך כאשר התעוררו מתוך זרמי ההגירה אולצו לעזור ולסייע בידי המהגרים. מעלה גדולה היתה להם בדאגתם להכשיר מורים ומחנכים מתוך ילידי המקום בסמינר המיוחד שהוקם לשם כך בפאריס. מדעת או שלא מדעת היו פעילי אליאנס שליחי „המערב", אשר החל לגלות עניין מעשים מדיניים ותרבותיים כאחד בצפון אפריקה ובמערב־אסיה. בית הספר היה להם אמצעי לשיקום חברתי של האוכלוסיה היהודית, שמנתה בכל הארצות כשלושת רבעי מליון נפש. תנאי קיומם היו מחרידים מכל הבחינות: חברתית, כלכלית ותרבותית. גולת ישמעאל היתה שרויה ברובה הגדול בתוך עוני ודיכוי בגיטאות. הפתרון לכך היה רכישת השכלה ומקצוע בבית הספר והפיכתו לבסיס מוקד למודרניזציה, שישפיע גם על ההורים ועל קרובי המשפחה. הטכנולוגיה, החשיבה וההתנהגות המסורתית היו בראש כאווייהם. משנת 1860 הוקמו בתי־ספר רבים, אשר בוגריהם היו פעילים בקהילות ברוח החינוך המערבי־האליאנסי.

בין הבוגרים היו רבים, אשר כתוצאה מן החינוך שקיבלו, הצטיינו להגר לארצות אחרות. הצלחת החינוך היתה ניכרת בין שכבות האוכלוסיה העניות. בעיראק, למשל, שהיו בתוכה יהודים אמידים ועשירים, לא היתה השפעת האליאנס גדולה, פרט למוצול. בעיר זו עסקו היהודים במשך דורות [illegible]. כתוצאה מהחינוך האליאנסי כמעט שנעלם מקצוע עתיק זה והיהודים עברו למקצועות אחרים, כולל מורים, פקידים ורואי־חשבון, ורבים פנו להגירה.

בתוניסיה, למשל, הותקפה האליאנס על ידי היהודים הליבראלים שהאשימו אותה כגורם לנחשלות, ואילו הרבנים ראו בה גורם להתבוללות. בכל הארצות שהיו בהשפעה הצרפתית [illegible] השלטונות המקומיים לאליאנס, אך התלמידים באו מבתי העניים. שיטות החינוך היו בכל מקום אימוץ מנהגים ולבוש אירופיים, שיפור תנאי המגורים, בחירת מקצועות [illegible], זניחת מנהגי המזרח ושיפור במעמד האשה. הדבר היה מלווה מאבקים ממושכים עם ההורים, אשר היו צמודים לאורח החיים המסורתי. אך לאחר מעשה, כאשר ראו את בניהם משמשים פקידים, סוחרים ואפילו בעלי מקצועות חופשיים, ידעו להעריך את תרומת אליאנס לשיפור חיי ילדיהם. הדבר המוצלח ביותר היה חינוך הבנות והכשרתן המקצועית ולימודן לנהל משק בית יעיל ולגדל ילדים בהרגלי היגיינה ובריאות.

בדרך כלל ראו מוסדות התלמוד־תורה המסורתיים בבתי הספר של אליאנס תחרות, אך משלא יכלו להם קיבלו את השפעתם. הבנות לא ביקרו בתלמוד־תורה, והיה להן קל יותר להיכנס ישר לרשת החינוך של אליאנס. נסיון לחינוך מקצועי שנעשה במארוקו נכשל, וכן גם נסיון של בי"ס חקלאי בתוניסיה. לעומת זאת היתה הצלחה רבה לבית הספר החקלאי במקוה ישראל, כידוע [illegible].

האליאנס בקהילות אגן הים־התיכון בסוף המאה הי"ט והשפעתם על המצב החברתי והתרבותי. מדיווני הקונגרס הבינלאומי השני לחקר מורשת יהודי ספרד והמזרח, עורך שמעון שוורצפוקס, משגב ירושלים, תשמ"ז.

בית ספר מודרני בתימן

הקשר של יהודי תימן עם אליאנס החל בשנת 1873, כאשר ראשי הקהל ביקשו מאליאנס, שישתדלו אצל השלטונות הצרפתיים לחלוץ על „הנוגשים הברברים". שלושים שנה לאחר מכן ביקשו יהודי תימן מאליאנס לייסד בית ספר מודרני בצנעא. שבע שנים לאחר מכן שלח אליאנס נציג לערוך סקר, כמקובל בימים. בינתיים היתה מהפכת „הטורקים הצעירים", שהכריזה על פתיחת בתי הספר הטורקים לכל האזרחים. כאשר ניסו כמה מיהודי תימן לשלוח את ילדיהם לבית ספר ממלכתי היו הילדים הערבים מתנכלים להם. היהודים ביקשו להקים בית ספר לילדיהם בשכונתם. הממשלה הסכימה, אך היהודים פחדו לשלוח את ילדיהם, שמא יגייסו אותם לצבא הטורקי. שוב פנו לאליאנס המשא ומתן נמשך עד שפרצה מלחמת העולם הראשונה, וכל העניין בטל.

אחד המאמרים מנתח את מפעלו של אליאנס בעיראק, שהיה מלא מתחים מסביב לשאלה: האם ניתן „לקדם ולפתח" קהילה בארץ מוסלמית, ברוח המערב מבלי לשנות את תרבותה ומסורתה? [illegible] „הרי נציגי כי"ח ראו במודרניזציה ובשינוי המסורת והתרבות של הקהילה מקשה אחת. ולעומתם ביקשו ההנהגות — הרוחנית והגשמית — של הקהילה להפריד בין שינוי המתחייב מסגולה של הקידמה הטכנולוגית בתחומי החיים השונים, ובכלל זה על־ידי רכישת השכלה, לבין הרצון לשמור על המסורת והתרבות המיוחדים לקהילה". היו מתחים ומאבקים, ללא ספק. המחבר גם מספר, כי אליאנס לא הצליחה במאבקיה בעיראק עד ראשית המאה העשרים. לאחר מהפכת הטורקים הצעירים, כאשר הגיעה לעיראק התפתחות כלכלית־תרבותית, [illegible] חינוך מודרני, כבר לא היתה לאליאנס אפשרות [illegible] את המשימה הזו.

פער גדול ביותר היה בפרס, בין יהודי הכפרים לבין תכניות אליאנס. שכן היהודים שהיו אדוקים בדתם קיימו חדרים משלהם בדומה ל„חדרי" במזרח אירופה, פרט לכך שלא למדו גמרא אלא תנ"ך. יהודי פרס היו עולים לרגל לקברים או למקומות מקודשים. והנה קרה שמקברם של אסתר ומרדכי בהמדאן נגנב חפץ, והקהילה הוציאה חמשת אלפים פרנקים ל„רכישת [illegible]". פעולה זו הרגיזה את מזכיר אליאנס בפאריס, אשר כתב לקהילה: „קהילה ענייה כזאת מוציאה חמשת אלפים פראנקים על קניית חפץ איזה שהוא עבור קבר של מישהו, כשקיים ספק אם הקבר הוא אותנטי...". היו גם שליחי אליאנס בפרס, שהיו אנטי־ציונים והתנגדו לעליית יהודי פרס לארץ ישראל בשנות העשרים. [illegible] שליחי אליאנס על יהודי פרס באמצעות הקשרים שהיו להם עם שליטי המקום, הם סיפקו גם תזונה ובגדים לתלמידים עניים, [illegible]. הקובץ כולל גם חלק [illegible] מרים העבריים.

עם כל הביקורת הנכונה והלא־נכונה, [illegible] לתנאים ולנסיבות המיוחדים בארצות שבהן פעלה חברת כל ישראל חברים, רשמה לה אליאנס מקום של כבוד בהיסטוריה היהודית במאה הי"ט, כאחת החברות היהודיות המרכזיות במערב־אירופה, אשר פעילות בתחום התרבותי והחינוכי ולפעמים גם בתחום המדיני והחברתי לכינון קהילה ישראל, בתורת נציגות מיטבית של יהודי צרפת, שזכתה להכרה מצד שליטים רבים.

יוענקו פרסי הערכה לתרגום יצירות ספרותיית

[illegible] יצחק נבון, הודיע על החלטתו להעניק מדי שנה, שני פרסי הערכה למתרגמים ישראליים של ספרים, אחד למתרגם מעברית לשפות זרות ושני למתרגם [illegible] לעברית. [illegible]

זו פעם ראשונה שמשרד החינוך מעניק פרסים בתחום זה. [illegible] כי הפרסים נועדו להדגיש את חשיבותו של התרגום הספרותי, את איכותו [illegible] התרגום זאת מעמדו כיצירה בפני עצמה. הפרס יהיה בסך כ־1600 שקל לכל מתרגם. פרס [illegible] למתרגמים יוענק לספרים שראו אור בשלוש השנים האחרונות, ועדיין לא זכו בפרס. כל מתרגם [illegible] להציע ספר אחד בלבד. על הענקת הפרסים תחליט ועדה משותפת לאגף לתרבות ולאמנות במשרד החינוך ולאגודת המתרגמים בישראל. את הספרים יש לשלוח למשרד החינוך והתרבות, האגף לתרבות ולאמנות, רחוב שבילא 20, ירושלים, 91010, עבור פרסי תרגום.

„נתיב לתניא" — „חסידות המוח" בסוד השיטתיות

מאת נעמי גוטקינד

רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שלא התייצב לתפילה משום שיצא לחטוב עצים לאלמנה שרעדה מקור בביתה הדל — הציג מופת מסויים של חסידות בעלת מסר הומני ברור.

הנער הבור והאנאלפבית שמרוב אהבת הבורא באמצע תפילת יוהכ"פ פרץ בשריקה מחרישת אוזניים כי רק לשרוק ידע בכל נפשו ומאודו, ושריקתו בקעה, מספרים החסידים, שמי שמים, מדגים עיקרון חסידי אחר — את עליונות הלב על פני המוח. אמונה שבלב לעומת למדנות.

בסיפורים חסידיים אחרים הנתיב אל הדביקות בה' מוביל דרך ניגון, דרך אמונה עיוורת בצדיק (שאם הוא מצווה יעבור החסיד בפקודתו באש ובמים) או דרך ענווה קיצונית עד כדי ביטול האני".

אצל החב"דניקים — לא תמצאו סיפורים כאלה. לא בכדי כינו חסידות זו בשם „חסידות המוח". לא במקרה הוא דווקא רבי שניאור זלמן, יחד עם [illegible] בחסידות ר' מנחם מנדל מוויטבסק, נסיעה אל הגאון מווילנא (הגאון כידוע [illegible] הקבלה) בכדי לשכנעו בהתמודדות אינטלקטואלית, לחזור בו מהתנגדותו לחסידות. ולא במקרה מתאר בעל „ספר התניא" את הצדיק כרב „המבצע שכל לתלמידו...".

ב[illegible] פרשת שבת לפני מאה שבעים וחמש שנה [illegible] רבי שניאור זלמן מלאדי את נשמתו לבוראו. אמנם פרשת שמות חלה אותה שנה בליל שבת ולא בי"ט בו כפי השתא, אבל סמיכות התאריכים [illegible] להבליט את [illegible].

אשר ל[illegible] — כה צריך יותר מאשר [illegible] בבקבלה, ביומים אלה כמעט, של שני פירושים חדשים לספר התניא?

פירוש אחד של חתן פרס ישראל לשנת תשמ"ח, הרב עדין שטיינזלץ, מתייחס לחלק השני של ספר התניא. הוא „שער היחוד והאמונה". השני — של פרופ' משה הלליש, עורך כתב העת לפילוסופיה יהודית וקבלה „דעת" ובעל קתדרא לחקר הקבלה באוניברסיטת בר־אילן. הפירוש את „ספר של בינוניים", חלקו הראשון של התניא.

[illegible] לפופולאריות של תורה זו — [illegible] הקבועה הקיימת [illegible] מדי שבוע ביום ש"ק, לפירוש ספר התניא — פינתו של הרב שטיינזלץ.

מקור ופירוש במקשה אחת

גם פרופ' הלליש „השתייך" אל חסידות חב"ד בנעוריו — [illegible] בספר התניא [illegible] גלי האתר. היה זה ר' נחום גולדי [illegible], לו האזין בבית התפילה של חסידי חב"ד בשכונת לבית הוריו.

אל משנתו של ר' שניאור זלמן מלאדי התוודע באופן שיטתי ומעמיק כאשר פרופ' ישעיה תשבי הציע לו לכתוב את עבודת הדוקטור שלו עליה.

אשר לפירוש „ספר של בינוניים" — זה נולד בחדרי ההרצאות ובכיתות הלימוד. שנים רבות של הוראת פרקים וקטעים מתוך התניא שכנעו את פרופ' הלליש בכך שהספר קשה להבנה [illegible] העברית המדויקת והתמציתית שלו. הוא גם עיצב גישה מיוחדת בפרשנות הבאה לידי ביטוי בספרו החדש שיצא זה עתה: „נתיב לתניא" (הוצאת ספרוס).

שיטה זו משלבת לפי הסדר קטע של הטקסט ואחריו פסקה מבארת. או — קודם פסקה מבארת ואחריה קטע של הטקסט, כאשר הן המקור והן פירושו נתונים יחד כמקשה אחת. שהקורא רק בה בקריאה שוטפת. בקטעי המקור — מובלטים באותיות כהות יותר משפטי המפתח ואילו בקטעי הפרשנות יש לעתים עיבוד של הנאמר בספר בעברית בת ימינו, לעתים — [illegible] הרעיונות הקבליים והחסידיים תוך הפניה אל המקורות בהם שאב אותם רבי שניאור זלמן, ולעתים, הכנה לקראת הקטע הבא או הפרק הבא.

הגישה הדידקטית, ההוראתית, בולטת כל כך עד כי התפתיתי לשאול את פרופ' הלליש בעת שיחתנו מדוע לא הכין בסוף כל פרק „[illegible]" או סיכום הרעיון המרכזי.

מסתבר שבכוונה אין בספרו סיכומים ותמציות. הוא מבקש ליתן למעיין להתמודד בכוחות עצמו בסיכומים הנובעים מן הטקסט ולהגיע למסקנות לבד. אך כשביקשתי — נענה בכל זאת לפרט, על רגל אחת, במה ייחודו ובמה חידושיו של ספר התניא לעומת השיטות החסידיות האחרות.

שיטתיות וגיבוש

שיטתה, או ליתר דיוק — שיטתיותה, זו [illegible]. כשבאים, למשל, לנסח את השקפת עולמו של המגיד ממזריטש — יש בעיה, צריך ללקט [illegible] את דבריו, המפוזרים בספרים כמו „מגיד דבריו ליעקב", „אור תורה", „אור האמת", „צוואת הריב"ש", ולהרכיב מכל אלה יחד, בעבודה עצמית, את השיטה. גם בחסידויות אחרות — הדרשות המפוזרות, ספרי המעשים, המכתבים, עדויות החסידים — כל אלה הם כאבני פסיפס מפוזרות. רבי שניאור זלמן היה הראשון שניגש למאמץ העקבי והמדורג של גיבוש שיטתי החסידות. עשרים שנה, [illegible], עבד על השיטה ושכיבח אותה — עודד את החסיד להעתיק ולהפיץ את הספר בכל אתר ובכל שכבות העם. הודות להצגה המדורגת, העקבית, של תבונת האדם והעולם — זכה ספר התניא להפוצה ולהשפעה כה נרחבות.

ותבונת האדם — זה חידוש נוסף. הקבלה — [illegible] בבורא העולם ובעולמו — [illegible] בפסוק „מבשרי אחזה אלוה" [illegible] של דמות האדם [illegible] את הציור הקוסמי. כביכול מן האדם נלמד את האלוקות.

רבי שניאור זלמן נקט שיטה הפוכה. כאומר — המבנה האלוקי הקבלי כבר ידוע, ועכשיו ממנו נסיק על האדם, על מבנהו הנפשי, על הכוחות הפעילים בו. שכל ורגש, נפש אלוקית ונפש בהמית, יצר טוב ויצר רע. אבל התיאור התיאורטי לא נועד לעמוד בפני עצמו — הוא כלי כאמצעי של הכוונה מעשית. [illegible] ל„בינוני" להגיע אל תכלית ייעודו. לכן גם מבנית ספר התניא בלשון של [illegible]:

„ויש דרך ישר לפני איש, שזה לכל נפש, [illegible] קרוב הדבר מאד [illegible], לעורר ולהאיר אור האהבה המסותרת [illegible] בלבו... „בפיו בשפת קריאת שמע וברכותיה...".

הדרך המובטחת, היא דרך המצוות ודרך התפילה. ואף זה חידוש של חב"ד לעומת חסידויות אחרות בזמנו.

„ייתכן, אומר פרופ' הלליש, שמקום הולדתו [illegible], ליטא הלמדנית, השפיע על רש"ז. לכל אורך שיטתו הוא מדגיש את לימוד התורה כאמצעי להגיע אל היעד האנושי העליון. כלומר לא [illegible] לשמה אלא לימוד תורה כדרך הנכונה ביותר לדחיית הרע שבבינוני (כייעוד לכל אדם, להבדיל בן הצדיק) דרך המסייעת להשכנת הטוב האלוקות בעולם. אמנם הניסוח ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, ניסוחו של הרמח"ל היה. והרעיון כשלעצמו מלווה את מחשבת היהדות מאז ומקדם אבל בספר התניא [illegible] של הקב"ה והתורה הוא מובלט ומודגש באופן מיוחד [illegible]. התניא אומר שלראות את [illegible] עין בעין אפשר. כיצד? דרך התורה.

בהדרגה שלאחר התניא הגיעו גם חסידויות אחרות (גור, קוצק, פשיסחא) לאט לאט אל הכיוון הלמדני ואל הדגשת הלימוד.

כשנכתב ספר התניא — זה היה עדיין חידוש. גם הצדיק החב"די נתפס אחרת מאשר המושג הרווח באותם ימים: הצדיק החסידי הקלאסי היה מנהיג העדה, מחנך, [illegible], עוזר. לפי ספר התניא וספרים אחרים של רש"ז — הצדיק הוא זה ה„עובד על עצמו". איש [illegible] שעל פיו מודדים הבינוניים את עצמם ואת הישגיהם. רמתו — כקנה מידה לרוכהם. והשגו [illegible] השלמת הטוב שבו על הרע שבו באופן אבסולוטי. כשחסיד נקלע לחצרו של רבי שניאור זלמן — לא היה דוחף פתק בקשה לרפואה או לפרנסה לידי הגבאים. ציפו ממנו שיעשה „שיעורי בית" ויגיע מוכן לשיחה עיונית בשיטה הקבלית־החסידית של הרבי. וכל זאת — למרות שרש"ז היה פעיל מאוד בתחום הפילנטרופי, ריכז כספים לטובת החסידים שעלו לארץ, עסק בפדיון שבויים ולא [illegible]. אלא שתביעתו מכל אדם היתה להשליט את המוח על הלב, [illegible] בפיתוח כוח ההתבוננות, בניסיון להתעלות [illegible] וזאת ע"י זיהוי הקב"ה ככוח היחיד המקיים את העולם. [illegible] לפעולת ההתעלות כאמור — זו התורה.

השאלה — האם דרישה נשגבה כל כך אפשר אכן להפנות לכל אדם? לכל בינוני?

מסביר פרופ' הלליש: אף על פי שרש"ז [illegible] „יש [illegible] של סוגי בינונים", ואפשר שבאחד המקרים [illegible] על עצמו „אני בינוני", עדיין סבר שאפשר להפעיל את שיטתו בקרב כל בני העם. עובדה שמינה את בנו והוא נער בן שבע עשרה בלבד, להיות [illegible] לשיטת התניא. עובדה שעודד העתקות רבות של שיטתו ולא הצפין אותה ליודעי ח"ן בלבד. הוא גם עודד שיעורים בשיטה לציבור הרחב [illegible] שהבינוניים הינם בעלי רמה מתאימה. כל זאת בלי להתעלם מהבדלי הרמות שבאנשים.

[illegible]: למרות ששער היחוד והאמונה העוסק בעניינים [illegible] יותר נכתב ראשון — דווקא את ה„ספר של בינונים" הדפיס ראשון.

מה מצפים מן ה„בינוני"

מה מצפה איפוא תורת חב"ד מן ה„בינוני"?

(ס"ס בעמוד 8)

هكذا من الأصل

בין הדף והמרקע

● מחקרים על תקופת הגאונים

שנתון רב כמות ואיכות זה של המכון לחקר המשפט העברי, אצר בתוכו מאמרים מפרי עטם של חוקרים בתחומים מגוונים, הסובבים סביב ציר מרכזי אחד: תקופת גאוני בבל. המאמרים חובקים שטחים שונים של מדעי היהדות, לא רק משפט עברי. כפי שמציינים עורכי הקובץ, שנתון זה הוא הראשון בסדרה של שנתונים שיוקדשו לנושא מסויים — הבאים יוקדשו לדיני החיובים ו[illegible].

שנתון המשפט העברי של המכון לחקר המשפט העברי, האוניברסיטה העברית בירושלים, כרך י"א-י"ב, בעריכת מרדכי א' ראבילו, שמואל שילה. מוקדש לזכר שמעון בלום. הוצאת המכון לחקר המשפט העברי, ירושלים. 690 עמ'.

בשנתון מובאים מהם מקורות למסכתות בבא בתרא וחולין, מעזבונו של ד"ר ב"מ לוין ז"ל, בעל אוצר הגאונים. ד"ר לוין לא הספיק להשלים את מפעלו ונפטר בעת הדפסת אוצר הגאונים לבבא מציעא, והנה נמצא בעזבונו החומר שהספיק להכין למסכתות בבא בתרא וחולין והוא מתפרסם בספר זה לראשונה. החומר של ד"ר לוין מתפרסם בשנתון שלפניך בהשגחת עבודה מקפת של אריה קיפלמן — לוח עזר לפירושים מתקופת הגאונים (מארץ ישראל, בבל וקירואן). לוח עזר זה הוא בבחינת "הסכין" לחקר המשפט העברי, הוא מכיל הפניה למקבצות בהם רוכזו מקורות הגאונים לכמה ספרים ומאמרים נבחרים, בלוח יש גם לציון במציאת פירושי גאונים למקרא על פי סדר הפסוקים ולתלמוד על פי סדר הדפים.

השנתון מכיל י"ד מאמרים בסוגיות שונות בתלמוד, משפט עברי ועוד, פרי עטם של חוקרים מאוניברסיטאות שונות: אחת שאלה ושתי תשובות (פרנק אברמסון). לבירור פסקי הגאונים וראשוני הראשונים בשאלת העושה דין לעצמו (שמשון אטינגר). הכתובה אצל יהודי צפון אפריקה בתקופת הגאונים, וזיקתה של קהילות אפריקה עם יהדות בבל וארץ ישראל (אברהם גרוסמן ז"ל). כתובת אשה מדברי תורה או מדברי סופרים — על הכתובה בצפון אפריקה ויחסה למנהגי בבל וארץ ישראל (מרדכי עקיבא פרידמן). קטע חדש מהמקור העברי של ספר המצוות ללוי בן יפת הקראי (חגי בן שמאי). עדויות מספר העדות והשטרות לרב סעדיה גאון (מנחם בן-ששון). כלום היו הגאונים מחוקקים? (ירחמיאל ברודי). בירורים חדשים בענייני תקנות רגבינה, מתוקנן, תחולתן והתפשטותן (שלמה זלמן הבלין). שנים שערכו: מחקר השוואתי בין רב שמואל בן חפני גאון, הרמב"ם ושבועות מוסלמית מקבילה (גדעון ליבזון). בגלגולה של שבועת בית דין באלה (ברכיהו ליפשיץ). עיונים ברבנו חננאל — יחסו של רבנו חננאל לדבריהם של גאוני בבל ויחסו של הרי"ף לדבריו של רבנו חננאל (אהרן נהלון). מכר כירש בתשובות הגאונים — יסודותיה של פסיקה ומקבילה במשפט העברי (עידד צ'רייני). לתולדות רב מבבלי גאון ומקומו במסורת ההלכה (דוד רוזנטל). לדרך קביעתן של תקנות הגאונים ולמהותה של הוראת הסבבים בדין "קים לי בגווה" (אליאב שוחטמן).

● פירוש הרמב"ן בסגנון קל יותר

פירוש הרמב"ן הוא מהפירושים החשובים והידועים ביותר על התורה אך לשונו הקשה והמצומצמת שלפעמים הוא כותב את דבריו בקיצור וברמזים בקיעים לא אחת לורות לעיכוב הדברים. מפעלו של הרב פנחס יהודה ליברמן, "פני ירושלים", בא על הקורא להבין את פירוש הרמב"ן במלוא עומקו והיקפו — הדבר חשוב בעיקר למעיין ולומד בן ימינו שסגנונו הקשה של הרמב"ן מהווה לגביו קושי להבנת הדברים כהלכה.

פירוש הרמב"ן על התורה, מבואר בסגנון קל בשם "טוב ירושלים", עם הערות וביאורים בשם "פני ירושלים". הכין וערך מפעל פנחס יהודה ליברמן. חלק שני שמות. תצד עמ'.

הרב ליברמן ידוע בפירושו "לב טוב" על ספר חובת הלבבות, ובביאורו "טוב ירושלים" הוא עושה אזנים לפירוש הרמב"ן. לפני כשנתיים הופיע החלק הראשון של הספר, ועתה יצא חלקו השני, על ספר שמות.

"טוב ירושלים" הוא ניסוח מחודש של פירוש הרמב"ן, בסגנון קל יותר, תוך סילוק קשיים לשוניים, יציקת משפטים פשוטים ובהירים יותר, הוספת מראי מקומות, פענוח ראשי תיבות וקיצורי מלים, ועוד כהנה וכהנה. בחלק העליון של כל עמוד בא הטקסט המקורי של פירוש הרמב"ן, מתחתיו "טוב ירושלים" מחולק לפסקאות קצרות, ובתחתית העמוד הערות וביאורים בשם "פני ירושלים".

על הפסוק בפרשתנו (שמות ג', י"ג), "ואמרו לי מה שמו" מביא הרמב"ן את פירוש רש"י, וממשיך: "והנכונה להם בזה, כי משה אמר לפניו יתברך: ואמרו לי מה שמו, שיגיד להם השם שיהיה הוראה עליה על המציאות ועל ההשגחה והקב"ה השיבו למה זה ישאלו לשמי. אין להם צורך לראיה אחרת כי אהיה עמהם בכל צרתם יקראוני ואענם, והיא הראיה הגדולה שיש אלקים בישראל קרובים אלינו בכל קראנו אליו ויש אלקים שופטים בארץ". ב"טוב ירושלים" הדברים מובנים יותר לקורא בן זמננו: "כוונתם במאמר זה שמשה אמר לפניו ית': ואמרו לי מה שמו, כלומר הם יאמרו לי שאגיד להם את השם המורה הוראה ברורה על מציאותי והשגחתי ית'. והקב"ה השיב לו: למה זה ישאלו לשמי, אין להם צורך בהוכחה נוספת, שהרי אהיה עמהם בכל צרותיהם, ואם יקראוני אז אענם. וזאת ההוכחה הגדולה ביותר שיש אלקים בישראל הקרוב אלינו בכל קראנו אליו, ושיש אלקים שופטים בארץ".

יש חלק פסוקים שאין הרמב"ן מפרש, אך מתייחס אליהם במקומות אחרים — או בפירושו לתורה או בחיבורים אחרים. ב"פני ירושלים", נוסף לביאורים ולהערות, מביא הרב ליברמן דברים שכתב הרמב"ן במקומות אחרים על הפסוק, "כי מן המים משיתהו" (ב', י'), נאמר ב"פני ירושלים": "בפי' מקץ (מ"א מ"ה) כותב רבינו שפרעה ידע שפת ארץ כנען הקרובה אליו. וגם בתו קראה את שם משה בלשון עבר: כי מן המים משיתהו". או על הפסוק, "ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו" מביא "פני ירושלים": "בפי' האמונה והבטחון (פרק י"ח) כתב רבינו שאין הראיה והשמיעה בשלימות בלי ידיעה. שאם ראה ושמע משהו בלי לדעת מה, כאילו לא ראה ולא שמע את הדבר. וזהו שאמר ה': איך ראיתי ואיך שמעתי, כי ידעתי את מכאוביו".

● באבל — משורר בפרוזה

עיקרו של הספר שני מחזורי סיפורים: "סיפורי אודיסה", הסובבים על העיר היהודי, ו"חיל הפרשים", שרקעם ההווי הרדכי שבחייו של באבל. את "חיל הפרשים" מסיים הפרק "בן הרבי", שיש בו מיזוג של יהדות ורוסיות בהווייתו של יצחק (איסאק) באבל. המספר מסדר בארגז קטן את חפצי הפזורים של החייל האדום ברצלבסקי, שאינו אלא אליהו, בן הרבי מז'יטומיר, אשר נהרג במלחמת האזרחים ברוסיה. "הכל כאן היה בערבוביה — כתבי הרשאה של תועמלן ורשימות של משורר יהודי. דיוקנאות של לנין והרמב"ם היו מונחים זה ליד זה. גבשושיות הפלדה שבגולגלתו של לנין וצניעות המשי של דיוקנאות הרמב"ם... ובשוליהם של עלוני התעמולה הקומוניסטיים הצטופפו שורות עקומות של שירים בלשון העברית: כגשם עצוב וקמצני הם ירדו על דפי שיר השירים וכדורים של אקדח".

חיל הפרשים ועוד סיפורים, מאת איסאק באבל. תרגום מרוסית ואחרית דבר: נילי מירסקי. הוצאת הקיבוץ המאוחד / ספרי סימן קריאה, בית הוצאה כתר ירושלים. 217 עמ'.

נילי מירסקי, שתרגמה מחדש את סיפוריו של באבל לעברית, (קדם לה בכך אברהם שלונסקי, שתרגומו הופיע בשנת 1963), מגדירה אותו כ"משורר בפרוזה". היא מתארת ניגודים שונים ביצירתו של באבל וגיוונה בהם, ומציינת כי לעתים נדמה שאמנותו כולה לא באה לעולם אלא מכוח האנרגיה העצומה המתפרצת מן המתח שבין הקטבים המנוגדים שיצירתו מיטלטלת ביניהם. והיא מוסיפה: "מה שמחזיק יחד את כל הניגודים הסותרים הבלתי-אפשריים הללו, המושכים כל אחד לכיוונו שלו ובמעט מאיימים לפרק ולפורר הכל, הם חישוקי-הפלדה של המשפט הבאבלי. מעטים הסופרים בספרות העולם ששקדו על ליטוש כל משפט ומשפט כבאבל. תאוותו לשוב ולהעתיק ולשנות ולתקן ולמחוק ולשפר ולשכלל שוב ושוב את הטקסטים שלו היא מן המפורסמות. כל ימיו חתר אל הציפוף המשולב, אל הצמצום שאין לבצלה ממנו, אל הגביש הטהור".

● שקיעה ופרידה

"המלים היפות ההן / שמתי בגרוני עמי / האם עליהן לקונן / ולא על בעליו צעצוני" שורות אלה הן מהשיר "צוואה", החותם את ספרו זה של עזרא זוסמן ז"ל, משורר, סופר, עורך ומבקר. בספר מכונסות כארבעים מסות שכתב בין שנות ה-30 לשנות ה-50, והן משקפות חלק מתחומי כתיבתו.

שקיעה ופרידה, מאת עזרא זוסמן. הוצאת אליות, נחלת יהודה. 191 עמ'.

בספר חמישה מדורים. במדור הראשון מסות בענייני שירה, ביניהן "הלכה, טבע ושירה", על הראי"ה קוק כמשורר. לאחר מכן בא מדור ובו מאמרים על יצירות ויוצרים בספרות העברית. שני המדורים הבאים מוקדשים לספרות הרוסית ולספרות אירופית. חותם את הספר מדור שבו בין היתר מאמרים על התיאטרון בישראל ואדריכלות.

ש. יהושע

רציונאליזם ואמונה / מאת ד"ר נפתלי אילתי

(350) שנה להופעת „הנאום על המתודה" של רנה דיקארט

רנה דיקארט (1596—1650), הנקרא בלאטינית רנאטוס קארטזיוס, הוא פילוסוף, פיסיקאי ומתימאטיקאי צרפתי, מחשובי אנשי ההגות בתולדות התרבות המערבית במאה השבע עשרה. הוא היה ממעצבי הרציונאליזם בעולם, לאמור: האיש פועל לפי תבונתו והוא מודרך על ידי השכל ולא לפי רגשות. זאת לפי קביעתו בספרו „הנאום על המתודה" (1637): „אני חושב — אני כאן", כלומר — אני קיים, כי קיומו של האדם מופעל על ידי שכלו. אמרנו ממעצבי הרציונאליזם ולא יוצר השיטה, כי קדמו לו יום באנגליה והאנציקלופדיסטים בצרפת, אלא שהוא נתן לכך צורה יסודית יותר ומוחשית יותר.

דיקארט חונך אצל הישועים בבית הספר הידוע „לא פלש" בצרפת. ב-1628 התיישב בהולנד וחי שם עשרים ואחת שנה. כפי הנראה הוא חי שם בגלל החשש מרדיפות הביטוי, שהיה חופשי בארץ הזאת באותן השנים יותר מאשר בכל מקום אחר באירופה. היא חי זמן קצר באמסטרדאם, בערים האוניברסיטאיות אוטרכט ולידן. אך רוב הזמן הוא התגורר בערים קטנות ושקטות, כדי שיוכל לעבוד במנוחה.

הוא היה גם איש צבא, ובמלחמת שלושים השנים לחם בצבא הנסיך ד'אוראנג', שנלחם לצידה של צרפת. הוא עשה זאת לא רק כפאטריוט צרפתי, אלא ובעיקר כאדם השואף ללמוד את הטכניקה של הצבא ולהכיר את כלי המלחמה. הוא נסע לשטוקהולם לפי הזמנת המלכה קריסטין, שוחרת מדע, שהיתה מעוניינת לשמוע בפיו את רעיונותיו הפילוסופיים החדשים. היא הצטנן ומת שם. כעבור שנים הועבר לפנתיאון בפאריס.

הוא פירסם ספרים רבים בפילוסופיה, פיסיקה ומתימאטיקה, רבים מהם פורסמו אחרי מותו. ספרי העיקריים בפילוסופיה תורגמו לעברית, והם: „הנאום על המתודה", תורגם על ידי י. אור, ירושלים, תרצ"א, ו„הגיונות על הפילוסופיה הראשונית" (1641), שתורגם גם הוא על ידי י. אור, ירושלים, תרצ"ב.

יש לציין, כי עוד בנעוריו, בהיותו תלמיד בקולג' של הישועים, גילה דיקארט ספקות במוסכמות, כאשר גאלילי נדון על ידי ה„משפט הקדוש" באיטליה, כשנים שתמך בתאוריה של קופרניקוס לפיה הארץ מסתובבת — רעיונות שהיו בניגוד לכתבי הקודש — היה דיקארט בן שמונה עשרה והוא ערך חגיגה לכבודו של גלילי בין כתלי בית הספר.

רציונאליזם ודת — לפי דיקארט

כשהופיע „הנאום" של דיקארט, היתה צרפת נתונה בשבר מוסרי ואינטלקטואלי. בכל זאת, היו בני דורו של דיקארט גאים על הישגיהם עם בתי האולפנא הגבוהים שלהם ושיטת ניהול הארץ, אבל לדיקארט היו ספקות רבים לגבי כל אלה. כאשר הכל היה ברור לבני ארצו בבחינה מדעית ודתית, דן „המשפט הקדוש" את גאליליי ככופר בספר בראשית, ולדיקארט היו ספקות באמיתות האלה. הוא הצדיק לצאת לגלות והתיישב בהולנד, שהיתה יותר סובלנית מצרפת מולדתו, כדי שיוכל לגלות את האמת ללא מפריע. הוא אמר בגלוי „הנני מאשר — הנני חופשי".

מובן, דברים כאלה מעוררים זעם אצל כל אלה הבטוחים באמיתות הדורות, ברוצים באורח חייהם בארצם, במשפחה, בכנסייה, כלומר, בן המסגרת שבה חי אזרח מהוגן, כי היא מבטיחה לו קיום ועתיד. והנה בא אזרח שלום, דיקארט, מדיר אותם משלוותם המתוקה, מטיל ספק במוסכמות, תוך ניסיון לשחרר את האדם מחיי המסגרת הזאת. הצרפתים בימינו, ברובם הגדול רואים עצמם רציונאליסטים, אומרים על עצמם, שהם „אספרי קארטזיין", בעל חוש שכלי של דיקארט, הנקרא כרוח קארטזיית. אבל הם שוכחים כיום, שבגלל הרעיונות הפילוסופיים, שהיו חידוש בימים ההם, נאלץ קארטזיוס לברוח מצרפת להולנד וישב שם שנים רבות.

ומהם היסודות בתורה של דיקארט, שעליהם מתבסס הרציונאליזם שלו? ניתן לרכז אותם בארבעת העיקרים האלה: א) להיזהר בדעות קדומות ולא לקבל באמיתות שום דבר, שאינו ידוע באופן ברור שאומנם כן הוא; לא לכלול שום דבר חוץ ממה שנראה בבהירות ובהבנה, עד כי לא תהיה אפשרות להטיל בו ספק. ב) לחלק כל ענין למספר חלקים גדול ככל האפשר, כדי לפתרו באופן הטוב ביותר. ג) לערוך המחשבות בסדר ולהתחיל בדברים שהם פשוטים ביותר, שקל להכירם ולעלות לאט לאט עד הכרת העניינים המורכבים ביותר. ד) לסקור הכל בסקירה מקיפה ולא לדלג על שום דבר.

והעיקר — שהכל יהיה בנוי על השכל לפי הסיסמה: „אני חושב — אני כאן", כלומר אני קיים, כי השכל הוא המדריך את צעדי האדם ומעשיו בחיים. דיקארט, עד כמה שהוא רציונאליסט ובונה הכל על דרך השכל, ומשום כך הוא כופר במוסכמות רבות, איננו כופר בעיקר, ובספרו „הגיונות" מוכחת מציאותו של האל וההבדל בין הגוף והנשמה.

בניגוד לרציונאליסטים אחרים, הסבורים שהאדם יכול להגיע להכרת אמיתות הדת באמצעות שכלו ואיננו זקוק לגילויים על טבעיים, הרי הרציונאליזם הדתי של דיקארט מתבטא בניסיונו להוכיח את מציאות אלוהים ונצחיות הנפש באופן פילוסופי, אם כי רציונו, שאיפתו טבע את מושגו בנו, הוא שריד של התגלות. בכיוון זה הולך דיקארט בדרכי התיאולוגים ופילוסופים מימי הביניים הסבורים, שחלק ניכר מן הדת ניתן להוכחה שכלית, אבל יש להשאיר מקום להתגלות על טבעית. יחד עם זאת, דיקארט בדיעה, שישנם מושגים או עקרונות מסויימים המוטבעים באדם מלידה ואינם פרי הניסיון. זאת בניגוד לדעת לוק, האומרת, שבהולדת האדם שכלו הוא לוח חלק, וכל המושגים באים מן הניסיון.

נצחון דיקארט — על הגרמנים

שנת 1987 היתה שנת דיקארט בעולם, בייחוד בצרפת, שהרי מדובר באחד מבני עמה, שהוא מפורסם ומקובל בעולם. ספרים, חוברות ומאמרים רבים פורסמו השנה בצרפת, תוך הדגשה שבן ארצה זכה להיות בגדולי אנשי ההגות בדורו, וספרו „הנאום על המתודה", שהופיע לפני שלוש מאות וחמישים שנה, הוא אקטואלי עד היום.

אחד הספרים המעניינים ביותר של דיקארט ושיטתו הפילוסופית, שהופיע לאחרונה, היא ספרו של היהודי אנדריי גליקסמן, „דיקארט זוהי צרפת"[1]. המחבר היה [illegible] צעיר. יליד 1937, [illegible] היה [illegible] במחתרת קומוניסטית ומת בראשית מלחמת העולם השנייה. אמו ברחה עם ילדה לצרפת, היתה שם פעילה במחתרת בעת הכיבוש הנאצי וניצלה בקושי מכבשני הנאצים. אנדריי הצעיר חי בצרפת עם תעודת זהות מזויפת במשך כל ימי מלחמת העולם השנייה. אחרי המלחמה היא למד פילוסופיה בליון ובפאריס והיה פעיל בארגוני הנוער של הקומוניסטים. הוא עזב אותם אחרי המלחמה בגלל שתי סיבות אלה: דיכוי המרד בהונגריה על ידי הצבא האדום ומלחמת אלג'יריה. היה בראשי מרד הסטודנטים (1968), והיה פעיל אז בחוגי המאואיסטים. אחרי כשלונו של המרד הזה היא התקרב לחוגי המורגנים היה בקירוב לג'יסקאר ד'אסטן, שנבחר אחרי מספר שנים לנשיא המדינה.

יש אומרים, שהוא הביא את סארטר ואת ארון לג'יסקאר ד'אסטן. ריימון ארון חתם על הכרזת של האינטלקטואלים, שקראו להצביע בעד ג'יסקאר לנשיא המדינה. גליקסמן היה מושפע מסארטר. אבל לא היה [illegible] שלו. כי יש לו רעיונות משלו. אלה המקורבים אליו, אומרים עליו ש„הוא קשה וטהור".

גליקסמן הוא כיום חוקר ב„מרכז למחקר מדעי" ומרצה לפילוסופיה באוניברסיטה בפאריס. הוא הקדיש כמה שנים לניתוח התופעות הטוטאליטאריות ובהבלטת המרכיבים הטוטאליטאריים במשטר הסובייטי, ולאחרונה עסק בדיקארט[2]. בחיבורו המאלף „תיאורו של קרב טוטאלי" הוא מתריע על העובדה שעושים הכל כדי שאושוויץ תישכח, זאת מפני שכתוצאה מהשכחה שזו קיימת אפשר יהיה להקימו בעתיד, כי מה שהיה הוא שיכול להיות, וכי איך אפשר לחשוב אחרי אושוויץ?[3] והוא מוסיף: „להיות קרטזיאני פירושו לגלות את האנושית על ידי שנאה, היינו — על ידי אלה המדברים בסובלנות על אושוויץ".

העם הצרפתי — כותב גליקסמן בספרו על דיקארט — הוא מלא ניגודים, שמרן מתמיד, מאמין, אבל הוא בעל חוש ביקורתי ושוחר מדע. הוא מהפכן ומחפש תמיד בהיסטוריה שלו מקורות למהפכה שעשה. המהפכה הגדולה (1789), שהביאה אתה את הצהרת זכויות האדם והאזרח, את העקרונות של שוויון, חופש ואחווה, מסתמכת על הרציונאליזם, כי היא בנויה על הערך של חופש המחשבה הביקורתית. הריפובליקה השלישית, שהוקמה בשנת 1791 על הריסות הקיסרות השנייה של נאפוליאון השלישי, מסתמכת על „הגיונות" של דיקארט במאבק שבין המדינה והכנסייה, שגרם לחוק הפרדת הדת מן המדינה (1905).

במלחמת העולם הראשונה, ממשיך גליקסמן בספרו „דיקארט זוהי צרפת", כמעט שעשו מדיקארט ראש צבא, שהלוא במלחמת שלושים השנים היה קצין בצבא הנסיך ד'אוראנג' בהולנד, שנלחם לצדה של צרפת. רצו לראות במלחמה זו נצחון ההיגיון, נצחונו של דיקארט הרציונאליסט הצרפתי על קאנט הגרמני, הדוגל באידיאליזם, שהדברים מופיעים בהיסטוריה כפעמון ולא תמיד מובנים לנו לפי השכל. שהרי לא מובן היה אז למה יצאה גרמניה למלחמה הזאת. במלחמת העולם השנייה — אומר הוא — כמעט שהפכו אותה למלחמת דיקארט—ניצ'ה. הלוא ניצ'ה הגרמני דוגל ברצון האדם העליון, אשר הנאצים התבססו עליו. עוד פעם ניצח השכל, הרציונאליזם של דיקארט, את שלטון הכוח של ניצ'ה.

ישנם גם כאלה — ממשיך גליקסמן — שרצו לראות בדיקארט את אביו הרוחני של הגנרל דה גול, הם עושים השוואה ביניהם. דיקארט עזב את ארצו של קאתולים מאמינים והביא מבחוץ שינויים מרחיקי לכת במחשבת האדם, שנתקבלו אחרי שנים לא רק בארצו הוא אלא גם בארצות המתורבתות בעולם. ואיזה כוח היה לו? עט בידו, וזהו לא. כך גם דה גול. הוא ברח מארצו, שהיתה במצב של כיבוש גרמני ועם משטר חדש, ממשלת וישי. ומה היה בידו? עט ומיקרו, שהממשלה האנגלית נתנה לו לשדר ברדיו לונדון לבני עמו בצרפת ולפרסם קריאות לצרפתים שלא להיכנע ולא להשלים עם המוסכמות של ממשלת וישי.

אולם, טוען גליקסמן, כל אלה הן סברות, ספקולציות אינטלקטואליות, וזה לא. הלוא בעיני דיקארט, הטוב והרע הם עניינים של הפרט, והתכוון לפעול שבעזרת השכל ישתחרר האדם מהמוסכמות, אשר ברובן הן אמונות תפלות, יען ע"י כך יהיה האדם יותר טוב. אבל הוא אינו נכנס לסכסוכים שבין עמים, מי מהם צודק יותר, או בכלל לא.

הצרפתים המתפארים כיום בגאון הצרפתי רנה דיקארט וברציונאליזם, שהאירו פני הכל מהמאה השבע עשרה ועד ימינו אנו, אבל הם שוכחים, שכדי לבטא את הרעיונות הנעלים האלה נאלץ הגאון להם לברוח מארצם להולנד, כי בארצו לא יכול היה להפיץ את רעיונותיו.

יש גם לציין כי בפרסומים הרבים על דיקארט היום אין הדגשה רבה על יחסו לענייני אמונה ודת. בספרו זה של גליקסמן, שהוא מן הטובים והמקיפים ביותר את רעיונותיו של דיקארט והרציונאליזם שלו, מדובר בו בעיקר על השפעתו על האמנסיפציה בצרפת ובעקבותיה בארצות אחרות במרכז אירופה, שקיבלו את העקרונות של שוויון, חופש ואחווה. מודגש במיוחד, שהם באבני היסוד של הרציונאליזם, אבל אין מבליטים את עמדתו החיובית של דיקארט לדת, אמונה בבורא העולם; כי הוא לא היה כופר בעיקר, אלא דחה דוגמות רבות של הכנסייה, אבל מבלי להתכחש בקיום בורא העולם.

יש להשתומם, שגליקסמן, שהתקרב בשנים האחרונות ליהדות, לא הבליט את הנקודה הזאת, שכן מקובל בעולם לראות ברציונאליזם שלטון השכל, ניגוד לאמונה. ורציונאליסטים רבים סבורים ככה. אבל דיקארט היה מאמין בקיום הבורא.

1) אנדריי גליקסמן, דיקארט זוהי צרפת, הוצאה פלאמאריון, פאריס, 1987.
2) ראה הספר בין פאריס וירושלים, בעריכת י' אורון, 1986, עמ' 39.
3) שם, עמ' 126.

לפצוע או לבקוע זיתים ולנקוב חורים

מאת רפאל לוי

פציעת זיתים או ביקועם

בציבור הרחב רווח הביטוי „זיתים פצועים" לזיתים הפתוחים (לאחר הכבישה).

בתקן הישראלי ת"י 157 — זיתים ירוקים כבושים, בסעיף מיון וכינוי תהליך נכתב: „(זיתים) מבוקעים" (זיתים שעברו תהליך של הבקעה או תהליך דומה) (ועוד מיני זיתים: „בעלי חתך" (כגון בסכין); „נטולי גלעין"; „ממולאים").

בסעיף 201 בתקן הנ"ל קראנו עוד: „בזיתים „מבוקעים" מותרת מרירות קלה".

[illegible] בהם מן האקדמיה ללשון העברית מציעה: זיתים בקועים או פקועים.

במקורות אנו מוצאים את הדברים כלהלן:

„פצע" (קמץ, פתח) — ליסק, פיצח.

„זיתים... פוצע ואוכל בשדה" — שביעית ד', ט'. הפירוש: „פוצע — דרך הזיתים לפצען כדי למתק מרירותן".

„מהו לפצוע זיתים בשבת" — שבת ג', ע"ב, רש"י: „לפצוע זיתים" — ... על הסלע למתק מרירותן".

אגב סוגי זיתים, כדאי לציין את השלח, שעניינו זית שנתרכך.

שלח (סגול, פתח) — אומר אבן שושן: כינוי לזית כבוש שנתמעך עד שגלעינו נפרד ממנו בנקל. במסכת עבודה זרה ב', ע"ב: „ר' יוסי אומר השלחין אסורין". אבל בנוסח המשנה עבודה זרה ב', ד' מצאנו שלוחין (שווא, שורוק, פתח) כלהלן: „זיתים גלוסקאות הבגולגלין, רבי יוסי אומר השלחין אסורין". הפירוש ר"ע מברטנורה: „השלחין אסורין — אם נתרככו הזיתים כל כך עד בשלוקח הזית בידו, הגרעין שבתוכו נשמט ונופל מאליו...".

לנקוב או לחרור חורים

בתקן הישראלי ת"י 646 חלק 1 — מכלים, בסעיף 209 שבו, נכתב: „לעתים רצוי לנקוב חור קטן דרך מרכז מכסה הפתח של המכל".

נשאלה השאלה: האם לכתוב „לנקוב" או „לחרור" (וכן: „ניקוב", „חירור").

מעיון במקורותינו נראה, ששתי הצורות כשרות.

„נקב": „ויקוב חור בדלתו" (כתיב מלא) — מלכים ב', י"ב י'. „ואין נוקבין מגופה של חבית" — שבת כ"ב, ג'. „מכין את הפגים (= פירות בוסר) ומנקבים אותם עד ראש-השנה" — שביעית ב', ה'. „מנוקב אתו ככברה" — סנהדרין צ"ב, ע"א. „אבוב של קלות היה שם והיה מנוקב ככברה" — מנחות ס"ו ע"ב.

„חרר": „חור שחררוהו מים או ערצים" — אהלות ג', ז'. „הקדוש ברוך הוא... מחרר לפניהם את הארץ" — תנחומא ו', ח' ו'.

מאיר מדן כותב במילונו: נקב (קמץ, פתח) — עשה חור. ניקב — עשה חורים. חרר (קמץ, פתח) — עשה חור. חורר (צירה, צירה) — עשה חורים.

הביוגרפיה החדשה של „גמזו הבריטי"

מאת בת שלום

שמו לא הפך למושג בשפה האנגלית כשם שהיה גם מזל הפך, הדומה לאפרים קישון, לפועל: לגמזו, אבל קנת טיניאן, מבקר הספרות והתיאטרון הבריטי, הפחיד סופרים, מחזאים ושחקנים לא פחות מד"ר גמזו שלנו.

קתלין טיניאן, אלמנתו, מפרסמת בימים אלו ביוגרפיה של האיש, בשם: „חיי קנת טיניאן", לפיה מתברר כי בשנות החמישים והששים של המאה חולל טיניאן מהפכה קיצונית בכל הענף התיאטראי המכונה רצנזיות. עד טיניאן נהגו המבקרים לדווח בצורה תאורית ועובדתית על התוכן של ההצגות והספרים בלי לשלב אהבה ושנאות אישיות, טעם אישי, זו ביקורת נוקבת. טיניאן התנפל בסארקזם ובברק מילולי חד כסכין על כל יצירה קרתנית או משעממת שראה או קרא ולעומת זאת הילל, שיבח וקידם את הגל החדש בספרות האנגלית. בני טיפוחיו היו מחזאים כמו טום סטופארד או הארולד פינטר שעם מותו של טיניאן לפני שבע שנים ראו בו את „המזל הגדול" של חייהם. טיניאן לא הסתפק בקידום יוצרים אחרים. הוא הפך את מקצועו, הביקורת, לקרש קפיצה חברתי. הופיע לבוש במקטורני קטיפה אדומים ומכנסי צמר בכל אירוע חברתי או תרבותי. סס בחברת הגג הסילון הקנה לעצמו מעמד של כוכב-תרבות.

כבן של סוחר מבירמינגהם שלד סירדה עמוקה מן האפרוריות הבורגנית היתר אחר הבצבוביה של חיי הצעירים והאריסטוקרטים. היוצרים בכל העולם (וגם בישראל) רואים במבקרים טפילים הניזונים מיצירותם. אם אין יצירה — אין קיום למבקר, הם אומרים.

טיניאן התנגד להשקפת עולם זו. המבקר, הוא האמין, מזין את היצירה ומקדם אותה. כאשר קוראים את ביקורותיו היום — מגלים שטיניאן הוא אביהם הרוחני של כל העתונאים אלופי-העם ותרופי-הציניות של העתונאות החדשה (הניו-ג'ורנליזם).

על ויויאן לי, כותבת סרטים ובמה נערצת, משחקה היה לכי הוב שמשחקה ב„קליאופטרה" דומה היה לזה של נערה צעירה בנשף הריקודים הראשון שלה. את אורסון וולס הצליח העולם כולו בשנות ה-50 הודות לסרטו „האזרח קיין". כשטיניאן כתב על אורסון וולס המשחק את אותלו הוא פטר אותו בקצרה בגזר דין בן שתי מלים: „אותלו קיין". („קין" במשמעות של גולם או אידיוט).

בצד אומץ הלב הנדיר (ביקורותיו הקנו לו שונאים רבים הקשים יכוח) מתגלה טיניאן בביוגרפיה של רעייתו כאדם מחושב ומלאכותי להדהים. ביומניו הפרטיים הוא מתכונן מראש לקראת כל ארוחת צהרים אליה הוא מוזמן. בנסחו בקפדנות את מלות הברכה ... „ההפתעות" שישא בהן כמו את הבגדים בהם יופיע.

שחקני התיאטרון מאשימים את המבקרים בכך שהם שחקנים או מחזאים מתוסכלים. סופרים מאמינים שהמבקרים הם סופרים כושלים. בביוגרפיה של טיניאן מתברר שיש הרבה צדק בהאשמתיהם. טיניאן התייחס אל החיים עצמם כאל במת משחק (באוקספורד, כסטודנט, היה שחקן ובמאי בתיאטרון סטודנטים). הוא גם ניסה לכתוב: ספרים על לורנס אוליבייה, על ימיו באוניברסיטה על התיאורטיקן וילאם רייך — כל אלה היו נסיונות כושלים שנגדעו באיבם. גם נסיונותיו העקביים להתקבל לתפקיד המנהל של תיאטראות וחברות הסרטה — נכשלו בדרך כלל.

אבל הפרט המפליל ביותר בחיי טיניאן, פרט שישמח כל שחקן, סופר ומחזאי שלקו או לוקים עדיין בשוטו המצליף של מבקר כלשהו בעולם — הוא זה הקשור לסטיותיו. קנת טיניאן גדול מבקרי בריטניה בשנות החמישים השישים והשבעים, מתגלה בביוגרפיה שכתבה אשתו כסאדיסט בסתר שחיפש תמיד קרבנות „הצלפותיו". במחבוא ש-

מבפנים העולם

במרתף ביתו שמר שוטים ומכשירי הלקאה. איזה אישור חזק יותר לשנאה המסורתית של היוצרים אל המבקרים יכול להיות מן הסטייה המינית והנפשית הזו של טיניאן?

אגב, כשהתגלתה סטייתו, הגלה את עצמו מבריטניה לקליפורניה ושם בחיי ההוללות ועישון מופרז קיצר את חייו עד שנפטר ב-1980 והוא בן 53 בלבד.

הקריאה ב„חיי קנת טיניאן" מומלצת איפוא לכל קרבן עכשווי של מבקרי ימינו. בשבילם הספר הינו ערובה לקתרזיס ולתחושה של נקמה מתוקה.

הקוראים רעבים ל„הוא נעשה רעב"

האב דיארסי קופגריב, כומר אירי, החוזר עם כהונתו ממשימה ביבשת אפריקה אל כנסייה ניו-יורקית בשכונת הארלם.

קופגריב מגיע, המים והחום מן הג'ונגל האפריקני אל הג'ונגל העירוני משלימים שגשו פניה שלו, אפריקני ענק, שני מטר גובהו בשם ביג הגדול, נאיבי כתינוק מגודל ובעל תאווה שאינה יודעת שבעה לצ'יפס המטוגנים הנמכרים בקרנות הרחוב של העיר.

דרך עיני שני גיבורים אלה „ירדי" ג'ימי ברסלין בסארקזם, הינה „כאטאסטרופית" את העיר בכאב, במה שמכונה היום כשבר לאחרונה היאר אותה ככתב ובעל טור בעיתוני ניו-יורק ובתוכניות הטלוויזיה שלה.

ברסלין הוא אחד מאבות הניו-ג'ורנליזם. אל העתון רב התפוצה „הניו-יורק הראלד טריביון" הגיע בתחילת שנות ה-60 ומיד בלט בהתקפותיו הכילווליות הארסיות על הגבוהים, החזקים העשירים של המטרופולין. כאשר הכתיבה העתונאית לא סיפקה את תחושת הזעם הבסיסי שחיי העיר עוררו בו — עבר לבלטריסטיקה.

זמן לא רב אחרי שידידו היריב, עתונאי גם הוא, טום וולף, פרסם את „מדורת ההבלים", תיאור סאטירי-אלגנטי של העיר הגדולה, מפרסם איפוא גם ג'ימי ברסלין את הגירסה הרדבניסטית שלו לבירת ההסאים של העולם. כשם לספרו בחר במשפט מפיו של „ביג הגדול", הכושי האפריקני המהלך בחוצות ניו-יורק כמו עליסה בארץ הפלאות. כשביג הגדול מצטדק על כך שהוא אוכל את הצ'יפס שלו באצבעות ולא במזלג הוא אומר: „הוא נעשה רעב ושפה את הניבשים שלו". וזה, עד כמה שלא מתקבל על הדעת, הוא גם שם הרומן (275 עמודים) של ברסלין.

כרעבים, כרמז המחבר בספרו, אין לצפות לתחכום או לנימוסים מיותרים. כת גם שעליהם להילחם על חייהם בכרישי הדרך לבטן רעבי ניו-יורק ונדכאיה יוצא כאן ברסלין במתקפה כל כך עזה על העשירים עד שיש מי שנזכר ברומנים הסופר-ריאליסטיים של אמיל זולא („דירבה", „ג'רמינל"). זולא תיאר את פריס של המאה ה-19 כמאורת פריצים הטוחנת ומרסקת עד דק את העניים, וברסלין כותב על ניו-יורק של שנות ה-80 של המאה העשרים: „העניים הם האזרחים החשובים ביותר של ניו-יורק הודות למיליוני הדולרים של קיצבות הסעד המתעופפים הודות להם בחוצות העיר ובחשבונות הבנקים. כפי שלל בשביל העשירים. וכי מהיכן יגזלו העשירים את הכסף — מן העשירים האחרים? כשיש כסף של עניים לחמוס?"

כדי להבליט את המשמעות הסימבולית של הרומן — מכנה אותו ברסלין בשם „משל". אלא שאין כאן בעלי-חיים המדברים בלשון בני-אדם. הספר גדוש, לעומת זאת, בני-אדם בעלי אורפי חייתי. גובה של המאפיה פונה בבתק לשאף אל אחד מקרבנותיו „או שאתה משיג מאתיים ועשרים דולר בשבילי או שאני לוקח אתי הביתה את האוזן שלך במתנה...".

בריון שכונתי מתוודה: „אני בת על דוברמנים. אני ממש אוהב את הכלבים האלה. יודע למה? בגלל שיש להם יותר שיניים בפה מאשר לכלבים אחרים. פה של דוברמן מזכיר לי כריש. תאר לעצמך שיניים לכל האורך עד לתוך הגרון...".

האב דיארסי עובר מרחוב לרחוב ומשכונה לשכונה, רואה את המראות, שומע את הקולות, מנסה להתמודד עם העוני, הניוול והפריצות בשכונות הפשלים אליה הוצב, מתאבק להבין את המנטליות של אנשי מיקך המאפיינת את בני עדתו (זוכרים את תוכנית הטלוויזיה „הכל נשאר במשפחה"?), הוא הולך לאיבוד במבוכי הביורוקרטיה של עיריית ניו-יורק. וככל שהוא מנסה לעשות יותר — כך הוא נכשל יותר ונוסף לדין קיפוס עירוני ונלחם בסחנות השרות. העובדה שהסיפור כתוב באירוניה, סארקזם והומור — הופכת אותו לחביב הקהל ואכן זמן קצר לאחר הופעתו „הוא נעשה רעב..." הפך לבסט-סלר.

מכון לציונות דתית
ע"ש הרב יהודה ל. הכהן מימון זצ"ל

יד הרב מימון
YAD HARAV MAIMON

מפגש ספרותי
לרגל הופעת הספר
בשבזו ישוב הארץ
אגרות גדולים — הובאו לדפוס ע"י
הרב שמואל הכהן וינגרטן ז"ל

בתוכנית:
הרב ר' אהרן ליכטנשטיין, על הנושא:
ציונות דתית במציאות מחוללת
מיכאל ששר, על הספר ומחברו

יתקיים אי"ה ביום שלישי, כ"ב בטבת תשמ"ח
(12.1.1988) בשעה 5 בערב
בבית „מוסד הרב קוק" — ירושלים

באותו יום, בשעה 4:30 אחרי הצהרים יקבע שלט
ב„גנזך של הציונות הדתית" להנצחת זכרם של
מנחם ורחל הגלר ז"ל
שיקרא מעתה על שמם
מוקירי זכרם מוזמנים לטקס

לפרשת השבוע — שמות

הלהרגני אתה אומר

מאת הרב חיים פרדס

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי **(ב יד).** ומפרש רש"י על פי מדרש תנחומא שם אות י: **הלהרגני אתה אומר** (משמע שבקש להרגו באמירה בלבד), מכאן אנו למדים, שהרגו (משה את המצרי) **בשם המפורש.** הבה נעמוד איפוא על עניינו ותוכנו של השם המפורש, שהרג בו משה את המצרי.

הנה מצאנו בכמה מקומות, את הקשר המיוחד ואת הזיקה הנשמתית הפנימית והעמוקה ביותר של משה, לסודו, לרעיונו ולמהותו המופשטת-האלוקית של השם המיוחד והמפורש של הקב"ה. בדברים רבה יא ה אמרו חכמים: וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל, לפני מותו. מהו „לפני מותו" (שנאמר בכתוב, הרי ודאי הוא שלא בירך משה את ישראל אחרי מותו. ותירצו שם, שמשה עיכב ודחה את מותו, על ידי סילוקו של מלאך המוות מעל פניו). רבנן אמרי, מה עשה משה, נטל את מלאך המות (שבא לכדי ליטול ממנו את נשמתו) והשליכו מעליו, והיה מברך את השבטים כל אחד ואחד לפי ברכתו. בא אצלו (מלאך המוות אצל משה) פעם שניה, מה עשה משה, הזכיר עליו **שם המפורש** וברח (מלאך המוות). מנין, שנאמר (שם, לב ג) כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו.

למדנו מכאן, כי כוחו ומעלתו של השם המפורש באים ומופיעים ממקור עליון כה רם ונישא, שהוא נשגב ונעלה מדרגתו של המוות ושל מלאכו מלאך המוות. והוא בורח ונמלט ומסולק ודחוי ממשה, כאשר משה מזכיר עליו וכנגדו את השם המפורש של הקב"ה, על כל הסודות והרזים הגלומים והכלולים בו, שזכה משה להשיגם, להבינם ולקנותם. וכך אמרו גם בשיר השירים רבה ד ה: שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה, אלו משה ואהרן. ומה השדים הללו, כל מה שהאשה אוכלת התינוק אוכל ויונק מהן, כך כל תורה **שלמד** משה רבינו (מפיו של הקב"ה) לימדה לאהרן. הדא הוא דכתיב (בשמות ד כח) ויגד משה לאהרן את **כל דברי ה'.** ורבנן אמרי, שגילה לו (משה לאהרן) **שם המפורש.** משמע, ש„כל דברי ה'" שהגיד לו משה לאהרן, הוא השם המפורש של הקב"ה, הכולל בתוכו את כל התורה כולה, כללותיה פרטיה ודקדוקיה.

עוד מצינו, כשבאו משה ואהרן אל פרעה בשם ה', שחק עליהם ולעג להם פרעה הכופר ועובד האלילים. אך כשראו פרעה ומצרים את השם המפורש בידי משה ואהרן, נפלו עליהם אימה ופחד. וכך תיארו את המחזה המופלא בילקוט שמעוני לספר שמות רמז קפא: כשבאו משה ואהרן עמדו לפני פרעה, והיו דומים למלאכי השרת ורום קומתן כארזי הלבנון, וגלגלי עיניהם דומים לגלגלי חמה וזקנים שלהם כאשכולות תמרה וזיו פניהם כזיו החמה, ומטה האלוקים בידם **שחקוק עליו שם המפורש,** ודיבור פיהם כאש שלהבת, מיד נפל פחדם עליהם. והיו ארבע מאות פתחים לפלטרין (ולארמון) של פרעה, ועל כל פתח ופתח (היו) אריות ודובים וחיות רעות, ולא היתה (שום) בריה יכולה ליכנס לשם (אל פרעה) עד שהיו מאכילין אותם בשר, (כדי) שלא יהיו מזיקין אותו. וכשבאו משה ואהרן, נתקבצו כולם וסובבים (אותם) ומלחכין רגליהם, והתחילו ללוותם עד שבאו לפני פרעה. וכל מלכי מזרח ומערב כשראו אותם נפל פחדם עליהם, וזיע ורתת וחלחלה אחז לפרעה ולכל היושבים לפניו, והסירו כתריהם מעל ראשיהם והשתחוו להם. עד כאן דברי המדרש, שנראה לכאורה שלא מצינו דוגמתם בשום מקום אחר בדברי חז"ל. כל הרעש הנורא והרושם המזעזע שהותירו משה ואהרן על פרעה ואנשיו ועל כל מלכי מזרח ומערב ועל חיות הטרף ששמרו על ארמונו של פרעה, כל זה לא בא אלא מכוחו ומעצמתו מעוזו ומחוסנו האלוקי של השם המפורש, שקדושתו נרעצת מגנזי מרומיו של כסא הכבוד, ועד לשם השפעתו מגעת. ובכל זאת ועל אף כל זאת נשאר פרעה בכפירתו העקשנית, ואמר: „לא ידעתי את ה', מעולם לא שלח לי איגרת שלום ולא הביא לי דורון". הרי לנו הכוח האלוקי נשגב ונורא של השם המפורש, לעומת כפרנותו האלילית המרושעת והאכזרית של פרעה, שהמיטה עליו ועל עמו וארצו חורבן, אבדן והרס.

עוד אמרו בילקוט שם רמז רכ"ז. בעניין משה שבא להעלות את ארונו של יוסף מן הנילוס כדי לקחתו לארץ ישראל, כפי שהשביע יוסף את בני ישראל: עמד לו (משה) על נילוס הנהר ואמר, יוסף יוסף הגיעה השעה שהקב"ה גואל את בניו, השכינה מעכבת (ומתעכבת) לך (ובשבילך), וישראל מעוכבין לך, וענני כבוד מעוכבים לך. אם מודיע אתה (ומגלה) את עצמך הרי יפה וכו'. נטה (משה) חרס **וכתב עליו השם המפורש** והשליך ליאור, מיד צף ועלה ארונו של יוסף. עד כאן דברי המדרש. ונראה, כי עומק כוונת הדברים נוגעת בפרשת משיח בן יוסף העתיד להופיע באחרית הימים, ולסלול את דרך גאולת ישראל בפני משיח בן דוד שהוא מלך המשיח. פרשת הגאולה הקשורה בעומקה להעלאת עצמותיו של יוסף לארץ ישראל, הנובעת מסוד הגאולה שמסר יוסף לישראל באומרו: פקוד יפקוד אלקים אתכם. ולכן היה צורך בשימושו של משה בשם המפורש לגילוי ארונו של יוסף, אותו השם שכל גאולת ישראל נובעת ממנו ותלויה בו. וכך אמרו שם בילקוט לפרשת וילך רמז תתק"מ, בנוגע לשעת פטירתו של משה מן העולם: כיון שראה משה שאין כל בריה יכולה להצילו מן המות, באותה שעה אמר משה, הצור תמים פעלו וגו' (דברים לב ד, שהוא צידוק הדין). מה עשה משה, נטל את המגילה **וכתב עליה השם המפורש** וגו'. ואת כל זה עשה משה, כדי להינצל מן המוות. וזאת, משום שמעלתו של השם המפורש מגעת עד פסגת מקור חיי הנצח, שמשם החיים זורמים ושופעים ויורדים ובאים לעולם. ולכן ביקש להידבק ולהיכלל באותה דרגה עליונה הער מדת מעל למוות ולמלאכו. אך הדבר לא ניתן לו. משום שכבר נגזרה עליו גזירה שיסתלק מן העולם.

וכך למדנו במסכת יומא סו א, כי „הכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים **שם המפורש** יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה, היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם, ואומרים, ברוך שם כבוד מלכותו". ובמדרש תנחומא לפרשת וישב אות ב אמרו שהיו חכמי ישראל מחרימין ומשמתין ומנדין את הכותיים, **בסוד שם המפורש.** משום שמאותו מקור אלוקי מופלא שהשם המפורש נובע ממנו, ירדו לעולם התורה שבכתב והתורה שבעל פה גם יחד, כשהם כרוכים, צמודים ודבוקים. ומכיוון שהכותים כפרו בתורה שבעל פה וקיצצו בנטיעותיה. לכן החרימו אותם בסודו של השם המפורש, שממנו כאמור היא נובעת ובאה לעולם. ופעמים רבות מצאנו בדברי חז"ל שהזכירו את השם המפורש הספון-והרז-הנסתר. ואף כאן, כיוון שהמצרי פגע בכבודו, בטהרתו ובקדושתו של עם ישראל, ששורש נשמתו נוגע ברום-נביעת-מעיינו של השם המפורש, לכן הרגו משה באותו השם. וכמו שנאמר: הלהרגני אתה **אומר** כאשר הרגת את המצרי.

בנתיבי סיסקיי המתעוררת

מפנקס הדרכים

מאת משה אישון

המרחק בין איסט לונדון הדרום אפריקאנית לבין בישואו — בירת סיסקיי העצמאית, כמרחק המפריד בין תל־אביב לנתניה. קצת למעלה מחצי שעה נסיעה במכונית. לעומת זאת המרחק התרבותי המפריד בין שתי הערים משתרע על פני מאות שנים המבדילות ביניהן.

עולמות נפרדים ושונים זה מזה. ההווי ואורח החיים אף הם שונים. הכל שונה — תנאי המגורים והמסחר; הבילויים בשעות הפנאי והעיסוקים בשעות העבודה. לא רק פרצופיהם שונים; גם תפיסת עולמם, מהם ערכי היסוד של משטר דמוקראטי עצמאי — שונה. סיסקיי היא עולם בפני עצמו המתעורר וקם לתחיה על המפה הדרום אפריקאנית.

אם תרצו, סיסקיי היא אחת מתוך „עשר מדינות ההסות" שהוקמו על־ידי ממשלת פרטוריה ההבנה, כדי לקדם את מעמדו של האדם השחור המגיע עיניו להלכתו עצמאי. ואם תלכו לפי הכתוב בספר זיהר אחת מתוך ארבע ארצות שזכו לעצמאות מלאה. הפרוש אינו מוכן לתמוך בהן, פרט להכרה דיפלומטית הדדית עם דרום אפריקה ועוד שלוש מדינות הביירקה האוהבה כסגרות והן: טראנסקיי וונדה ובופוטוצואנה שהפכו למדינות עצמאיות. גבולותיהן מסומנים על המפה בלבד. אין אבני גבול המפרידות בין המדינות העצמאיות לבין דרום אפריקה, פרט לשלט פה, שלט שם, על אם הדרך המורה את הכיוון לרפובליקה העצמאית של...

אנחנו פנינו לרפובליקה העצמאית סיסקיי. מ..דה התצפה באיסט לונדון פנינו דרך קינג ויליאם־טאון לבישואו בלווייתה של דיפלומטית צעירה, קריסטל סלאברט, תבכניג עם הציות הבכיר של העגרירות הדרום־אפריקאנית בסיסקיי.

שילוב של ישן וחדש

חלפנו דרך הרחובות של קינג ויליאם־טאון המזכירה עיירה בריטית טיפוסית, עם גינות הגר עלה, עם כברות מכוסות ירק ופרחים, עם בתי־אבן המבהיקים בלובנם, מכוסים גגות רעפים אדומים. פה ושם פוגשים תלמידים בהירי פנים ובעלי שיער בלונדיני, חוזרים מבית־הספר כשהצעירים ביניהם מלווים על־ידי המטפלות הכושיות לבושה בקפידה עם מטפחת צחורה לראשה.

בצאתנו מהעיר עלינו על כביש אספלט המוביל הישר לסיסקיי, המזכיר את „כביש הסרגל" הצפוני, בהבדל אחד, שזה מתמשך על פני עשרות קילומטרים המפרידים בין העיר הלבנה לבין בישואו — בירת הרפובליקה השחורה.

כבישי האספלט נהיים לתנועה. אולם זו מוצאה מאוד. בשני צידיהם מבצבצי מרעה לצאן ולבקר, מגרשי גולף וספורט שהם גאוות האדם הלבן ובשולים מזה ומזה העין צדה עוברי דרכים, כשסליהם בידיהם ועל ראשיהן של הנשים האמונות לשאת משא, תוך שמירה על שיווי משקל מופתי.

הם אינם קורסים תחת המשא. „זהו חלק מהרגלי החיים שלהם..." — אמר נהג המכונית הנבונה עם האוכלוסיה השחורה. גם הדיפלומאטית שבחברתנו רגילה למראות אלה. ובשבילנו זה היה בבחינת „טוב מראה עינים...". שסייע לנו להכיר טוב יותר את בני המקום ואת מדינתם העצמאית.

יש בהם הרבה מן הישן. אך הדרך אצה להם כדי להגיע מהר יותר אל החדש. זה לא מפריע להם לשמור על המסורת השבטית, על נאמנותם לשבט קוזו שמאחוריו היסטוריה רבת שנים. על המורשת הם שומרים ומחדירים ה„קדמה" לבתיהם — הם נהנים.

סיסקיי כיתר מדינות ההסות עוברת מהפכה תרבותית, חקלאית ותעשייתית. על כל צעד ושעל נשמעים הלמות הפטישים, טרטור הטראקטורים, וזמזום הצילה מהמכונות בבתי־החרושת שקמים זה אחר זה והחשמל המגרש אט־אט את חשכת הלילה.

„זאת בישואו" — אמרה המלווה שלנו עם בואנו למלון „אמאטולה־סאן" ובו קאזינו שמהמרים בו יומם ולילה.

„איפה" — הזורנו בצאה.

„הם ממול" — באה התשובה.

רחם מול פני הכניסה למלון — הרבה בניינים בתי מגורים עם ארובות המעידות, כי מדובר בבתי־חרושת. לא הרחק בהם שורות־שורות של בתים בתי מגורים ו... גמורים למחצה. ובמרחק רב יותר, על גבעה מוריקה מזדקרים לעין הווילות של העשירים וארמון הנשיא ההובה את העין דווקא בצניעותו.

במבואות העיר — החנות הראדיו והטלוויזיה, בתי הספר ובית הממשלה, הפרלמנט ובית־המשפט העליון. אלה בנויים לבנות לבנות אדמות, שילוב בין ארכיטקטורה בריטית, הולנדית הדרום־אפריקאנית. גם הארכיטקטורה הפנימית בבית הפרלמנט מזכירה את הסגנונות השונים — אחד קצת שאול מהפרלמנט הבריטי והאחר לקוח מבית הפרלמנט הדרום־אפריקאני בקייפ־טון.

בית הממשלה מוקף גדרות בחוץ ועצי־לות־עצרות מכוניות ההדרה בפנים; מכוניות שרים, מנהלים כלליים ופקידים שגודל מכוניתם נקבע לפי גודל מעמדם בהיירארכיה השלטונית.

הכל „מתנהל" בגדול

אוכלוסיית סיסקיי מתקרבת למיליון נפש. מזה כרבע מאות אלף גרים בתוך המדינה הזעירה. כשלוש מאות אלף חיים מחוץ לגבולותיה — בדרום אפריקה. אף על פי כי הכל מתנהל בגדול. אפילו שדה התעופה בינלאומי בנו בפקודת הנשיא. גם חברת תעופה סיסקאית עצמאית תקום בקרוב — מבטיחים אנשי המקום. את ניצניה הראשונים ראינו. על המסלול הבודד המרכזי הונח מטוס סיין חדיש צבוע בצבעי המקום ובצדו לבנים הכתובת: „סיסקיאן אירליינס" ועליו דגל הרפובליקה. הדרום אפריקאים לא ראו בעין טובה את בניית שדה התעופה. הם סבורים שאין להקדים את המאוחר ... בחוץ בכביש זה — למוקדים יותר לפיתוחה של סיסקי. אבל, הסוף נפל. לסיסקי — שדה תעופה עצמאי. אף זה — מוסיפים — אחד מסימני ההיכר של מדינה עצמאית.

הנשיא וחברי ממשלתו מקפידים על גינוני העצמאות. ירצונם בשמירה וצבא הר־מצויד בשריוניות והליקופטרים. שירות הסגר מאוד יפותח וכו'. הצבא חולק כבוד של מלכות לנשיא ועושי דברו.

הסיסקאים גאים בנשיאם. זוכרים לו את הסדר ובהרפקיה בידאת כבוד על „עבודת הכרות" שהפכו לחלק בלתי נפרד ממגילת העצמאות הסיסקאית. באחד מהם כתוב לאמור „הספק לכל סיסקאי — ארוחה ליום"...

הדגש על „סיפוק ארוחה ליום" — הוכח את המצוקה, בצד האיאפה והבטיח להרחבי המקום חיים על פרנסה. בתחום זה מתחוללת מהפכה. לא רק מספר מחוסרי עבודה פוחת, במקביל גם עולה רמת החיים של העובדים המשתלבים בתנופת הפיתוח שהרבה משתתפים לה מעבר לגבול, ובתוכם מהנדסים תעשיינים וחקלאים ישראליים.

יש עבר בסיסקי — זאת סברתם של בעלי המפעל. הם בחנו ובדקו, כי ההשקעה כדאית. אנחנו לא הצלחנו לבדוק, רק שמענו. אף אחד מהם לא יפתח לפניכם את הפנקסים, כדי לחשוף את רווחיו. ברם עצם הימצאותם בביקוש ההפעלת בתי החרושת שבבעלותם בעזרת משמרות מעידה על עסקים טובים.

ביקרנו ב„סיסקאסקס" שבבעלותו של תעשיין ג'ונייתי — מהנא שמו. הוא מעסיק במפעל כאלף עובדים מקומיים לצידם של מספר מומחים, בעלי מקצוע ישראליים, המדריכים אותם. העבודה מתנהלת בשלוש משמרות. „הורדנו אותם מהעצים — כה־ברו" ולימדנו אותם לעבוד..." — סיפר בעל המפעל, בעת סיור שערכנו בחדריו.

כמחצית מהעובדים נמנים עם „המין החלש" — נשים. „אבל הן חזקות מאוד במלאכתן. למדו להפעיל מכונות חדישות, מיטיבות לדייק בגזירה ובתפירה. מגלות מומחיות בבדיקת התוצרת וכו'" — סיפר אגב־אורחא בעל המפעל.

כסתבר ששני הצדדים מרוצים; בעל המפעל ועובדיו. העובדים נהנים ממשכורת סבירה וארוחת צהרים דשנה על חשבון המפעל.

פגשנו במפעל פנים חייכניים עם קורטוב של שמחת־חיים. לבושם של העובדים לפי „גיזרה מערבית" אף הוא מצביע על התמורות המתחוללות בהווי החיים של האוכלוסיה הסיסקאית.

מ„סיסקאסקס" פנינו לבית חרושת להדפסים המייצר ציוד לבתי ספר ומשרדים. כאן רוב העובדים נמנה עם „המין החזק" — גברים. הציוד חדיש. הובא מגרמניה על־ידי בעל המפעל גרמני על פי מוצאו. פריון העבודה גבוה. הרמה המקצועית עולה. שכרה בצידה. המצטיינים מבין העובדים מקבלים „פרמיות" הן נמדדות על־ידי העובדים עצמם.

בעל המפעל מגדיר את פעילותו כשליחות וזו כלו"ר רצון עז לסייע לאוכלוסיה השחורה לפרוץ לעצמה דרך אל הציוויליזציה. בכל זאת סביר להניח שהכסף — במלאכה המפקיד חשוב בשיקוליו.

ובאווירה זו של תחושת שליחות נסענו ל„אבאס־ליה ניסטור" — מפעל קטן לסריגה. מהייצרים אריגי עובדיו — מוגבלים, מי בידיו, מי מהם ברגליו, בעיניו, או בדיבורו. בצד האתגר התעשייתי — אתגר ציבורי.

בכניסה למפעל — חדר תצוגה. סריגים וסריגים שונים ערוכים לעין המבקר. בצד שמלות וסבכות — לתינוקות, סריגים לנשים ויפי הקו האחרון של האופנה המודרנית. וכל זה — כדברי האחראית למפעל — מעשה ידיהם להתפאר של המוגבלים.

האחראית על המפעל, צעירה יהודיה — דרום אפריקאנית. פעמיים ביקרה בישראל, בקרוב תצא בשלישית. היא מעורה בחיים הפוליטיים והחברתיים של סיסקי. בין ידידיה הקרובים מנכ"ל משרד החוץ וסגנו. גם היא רואה בעבודתה שליחות, אלמלא כן לא היתה יושבת במקום.

הצוותים של מומחים לבנים העובדים בסיסקי, כולם לא יוצא מן הכלל מדגישים את השליחות שבעבודתם. כך המהנדס הראשי, בריטי לפי מוצאו שתכנן את תכנית המתאר של בישואו; כך הממונה על הבינוי וסלילת כבישים בה ביאן וכן אומר מנכ"ל החברה המצודדת מסחר זעיר, בר רוא"ב. בפגישתנו הוא הצביע על המסחר הזעיר המתפתח והודה לעזרה שהחברה מעניקה למתבבים. הוא גאה על מלאכת היד של הכפריים ועל המקרוכות המתגדלים בקרב האוכלוסיה ביצור כלי בית, הבינה הוביבלת בים תצרית התעשיות הזעירות.

בההדרכות בשיחיי מסכסם להלך ברוב יצירת היום הצעיר, ההוכשבים, או שהם בי צבוהום או בבתיהם — בחוק משפחתם. בתי־הבכירים חד־קומתיים. „קשה לשכנע את האדם השחור להציב את מיטתו מעל ראשו של שכנו..." — הדגיש המהנדס, בגלותו את אחד מסודות התכנון. „זה בכל בית, גם ביידר בבקשה את הבניה, אבל יש לנו די שטחים פנויים. אין איפא כל סיבה לבנות „קומות..." — סיכם איש שהי הנה.

משחק של אש ומים

מבישואו יצאנו לסייר בסדה, עברנו עבר קיב ובגבעות, חבלי ארץ משופעים וגם שיבדים. התבים הכתה בנו בביליא עצבתה והנוף שב״ה בא הגשם בלוהה ברד וכיסה את עין הארץ. אולם באותה מהירות שזה בא — באותה מהירות נעלם והשמש שוב התבהרה, ועם התפורית הצבעים המבע יצאה בגר־תקה...

„זה הרק בהאהלים שלנו. קרני האש על הסדים בהתערבבים במימי הגשמים, ובשבירה הם מוצאים המקבוצים סימני ברכה, כשה־ התבונה המצבירית בזכירה לנו בצין מצחק של אש ומים בסכגני של מקום המחורקה ברבור דיזנגוף בתל־אביב הלא הוא — אגם.

בעבודת ההר ראינו עדרים ביוסות הצוני הוהקות ובבקעה גן פורה. קם דור חדש של בעלי החווה והם עבדים בני עבדים בני־ תבויל בירבום.

באחת החוות עצרנו. בעל החווה למד את מלאכתו מפי מדריכים ישראליים הפועלים במקום. הם לימדו אותו והודרכו ולהורות, הכשירו אותו לטפל ברפת וכיצד להפעיל ציוד הרבה בהדרכה.

בעל החווה קידם את פנינו בסבר פנים. הכנסתו החודשית עולה על אלפיים ראנד, כאלף דולאר. לפי קריטריונים הדרום־אפריקאיים זהו סכום נכבד מאוד שלא רק מפרנס את בעליו אלא גם מעשיר אותו. חלק מהכסף מוקדש להחזרת ההלוואה, חלק לצרכי פרנסה וחלק לפיתוח.

על פני הבקעה הגבעות סביב זה — שורה של חוות, במרכזן קם מוקד להדרכה ולשיווק התוצרת החקלאית.

החווה שסיירנו בה — היא אחת החוות הנסיוניות שהוקמו באזור. לא הרחק מכנה — חוות שעברו את תקופת הנסיון, הן עצמאיות, אם כי לעת הצורך ובמיוחד בעתות של מצוקה — המדריכים עומדים לרשותם.

שני המדריכים הישראליים, אחד מהם, לשעבר חבר קיבוץ במבואות ירושלים, והשני בן אחד המושבים בדרום, הם באו לתקופה של שנתיים „באופן פרטי". ייתכן שיישארו שנה נוספת. שניהם אהובים על החוואים השחורים שיצאו בעבודות להודות.

קצין ליחסי ציבור של ממשלת סיסקיי, מר גודפריי נטלי, ליווה אותנו ממקום למקום. פניו קרנו כאשר כל פעם שנודעה היה לו בהפגישות עם בני המקום מרצימות אותנו. כדי פעם ציוף את קולו לקולותיהם של החוואים הגאים מרוב הצלחתם.

מר סילי כ„חזן" מאומן מקפיד על ביצוע הסידורים שנקבעו בתכנית. עם זאת ערך לנו גם מספר סיורים מאולתרים. אחד מהם היה ביקור במרכז הדתי־פוליטי בגאסגה קנדיבה שהוא מקור גאוותם של בני האומה הסיסקאית. במרכז זה הובנים יחדיו דת ופוליטיקה; מתן כבוד לנשיא ואמונה בו כיחיד סגולה, כ„אבא של האומה".

מנהיגי סיסקיי. בצד פיתוח המדינה שהחלה לבנות את הגנה הבייתית לעצמאותה, מתחילים לשפץ את ההיסטוריה של העם הסיסקאי. הם מוגים מאחיים — שלוש מאות שנה אחורנית, כדי לחשוף פרקי תולדה של בני שבט קוזו שהם הדומיננטיים ביותר בסיסקיי.

ובתוך פרקי היסטוריה שבטיים אט־אט מתחזרים פרקי היסטוריה לאומיים. על פיהם יאי ייכתבו ספרי ההיסטוריה של אומה הדרום־אפריקאנית שקמה לתחייה בסיסקאי.

נסיון מדיני ולאומי

על אלה יסודות תיבנה מדינה זו? בינתיים מוקדם להשיב על שאלה זו. קשה להתנבא לגבי העתיד. בשלב זה מדובר בנסיון מדיני ולאומי. עיקרו למצוא פתרון לסבך הבעיות החוצות בין לבנים ושחורים בדרום־אפריקה. למעשה, בהסכם החתום בין דרום־אפריקה לבין סיסקיי נאמר, כי זו תהווה חלק בלתי נפרד של הקונפדרציה הדרום־אפריקאנית אשר תאחד בתוכה את כל מדינות ההסות כולל המדינות שזכו לעצמאות, כיד ממשלת פרטוריה. הכל תלוי איפא, כיצד יתפתחו העניינים והאירועים בזירה הדרום אפריקאנית. עם זאת, יהיה מה שיהיה, דבר אחד לא ניתן להכחיש, כי לפנינו נסיון מעניין לשקם בני שבט גדול ולהחזיר לו משהו מגאוותו הלאומית.

סיסקיי, כיתר מדינות ההסות, עם כל הביקורת הנמתחת עליהן מבחוץ, הפכו לבתי ספר בהם מחנכים לאזרחות טובה ובעת ובעונה אחת מקנים לתושבים יסודות אלמנטאריים כיצד לנהל מדינה ויבאילו דרכים לפתח את השלטון המקומי בתוכה, את כלכלתה ויירינון לתועלתם ולהנאתם של כלל אזרחי המדינה.

זהו בית ספר לאזרחות ולמדינאות גם יחד.

יחד עם זאת אסור להתעלם מהעובדה, כי גם במקרה שלפנינו מדובר בצבע דרום אפריקני שמדגיש על דמוקרטיה שונים תכלית שינוי מהנורמות המקובלות בעולם המערבי. ימים על כך נשיא סיסקיי, ד"ר לני אוסלי סיבה, בהגדירו את היעדים של הרפובליקה: „באני לכונן משטר דמוקראטי המבוסס את רצון העם, אבל לא לפי הקריטריונים של הדמוקראטיה המערבית, אלא לפי הקריטריונים של מורשתנו...".

יעברו הרבה שנים עד שהשבטים הדרום־אפריקניים יאמצו לעצמם את הסגנון של הדמוקראטיה המערבית. בינתיים המורשת השבטית מושלת בכל. לא כן הנמבע שהזאת אחת הסיבות למתיחות המתמדת החוצה בין לבנים ושחורים.

בתום יום ומחצה של סיורים אינטנסיביים נפרדנו ממנכ"ל משרד החוץ מר סכוטוזו, שקידם אותנו בבואנו ב„שלום" בשפה העברית ובדיוק במלים אלה נפרד מאתנו בצאתנו.

„פנינו לישראל. אנו רואים בכם ידידים. אנו מקווים לשיתוף פעולה בין שתי המדינות..." — הזר והדגיש. היד לתיצת ידיים ידידותית.

ואכן, יש שיתוף פעולה בין ישראל לסיסקיי, אם לא בין הממשלות, בין אנשי כלכלה. ישראליים התורמים תרומה נכבדה לפיתוחה של מדינה זו השוכנת על חופי האוקיינוס ההודי, בין פורט אליזבט לאיסט־לונדון.

בפתח המרכז הקהילתי השבטי המשמש גם משרד קשר לענייני מוניציפאליים ושירותים חברתיים שאף הם נתונים תחת השפעה שבטית

מצוות מזוזה וסגולותיה

מאת הרב אליהו בקשי־דורון

הרב הראשי וראב"ד חיפה

בעקבות שיעור בהל' מזוזה שיש עיון שהני קיים מאבדות מישה היפה, נתפרסם ביצים פסק הלכה שהתיאטרון העירוני בחיפה אינו ראוי לשיח מזוזה בפתחו. היות ופסק ההלכה הוכה גלים ויש שחושבים שהדבר נאמר רק להפאדרת המליצה כדי להביע שאט נפש ברכבי התיאטרון, מבארים בזה הדברים שנאמרו לטעם טעמים שיש בהם דרשא ומכך הלכתי. השאלה שנתעוררה בעקבות פיסוק ההלכה מחייבת להסביר ולהזכיר מה היא מצות מזוזה ומה סגולותיה.

נשאלתי ע"י פעילים הדואגים לזכות את ישראל במצוות מזוזה אם נכון להשתדל לקבוע מזוזה בפתחי האולמות בתיאטרון העירוני בחיפה כדרך שפעלו בשאר בנייני הציבור לאחר שהסבר שאין הם מקום ראוי למצוות מזוזה. נשאלתי אם יש איסור מדבר לקבוע שם מזוזה כיוון שאותו העובדים במקום נפשו בבקשתו שיקבעו מזוזה בפתח כדי שיהיה המקום נשמר מכוח המזוזה.

בסוף שיח עם אחד מבני הסטובות נודע לי שבעל מסעדה טריפה הפועלת בשבת בכחל, פנה לתלמיד חכם וביקש מבנו לבדוק לו את כל מזוזות פתחי המסעדה ולהחליפן בהידורים כיוון שעסקיו בתמורים ורבו בהם המוקח.

יהודי שהוא אינה מיכזה שמחלל שבת ומשגי רית, פנה אלי בבקשה לבדוק לו מזוזות ביתו, כשהפניתי אותו לסופר ובקיה כיזבות, אמר לי שידוע לו שהמזוזות כשרות כיוון שקנה אותן לא בזמן מתחנית ומוגהות, אולם רוצה הוא בבדיקה מיוחדת לדעת דברים המופלאים במנו על צברו ובתיו. כשהבהרתי לו שמזוזה מצוות עשה היא לא קמיע המגלה צפונות, סיפר לי שרבים לוקחים מזוזות ביתם לבדיקה, ובבדיקה מודיעים להם עניינים שונים את הבית, את אשר יקרה להם ואת הדרך ילכו בה. כיוון שתפיסה זו הולכת וגוברת, יש לברר אם נכון הדבר לעשותו.

בתקופת הזמן האחרון, שכל מי שיסורים באים עליו כתפס הסמל במזוזתו: קדם שיפשפש במעשיו, והבאים אצל חכמים למצוא מזור למכאובים, פותחים בבדיקת המזוזה תחילה. בבחינת „לפתח חטאת רובץ". כאילו לא נאמר תחילה „אם תטיב שאת" ואם כי ברור שמצוה רבה בבדיקת המזוזה, כמבואר בשו"ע סימן רצ"א וכל הדי הכרכה לבדוק בשרה, ולבד הזהירות במצוה, שכרה בצידה בשמירת הבית והרחקת המזיקין. התופעה ההולכת וגוברת שבודקים המזוזות בכל צרה שלא תבוא, עיקר כהצקר טפל ומהטפל עיקר, עד שיש המחשיבים את המזוזה כקמיע על סגירה, וחושבים שגם מבלי עיקר המצוה שהיא יחוד ה' אהבתו ועבודתו, המזוזה שומרת מכל רע. עד שגם אלה שהשריש בלבם בכל קשים להיזהר ולהישמר בזכות המזוזה.

לאור התופעות הנ"ל, נכון להזכיר את דברי הרמב"ם על הטעות הזאת שהיתה בזמנו, שהיו מוסיפים שמות קודשים או שמות מלאכים בתוך המזוזה, כדי להגביר שמירת הבית. וז"ל הרמב"ם בפרק ה' מהל' תפילין ומזוזה: „אבל אלו שכותבין מבפנים שמות מלאכים או שמות קדושים, או פסוק או חותמות, הרי אלו בכלל מי שאין לו חלק לעולם הבא. שאלו הטפשים לא די להם שביטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד ה' של הקב"ה ואהבתו ועבודתו, כאלו היא קמיע של הנאת עצמם, כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם". ומפורש בדבריו שמטעשת היא לעשות מהטפל עיקר ולראות במזוזה כקמיע של שמירה, לפי שיש בכך זלזול בעיקר מצות מזוזה שהיא יחוד ה', אהבתו ויראתו. ובהיות שמצוות מזוזה מצוה גדולה היא, וצריך להיזהר בה כהגדרת הרמב"ם וכך נפסק בשלחן ערוך „וצריך להזהר בה מאוד" (יו"ד סימן רפ"ה סי"ד). עיקר הזהירות כלשון הרמח"ל במסילת ישרים, „הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו". התבוננות היא כדי שהמצוה לא תיעשה כמצוות אנשים מלומדה, אלא בכוונה תחילה להדגיש כוונתם על העיקר. על כן אמרתי אשנה פרק זה, נזכיר עיקר מצוות מזוזה ותכליתה ומה סגולותיה, כדי להיזהר בה מאוד לעשות אותה בתיקונה בכוונה הרצויה, ולא לעשות מסגולותיה עיקר. והחילה נענה על ראשון ראשון.

א. מזוזה בפתח תיאטרון

מהכתוב על מזוזות ביתך נלמד „מה בית מיוחד העשוי לכבוד אף כל העשוי לכבוד יצאו בית הכסא בית המרחץ ובית הטבילה שאינם עשויים לכבוד" (יומא י"א); וכך נפסקה ההלכה בשו"ע סימן רפ"ו סעיף „בית המרחץ ובית הכסא ובית הבורסקי ובית הטבילה פטורים לפי שאינם עשויים לכבוד", ובמעשה ה' שם. „ואם הנשים רוחצות ועומדות שם ערומות אין כבוד שמים להיות שם מזוזה". מבואר שחיוב מזוזה הוא רק בפתח בית שתשמישו מכובד והולם כבוד שמים, ולא בבית המיוחד לשימוש שאינו מכובד. מלבד זה במקום שיש מזוזה יש לשמור על כבודה וקדושתה, ובמקום שנשים ערומות אין לקבוע מזוזה. ועיין מה שכתבנו בזה בספר „בנין אב" סימן ב"ה. שמלבד הדין שלא לקבוע מזוזה בשום בזיון הקודש כשיש ריח רע או ערוה כנגד המזוזה, יש לימוד מיוחד „מה בית העשוי לכבוד". הפוטר מזוזה בכל שטח הבית המיוחד לשימוש שאינו מכובד, ולא רק בפתח שכנגד הריח או הערוה, הלכה זו אינה רק פוטר ואם רוצה לקבוע מזוזה. כמו בית הכנסת שפטור ממזוזה ונהגו לקבוע, אלא שאסור לקבוע מזוזה, כמבואר בשו"ך ס"ק י"א שאפילו יכסה המזוזה בדרך שלא יהיה בזיון לקודש, מ"מ כיון שאינם עשויים לדירת כבוד פטורים מן המזוזה ואין לעשות שם מזוזה".

לאור הלכה זו נראה שאין לקבוע מזוזה בפתח התיאטרון העירוני בחיפה. כיון שהמקום מיוחד לשימוש שאינו מכובד ואינו הולם כבוד שמים. לצערנו המקום שאמור היה להיות מקום תרבות אינו אלא תרבות אנשים חטאים, שדרך כלל מוצגים בו מופעים שיש בהם חילול שם שמים, חילול כבוד ישראל, כבוד התורה וכבוד הארץ. תוכן ההצגות מלא ההכסה והסגנון יש בו ניבול פה ודברי נאצה וכפירה. וכדי בזיון וקלון. שימוש כזה ודאי אינו של כבוד, ויש בו בזיון למזוזה לא פחות מבית הבורסקי, בית המרחץ ובית הטבילה. הבימה במקום דינה כחדר הלבשה ובית הטבילה משום שבהצגות נשים מופיעות בלבוש ההולם יתבושו. וכה למזוזה וכבוד בבית ההרי־ אמיתי, ולא רק שהמקום אינו חייב במזוזה, גם אם יש מזוזה מן הראוי להוציאה לפי „שאין כבוד שמים שיהיה שם מזוזה" (שו"ע סימן רפ"ו ס"ק ד').

באשר לשאלת עובדי העירייה במקום כשרותים, כיון שהמקום פטור ממזוזה, מותר להיכנס בו כדרך שנכנסים לבית המרחץ ובית הטבילה. ואין לחשוש מחוסר שמירה, או להוסיף בשמירה ע"י המזוזה, משום שכל סגולת השמירה היא מכות קבוע זה כהלכתה כפי שנבאר.

ב. עיקר מצוות מזוזה והזהירות בה

נתבונן בעיקר מצוות מזוזה ונבין עד כמה רחוקה מצוה זו מן הכישוף ומן הדומה לו. ושאין לייחס לה שמירה על אנשים ומקומות שום היפך הוראתה וכוונתה. וכך כתב הרמב"ם בפרק ו' מהל' מזוזה הל' י"ג. „חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד ה' שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים". מבואר בלשונו הזהב, שעיקר המצוה היא תזכורת תמידית לזכור יחוד ה' ואהבתו, כדי להינצל מדעות כוזבות, מהבלי הזמן ושגיותיו. ומה למזוזה שכתוב בה יחוד ה' ומציאותו לזכרון תמיד, בפתח מסעדה טריפה או תיאטרון שכולו הבלי הזמן ושגיותיו, וכיצד ישים ידו על מזוזה זה הנכנס לשגות ולחלל שבת או שם שמים.

בדברי הרמב"ם יש ליחוד בעיקר ליראי ה' ולחרדי דברו המדקדקים במצוות מזוזה, כיצד לדקדק ולהיזהר במצוה לכאורה נדמה שעיקר הזהירות והדקדוק במזוזה הוא בכתיבתה, בכשרותה ובהקנתה כראוי, ועם קביעת המזוזה המהודרת במקומה בבית. מצוות מזוזה כתיקונה, רק שיש להיזהר ולבדוק אותה שלא יארע בה פסול. אולם המזוזה „חובת הדר" היא כלשון הגמ', ולא חובת הבית. עיקר יעודה ליוצא ולנכנס דרך הפתח ולא לפתח עצמו. על כן הזהירות בה אינה רק בקביעתה או בבדיקה, אלא בעיקר, בתזכורת התמידית, שלצורך זה נקבעה חובת הרמב"ם „חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד". החובה היא תמידית לפי שעל האדם לקיים בה המצוה בבואו וצאתו. ומה הזהירות? — וכיצד יהודי במצוה מסמיך הרמב"ם, „שכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד ה' שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו וכו'". קיום המצוה המעשי הוא בהתבוננות במזוזה וככתוב בה. בתזכורת שה' אחד ואין עוד מלבדו והוסקת המסקנות הנובעות מכך. וזה המדיין כסדרו בכניסתו ויציאתו, וכיון שההרגל מממסיקי הזהירות, הדגיש הרמב"ם לשון הגמ' שיהא „זהיר" במצוות מזוזה, וכן כתב בשו"ע „להזהר" בה מאוד.

בהמשך ההלכה מבאר הרמב"ם המקור לדבריו על גודל מצוות המזוזה, וז"ל שם: „אמרו חכמים הראשונים, כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים והם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם ברוך רחמנא דסייען". עכ"ל. מאמר חז"ל במנחות לג: על תפילין, ציצית ומזוזה בחוט משולש שלא במהרה ינתק שהביא הרמב"ם בהמשך, הוא כדי ללמד על מהות מצוות מזוזה ותכליתה, כדוגמת תפילין וציצית. כשם שמצוות תפילין טעמה כתוב בתורה למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה וכו', ועיקרה אינו להניח התפילין על הראש אלא כל שיש תפילין בראשו זוכר ומשעבד מחשבותיו ולבו לה' יתברך. כשם שציצית עיקרה בתזכורת שבה ומקרא מלא דבר הכתוב, „וראיתם אותו וזכרתם וכו' ולא תתורו אחרי לבבכם", כך מצוות מזוזה עיקרה שמי שמזוזה על פתחו יזכיר בוראו ולא יחטא, „שיזכור יחוד ה' וכו' ויעיר משנתו מהבלי הזמן ושגיותיו". היות שעיקר מצוות מזוזה, ציצית ותפילין, היא בעצם התזכורת. בכל זכירה נבראים כמאמר ביח, „המזכירין הם הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא", לפי"ז עיקר הזהירות, הדקדוק וההידור לא בקביעת המזוזה ובדיקתה אלא בתזכורת התמידית. השמירה היא ההצלה מן החטא ע"י ההתבוננות והזכירה.

ג. סגולת המזוזה לאריכות ימים

בשו"ע סימן רפ"ה לא הסתפק בהלכה שצריך להזהר במצוה מאוד, והוסיף מתן שכרה בצדה. וז"ל שם: „וכל הזהיר בה יאריכו ימיו ואם אינו זהיר בה יתקצרו". בטור שם מביא גם המקור לדברים „וכל הזהיר בה יאריכו ימיו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם (לאחר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך). ואם אינו זהיר בה יתקצרו דמכלל הן אתה שומע לאו. כן דרשו חכמים בענין מזוזה בגוי פתים קטנים, וכו', עכ"ל. וכתבו האחרונים שאין לכפ"ש על מצוות מזוזה לפי שהיא מצוות עשה שמתן שכרה בצדה, כפי שנאמר בגמ' שלא כופין על מצוות כגון אם שנאמר בה למען יאריכון ימיך. ושאלו האחרונים מנין המקור שמלבד השכר יש גם עונש, והרי מכלל הן אתה שומע רק שאין שכר, כמבואר בגמ' קידושין סא וכו'.

ואפשר שהכתוב „למען ירבו ימיכם" בסמוך למצוות מזוזה, מתפרש לא כמתן שכרה בצדה, בדרך הכתוב בכבד את אביך ואת אמך למען הכל אלא כסיבה וטעם למצוות המזוזה, כמו הכתוב בתפילין „למען תהיה תורת ה' בפיך", וכן למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. שסיבת מצוות מזוזה היא אריכות ימים כמציאות, ולא כזכות או בשכר המצוה. לפי שעיקר החיים ותכליתם היא הדבקות בה', וכל הדבק בה' כתוב לחיים, ככתוב „ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כלכם היום. כי עמו מקור החיים". ולפי"ז כיון שסיבת המצוה היא דביקות בה' וסמנה תוצאות חיים. שואלת הגמ' „נשי לא בעי חיי". הרי גם הם צריכים להידבק בה' שרק זה הוא מקור החיים. והנה גם בתפילין שעיקר המצוה דביקות בה' אהבתו ואמונתו, יש בקיום המצוה אריכות ימים. כפי שנאמר ה' עליהם יחיו. ולדברינו זו תוצאה כיון שתכלית המצוה ה' עליהם, שיזכרו תמיד אמונתו ואהבתו ודביקותו, בזה יהיו ככתוב ואתם הדבקים בה' אלוקיכם, חיים כלכם היום.

לאור הדברים ברור שסגולת אריכות ימים שבמזוזה זו, אינה בעצם המזוזה הכתובה, או בקביעתה בפתח, אלא בקיום המצוה באופן תמידי, שהדר בבית בכניסתו ויציאתו יזכור תמיד אהבת ה', ייחודו ועבודתו, ובזה יאריכון ימיכם וימי בניכם. כדרך שיש אריכות ימים בתורה ותפילין בתכלית המצוות, ושמירת המלאכים היא בעיקר שמירה לחוניה שלא יחטא.

ד. שמירת הבית ע"י המזוזה

בנוסף לכתוב שיש בקיום מצוות מזוזה אריכות ימים, יש בה גם שמירת הבית הדרים בו. כדברי הטור סימן רפ"ה „וגדולה מזו שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו הפסוק ה' שומרך. מלך בשר ודם, דר מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואתם ישנים על מטותיכם והקב"ה משמר אתכם מבחוץ. ועיי"כ מדרש בספה „תיצה שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה". אולם למרות סגולת השמירה הביא הטור „ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצוות הבורא יתעלה שצוונו עליה" וכתב על זה הב"י שם: „וזה דבר פשוט ומה שמשמיע לנו רבינו יש לעורר ולהזכיר בימינו שאין לראות המזוזה כמי"ע שמירה, ויש לכוון בקביעתה ובבדיקתה לקיים מצוות הבורא בלבד, כדברי הרמב"ם שהזכרנו לעיל.

במה סגולת השמירה אם בעצם קיום המצוות, או במציאות המזוזות, נחלקו המפרשים. הכסף משנה בביאור דברי הרמב"ם על הטפשים הכותבים שמות במזוזה „ועושים מצות ה' כאילו היה קמיע של הנאת עצמם", הביא שאלת הרמ"ך שהרי מבואר בגמ' שיש סגולה לשמירת הבית במזוזה וכתב שם: „וצ"ל שאין הב' שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנת, לא המלאכים הכתובים בה, וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית, אלא צריך שיכוון לקיים מצוות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית" עכ"ל. מבואר בדבריו שכל עניין השמירה הוא בזכות קיום המצוה כהלכתה. וכיון שעיקר המצוה הוא בזכירת יחוד ה', אהבתו ועבודתו, ע"י קיום זכירה זו כראוי יש סגולה בשמירת הבית. לסברא זו במקום שאין חיוב מצוה אין כל טעם בקביעת מזוזה, לפי שאין בה שמירה כלל. וראיתי בשדה חמד במערכת מזוזה, שהביא מה שכתב בספר מעשה רוקח שהשוכר בית אף שפטור מן הדין לקבוע מזוזה לפני שלשים יום מכל מקום לא יאחר לקובעה מפני המזיקין. רק שלא יברך עליה עד שיעברו שלשים יום. וכתב עליו בשדה חמד שם, לאור דברי הרמב"ם והכסף משנה דלעיל, שאין ראוי לעשות כן לקבוע מזוזה כדי להשמר מן המזיקין כיון שעושה מצות ד' כקמיע להנאת עצמו.

אולם יש הסוברים שסגולת שמירת הבית הוא בעצם המזוזה, ולא רק בחיוב וקיום המצוה כסברת המעשה רוקח. וראייתם מהא דאיתא בירושלמי פאה פ"א היא שארטבן שלח לרבינו הקדוש מרגלית טובה וביקש תמורתה דבר בעל ערך. שלח לו רבינו הקדוש מזוזה. א"ל אני שלחתי לך דבר יקר ערך ואתה שלחת לי דבר ששוה זוז פולר, שכל חפצי וחפציך לא ישוו בה. ולא עוד אלא שאתה שלחת לי דבר שאני צריך לשמור עליו ואני שולח לך דבר שישמור עליך כדכתיב בהתהלכך תנחה אותך וכו'. ומבואר שמזוזה יש בה סגולת שמירה גם לנכרי ולא רק בפתח הבית, שלא כדברי הכסף משנה (ואפשר שהיתה זו מזוזה עם שמות מלאכים שדינה כקמיע השומרת את הנכרי) ולפי"ז יש להבין סברת המעשה רוקח לקבוע המזוזה גם בזמן הפטור ... המזיקין.

ה. אם מותר להשתמש במזוזה כקמיע

בשאלה זו אם יש במזוזה סגולת שמירה גם מבלי קיום המצוה, דנו האחרונים אם מותר לתלות מזוזה על צוואר או בטנה מכונית. יש שאסרו הדבר על סמך דברי הרמב"ם שהבאנו בהל' מזוזה. וכן על פי מה שכתב בהל' עבודה זרה ואסור להתרפאות בדברי תורה „והעושים כן הם כופרים שעושים דברי תורה רפואת הגוף ואינם אלא רפואת הנפש". וכן כתב בשו"ת באר שבע סימן אלו, שאין שום תועלת אם יתלה המזוזה בבגדיו או בצוארו. ואין שום סגולה ושמירה בדבר. ולרמב"ם יש בזה חסרון ויש שהתיר הדבר על יסוד הירושלמי בפאה. ועיין באגרות משה פיינשטיין זצ"ל, חיו"ד סימן קמ"א. ובשו"ת מאורות נתן ח"א'. ובספר יסודי ישורון. ומה שכתבנו בזה בספרנו שו"ת בנין אב סימן ל"ו.

עכ"פ גם המתירים להשתמש במזוזה שלא במקום מצוה, הדברים אמורים במזוזה כהלכתה. אבל להוסיף בה שמות ברור שאסור כדברי הרמב"ם, והו"ה שאין להוסיף בה סגולות כאילו יש בעצם הכתב, בדמותו או בחסרונותיו כדי לגלות נסתרות, או להגיד עתידות. עי"כ נכון להימנע מבדיקות אחרות, מלבד כשרות המזוזה.

ו. שמירת הבית מדין תשמישי קדושה

נראה שגם שמירת הבית שבמזוזה, אינה סגולה נוספת שיש בזה המזוזה או במצוותה. ויסודה בעצם מצוות המזוזה. כפי שביאר הרמב"ם את ענין זכירת המזוזה והציצית והתפילין שהן הן המלאכים השומרים את האדם בבחינת חונה מלאך ה' סביב ליראיו. יש לציין שענין שמירת המזוזה אין לו מקור מן התורה כדוגמת אריכות ימים שנאמר במפורש בזה המקור לסגולת השמירה הוא מגבי המדרשים שהזכירו המזוזה כשומרת הבית. ויש להבין בגין סגולת השמירה ומה מקורה. ונראה שיסוד ענין השמירה מקורו מדין תשמישי קדושה כמו שנבאר. כל המצוות כולם מתן שכרן הוא רק בעולם הבא, ויש מצוות שאוכל פירותיהם בעולם הזה. אולם מיוחדת מצוות מזוזה שמלבד המצוה השכרה יש בה גם סגולה על שמירת הבית. וזאת בעצם כתיבה המצות

(סוף בעמוד 11)

רב ומורה דרך

(הרב יעקב פרימן ז"ל — 50 שנה לפטירתו)

מאת דניאל [פליקס] פינצובר

בשנה זו, שבה אנו מעלים את זכרונן של קהילות ישראל בגרמניה ובאוסטריה שחרבו לפני 50 שנה, מן הראוי שנזכיר דמותו של אחד הרבנים שהנהיגו את היהדות הדתית במרכז אירופה בדור האחרון בסמוך לחורבן, הרב יעקב פרימן זצ"ל, שהלך לעולמו בטבת תרצ"ח.

הרב יעקב פרימן ז"ל

היא נולד בתרכ"ו לאביו הרב אברהם חיים פריימן בקראקו, בן למשפחת רבנים ודיינים ובהם ר' משה רבקס בעל „באר הגולה" והגאון ר' דוד לידא בפרנקפורט. למד תורה מפיהם של רבנים גדולים בקראקו ובמקומות אחרים ובהם ר' שמעון סופר ור' יעקב קורניצר וצאל הדוו הרב ישראל מאיר פריימן באוסטרובו. כרבים מרבני מרכז אירופה בדורות האחרונים רכש גם הוא השכלה אקדמית באוניברסיטאות (ברלין וטיבינגן). השכלתו הרחבה יחד עם ידיעתו העמוקה בכל מכמני התורה סיגלו אותו לכהן ברבנויות בפרוסיה ובין השאר בהולשאו (מורביה), קהילה שבה כיהן בעל „שפתי כהן", בפוזנה על כסא הרבנות של ר' עקיבא איגר ובנו ר' שלמה איגר, ובעשור האחרון של חייו בקהילה הגדולה ברלין. אשר בה כיהן כרב בבית הכנסת הישן היידרויטרגסה וכאב בית הדין הגדול של העיר כולה — עד לפטירתו בתרצ"ח.

לא זו בלבד שהיה מנהיג רוחני לבני עדתו בכל מקום, הירבה בלימוד תורה לרבים והקים מוסדות להכשרת מורים, חזנים ושוחטים לערי השדה, ייסד בית הדין הגדול לקהילת ברלין, אף עמד בפרץ בעתות של משבר שפקדו את עמנו ובמיוחד בתקופת מלחמת העולם הראשונה ולאחריה, כאשר נעקרו המוני בית ישראל ממקומותיהם. דאג לחיילים ולשבויי מלחמה יהודיים, עזר לפליטים וסייע להם בבקשם משכנות חדשים.

כל אותן השנים לא זנח את לימוד התורה ועסק במפעלים מדעיים בתולדות ישראל ובספרות הרבנית. היה מרצה בבית המדרש לרבנים מיסודו של הרב עזריאל הילדסהיימר בברלין ופרסם שורה גדולה של מחקרים.

בהגיעו לשיבה הוציאו קהילת ברלין ובית המדרש לרבנים ספר יובל גדול לכבודו (ברלין תרצ"ז), שבמחציתו העברית כללה מחקרים של חשובי החוקרים בחכמת ישראל בתקופה שלפני מלחמת העולם השניה.

בימיו נתוודעה הפריחה של היהדות הדתית בברלין ונתקיים בה מרכז לחכמים וגם לצעירים שבאו מקרוב ומרחוק ללמוד בה והם מצאו בו רב ומורה דרך. רבים מהם זכו גם להדרכתו במעשה הרבנות והכשירו בדרכו. היה קרוב בלבו לתנועת המזרחי וביקש לעלות לא"י, אך נענה לקריאת ראשי העדה להוסיף ולהנהיג את קהילתו בעת צרה ומצוקה של גברי ישראל מיום ליום בשלטון הרשע של האכזרי בצוררי ישראל.

אחד מבניו, ד"ר אברהם חיים פריימן הי"ד, היה מבכירי חוקרי היהדות בא"י בתקופה שקדמה להקמת המדינה, מרצה באוניברסיטה העברית למשפט העברי ומיועד לשבת על כסא שופט בבית המשפט העליון שעמד להיווסד עם תקומת ישראל, ואולם נפל בצאתו להגנת ירושלים בשיירה להר הצופים בניסן תש"ח.

„נתיב לתניא"

(סוף מעמוד 6)

היא כצמה שגם הצד הרגשי שבו, אהבת הא־ל, יהיה כפוף לצרכים האינטלקטואליים (התבוננות, כח ההרהור) בתחום הדתי יתנור. היחס בין הבינה והלב. לא התעלות חד־פעמית, לא רצונים של התלהבות מיסטית, „הייה קצר מועד שלאחריו נפילה. אלא תהליך שיטתי ומודרג של עבודה. עבודה בתוך שמחה ומתוך אקטיביות בניגוד לשיטות חסידיות או קבליות „פסיביות", קונטמפלטיביות, מסדיך רש"ז לכיוון הפרטיקולרי של העשייה. האקטיביות, אגב, היא תכונה בולטת בחסידות חב"ד עד היום. כך גם העשייה השיטתית וההתמדה, הדגש על האדם והפנייה אליו — כל אלה תכונות עיוניות ותיאורטיות של ספר התניא שחלחלו כנראה, במודעת הדיינית, גם אל המנטליות החסידית ואל הפעילות החסידית של חצר חב"ד.

אגב, העותק הראשון של „נתיב לתניא" שיצא מבית הדפוס, נשלח בידי חסיד חב"ד אל חצר הרבי בברוקלין. אין ספק שהספר יאפשר ללומדים רבים יותר להתקרב אל השיטה.

ספרי הפרשנות החסידיים המבקרים בכל שיגור של אות ובכל פסיק של הטקסט ומרוב עצים קשה לעתים לראות את היער. הלמיש המתמקד ברעיונות מרכזיים ובפענוח התיאוריה ולא אחד בלא אם חב"דניקים שלמדו את התניא כל ימיהם בדרכים המסורתיות יבואו ויגידו למחבר: או! סוף סוף עכשיו אנחנו מבינים מה כתוב כאן.

ההתמקדות בספר — אינה מסתפקת הודבנות לספל בפרשיה מרתקת בחיי רש"ז. כמו נסיונו לעלות לא"י, כמו נסיונו לפגוש את הגאון מווילנא. מאסרו, שחרורו והסיבות למלחמה בו לא רק מצד מתנגדים אלא גם מצד חסידויות אחרות, והלמיש רומז לקנאה בהצלחתו כמנהיג וכמיקף המניינים.

ידידים לשעבר, כמו ר' אברהם מקאליסק, הפכו לו עורף. אפילו ר' ברוך ממז'יבוז' הצטרף למחנה אויביו. על כך כותב הלמיש:

ההיסטוריה יכולה לספק דוגמאות למכביר כי כזו היא מנת חלקה של אישיות גדולה הבוררת לה דרך חדשה בבחינת „עושה חדשות — בעל מלחמות".

הצופה לילדים

ב"ה

יום שישי, י"ח טבת תשמ"ח (8.1.1988)

גיליון מס' 317

בעריכת עפרה ורד

שלום ילדים

אדם פותח לתומו מכתב שקיבל לביתו והנה — מעטפת נפץ, המסכנת את חייו. סוג נוסף של טרור. מספר מעטפות נפץ נשלחו במהלך השבועות האחרונים לאזרחים ישראלים במקומות שונים בארץ. המעטפות נשלחו מאיסטנבול שבטורקיה. חלק מן המעטפות אותרו, למזלנו, בעוד מועד בזמן המיון בדואר. אך מספר מעטפות הגיעו לבתיהם של אזרחים, ואלה ניצלו בנס. להוציא אחד מהם שנפגע בידו.

פעולה זו היא פעולה נוספת בשרשרת פעולות הטירור. ושוב אנו עדים לכך שהטירוריסטים אינם בוחלים בשום אמצעי ופוגעים באזרחים תמים וחפים מפשע. הם עושים זאת באמצעות הנחת מטעני חבלה במקומות ציבוריים, השלכת בקבוקי תבערה, תקיפת סכין בעוברי אורח, ועתה, כאמור, גם באמצעות שליחת מעטפות נפץ.

מלבד אלה הממונים על הלוחמה בטירור, חייב כל אזרח ואזרח לגלות עירנות לכל חפץ חשוד. ומעכשיו יש לנקוט אמצעי זהירות גם בקבלת משלוחים בדואר. אתם, ידידי הצעירים, עם קבלת מכתב המיועד לכם, אל תמהרו לפתוח. בדקו תחילה אם שם השולח מוכר לכם, ולשם ביטחון בקשו מהוריכם לוודא אם המעטפות אינן ממולכדות.

גם עם קבלת מכתב נזכור את הכתוב: „ונשמרתם מאוד לנפשותיכם..."

שבת שלום שלכם, עפרה

גשם

מאת רבקה נוה

הגשם הכה לעצים את הראש
רעד אקליפטוס וארן וברוש.
מציצת רגע שמש מתוך הענן:
מתחבאת באפלה – הנה היא שוב כאן.
על ראש הצמרת עורב לו צורח
אולי שם עצוב לו – אולי הוא שמח?
טפות נוצצות תלויות על ענף
הופ! נשרה לי טפה על האף.

מעל שלוליות אדלג כמו חתול
ארוץ אל חבר שבבית ממול.
נעשה לנו שנינו סירות מנייר
נשיט בשלולית הגדולה כמו נהר.
ואם יבוא אותו, ימי מים – קרח
שנינו מהר נסתלק ונברח.
ונשוב – הסירות נעלמו ואינן.
אולי הן שטות הרחק אל הים?

פרשת השבוע

שמות

ותראהו את הילד והנה נער בוכה.. (שמות ב', ו')

רש"י מפרש.. „נער בוכה" — קולו כנער.

תינוק בוכה כנער, הרי זו תופעה שמחוץ לדרך הטבע, ואם כן אין זאת אלא ש„מילדי העברים זה"; אין הוא אלא ילדו של אותו עם שחייו וקיומו הם כל כולם מחוץ לדרך הטבע. **(רבי יצחק מטורצין)**

על גאון אחד ושתדלן נודע מספרים, שיום אחד נכנס אל שר חשוב להשתדל אצלו לביטולה של גזירה שנגזרה על היהודים, ובהיכנסו פנה אל השר והריס את קולו בצעקה. העיר לו השר על כך ברוגזה שאין זה מן הנימוס לדבר אליו בקול צעקה. השיב לו הגאון: אל נא תתפלא, אדוני השר, שאני מדבר אליך בקולי קולות. לא אני בלבד הוא הדובר אליך, אלא אלפי יהודים מעונים מדברים מתוך גרוני.

וכך היה במשה. כתינוק בן שלושה חודשים כבר בכה כמבוגר כ„נער", שכן — „מילדי העברים זה", שכן אלפי ילדים שהושלכו לנילוס בכו מתוכו. **(רבי משה נתן יונגרייז)**

כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך.. (שמות ג', י"ט)

בשלוש דרכים היתה גאולתם של בני־ישראל ממצרים אפשרית: א) שפרעה ישלחם לחופשי מרצונו הטוב; ב) שבני־ישראל יתקוממו ויצאו נגדו למלחמה; ג) בדרך נס ומופת. ובכן, הדרך הראשונה לא באה בחשבון — „כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך". למרוה כזאת מצדו אין לצפות כלל. אף הדרך השנייה, זו של מרידה בפרעה, איננה דרך — „ולא ביד חזקה", חלשים אתם מדי, ואין בכוחכם לנצחו בדרך הטבע. נשארת איפוא רק הדרך האחת בלבד, הדרך השלישית — „והכיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבו" — בדרך הנס והמופת. **(רבי שמעון סופר)**

דבר בשם אומרו

כשם שהנך יכול לסבול שפרצופו של חברך אינו דומה לשלך, כך תסבול שדעותיו של חברך אינן דומות לדעותיך.

(רבי מנחם מנדל מקוצק)

משיב בהלכה:
הרב יונה מצגר
רב איזור - צפון ת"א

שאלה: אני נוהג לאכול ארוחה מלאה ומשביעה בצהריים אך בלי לחם. האם אני חייב בברכת־המזון?

תשובה: המשנה במסכת ברכות (ו', ח') מביאה מחלוקת בין רבי עקיבא לחכמים: לדעת רבי עקיבא אפילו אכל שלק (תבשיל של ירקות) והוא מזונו — מברך אחריו שלוש ברכות (ברכת המזון). אך חכמים סוברים שאין מברכים ברכת המזון, אלא רק אחרי אכילת לחם בתנאי שאכל שיעור מינימלי של כזית, כלומר, כחצי פרוסת לחם גדולה. וכן אף אם אכל עוגות בכמות גדולה הנקראת „קביעת סעודה", כשיעור ארוחה רגילה של בני־אדם. לכן חובת ברכת המזון היא אחרי אכילת כזית לחם, או אחרי ארוחה מלאה של עוגות.

(„שולחן ערוך" סימן קפ"ד סעיף ו', סימן קס"ח סעיף ו')

האי זור שלא נשנה

מאת מנחם בקר

(המשך מהשבוע שעבר)

לאחר חילופי דברים הגענו לידי החלטה: יש לשאול על כך ויהי מה. והטלנו את הדבר על אורי. חברן חשוב ושכנו לספסל הלימודים מאז כיתה ד'.

לא בלב קל הסכים אורי לכך, אך הוכחנו לו שהוא המתאים לדבר. ואז נגשנו להפצרותינו.

במשך כל השיעור האחרון ישבנו מתוחים מאוד. ומשנשמע צלצול הפעמון בכ השיעור, קם אורי ממקומו כעומד לשאת נאום חשוב. הוא הניח ידו האחת על כתפו של פרץ וביקש ממנו, שיסיח את אשר בלבו. והוסיף: „הולמנו לעמוד לימינך ויהי מה".

דמעה אחר דמעה התגלגלה על פניו העגולים של פרץ. ומיד פרץ זרם דמעות מעיניו. כולנו עמדנו נדהמים לנוכח שטף הדמעות שהציף את פניו. פתאום הוציא פרץ ממחטה מכיסו, ניגב בה את פניו ועיניו, ואחר פנה אלינו:

— חשבתי, חברים, כי לעולם לא יוודע סודי ברבים. אך כיוון ששאלתם, אספר לכם מה שבלבי. פשוט וקצר הוא סיפורי. בזמן האחרון כלתה הפרנסה מכיסו של אבי. העבודה איננה מצויה עתה כבעבר. יוצאים לעבוד פעמיים בשבוע, ולפעמים אף זה לא. ובבית חמישה ילדים אנחנו. האוכל להרשות לחוריי. כי במצב זה יוציאו כספם המעט על כרטיסי־נסיעה עבורי? החלטתי איפוא להמנע מקניית כרטיסים, ואת הכסף שאחסוך מכך להחזיר בדרך נסתרת להורים. רק אמש עלה הדבר במוחי, וכבר הבוקר עשיתי דרכי לבית־הספר ברגל.

— מהזו נשמעו קולות אחדים. ברגל באתה ממרחק של ארבעה קילומטרים ויותר?!

— לא אדע בדיוק מה אורך הדרך, ומהו הזמן הדרוש להגיע לכאן. קיוויתי, שאף בלכתי ברגל אבוא בזמן לבית־הספר. ולדאבוני, קרה לי דבר לא נעים, זאת הפעם הראשונה איחרתי לשיעור הראשון והאמינו לי, חברים, שמאוד כאב לי על כך. הן תדעו עד כמה הקפדתי תמיד שלא לאחר לשיעורי בית־הספר. גאוותי היתה על כך, שזה שנים לא נרשם לחובתי כל איחור. והפעם נכשלתי. מעתה אצטרך לעשות הכול, שלא יקרני כזאת שנית.

— אף אני סבור כן, קרא אורי לעברו, ומסיבה פשוטה, כי אנו נדאג לכך, שכרטיס־נסיעה חודשי יהא מצוי בידך בראשית כל חודש.

— הידד אורי, רעיון נפלא קראו אליו התלמידים, מכל עבר.

— הכו רגע, הפסיקם אורי, עדיין לא סיימתי דבריי. הצעתי פשוטה בתכלית: מאחר שקופת הכיתה טרם נוצלה במלואה, באפשרותנו להקציב מדי חודש בחודשו את הסכום הדרוש לקניית כרטיס־נסיעה עבורך.

קולות הסכמה רמים ליוו את דבריו האחרונים של אורי. עתה נוכח לדעת, שהצעתו זוכה לתמיכה מלאה של חבריו. החליט איפוא להעמידה להצבעה, כפי שנהגו בכיתה זו בכל עניין שעמד על הפרק.

— חברים — המשיך אורי, משנדמו במקצת הקולות בכיתה — עלינו להביע עתה את דעתנו בדבר על־ידי הצבעה גלויה, כמנהגנו בכל פעם.

— מי מסכים להצעתי?

עשרות ידיים הורמו למעלה (מספרן היה כמספר הנוכחים בכיתה, פרט לפרץ שלא השתתף כמובן בהצבעה).

— ומי נגדו?

איש לא הרים ידו.

— ההצעה נתקבלה פה אחד, קרא אורי. ועתה אנו מברכים אותך, פרץ, שבבוא היום תזכה גם אתה להיות לעזר רב לבני־כיתתך ולחבריך! — — —

במשך כל שעת דיבורו של אורי ניצב פרץ כמאובן. כאילו לא בו נוגע הדבר. ורק עתה, כשדימינו שהעניין בא על סיומו לשביעות רצון כולנו, הודיע פרץ בלשון ברורה ביותר, שלעולם לא יתן הסכמתו לדבר!

— כלום סבורים אתם, שלתכלית זו נועדו כספי קופתנו? קרא בהתרגשות. האוסרים אנו מטרות נכבדות לניצולם היעיל? — — — עמדנו נדהמים נוכח עקשנותו של פרץ, שמצא מענה לכל טענותינו. וכשנדמה היה, שהגענו למבוי סתום, נשמעה פתאום הצעתו של נפתלי, אחד הצעירים שבחבורה, ודבריו נתקבלו לשמחתנו הרבה, גם על דעתו של פרץ.

— הצעתי היא, קרא נפתלי, שהכסף יינתן לפרץ כהלוואה חד־פעמית לקניית כרטיס חודשי אחד. ובתום מועד זה נשוב לדון שנית בדבר.

החלפנו מבטים זה עם זה, ונפתלי המשיך:

— למה תהיו כה חסרי ביטחון? עלינו להתאזר באמונה, שבמהרה יחלפו הימים הקשים בביתו של פרץ. ונקווה, שעוד לפני תום הזמן הקצר הזה של חודש ימים, יוכל פרץ להשיב לקופתנו את כסף ההלוואה.

כשהתפזרנו אותו יום לבתינו, לא האמנו כלל, שאיחוליו התמימים של נפתלי הקטן יתקיימו כה מהר. ולכולנו היוה זו הפתעה נעימה, כשבבוקר אחד בישר לנו פרץ בשמחה, שאביו זכה במשרה קבועה ומעתה לא יהיה זקוק עוד לכל הלוואות. שבחים רבים נגמלו עתה בחלקו של נפתלי, שהצעתו הישרה עלתה כה יפה.

✡

המעשה הזה, שבו עזרנו בכספנו המשותף לחבר בשעת הדחק, שימש לנו השראה לפעולות חסד נוספות. וביהוד רבה גאוותנו על ששימשנו בכך דוגמה ומופת לכיתות אחרות.

ועל אודות „אי־זוהר" של פרץ — מוטב שלא נשאל. נער זה הוכח, שנשאר [illegible] יהיה בכל ימיו [illegible]. ואכן זה [illegible] יום, כי לא [illegible] האי־זוהר שלא נשנה.

עוגה מיוחדת

יום אחד הכריזה אמא, שהיא אופה עוגה על־פי מתכון שמצאה בעיתון. בערב הוציאה את העוגה המוכנה מן התנור, פרסה אותה ונתנה פרוסה לאורנה. לעסה אורנה מן הפרוסה, לעסה ופתאום מצאה בה חוט.

— מה זה אמא? — שאלה אורנה — גם חוטים היו בהוראות?

תורת שעשועים

אטריות

מיכל אוהבת מאוד לאכול אטריות.

תזהרי — אומרת לה אמא — אם תאכלי הרבה אטריות עוד תהיי שמנה.

מה פתאום משמינים מאטריות — צוחקת מיכל — הלא הן כל כך רזות!

שלא מתחמם

הרשל'ה שרטט משהו על השלג. בשוק ישב על השלג. שאלו אותו עוברים ושבים: מה אתה עושה הרשל'ה?

ענה הרשל'ה: שרטטתי לי את דירתי: פה המטבח ופה התנור, ואני יושב לידו ומתחמם.

שלחה: מירי פרנקל, ב"ש

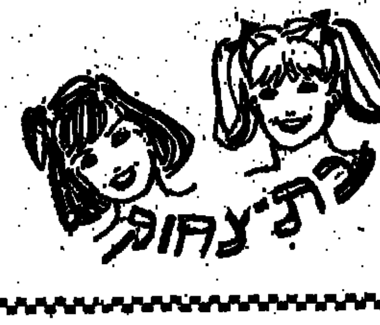

את התשובות יש לשלוח „הצופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל־אביב

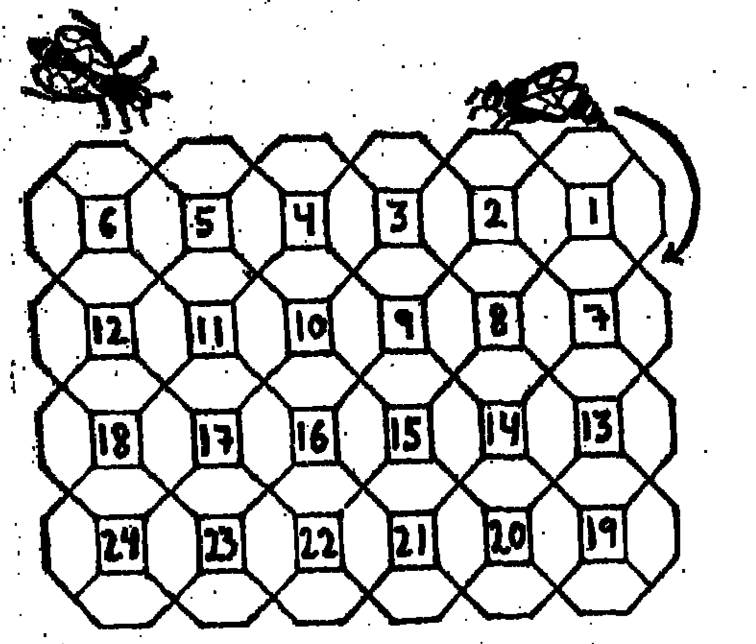

שבצו את המלים בתשבץ על־פי ההגדרות שלפניכם. כל מלה בת ארבע אותיות. על המלים להיכתב סביב המספרים בכיוון מחוגי השעון בלבד (על־פי כיוון החץ). מקום התחלה של כל מלה אינו קבוע.

ההגדרות:

1) ירבה.
2) אותו מכרו אחיו.
3) מלה המוזכרת שלוש פעמים בפרק ג' פס' ב'.
4) מלך מצרים.
5) הפרשה השנייה בספר „שמות".
6) „וישימו עליו שרי מסים למען — — — בסבלותם".
7) אחד האבות.
8) כהן מדין, הוא רעואל.
9) התעלפו, נחלשו.
10) אחת המילדות.
11) לו אמר ה': „לך לקראת משה המדברה".
12) „וכאשר — — — אותו כן ירבה".
13) „ויבוא — — — ויגרשם מארצו".
14) „קחו מ — — — הארץ"... (בראשית מ"ג, י"א).
15) אחת המילדות.
16) סיפור, מאורע.
17) „...נלכה־נא דרך שלושת ימים ב — — —".
18) „— — — ישראל".
19) „פן יפגענו בדבר או — — —".
20) „ויש להם — — —".
21) „ותשם בסוף על־שפת — — —".
22) „כאשר — — — את חמריו".
23) קביעות, תדיר.
24) הצד הנגדי לצד שמאל.

בהצלחה!

בין הפותרים יוגרל פרס

מה נצפה | מה צפוי

ברדיו * בטלוויזיה

בטלוויזיה

* „ארמון החלומות" (מוצ"ש, 23.10) הפרק השישי: לאחר כשיתור קצר פ־י צבר מתפרסם בעיתונו של יתיו אור־ניל, תום רואה כוב סיכוי לעהיות בתור אומר; הלימודים של דוה בקונסרבטוריה למוסיקה אינם ניתנים למימוש במצב ה־כספי הרחוק. אך לדות יש הכנית איך לממש אותם בעתיד: הרמן הכאכוב על ידים עם תנמאי מסתיים בצרה.

* „פסוקו של מקום" (מוצ"ש, 00.00) — כבש אל בית גוברין.

* „על גלגלים" (א', 20.30) — בתוכ־נית הפעם: פתיחה צוהר לעולם ה־אופנוע; מבחן דרך למכונית חדשה באר־ץ; ההיבט החוקי של השימוש בטלפון במכונית, מבחינת בטיחות הנהיגה; מה בראי ומה לא להגיע במצב המטען של ה־מכונית, וכן על חידושי רכב ביפן.

* „קריסטל" (א', 21.50) — אדם מגיל את אלקסיס בבעשה התרצלה של ניק; מארק מציע לקריסטל נישואים; מר־זי מגלה של המנהל העדיש של מחלקת הקשרי הציבור של חברת דנוור־קריגנטון, מאוכזבת לדעת כי הגב' קריגנטון עומדת להפוך את המשרה שהיא עצמה ייחלה לה.

* „הצפון והדרום" (ב', 20.02) — ה־פרק השנים עשר: עם הגיעה למבצר יזיאל, מתברר למדלין כי הזוג הצעיר ש־זיין בסכנה כבר יצא לדרכו. צ'ארלס יו־צא בעקבותיהם בניסיון להדביקם; ג'וס־טין בא לחפש את אשתו בביתו של אורי. אורי ומדלין מחליטים להתחתן, אחרי ש־תתגרש מג'וסטין; במלון בוושינגטון ה־נשיא לינקולן מכין את נאומו לאומה. הוא מגיע למסקנה, כי לא יוכל לוותר עוד לדרום.

* „בשידור חוקי" (ב', 21.35) — ב־תכנית מעודורים משעים המורים ש־המשטרה לא פיענחה, והציבור נקרא ל־עזרה על שאלות ולעזור בפיענוחם.

* „שאגאל" — סרט תעודה על חייו של הצייר מארק שגאל (ב', 23.35) — ב־סרט שיחות עם הצייר האמן הוויטראז'ים היהודי מארק שגאל, ראיונות עם אנשים המספרים עליו, וכן תצוגה מיצירותיו הוי־טראז'ים המפורסמים שעיצב.

* „גן העדן המובטח" (ג', 22.20) — הפרק השביעי: „שנה טובה גם לך". התקופה היא הימים שבין ערב חג המו־לד לערב השנה החדשה. בין המסיבות ל־מיניהן, דאסי המאוהב מגלה, כי לא נכ־לל ברשימת מכובדי השנה; פרד מסדר לפני פוסט סדרה של בדיקות בביה"ח; אגנס מוצאת את הנר לוחש מלים של א־הבה ליזבי.

* „מדור לדור" — סדרה המפגישה הורים וצאצאיהם (ד', 20.02) — ה־משתתפים מספרים על המורשת שהתגלה במשפחתם. האורחים הפעם הם הי"כ באר־לה כהן ובנה צחי הנגבי, מנהל לשכת ראש הממשלה.

* „אלקס — חיי ילדה" — סרט קו־לנוע (ד', 20.05) — סיסטיק פיברוזיס היא מחלה תורשתית אכזרית. עד היום לא נמצאה תרופה למחלה, אבל יש שיפור רק בטיפול במחלה. עיקר המאמצים כיום הם באבחון המוקדם לידה ובאיתור הגן. ה־סרט מוקרן לרגל יום ההתרמה של איגוד הציסטיק פיברוזיס. הסרט מבוסס על ע־דות אישית של פרנק דפורד. בתו של א־לקס מתה בהיותה בת שמונה מן המחלה.

* „וייטנאם" (ה', 22.10) — הפרק ה־אחרון: „היי שלום סייגון". בפריס מתנהל משא ומתן לסיום מלחמת וייטנאם בין שר החוץ של ארה"ב, הנרי קיסינג'ר, לבין נציגה של צפון וייטנאם לה־דוק־טו. המלחמה בדרום מזרח אסיה מתפשטת ל־קמבודיה, ומתורת הזמר רוזי משתלטת ועושה רצח עם בקרב האוכלוסיה. לאחר חתימת ההסכם ארה"ב מפנה את כל צבאה מוויטנאם. צבא הצפון פולש דרומה ומגיע לסייגון. וייטנאם מתאחדת סוף סוף תחת שלטון קומוניסטי.

* „הגיע זמן לשוני" (ה', 23.55) — ב־פינת הלשון השבועית של אבשלום קור הפעם על „זו התולעת שלי".

לילדים ולנוער

בטלוויזיה הכללית והלימודית

יום שישי

14.35: מתנות פשוטות — שני זמרים, בנג'מין לאקסן וביל קרוטס, ש־רים יחד שירי עם מאנגליה ומ־אמריקה, ובוצעים את הגירסה הא־אנגלית לגירסה האמריקנית. בתוך כבית השירים „כל מפורפל, כ־עורפלי", „לאהובתי עץ תפוח". ר צה.

15.00: מפגשי בראשית — פרשת „שמות" — ביתו של פרופ' אוריאל סי־מון.

יום ראשון

14.05: בוקר טוב יקום — האם אנו תר־שבי כדור הארץ בודדים ביקום? הסרט עוקב אחרי המחקרים השו־נים שנעשו ונעשים כדי לגלות חיים אינטליגנטים על פני הכוכ־בים.

16.30: מכשפ'תה מכה שנית — פרק 5 — הפעם מחפשת דבי את הספרה 5. היא מגיעה בתיפושיה למספרה ש־בת עבר עלי הספר, והיא חייב כסף לשולטן.

17.40: „ההילה" — „אימת הציבור". כריס דונלין מכבב בתפקיד הראשי ב־הצגה ונתקף באימת ציבור נור־אה. הוא כבר במצב מוכן לוותר על התפקיד, אלא שבסופו של ד־בר הוא מתגבר על פחדיו ושב ל־היות הכוכב.

יום שני

15.00: קשר משפחתי — ד"ר חיים עו־מר משוחח עם בני וריתי הורשכ־מנה.

17.55: „ההפה"מיי" — השלישייה מב־לה הפעם בפיקניק בחוף ים אכ־זיב. שם היא נתקלת בשודד ים, הבא לחפש אוצר חבוי. הוא עצמו נתקל בשופרת קשוחה, שאינה מ־קילה עליו את החיים.

יום שלישי

14.05: פרס קולנוע — פיגמליון — פ־רופסור לבלשנות מתערב עם ידי־דו כי יוכל להפוך מוכרת פרחים המונית הנבערת ללידי מושלמת. הניסיון הכלליה מגל למבצעה יד־צר בצוות רבות של זהות ורגשות.

17.40: „שלוש, ארבע, תמש והצ'" — „הסנדלר והגמדים". צימפור וא־נשם מכינים נעליים למורף. זה מגלים, כי מלאכת הסנדלרות אינה קלה.

יום רביעי

14.05: עם אדם — במה — סדרה חדשה בת שלושה פרקים העוסקת בב־עיות יסוד של החברה היהודית הפלורליסטית במדינת ישראל. ה־פרק הראשון עוסק בביטוי האמו־נה, בעיקר בתיאטרון.

15.25: מסע של קפטן קוק — הסרט מ־ספר על ג'יימס קוק, אחד מגדו־לי הנווטים של העולם הנודע. בצורה דוקומנטרית, בצורת כשוה, מתאר הסרט את המסעות הארוכים שבהם עבר קוק.

16.05: שביל באצבע שביל בצד — טיול השבוע: סיור בחוף בר שביוטבתה בערבה. יאצק מטייל בספארי ב־רמת־גן.

17.30: „פסטיבל 87" — תוצאות זמר י־לדות פרחיבה, בסימן תגיגות ה־40 למדינה. משתתפים: עדנה לב, אלי לוזון, אילן אולאורציק, רב־קה זהר, מוני ובראבא, גידי גוב, אתם, צמד „הבטלנים", עשרה זוכה וילדי הפסטיבל. מנחים: נתן דטנר ואבי קושניר („הבטלנים"), של־מה בר־אבא, מוני מושונוב ועדי־ה ענבי.

יום חמישי

16.00: זהריזה — שידור חי.

17.30: „האקלברי פין" — הפרק הנעי: האקלברי פין וג'ים — העבד ה־כושי הנמלט — יוצאים למסע ב־פונה בסירה שבנו למטרה זו. הם רוצים להגיע אל העיר ניו־יורק לזכות בחופש. זאק מגלה בינתיים כי אביו נרצח.

18.25: „הגיע זמן לשוני" — בפינת הל־שון אבשלום קור משיב על ה־שאלה: „מדוע קשה להיות נוק־שהי?"

הערוץ השני

מוצ"ש

18.30: „תיבת נוח"; גירסה מצוירת ל־סיפור התנכי הידוע על נוח „איש צדיק תמים", כפי שנכתב והול־הן בידי פלאנדרס והדונבין.

18.55: קפיצה אולימפית — קנדה 88 — סרטים קצרים לקראת אולימפיא־דת החורף, שתיערך בקלגרי קנדה בפברואר 1988.

19.00: ציידי הכרישים — הסרט מפגיש אותנו עם קטעי מרדף מרהימים בין דייגים לכרישים. לאחרונה נר־דלדלו אוורי הדיג שלהופי אירל־בד וגם אין צורך בשמן הנופק מ־הם.

19.50: כלכלה ללא קלקלה — סדרת הכ־ביות קצרות המיועדות לכל המ־שפחה ואשר נועדה להסביר מוש־גי יסוד בכלכלה.

20.00: „ברנשים והלומות" — חלק א' — לקט שירים, פרומנים וקטעי בידור, מכיוסב מהוות הזמר. משתתפים: ירדנה ארזי, אילי גורליצקי, חנה לסלאו, שמי קשת, שולה חן ורוח־יים.

21.00: סוף.

יום ראשון

18.30: צפישנים: ילדים מספרים על ת־יהם, בקום מגוריהם ותחביביהם.

19.00: „אבקת גבוהים" — פרק אחרון. לי־בסון מת. קוורן מתקרבת אל קי־סון בן דתיה, והשניים ניצבים ב־חזית אחת נגד הקהילה; התקליף מבין מקום קבורה לצידה של קת־ריין, וכשלבסוף הוא מת מתאחדים השניים שוב.

20.00: „זעקה ממעמקים" — פרק ג' — החוקר והצלם הנודע ז'אק קוסטו חוזר ומפגיש אותנו עם העולם הת־תת־ימי המרתק של חופי ניופי אנדלנד. סיפור הבשלות מתמקד באוניות שטבעו ובשרידי הטיב בקרקעי ביריגלנד.

20.30: תצפית — בתכנית הפעם: 1. רו־בוטים המסוגלים לראות,, לפנות כלים מן השולחן, לשחק בצעצו־עים, ואפילו לצאת במחול. 2. תמ־מונות שצולמו בתוך גופה של אי־שה מצביעות על טכניקה משוכ־ללת להפרית מבחנה. 3. לייזרים שהשימוש בהם הוא בדרך כלל בתחומי הרפואה והגניקולוגיה, ר־הפעם — בשימוש לא שיגרתי.

21.10: „אלביס" — תכנית מיוחדת לרגל יום הולדתו ה־53 של הזמר אל־ביס פרסלי.

יום שני

18.30: התנול שמיל מארח את הזמר שרים גאון.

19.10: הסטן בעקבותיך — פרק ב' — הקפיצה. זה הסיפור על „משוגע לדברי" — נהג פעלולים שכל מט־רתו היא להוכיח שהוא הטוב ב־יותר, בעל המעמד (תרומי משמע) ההפצות הגדולים ביותר.

20.00: בריגבונים על מטבן — פרק א־חד עשר.

20.30: להקת המחול בהישבע.

21.10: סוף.

21.30: קונצרט בוויגמור־היל, עם הנגי־מיסט ויליאם אקרמן הפסנתרן סקום קוסו.

יום שלישי

18.30: „שייפאר בינינו".

19.10: בן המלך הנעי — פרק חמישי. דדבון מוצא את אדוארד כשהוא בודד בכלא. מיילס מגלה שאדו־ארד (הילד שנמצא בכלא) הוא המלך. סאדבריק מודיע לדר־בן שאין בפניו דרך אחרת מלבד להרוג את הילד.

19.40: ממבי — עם מכי מאר.

20.40: ססיוארס בארוס — זכור המנגה. המנחה מציג את מבחר השירים ה־אהובים עליו בלוויית הפילמוניקה הלונדונית, בניצוח רייי ביניקס (חלק א').

יום רביעי

18.30: מפגש האגודים — האסרון בגבות על חוש (מדינות).

19.00: מגלה — הסרט מתמד את חייו וכבוסתו של יוהו מגלה מגרמניה לאיטליה ואח"כ לארגנטינה ופ־רגוואי ועד לברזיל.

20.00: בריגבונים על מטבן — פרק ש־נים עשר.

20.30: בלט שחור (חלק ב') — קבוצת רקדנים שחורים מצגלה המפו־גים סגנון מיוחד במינו של ריקוד אפריקני־קריבי עם בלט קלאסי.

21.10: סוף.

יום חמישי

18.30: צעיין פתוח — תוכנית המעלה בעיות של צעירים בדרך של פ־סיכודרמה ומשחקי תפקידים.

19.00: האחים — סדרה דרמטית בת 23 פרקים. רוברט האמונד, בעל חברת שילוחי תחבורה, נפטר. לשומנים לקריאת הצוואה מוזמנות הפתעות. רוברט האמנד הוא דרכו עם ס־שאית אחת הפך לבעל חברה ג־דולה ומשגשגת. בנו הבכור אדוו־ארד (עכשיו בשנות ה־40 לחייו) עזב את ביה"ס כשהיה בן 14, ה־צטרף לאביו ועסה חיל. המשפחה כולה, כמו גם אדוארד עצמו, ה־בטו תמיד שהוא יורש בבוא היום את אביו; בריאן למד בתיכון ו־אחיב בביה"ס לראיית חשבון, ר־שתה הוא באמצע שנות ה־30; דיי־וויד, בשנות העשרה המאוחרות לחייו, סיים אוניברסיטה ועסוק בבילויים, בבנות יפות ומקדיש את זמנו לטיפוח חיי חברה.

19.50: בקרוב בערוץ 2 — סקירה של מ־בחר תוכניות חדשות שיוקרנו ב־שבוע הבא.

20.00: תעשיות עתירות מדע — סידרה של שלושה חלקים על מצבה של התעשיה הישראלית בתחילת שנות ה־80. הסידרה מציגה את התעש־יה עתירות המדע כעתיד של ה־תעשיה המודרנית בישראל.

20.30: ססיוארס בארוס — הלקו השני של המופע של אחד מגדולי זמרי הסמבר בעולם.

21.00: סוף.

ברדיו

— — — — — ברדיו — — — —

* „יאשה חפץ, הכנר הגדול של הכי־נור". (גל"צ) שישי, 14.05 — זהכ־בית מוקדשת לזכרו של יאשה חפץ גדול הכנרים במאה, שהלך הודש לבי־לבי.
* „קבלת שבת" — פרשת „שמות" (א') שישי, 15.00.
* „מלוה מלכה" (א') מוצ"ש, 22.10 — „אלה שמות" — „לכל איש יש שם" — על שמות פרטיים, שמות משפחה בעבר ובהווה, על משמעות השם ועל הבחירה בשם. משתתפים: המשורר בלפור חקק התוקר דב רוזן. העורך: משה חן.
* „בציון בוחנו" — שאלות ותשובות ב־מחלוקת (ב') ראשון 18.06.
* „עם ישראלי" — מוסף לצעיינים יהוד־דיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.
* "שלום לבן דודי" — פיוט וברכה בשידור חי — בעריכת שבתי ביבי (ב') ראשון, 20.05.
* „בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי (ב') ראשון, 22.05.
* „משמורת" — ביקור בכלא 400, מתקן הכליאה המרכזי לחיילות (גל"צ) שני, 17.05.
* „סולם ומירות" — מבצר הפזמונים המסורתיים — בעריכה שבתי ביבי (ב') שני, 20.05.
* אוניברסיטה משודרת — תורתו של הרב קוק — תוון הגאולה. מרצה: פרופ' יוסף בן שלמה (גל"צ) שני. 21.30.
* „קפה ראשי" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן (ב') שני, 22.05.
* „מידון שעון הזהב" — מפולמו של האדם המבוגר (א') שלישי, 16.05.
* „אצבע על הדופק" — שבועון בענ־ייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.
* „עולם חדש" — מגזין חדשותי ל־ענייני האדם וסביבתו (ב') שלישי, 19.35.
* פרקי חזנות „בבקשתך" — מזמור שיר — בעריכת אברהם סלומון (ב') שלישי, 20.05.
* „מושגים" (א') רביעי, 16.05 — הפעם: „סטר־טפור" — שאלות של אתיקה עסקים. משתתפים: ד"ר דב יורצאלי, רות קריגל ובני גאון (שיח).
* „גימשקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') רביעי, 22.05 — הפ־עם: שירים על נושא הזמן.
* „מחפשים את המטמון" — בעריכת זאב עבר (ב') רביעי, 22.05.
* „שורשים" — שבועון לענייני פולק־לור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

שים אוזן

יום א' 10.1 — יום המחזה הישראלי המקורי בגלי צה"ל — במהלך היום ישודרו תכניות מיוחדות לא־יגנות הקשורים למחזות ישראלים מ־קוריים. ביניהם:

ב־1.00 — „עשר" — שירים עבריים מתוך מחזות ישראלים מקוריים מכל הזמנים.

ב־16.00 — „קו פתוח" — מולי שפירא יארח את עמרי ניצן, המנהל האומנותי של „הבימה"; אילן רונן, המנהל האומנותי של „הקאמרי", ר־יהושע סובל, המנהל האומנותי של תיאטרון חיפה. המשתתפים ישוחחו על מחזאות ישראלית מקורית ומקו־מה בתיאטרות בארץ. במהלך התו־כנית ישולבו שאלות מאזינים בנושא.

מוצ"ש ערב ב־24.5 ב־אר אם. „ב־קורת הצגה" — „מונג המחזה המ־קורי באולם „הבימה" בתל־אביב ע"י מבקרי התיאטרון שוש וייץ ויוסי עוזרד.

במהלך היום ישולבו בתוכניות ה־רגילות ראיונות הקשורים לנושא.

בחוג המשפחה

בעריכת נעמי גוטקינד

רגעים מרגשים בטקס חלוקת ה-מילגות ע"ש הרבנית שרה הרצוג ע"ה. מימין — רעיית הנשיא הגב' אורה הרצוג מעניקה מילגה. במרכז — תלמידות המיכון הממ"ד לבנות בטבריה בהופעה מוסיקלית. משמאל — אחת ממאות הילדים האתיופיים הלומדים במוסדות אמונה מברכת את הנוכחים.

רעיית הנשיא בטקס הענקת מילגות ע"ש הרבנית שרה הרצוג ע"ה

מאת מרים יחיאלי

ביום הזכרון התשיעי של הרבנית שרה הרצוג ע"ה, במעמד הגב' אורה הרצוג רעית נשיא מדינת ישראל, הגב' פנינה הרצוג — כלתה של ה־רבנית, נשיאת אמונה העולמית, יו"ר אמונה — תאדי"ל בישראל, חברות הנהלת קרן המילגות, מנהל המכללה, תלמידות ואורחים רבים — חולקו מילגות לתלמידות מצ־טיינות, הלומדות ברשת מפעלי ה־חנוך של אמונה.

את הטקס פתחה והנחתה, חנה מלמוד, מנהלת המחלקה למפעלי חנוך באמונה, בהביעה תודה ליו"ר הקרן חוה אידלמן וחברות הנהל־תה, הטורחות להרחבתה, מספרר תיה תולקו 50 מילגות בטקס זה.

הגב' אורה הרצוג אמרה בטקס: (מצורף)

אני שמחה להיות עמכן היום ב־מעמד נוסף של חלוקת מילגות ע"ש חמותי הבלתי נשכחת, הרבנית שרה הרצוג ז"ל שהיתה חדורה שאיפה מתמדת להיטיב ולחנך.

מרגש אותי לחשוב שאנו מעלים במעמד זה את זכירה של הרבנית אשר התמזגו בה כל כך הרבה חום אנושי, חכמה, שכל ישר ואהבת־אדם.

הרבנית הרצוג לא היתה „פמיני־סטית" במובן המודרני המליטנטי של המושג. אך היא דגלה בכל ליבה במעורבות פעילה, מלאה ושווה של האשה בחברה ובמדינה. היא הטי־פה לחינוכן של בנות ישראל לצאת מן ההסתגרות בתוך הבית וליטול על עצמן אחריות ותפקידים חבר־תיים, ולהשתלב בכל התחומים ה־מקצועיים האפשריים. בדברים ש־השמיעה לפני שנים על תפקיד ה־אשה במדינת ישראל היא אמרה, בין היתר:

„זכינו למדינה עצמאית שלנו, ר־במדינה זו אין שום שטח החסום בפני האשה. עם קצת שכל ויוזמה, עם כל אפשרויות הלימוד וההשתל־מות הפתוחות לפניה, ביכולתה ל־עסוק במשהו פרודוקטיבי למען יש־ראל. בעבר, כדי לנהל בית טוב ומ־אורגן, נדרש מהאשה להיות כל ה־יום בתוכו — כדי לאפות, לתפור ולתקן הכל ביד. אנחנו חיים עכשיו בדור אחר. למזלנו נולדנו בתקופה גדולה, תקופת מדינה. היום כל ה־דרכים וכל התחומים פתוחים — במקצוע, בחברה בחינוך ובמשפחה".

אני משוכנעת כי לו היתה עמנו היום במעמד חגיגי זה — היתה הרבנית שרה הרצוג שואבת אושר וקורת־רוח, והיתה רואה בכך התג־למות החזון והיעוד שלמענם פעלה וחינכה כל ימי חייה.

החינוך הינו השקעה לטווח ארוך שאין רואים את פירותיו מיד, אך אין תחום חשוב יותר לעם ישראל, כי כאן אנו יוצקים את דמות הדור הבא.

ידוע היטב כמה תשומת לב ר אהבה אתן, העובדות ב„אמונה", משקיעות בתחום זה. זכיתי להכיר בוגרות של המוסדות שלכן והתר־פעלתי מהשגים של „אמונה". הצ־להתן לעזור לנערות ולהפכן לאזר־חיות מועילות ונהדרות, לאמהות ולנשים למופת, ועל כך נאמר ב־מסכת יבמות: "המדריך בניו ובנו־תיו בדרך ישרה, עליו אומר הכתוב וידעת כי שלום באהליך".

אתן, בנות יקרות, זכות גדולה נפלה בחלקכן להיות הזוכות היום במילגות. את פרי החינוך שאתן מקבלות כאן היום תקצורנה ברבות הימים כאשר תקמנה, כמו קודמו־תיכן, בית לתפארת בישראל.

ומעל לכל אני מקוה שביכולתי לפרוש לפני כל התלמידות את החז־ון של מדינה ההולכת ומתקדמת, המצפה לאזרחיות כמוכן בשנים ה־באות. אתן דור ההמשך לדור מר־פלא של המייסדים ועל כתיפכן ו־כתפי הבאים אחריכן נופלת האח־ריות לבסס את אשר נולד בתנופה, ליצור אומה ברוח אבותינו, המשת־לבת במאה העשרים.

תודה. עלו והצליחו!

הגב' הרצוג הגישה שתי מילגות לתלמידות אורלי קרני מביה"ס נוה הרצוג בבני־ברק ולמלכה אונטר מ־בית הילדים ע"ש שרה הרצוג בע־פולה שנתרמו עתי משפחת הרצוג. למית של אמונה העלתה קוים לד־מותה של הרבנית — במיוחד בפני תה של הרבנית — במיוחד בפני התלמידות — על־מנת ותמשכנה בדרכה של הרבנית הרצוג, שהיתה מנהיגה דגולה, צדקת במלוא מובנה של המילה. השכילה בחכמתה להד־פוך את ביתה כבית ועד לחכמים, פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. „זכתה הרבנית לראות ב־התגשמות שאיפתה — להקים תנו־עת נשים דתית־לאומית גדולה ופ־עילה בכל שטחי החיים" — הוסיפה הרבנית גורן בפנותה להלמידות כי תשמשנה דוגמא ברמתי הרוחנית ו־האישית, לנהוג בדרכי נועם ובסובי־לנות כלפי הזולת.

שרה שטרן־קטן, יו"ר אמונה — תאדי"ל, פנתה לתלמידות המקבלות את המילגות — בהדגשת הזדהותה עם אישיותה הבלתי נשכחת של הרבנית. „נשיא המדינה אמר הבו־קר, בהקדשת גינת חמד לזיכרה של אמו הנערצת, כאשר יהנו ממנה נשים וגברים וישחקו בה ילדים ו־ישאלו ע"ש מי הגינה הזאת, מי זו הרבנית שרה הרצוג שהגינה נק־ראת על שמה — יגידו להם — ע"ש אשה טובה".

הצד הנושי, האידיאולוגי, המסי־רות והאחריות לפרט ולכלל — בהם הצטיינה הרבנית, כל אלה נכללים בתוך המושג: אשה טובה, שהיתה ראשונה לכל משימה, לא הטילה דבר על אדם — שלא עשתה בעצ־מה. השכר הגדול ביותר לעמלנו ולפעולותינו — אמרה, יהיה אם התלמידות שלנו תזדהנה עם הדמות המופלאה הזאת ותשמשנה השגרי־רות של אמונה, בכל מקום. תשמש לכן הרבנית שרה הרצוג דוגמא ב־תכונותיה, באהבתה לעם ולארץ, ל־משפחה ולתנועה.

הרעיון של תנועה עולמית מאוח־דת היה רעיונה של הרבנית הרצוג ע"ה ויותר מאי־פעם זקוקים אנו לאחדות, לאהבת ישראל ואהבת מ־דינת ישראל שלה — אמרה שרה קטן ואיחלה כי נהיה ראויות ללכת בעקבותיה — מידותיה.

חברות הנהלת הקרן התכבדו ב־חלוקת המילגות. כן חולקו מיל־גות מקרן נוימר־נוסטמן.

להקת המנדולינות של בית ה־ילדים ע"ש הרבנית שרה הרצוג ב־עפולה, הגישו מחרוזת שירים. ה־תלמידות הגישו פרקי נגינה בחליל צד וגיטרה. מירב הילל ותמי היימן. ריקי וינשטוק ממכללת אמונה ב־ירושלים קראה פרק תהלים.

אופנה

דווקא משום „השתוללותו" המחודשת של "המיני" הקצר־קצר, מצווה להראות שגם חליפות עם מכפלת ארוכה וצנועה נראות אופנתיות ויפות בחורף הנוכחי. מה גם שמעצבת אותן אופנאית מן הדור הצעיר. את החליפה הכהה והצרה שבתצלום עיצבה עדה ברודסקי ומדגימה אוסנת קלצ'ינסקי. שימי לב לאורך של המיקטורן המקושט מלפנים לכל אורכו בעיגולי מתכת הדומים לכפתורי „תיק־תק". הדיגום הזה חוזר גם בחצאית הפתוחה מלפנים.

מה חדש?

גילוח כשר

חברת רמינגטון הוקמה לפני למעלה כמאה שנה ע"י יוצאי גרמניה שהשתקעו בארצות הברית. רמינגטון האב, נפח במק־צועו, פיתח מכונת תפירה ולאחר מכן מכונת כתיבה וכלי נשק. בשלב מאוחר יותר החלה החברה שלו לייצר גם מכו־נות גילוח. היום הפכה החברה הוותיקה לשלוש חברות נפרדות: רמינגטון נשק והתחמושת, רמינגטון מכונות כתיבה ו־רמינגטון מכונות גילוח. את זו האחרונה רכש לפני תשע שנים ויקטור קיים ב־סיסמא: „אהבתי את הגילוח ברמינגטון אז קניתי את החברה" ואילו השנה החלו ליבא את מוצריו לישראל באמצעות חב' „הלן קרטיס". מדוע השידוך שבין חב' קוסמטיקה לבין כלי גילוח? משום שה־קוסמטיקאים שבשותפות מייצרים שני מוצרי עזר: אבן גילוח וספריי להגבת סכני מכונת הגילוח.

מכונת הגילוח שלנו, אומרים אנשי ה־חברה, זכתה להכשר ע"י הרב יעקב יוסף אוירבוך מת"א מכום המצבה המיוחד שלה. פעולתה לא דומה לזו של תער אלא יותר של מספריים החותו לכברכה של מאה ועשרים הסכינים הקטנים הרצתה הקבועה בה. מחיר של מכונת גילוח ביד־דת המופעלת ע"י סוללות הוא 39 ש"ח. מכונת גילוח חשמלית בתוך נרתיק עולה 81.5 ש"ח ואילו מכונת גילוח אלקטרונית עם נורה מהבהבת המעידה שהיא טעונה עולה 221.50 ש"ח. יש גם מכונת גילוח לנשים המופעלת ע"י סוללות במחיר 39 ש"ח.

בעניינות במיוחד לדעתי היא ערכת ה־תספורת לטיפוח הזקן, השפם והפיאות בלווית מספריים ומסרק במחיר 114 ש"ח.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

„תור הזהב" של ויקטוריה

תור הזהב של ההישגים הוויקטוריאנ־יים והברכה שהלל הרעיפו על בריט־ניה, הובא בנשאם של ארבעה בולי קואר המלכותי הבריטי, שהופיעו ב־8 בספט־מבר 1987.

דיוקנאות של המלכה ויקטוריה בתקו־פות שונות של שלטונה הארוך. שולטות על הבולים, על רקע של המבנה המשק־פות את המרץ, התרשמה, הסגסיבונאליות ההישגים של עידן ראוי לציין זה בחיים הבריטיים. הבולים מציינים מלאת 150 שנה להכתרה של המלכה ויקטוריה ו־100 שנה למלאת 50 למלכותה. המלכה ויקטו־ריה היתה בת 18 כאשר הוכתרה ב־1837, וקיסמה התמים מוצג על הבול בן 18 פני, בדיוקן שבוצע על־ידי פראנץ וינטר־האלטר. היא נראית על רקע של המוני־טים המציגים את אירועי התקופה הבו־לטים: ארמון הבדולח, תמונה שהמלכה ויקטוריה הציגה, וגרייס דארלינג, בתו של שומר מגדלור בנורתאמברלנד, שחתרה בגלים הסוערים, כדי להציל חמישה מל־חים שאוניתם נטרפה.

הבול השני בערך של 22 פני, נראה מלכה בוגרת יותר, יחד עם בעלה, הנסיך אלברט. ספר של ניהול משק הבית של הגברת ביטון, הנראה גם הוא על הבול, מסמל את תפקידן של הנשים בחברה הוויקטוריאנית — תקופה בה רק החל תהליך מתן שוויון הזכויות לנשים. איזמבה־ בינהן, שספרה מודפס בזיון כיום, שילבה בדמיותה את הפקידי מודל, עוזרת ועק־רת בית.

היתה זו גם התקופה בבה הגיעה ההנד־סה הבריטית לשיאים חדשים. איזאמבא־רד קינגדום ברונל, אולי המפורסם בין המהנדסים הוויקטוריאניים, תיכננו את ספינת־הקיטור שנופה עשוי ברזל, „גרייט איסטרן" הנראית על הבול השלישי בן 31 פני. האוניה, שהושקה ב־1858, היתה הגדולה ביותר בזמנה.

וויקטוריה רציניות ומהורהרת מופיעה על הבול בדרג של 31 פני, היא לבושה שחורים, לאחר מות בעלה האהוב, ונראית על רקע מצבת הזכרון „אלברט ממוריאל", בגני קנסינגטון, שבלונדון.

ראש הממשלה בנג'מין דיזראלי, שהודה את חזרתה של המלכה ויקטוריה לחיים הציבוריים, לאחר שנים בהן התבודדה באבלה, נראה גם הוא על הבול בן 31 פני, לצד תיבת קלפי. חוק הקלפי של 1872 קבע כי תיערך הצבעה חשאית גם לפרלמנט וגם לרשויות המקומיות. בבול תמונה לדיזראלי על בול זה, בייחד עם אספני בולים את סדרה זו למשא „הודיקה".

הבול בן 34 פני מראה את הדמות בה זוכרים רוב האנשים את המלכה ויקטוריה, בשנה שלטונה. הדיוקן מבוסס על התצ־לום הרשמי שצולם לכבוד מלאת 50 שנה להכתרתה, ב־1897. התצלום והא על רקע ההודעה על הפרת המצב באמפוקינג — אחד האירועים המפורסמים ביותר בכל־תמת הבורים — ובבריק הטלגרף האלחוטי הראשון, ששודר בין ברפת האנגלית על ידי מארקוני, לפיתוח את אכבאנו בבריטניה.

התקופה הוויקטוריאנית התקרבה לי־פיוכה, אך ערכי התעשיה המשפחה ה־ויקטוראניים ייצרו בסיס מוצק שעליו נב־נתה המאה ה־20.

הבולים צוירו על־ידי מייק דמפסי, שותף ומייסד של חברת „קארול דמפסי אנד מייקל בעיימ". כל חייו חלם מייק דמפסי לצייר סט של בולים בריטיים. משאלה זו נתמלאה בגדולה של בולים לכבוד בריטניה הוויקטוריאנית — משי־מה לראשונה עבור משרד הדואר ה־בריטי.

מייק בן 42, המתגורר באסבס, עובד זה למעלה מ־20 שנה כמעצב גראפי, וזכה למדליה זהב ושלוש מדליות כסף בכתב העת „ארט דיירקטור האוקרתי".

מן הראוי לציין, כי אחד הוויקטוריאנים הדגולים היה סר רונאלד היל, ממציא רעיון בול הפני הבריטי בשנת 1840 — שיטה פשוטה וזולה לתשלום דמי דואר, שהביאה את הדואר המלכותי הבריטי ל־השגיר של כל אחד ואחד. הבולים בגודל 41 × 30 מ"מ, מודפסים בבית הדפוס של האריסון ובבנין, בשיטת פוטוגרבורה. גל־יון הדואר מכיל 100 בולים עם ניקוב מסורק של 15 על 14. נייר הבולים הוא ללא סימני מים. אך כשות בשכבת זרחן.

מכירה פומבית לפריטים בולאיים

ב־19 בינואר 1988, תקיים חברת „בולי לב", מכירה פומבית של מספר רב של פריטים בולאיים. המכירה תתקיים במוע־דון האגודה התל־אביבית לבולאות ב־רחוב הם 16 החל בשעה 17 אחה"צ. בין הפריטים שיוצעו למכירה, מספר רב של בולי „דואר ישראל הראשונים". קטלוג המכירה מכיל 1310 לוטים.

אם כל חטאת /

מאת משה אישון

המהומות ביש"ע ובירושלים שבין החומות, גם אם לכאורה הפתיעו בפתאומיות פריצתם אינן פועל יוצא של התפרצות רגעית שהציתה תבערה גדולה. כדי להבין נכון את האירועים יש מקום לבדוק בעין פקוחה מה קדם להתפרצויות. אז אולי נצליח ביתר קלות לאתר מי הכשיר את הקרקע למבעירי הצמיגים המופיעים כמחוללי „מרי אזרחי". כבר במבט ראשון ניתן להטיל ספק, אם אמנם יד אש"ף באמצע, כשם שאין לראות ב„חרדי האיסלאם" את היוזמים שזכות ראשונים שמורה להם. אמנם אש"ף ואנשי האיסלאם הקיצוני ידועים כמסיתים, בכך אין כל חידוש. בכל זאת עד כה מצטיירו בעיני הציבור בבחינת זועקים, אך אינם נענים על־ידי הרוב המכריע של האוכלוסיה הערבית ביהודה ושומרון וברצועת עזה. הרוב העדיף את השקט על פני המהומות. אפילו אם פה ושם פרצו מהומות היו אלה בשולי האירועים בלבד. מעולם לא עלו אל ראש הכותרות. דרושה איפוא בדיקה יסודית כדי לחשוף את שורשי הבעיה המעיקה לא רק אותנו — במדינת ישראל, אלא זו א"י תופסת מקום מרכזי בתקשור... ודעת הקהל הבינלאומית.

קשה לקבל את ההסברים השגרתיים, לפיהם הקפאון המדיני — הוא שהוציא את תושבי יש"ע משלוותם והעלה אותם על הבאריקדות. אפילו אם כן, לא היו נדרשים לצעדים להתגרות בצורה כה בוטה בכוחות הביטחון הישראליים כפי שהם עשו באלה הימים, דבר שהביא בעקבותיו לעימות חריף בין תושבי השטחים למגן חילי צבא הגנה לישראל.

במשך עשרים שנות השלטון הצבאי ביש"ע הרוב המכריע של האוכלוסיה הערבית הקפיד לציית להוראות השלטונות בלבלא אחריהן. ראשי הרשויות המקומיות הערביות אף נהגו למלא תפקיד מפשר ומרגיע, כדי למנוע אי הבנות, או התנגשויות עם השלטונות הצבאיים הישראליים. והנה לפתע, הכל קרס ונפל. ההמון מתפרע, ראשי הערים הערביות ביש"ע אינם עוסקים עוד בכיבוי דליקות, אף הם בין המנדדים לשוגם נגד ישראל ומקטירי הקטורת לראש המחבלים יאסר ערפאת. אפילו המתונים שביניהם, כגון אליאס פריג' — ראש עיריית בית־לחם אומר, ערפאת הוא היחיד המייצג את הפלשתינאים ואין בלתו.

במבט רציני לאחור נמצא, כי את ראשית המפולת עלינו לחפש אי־שם סמוך למועד בו סערו כל המריבה מסביב לאוטובוס „אגד" מספר 300 שנחטף על־ידי מחבלים בדרכו מתל־אביב לאשקלון. אז זה התחיל. באותו רגע שישראל, במו ידיה, עברה באון עזוס של שירותי הביטחון והושיבה אותם מבין המפקדים שמאחורי כל אחד מהם סיפורי עוז וגבורה על ספסל הנאשמים, ניתנה האות — ואין עוד לפחד מהשב"כ הישראלי. גם אנשי העירות הללו נוהרים שלא להתחבק עם ועדות חקירה. הם הורידו את „הפרופיל" — זה נתן אש"אש את אותותיו — אותות של ריפיון. אלה הגלידו את עזות המצח של תושבי השטחים.

אמנם, באותם הימים רבים צהלו מרוב שמחה, כי הנה הצדק יצא לאור. יש כי יתובע את דמו של המחבל שנהרג בשעת החקירה שלא להבדיל בין דם לדם. היו שאף הצביעו על נצחונו של המוסר, על ההגדה לכהונת צפשטה בעם.

יתכן שהמוסר ניצח, אך באותו יום גם נולדו היסודים שעתה באו עלינו, גלים־גלים. אם נתגלו פגמים בהתנהגותם המוסרית של השב"כ היה צריך לטפל בהם, על־פי הקריטריונים המקובלים בשירותי ביטחון, בלא להוציאם אל רשות הרבים. כי באותו רגע שהעמידו את מפקדי השב"כ ליד עמוד הקלון, המחבלים הרימו ראש...

אמנם זה לא קרה באותו יום. מאז ועד להתפרצויות האלימות עברו ימים רבים. אבל, אז נזרעו זרעי הפורענות הראשונים. באותם ימים גם ניתנה לצה"ל ההוראה: לנצור את נשקו. לא לירות על המתפרעים המיידים אבנים. לטפל בכסיות משי במתפרעים. כתוצאה מזה התייחסו המחבלים והמתפרעים לנשקם של חיילי צה"ל, כאל „אקדחי פורים".

כי מהרגע שהצבא אינו יורה ומי שמנסה להגן על עצמו בנשק חי — צפוי למשפט. הכל נפרץ.

וכשצה"ל אינו יורה וקציני מילואים ביניהם בכירים ביותר, מציגים את צבאם כ„צבא של כובשים" המתנכל לתושבים עלובים — חפצי חיים, מה פלא שההמון המתפרע פורץ לראש חוצות.

זה לא קרה בין לילה ועל כגון דא לא [illegible] אלא לזכור: אבל, אשמים אנחנו, בני האדם. הפורעים קלטו את המסר. הם פירשו אותו, כי זה הזמן שכל הישר בעיניו יעשה. יצאת אם כל חטאת.

*

דברי הלעג והקלס שהמפגינים [illegible] כיום, שמרו שבעבר לפני הורדי־הירדים. הגל כנה [illegible] אחינו בני ישראל. הם הציגו את ישראל בלבוש נוצני. הם הוצגו מפני הנדבנות, בבימל, המתהלכת על מדינת היהודים. הם יצאו סימפטיות על הדמוקראטיה ומפגינים, כדי לחלות את עיניהם של הערבים המסכנים.

הם תלו בצה"ל את מה שאין בו. הם הציגו אותו כצבא של כובשים ואכזרים. ואש־אש נקלטו הדברים במחנותיהם של חורשי רעתה של ישראל. הם הזולו ממולאים חוצפה להסתער עליה, לא רק בדברים, אלא גם באבנים ובצמיגים בוערים.

ובפרוץ המהומות קמו לפורעים — מליצי יושר גם מקרב היהודים. הם הציגו אותם כ„חסרי ישע" אשר מרוב יאוש שתקף אותם הפכו מיידי אבנים ומבעירי צמיגים.

גם מסר זה נקלט במחנות הפליטים. הם ראו בו את האות, כי בא מועד להתפרצויות אלימות.

כך זה התחיל. רק לאחר מכן עלו על העגלה אש"ף ונית המסיתים בשם האיסלאם מזה.

ומה שקרה בהמשך, אינו מחייב הסברים, שהרי הכל גלוי וידוע.

ועקב, לא רק באויב מגנים את ישראל: גם בתוך ישראל מגנים אותה. על מה?

שחיילי ישראל מסרבים להתקפל וממשיכים לעמוד על משמרתם כדי להבטיח את שלטון החוק והסדר.

את מיידי האבנים — אינם מגנים. את החייל הישראלי הנוהג בהתאפקות — מגנים.

וכה במו ידינו, אנו — היהודים — מגררים תחת היסודות הקיומיים של מדינת היהודים ומעמידים בסכנה את עצם קיומה.

והסכנה עם כל חומרתה אינה באה משם. היא באה מכאן — מתוך הבית. שם, על הפורעים ניתן להתגבר. לא כן כאן, כאשר

> מי גרם למהומות ביש"ע? ❖ ריפיון הרוח מבית גרר אחריו אלימות מבחוץ ❖ ראשיתו בהוהדת קרנו של השב"כ, על רקע האירועים של אוטובוס אגד מס' 300 ❖ הפקודה לצה"ל לנצור את נשקו עודדה מתפרעים ליידות אבנים על חיילי ישראל ❖ החוק נגד גזענות הציג את ישראל כרודפת בני מיעוטים ❖ כל עוד תימשך המריבה מבית תלך ותגדל הסכנה האורבת לישראל מבחוץ ❖

מחבלים בבית מרקדים בראש חוצות ומציירים את צבא ישראל.

שם, ניתן לפעול על פי התסרים שהכין שר הביטחון: בכוח, בעוצמה, במכות ובהתנבנה, בעוד שכאן טרם נמצא הנשק כיצד להלחם במפיצים רוח נכאים...

זאת אם כל חטאת!

*

ויש גם חזית שלישית, וזו אולי הקשה מכולן, היא — החזית הערבית, בתוך גבולות „הקו הירוק".

בינתיים זוהי חזית שקטה, לא מיידים אבנים, גם צמיגים כמעט שלא מבעירים. אך לאורכה ולרוחבה פזורים גחלי אש. הגחלים הלוחשות עלולות ביום מן הימים להצית תבערה גדולה.

מאז פרוץ המהומות ביש"ע לפני קצת למעלה מחודש, מתוך הגחלים הלוחשות עלו לחישות של שנאה מה הוחדות כגון השנאה מופנית כלפי מדינת היהודים; ההזדהות מכוונת כלפי התושבים הערבים ביש"ע.

את צה"ל אף הם מגנים; עם מיידי האבנים המסתערים על צה"ל — הם מזדהים.

מצד אחד הם מצהירים נאמנותם למדינת ישראל ודורשים לעצמם שוויון זכויות; מצד אחר עורכים מגביות ואוספים בגדים כדי לתרום לצורת ה„נכבשים" המבולבים מהיד הקשה של ה„כובשים".

הם נושאים את דגל הקלים עם ישראל. אולם אין זה מפריע להם להניף את דגל אש"ף כפי שעשו זאת ב„יום השלום" שבעה בסיקון קריאות השמד נגד מדינת ישראל.

מחר, יום השבת, יום שמתכוננים להפגנת הזדהות עם תושבי השטחים. וזו תפגין עוד יותר את התהום ההולכת ונפערת בין ערבים למדינת היהודים שהם חיים בתוכה כאזרחים שווי זכויות עם מעט מאד חובות.

ולא במעט אשמים בכך המסיתים היהודים המתריעים אורך ומלואה מפני סכנת הגזענות היהודית ההאייכת, כביכול, על בני הקיום הערבי במדינת היהודים.

ובהשפעת קולניהם נוהדה הכנסת לחוקק חוק מיוחד נגד גזענות, שר ההיחכך התגרבות את יום מפגינים בין היהודים לערבים, מדי לבנות גשרים...

גשרים חדשים לא נבנו. לעומת זאת המשתרבים הקיימים בכעט שנהרסו.

ועל פי התכנים הם ניצבים עתה ומעלים דרישה חדשה: לא רק את מגילת העצמאות יש ללמד בבתי־ספר ערביים שבישראל, גם את האמנה הפלשתינאית יש לכלול בתכנית הלימודים.

סתמו ולא פירשו, על איזה אמנה הם מדברים: האם זו של אש"ף המצדדת בגלוי בחיסול מדינת היהודים, או שמא יש להם בנמוס איזה אמנה פחות חריפה שאותה מציעים להכליל בספרי הלימוד בבתי־ספר ערביים?

ומדי דברם על אמנה פלשתינאית, הם מציעים לשנות גם את המבנה המדינה, כדי להוציא מתוכו את הנפש היהודית, לתקן את מגילת העצמאות המבדלה בין שני העמים החיים באותה מדינה.

פה ושם הם אף החלו מצרפים את קולם למקהלת הדורשים להכיר באש"ף כנציגם הלגיטימי והיחיד של הפלשתינאים...

האיתותים הללו המנוסחים לרוב בשירי ידידות למדינת ישראל צריכים להדאיג את כולנו. כי הפעם לא מדובר ב„שטחים כבושים" שיש להפסר מהם, כפי שצ'יץ מנסח זאת. מרוב להישותו: הפעם מדובר בקולות העולים מתוך „הקו הירוק"...

אם התהליך זה יימשך, הרי מהר־מהרתיים גם כאן בתוך „הקו הירוק" עלולות לפרוץ הפגנות אלימות נגד מדינת היהודים. שזה אפשרי למדע לדעת ב„יום השלום" שאורגן על־ידי חבר המועצות הערביות בישראל.

אמנם, באותה מהירות שהאש פרצה ב„יום השלום" היא גם אותרה. אף על פי כן אין להתפלם כמנה כי הגחלים עדיין לוחשות, ויש רזה מצייה, כדי לבוא מחדש אש גדולה.

ובמי האשם?

בנו. ביומתם של שרי ישראל, נפערה התהום השנאה, תוך הצגת המיעוט הערבי בישראל כקרבן המדיניות הגזענית של היהודים.

וזאת באמר אם כל חטאת.

וכה מבצעורים קו לקו ופרט לפרט, כשמן דליק למדורת השנאה אותה מבעירים מדי פעם בפעם ביש"ע ובתוך „הקו הירוק" של מדינת ישראל.

הסמן, אם לא כולו, ברובו הגדול — תוצרת בית הוא, פרי מפליהם של מסיתים ומדיחים. אותם שי לקבות ראשונים על המפגינות בשטחים, אותם יש לדרוש את כלובים של מדינת היהודים על כבודה המתחלל בידי בני מיעוטים צד פנים.

כוס, אם כל חטאת, לכל מה שאירע ומה שעלול לקרות, במהלך הימים, כי עוד הגחלים השנאה לוחשים.

אש זו לא תיכבה, לא על־ידי ועידה בינלאומית, גם לא על־ידי נסיגה ישראלית חד־צדדית מיהודה, שומרון ורצועת עזה.

לא על כך נטוש הויכוח. הוא עמוק יותר קשה יותר וגם בוטן יותר. וכה שבכיתי המסר הפדיגאים קצרי רוח ורואי, אשר בתוך עמנו לשבים אינם רואים — רואה הגב' ג'ין קירקפאטריק, שהיתה שגרירת ארה"ב באו"ם.

בימים אלה כתבה קירקפאטריק בטור השבועי שלה המתפרסם בעת ובעונה אחת בעשרות עתונים בעולם:

„היעד הבלעדי של אש"ף הוא מדינת אש"ף שקיומה לא יוכל ליציבותה של ירדן יותר משיפיל ליציבותה של ישראל... אין ספק כי ישראל צריכה למצוא פתרון שיתאים את ערכיה הדמוקראטיים. אין ספק גם כי לא תוכל לשלוט לעד באוכלוסיה מתמרדת בבתה הורגת. עם זאת היא גם אינה יכולה להרשות לעצמה, שעל גבולותיה תקום מדינה שמטרתה על דגלה את החרבן ישראל ואת פירוק היציבות באיזור..." (מעריב, כ"ט טבת תשמ"ח).

אכן, אש"ף לא השתנה. דגלו אותו דגל, כפי שזה משתקף באמנה הפלשתינאית. ייתכן שחולק אשר בתוכנו אינו רואה זאת, או שאינו מוכן לראות. אולם אין בזה כדי להכחיש את האמת. גב' ג'ין קירקפאטריק ביטאה אותה בצורה נאמנה בטור השבועי שלה תחת הכותרת: „כמה מהר נשכחה ההיסטוריה של ישראל".

המדינאית האמריקאית לא שכחה. היא מזכירה בטור שלה את אשר עבר על ישראל בארבעים שנות מדינה ומה עלה בגורלם של מדינאים ערבים שהושיטו לה יד לשלום.

לא כן, חלק מהמדינאים הישראלים. הם לקו במחלת השכחה. אינם „זוכרים" עוד את אשר עבר על עם ישראל ומדינת ישראל בארבעים שנות מדינה. אף מתעלמים מקיומם של אויבי ישראל אשר מסביב לה שמדיניותם האנטי־ישראלית לא נשתנתה.

השכחה, מצטרפת לאם כל חטאת. המכה שיצאת בעם היהודי ובמדינה היהודית.

*

מדינת ישראל קמה בתוך סערת מלחמה, מכוח האמונה שפיעמה בלב אזרחיה, בוניה ולוחמיה, בכוח מזה ניצחה בכל אחת ממלחמות שכפו עליה, בין אם היו אלה מלחמות ברירה או אין ברירה.

כיום, למרבה הצער נתרופפו יסודי האמונה. בעקבות זה החלו להופיע הרבה סימני שאלה המעידים על מבוכה ובוכה.

השאלות מרובות, תשובה אחת בלבד יש להן: אמונה. יש לחדש את האמונה בצדקת דרכו של עם ישראל ובזכותו על ארץ־ישראל. והיא כסם חיים לביטחון ישראל.

ואת האמת הצרופה שעל עם ישראל לחיות איתה, כל עוד חפץ חיים הוא.

רגיעה יחסית...

טיפול קוסמטי בתוספת היוקר

מאת יצחק דויטש

סיכום מדד המחירים לצרכן לשנת 87' שהראה עליה בשיעור 16.1 אחוז, גרם כי מובן קורת רוח בצמרת הכלכלית. מאז השתחררנו מהאינפלציה התלת־ספרתית עשינו צעד נוסף: ירידה מ־19.7 אחוז ל־16.1 אחוז. לכאורה הבדל קטן. בסך הכל פער של 3.6 אחוזים. אלא שדווקא ברמת אינפלציה מתונה יחסית יש משקל לכל אחוז. הירידה ב־3.6 אחוזים, שמשמעותו צמצום האינפלציה בקרוב לחמשית בשנה אחת, היא בהחלט בעלת משמעות.

צריך לקחת בחשבון כי הירידה בשיעור האינפלציה באה דווקא כאשר בתחילת השנה בינואר, בוצע פיחות של 10 אחוזים. באופן מסורתי פיחות זה היה צריך להעלות את המדדים באותה שנה. אלא שהוא לווה באמצעים משלימים ולכן היה זה אחד הפיחותים המוצלחים במשק. הירידה בשיעורי האינפלציה המרשימה כבר לי שהיתה עליה באבטלה במשק, כל אלה הם מקור לשביעות רצון.

אלא מה? אינפלציה בשיעור של 16 אחוז היא גבוהה פי 5—3 מהאינפלציה שבארצות הסחר של ישראל. כך היא יוצרת בעיה של פערים ברווחיות היצוא הנמשכת ובכדאיות יבוא הגוברת. בסופו של דבר יש צורך לסגור פערים אלה. המטבעת: היציבות אינה מובטחת כלל. זאת ועוד: בכל האינפלציה יש לשלם תוספת יוקר. כאשר משלמים תוספת יוקר מביאים את היסוד לעליה המחירים הבאות ולהחזקת רווחיות היצוא. בעגל הקסמים בסך איפוא; אף כי מהירות הסחור האטה באופן ברכים. באופן בסיסי נמשך המצב של חתול הרודף אחר זנבו. התייקרויות תוספת יוקר וצורך בפיחותים.

ואכן בשנת 1987, עם כל היותה טובה מבחינת ירידת שיעורי האינפלציה, הותירה אחריה שובל: הצטברות כ־4.5 אחוזים של התייקרות שטרם ניתן בעבורם פיצוי בתוספת היוקר. עפ"י השיטה הקיימת יש לשלם תוספת יוקר כאשר מצטברת עליית מחירים של 7 אחוזים ויותר. אזי יש לשלם תוספת יוקר בשיעור של 70% מעליית המדד. אם המדד יעלה בחודש ינואר 1988 בלבד אזי רק המדד שיפורסם בגין חודש מרס יחייב תשלום תוספת יוקר. מדד זה יתפרסם באמצע אפריל ובפועל תשולם תוספת היוקר ב־1 במאי. עם פחות מזל — מבחינת המעסיקים והמשק — יצטרכו לשלם תוספת יוקר בעקבות מדדי ינואר ופברואר בלבד; דהיינו לאחר פרסום המדד ב־15 במרס ובפועל במשכורות המשולמת ב־1 באפריל [illegible].

רוויזיה בתוספת היוקר

האוצר ובנק ישראל כמו גם המעסיקים, דורשים שינוי בשיטת תוספת היוקר. הרוויזיה נדרשת כדי שתוספת היוקר תותאם לאינפלציה בצורה יותר ותשתלב במגמה להביא להפחתה נוספת ברמת האינפלציה. ההסתדרות לעומת זה דבקה בעמדתה בעד שיטת תוספת היוקר הנוכחית. מוכן לזמן אף מושמעות דעות בקרב גורמים קיצוניים בהסתדרות — שמאלה מהמערך כמו ח"כ יעקב שמאי בזה — בעד תוספת יוקר גדלה ומהירה יותר. אך לקולות אלה אין חלק מבחינה עניינית. המאבק הוא בין שמירת הקיים לבין רוויזיה שמשמעה פחות תוספת יוקר. הדרישה לרוויזיה מכוונת להשתחרר מההצמדה הכמעט־הרמטית בתחום המחירים והשכר. מדינות אחרות בעיקר באירופה, שקיימו בעבר שיטה זו של הצמדה, נטשו אותה עם ירידת שיעורי האינפלציה אצלם.

לרוויזיה בשיטת תוספת יוקר יש סיבה נוספת: קיומה של תוספת יוקר אוטומטית מקשה על מתן תוספות שכר במסגרת הסכמי השכר הארציים הענפיים והמפעליים. הסכמים אלה מעניקים תוספות שאינן אחידות ובמפעלות כדי פעם בנסבא אחר שאותו הן באות לקדם. ניתן לעשות זאת כאשר תוספת היוקר אינה מבטיחה פיצוי מלא ובמילא אפשר לנצל את הרזרווה שנוצרה לתתן תוספות אחרות.

אין צורך לומר כי המקור הבריא ביותר והטוב ביותר לתוספות שכר הוא גידול בפריון, ועל פי שיעור הגידול, אך בעבר לבקוד זה ישי להוחר שלא יפליגו בהוספות שכר ריאליות. שכן תוספות כאלה הן גורם בדוק לעליית האינפלציה.

בעת שהותרים לשינוי מבני במשק יש גם צורך להתמודד עם שינויים בביקושים בשווקים הבינלאומיים ובשוק המקומי. דרוש שיהיה אמצעי לעודד במפעלים שתוצרתם מבוקשת ובאותו זמן „להנמיך פרופיל" במפעלים שאין ביקוש רב לתוצרתם, או שהביקוש הוא במגמת ירידה. לשם כך צריך לשנות את השכר היחסי. קל יותר לעשות זאת כאשר השחיקה נעשית באמצעות אי־פיצוי מלא על האינפלציה ותוספות השכר ניתנות במסגרת הסכמי השכר הכוללים במשק ולא באמצעות תוספת היוקר.

נוסחאות לשינוי

איך עושים זאת? באוצר ובבנק ישראל גדשו מספר נוסחאות לרוויזיה זו. העיקריות הן:

* **תוספת היוקר** האוטומטית תופסק והיא תשולם אך ורק כאשר קצב האינפלציה השנתי יעלה על אחוז מסויים, שעליו יוסכם. אחוז זה ישמש בסיס להסכמי השכר ולמדיניות הכלכלית הכוללת, במילא על התייקרות שעד לאותו אחוז יהיה פיצוי בהסכמי השכר והמדיניות הכלכלית.

* **תשולם תוספת יוקר** כאשר מצטברת התייקרות של 7% ויותר, עפ"י המצב הקיים; אלא שבמקום תוספת יוקר של 70% תשולם תוספת יוקר של 50% בלבד, במילא לא יווצר לחץ להעלאות מחירים וכמו כן לא תהיה בבת־אחת שחיקה של רווחיות היצוא.

* **יוסיפו לשלם** תוספת יוקר בשיעור של 70% מההתייקרות. אלא שזו תשולם רק לאחר שתצטבר עליית מחירים גבוהה יותר מזו של 7% כפי שנהוג בהסכם כיום. החסרון המובהק של שיטה זו הוא בכך שתהיה תקופת המתנה ארוכה שבה השכר יישחק ובבת־אחת ינחיתו על המשק תוספת שכר גדולה שתשפיע על עליית המחירים ותגביר את כח הקניה.

* **תוספת היוקר תשולם** במועד קבוע אחת לשנה. שיעור הפיצוי יהיה דיפרנציאלי. אם תהיה ההתייקרות עד 10% ישולם פיצוי של 40% ואם ההתייקרות תעלה על 10% יהיה פיצוי בשיעור 50% — או שיעורים אחרים שיקבעו.

יש יתרונות וחסרונות בכל אחת מהשיטות המוצעות. קיים גם מכנה משותף ומרכיבים דומים בכל אותן שיטות. המבסיס הוא: פחות תוספת יוקר והשארת התפקיד של קביעת השכר הריאלי להתאמתו להסכמי השכר.

רגע של אמת

עד כה ההסתדרות נגד. אך ההתנגדות עודנה בשלבים מוקדמים. צפוי שכאשר יגיע „רגע האמת" יצטרך ההסתדרות לשקול: האם היא מעוניינת בבלימת האינפלציה; האם עדיף לה פיצוי אוטומטי כמעט מלא שאינו בוודאי ברתב כזה להסכמי השכר, ובמילא לפעילות והישגים של האיגודים המקצועיים או שעדיף גם לה שיצומצם הפיצוי האוטומטי וישאירו אפשרויות לתוספות במסגרת הסכמי השכר. ההסתדרות תצטרך לתת את הדעת על השאלה כיצד ניתן לעודד יותר במפעלים שתוצרתם מבוקשת בעולם ובישראל ובמקביל לצמצם או להגדיל במפעלים אשר השוק [illegible] באותה להם כי שעתם אינה יפה עוד.

מובן מאליו כי מכשיר תוספת היוקר איננו יכול להיות בלעדי בתחום זה ולא עליו בלבד אפשר להעביר את כל כובד הנטל. הממשלה והמעסיקים לא יוכלו להרחיק לכת בשחיקת הפיצוי האוטומטי. כאשר המדובר במפעלים כושלים צריך להתמודד עם קשיים ועתידם. בביקורון ובאופן הדיוני להסבך על השחיקה האוטומטית ולעשות זאת באופן בלתי מוגבל דיו. פירוט הדברים הוא [illegible] במפעלים שתוספת היוקר לא תפצה את עובדיהם; בבלי שמבהירים להם שעירות כי עליהם להסיק מסקנות לגבי קיום מפעליהם ועתידם בו.

יש צורך ברוויזיה בתוספת היוקר. התאמה הדרושה לנסיבות המשתנות במשק ולירידה בקצב האינפלציה היא חיונית. אך גם כאשר הותרים לצמצום ההצמדה ההרמטית, הסיבות רבה לכך שיובטח כי לא יצטברו עליות מחירים גדולות שעליהן אין פיצוי. הרי אין אנו מעוניינים בתסיסה מתבדרה בפצעיו של הקפם בחזית יחסי העבודה.

בעבר לעריכת השיקולים האמורה עומדת השאלה אם בשנת בחירות, כאשר חירות הראשונות כבר נשבפו, אכן אפשר יהיה לבצע רוויזיה זו. אין להוציא בכלל חשבון כי זה שתהיה הוא [illegible] במהלך שנה זו כיוון שאין תנאים פוליטיים להפעיל את השינויים הנדרשים.

תוכניות חדשות אין

מאת יעקב אדלשטיין

המהומות בשטחים השיגו כבר מטרה אחת: ארה"ב קוראת לנו להעלות תכניות שלום חדשות. בימים אלה העלה זאת פיליפ ולקוקס, הממונה על הסכסוך ישראל־ערב בוואשינגטון בהופיעו במפגש התירום של הקונסולים הישראלים בוואשינגטון. המפגש דן בנושא ההסברה הישראלית בתגובה למתקפה הערבית בכלי התקשורת בעקבות המהומות בשטחים. עד עכשיו האמריקנים לבדם יזמו תכניות שלום כדי להוכיח מעורבות. עתה הם מבקשים מאתנו יוזמה מדינית. המדיניות האמריקנית אינה רוצה להביך אותנו בפתרונות נוסח תוכנית ריגן או תכנית רוג'רס, ולכן היא משליכה אלינו את הכפפה.

הנו ביטוי ראשון למדיניות האמריקנית בעקבות המהומות בשטחים. מדיניות שאינה רוצה לכפות עלינו דברים, אבל אומרת לנו כי הגיע הזמן להביא תכנית מעשית. [illegible]

[illegible]

קונספציה משולשת

[illegible]

חילוקי דעות בין אבן־רבין

[illegible]

השבוע ברובע המוסלמי בירושלים

קול תורה ותינוקות יהודיים

מאת ג. גולן

זה לא משנה שהרב שלמה אבינר מניף דגל מדינה גדול בפתח ישיבת „עטרת כהנים" שלו ומקבל אותו בחיוך רחב של קבלת פנים ואילו רבה של ישיבת „תוככי ירושלים" העטור, בשעת צהרים בהירה בטלית ותפילין מדבר איתי. במצודד, אף פאס, כשרוח של צינה עוינת מנשבת ממנו כלפי העתון „הציוניסטי" שאני מיוצגת.

לא חשוב שאברכי הכיפות הסרוגות והחולצות המכופתרות ב„עטרת־כהנים" להוטים בלהט ציוני־דתי ואילו הנערים בחליפות ובתפילין היושבים בבית כנסת „ציון המצויינת" שבחצר גליציה אומרים: „אנחנו לא משלכם" — מה שחשוב בשבילי, כשאני מבקרת ברובע המוסלמי של ירושלים העתיקה זה שיש לי כתובת יהודית הן במעלה רחוב חלדיה והן בהמשכו של רחוב השלשלת, גם ליד שער הפרחים וגם ממול ל„שורבו בנים". הם כאן — והודות להם גם אני כאן. וכי הייתי מעיזה לטפס בסימטת המדרגות הצרה שלשום, יום רביעי, כשמימיני ומשמאלי תריסים מוגפים על חנויות דוממות וחוממות, כשעינים שוסמות של „שבאב" מזרח־ירושלמי עטוף בכאפיות אדומות מלוות את צעדי, לולא ידעתי שבקצה הסימטה, ואחרי שאידחק במבוא הצר אמצא אמהות יהודיות על תינוקותיהן?

כל מקום שבו תדרוך רגלך — הבטיח הקב"ה לאבותינו „מדרך הרגל" שלהם הוא זה שפילס לי את הדרך בלב המהומות וסכנת האבנים המעופפות ושביתת המסחר הכמעט מלאה בעיר העתיקה.

רכב צבאי וכומתות ירוקות

ביציאה מרחבת הכותל אל הרובע המוסלמי עומד רכב צבאי. כומתות ירוקות מקיפות אותו בזר נוסף ביטחון. כשיוצאים מן השער אל חיק הרובע — משתנה האווירה. הרחובות הצפופים והרחושים של יום־יום מתגלים בקרונים ריקים של שקט מתוח. רק חנות הספרים היהודית שמימין — פתוחה בהפגנתיות. כל חזיתה זכוכית, פתיון נפלא לאבנים, אבל היא פתוחה. בהמשך — אין אשה ולא ילדה ברחוב, נערי בית ספר משחקים בכדור. כמה גברים פורקים סחורה. שני קשישים יושבים בשיכול רגליים ליד חצר. סיסמאות אדומות בערבית מרוחות על בית. תיירים אין. עברית, לא שומעים. די לא נעים. ולפתע — מתוך השקט המוזר צליל גלגלי עגלת תינוקות. כמו משום מקום צצה לעומתי צעירה בצעיף דוחפת עגלה ופוסעת בשלווה. אנא להכיר — תרצה כהן. תושבת שער הפרחים. בעגלה בנה התינוק. במשפחתון שבבית „תורת כהנים" נמצאת בתה בת השלוש.

— מה את עושה כאן תרצה?

— מה פירוש מה אני עושה? הולכת הביתה, לשער הפרחים.

— ואינך חוששת להסתובב כך לבד ביום כזה?

— באתי לחיות כאן ואני מתכוונת להמשיך לחיות כרגיל. לא אתן שיכניסו אותי ללחץ.

וקל להיכנס ללחץ, האמינו לי, למי שהוא בעליה של אם צעירה זו לשני פעוטות. בשבוע שעבר כשיצאה מביתה שליד שער הפרחים שמעה קול של אבן נזרקת המתנפצת אל אבני הרחוב צעד אחד מאחורי גבה. במזל החטיאה אותה. פתאום התפרצו חיילים מכלנו לעבר זורקי האבן והתיזו גז מדמיע. גם תרצה בלעה חלק מן הגז, שהרי היתה באמצע נתיב ההסתערות. אז בלעה. גם זה חלק מן החיים של מי שמתעקש להיאחז בירושלים. העיקר שלא לעשות עניין גדול מכל דבר.

היא לא עושה עניין מזה שבערב איננה יוצאת מן הבית ללא ליווי של גבר האוחז בנשק. ומזה שממש לפטפט עם חברות היא יכולה רק פעם בחודש, במסיבת ראש חודש מסורתית שבה נפגשות עשרים וחמש הנשים החיות ברובע לשמוע הרצאה ולשתות כוס קפה בחברותא ואפילו מסיפורה של חברתה הטובה שיש לה תינוקת בת חודשיים ושזרקו עליה ועל התינוקת לפני כמה ימים אבנים גדולות.

„הסתובבה וצעקה עליהם"

— ואיך הגיבה חברתך?

בטון ענייני עונה תרצה: היא הסתובבה וצעקה עליהם. הוריה של תרצה כהן גרים בקרני שומרון. את העובדה שחתנם לומד ב„עטרת כהנים" ונכדיהם גדלים בין מוסלמים ברובע המסוכן ביותר של ירושלים העתיקה — הם מקבלים בטבעיות. כשאני מביעה התפעלות מגבורתה היומיומית מבטלת תרצה את דברי במשיכת כתף:

— תשמעי, אני לא משהו מיוחד אבל יש בינינו כאלה ששולחות את הילדים לבד לחוגים או לבית־הספר. הם התעייפו מללוות את הילדים לכל מקום והילדים התרגלו ללכת לבד. וגם למבטי השיטנה מתרגלים?

תרצה: אני מחזירה להם מבט על כל מבט שלהם. אין דרך אחרת.

בישיבת „עטרת כהנים" במעלה החצר המרובעת יושבים עשרות תלמידים ולומדים כמו לפני שנה וכמו לפני שנתיים וכאילו היו כאן מאז ומעולם.

הרב אבינר מבטיח: יותר תלמידים נרשמים אצלנו כל שנה מאשר יש לנו מקומות. הלא אנחנו נאלצים לדחות.

והיחסים עם השכנים הערבים שבבתים הסמוכים?

כמו תמיד, שומרים על זהירות ומשתדלים להסביר פנים, אומר הרב. תלמידיו מתורגלים לעתות של סכנה. בערבים הולכים בזוגות. מקפידים על נשק. ומקפידים לא פחות להמשיך בשיגרה. בישיבת „תוככי ירושלים", ישיבה ליטאית ההולכת לפי שיטת הגאון מווילנא, לא מתרגשים משביתת המסחר. החנויות סגורות? אומר לי ראש הישיבה. אני מאחל להן שיהיו סגורות תמיד ושבמקומן יפתחו כאן יהודים חנויות משלהם.

אם זו לא ציונות — מה זו ציונות? אבל הרב מתעקש: אנחנו לא ציונים.

לפני ארבעה שבועות בסך הכל לקח את תלמידיו ועבר מירושלים המערבית אל חצר גליציה. מדוע עשה כך?

„בגלל הצפיפות" הוא אומר בתבלטה „היה לנו צפוף שם — ופה מצאנו בית כנסת יהודי, בית שלנו, אז מצווה להחזיר אליו קול תפילה וקול תורה. זה הבית שלנו, ירושלים שלנו, לכן אנחנו כאן..."

על הכותל הסמוך לפתח „תוככי ירושלים" יש שלט קטן ועליו כתוב: ביהכנ"ס „ציון המצויינת", נחרב אייר תרצ"ו, הוצא אייר תשמ"ז.

עד שהגעתי למקום הזה — נכנסתי בטעות לחצר שכנה. ערביה זועפת צעקה לעברי: צאי, צאי, לא מרשה להיכנס. ילדיה ידידותיים יותר, בערבית שוטפת, הנחו אותי לעבר הכניסה הנכונה.

— הבתים כאן צפופים ודחוקים. כל כניסה עשר משפחות לפחות. חמש ערביות — חמש יהודיות. מובלעת יהודית זו שמה חצר גליציה.

יעל רחמים היא אחת מן החמש הגרות כאן. בעלה רחמים לומד ב„עטרת כהנים" ובשעות הפנאי מנהל עם יעל את „בית נאמן" מרכז הרי־ברויות לנוער דתי.

יעל גדלה ברמת־גן, התחנכה בבני־עקיבא. „היו לי כנראה מדריכים טובים מאוד" היא מחייכת מתחת לברט הסגול שלה שמסתיר כל שערה על ראשה ומשוך בקפדנות לעבר המצח. ההורים?

הם היו מעדיפים שתגור בדירה מרווחת ברמת־גן, כמובן.

ברור לי שזה מקומי לתמיד

„הורי גרו בשכונות צפופה לא פחות מזו שלי עם ערבים בתימן" היא אומרת „הם לא מבינים מדוע אינני פוחדת משכני הערבים? איך יתכן זה כנראה ההבדל בין דור המדבר לדור יוצאי מצרים. אני חמש שנים כאן וברור לי שזה מקומי לתמיד". היום יש ליעל רחמים „דירה מרווחת". סלון. שירותים צמודים. חדר גדול אחד שממנו מדרגות עץ מובילות אל המפלס הסמוך לתקרה שם ישנה בתה הקטנה. כשהגיעה לרובע — גרה בכוך הדומה לחורבה עם שירותים בחצר וגם זה לא הרתיע אותה.

מי שרוצה לפחד, אומרת יעל בשלוות, ימצא ממה לפחד גם בלב תל־אביב. מסרטן, מתאונות דרכים. חסר? ומי שמחליט לא לפחד — גם אבן מתעופפת לא תבריח אותו. אני לא אסתגר בבית בגלל אבנים. לא אסתכן לעבור בשוק הערבי לבד בלילה, אבל אעבור בו עם בעלי. לפאניקה אני מסרבת להיכנס.

במסגרת המלחמה בפאניקה אין למנשה וליעל טלוויזיה בבית, לא רדיו ולא עתונים. רק טייפ קססטות. כשהיא נוסעת להורים לרמת־גן „לניקוי ראש" ליום־יומיים וקוראת אז עתונים, נופלת עליה מרה שחורה...

„אז ברוך ה' אני לא קוראת עתונים ולא רואה טלוויזיה". רק פעם אחת בחודשים האחרונים רצה אל הטלוויזיה המוצבת בדירת בנות השרות הלאומי שברובע היהודי. היה זה כאשר ראיינו את אריק שרון...

שרון „מפלצת התקשורת", הוא גיבור של ממש בעיני בני הקהילה היהודית הקטנה והמפוזרת של הרובע המוסלמי. איילת, אם תורנית במשפחתון שהוקם באחרונה מול ישיבת ברסלב מתקוממת כשאני מעירה כי נכתב בעתון שהשר איננו מתגורר ברובע ומסיבת חנוכת הבית היתה רק הפגנת נוכחות. לא נכון! ראיתי אותו ואת אשתו יוצאים בבוקר לעבודה!

בשביל מה לפרנס ערבים?

איילת גרה במבנה הנקרא „בית החשמונאים". יש לה ארבעה ילדים. התינוק שבחבורה תלוי על צווארה מלפנים. בידיה הפנויות היא משגיחה על חבורה של שבעה או שמונה זאטוטים שאמותיהם יצאו לקניות או לעבודה. בוגרת מכללת קופרמן בת להורים תושבי אשקלון שעוד לא עכלו עד היום את כתובת המגורים של בתם. את קניותיה היא עושה בשוק מחנה־יהודה. „בשביל מה לי לפרנס ערבים?"

מאבנים אינה חוששת. גם לא ממאות המדרגות שיש לטפס עליהן ולרדת מהן יום יום ברובע הזה שעידן המעליות עוד לא הגיע אליו. מתבוננת בתינוקות המטפסים ויורדים בזריזות מעל מדרגות המבנה היא אומרת: „מדרגות וקריאות של מואזין הם חלק מן הילדות כאן..." תרצה מהנהנת. על גג ביתה שעל יד שער הפרחים קבוע הרמקול של המואזין וקריאותיו נמסכו כבר בזרם השיגרה של חייה.

שיגרת חיים ותוספת בנייה — אלה שני עקרונות מקודשים עליהם נלחמים קומץ חלוצי הרובע המוסלמי בשיניים ובציפורניים ממש. אם פותחים משפחתון, אם מגיעה עוד משפחה, אם ממשיכים לשפץ את הדר „תורת כהנים" — סימן שאין סטטוס קוו. שתהליך החזרה אל ירושלים לא נעצר ולא קפא. מה שנכון לרובע המוסלמי — נכון גם לגבי הרובע היהודי. יש שם שינויים ויש תוספות, וזה העיקר. למשל — מונה חדש. רק לפני שישה חודשים נפתח. בעלת הגן הגיעה לכאן מאופקים והיא מתגוררת היום ברחוב חב"ד. מה הביא אותה? „אגיד לך את האמת — הבעל. אני לא רציתי לבוא אבל הוא רצה להיות ליד הכותל".

והיכן הוא עכשיו?

„מתפלל בכותל" אגב, רחבת הכותל שאני רגילה לראותה בימי חג ומועד מוצפת ים אדם — כמעט שוממת השבוע. תיירים בודדים. ישראלים בודדים. קשישות ירושלמיות שהגיעו במסגרת מנהגן לפקוד את המקום בראשי חודשים „מגינות" באזני בלהט על המקום ועל עמך ישראל: „זה לא פחד שיש היום רק קצת יהודים. חס וחלילה אלא מה? עכשיו חורף. לא ימים נוראים ולא תשעה באב. סתם תקופה בלי חגים — ובגלל זה קצת שקט..."

החורף — עונה מתה בירושלים

בלשכת המודיעין לתיירים בביכר בתי מחסה לא רחוק מישיבת־הכותל מאשרים באזני: „עונת החורף היא העונה המתה של ירושלים התיירותית" בתקשורת, אגב, כתבו שתיירים נמנעים מלבוא בגלל המהומות.

לא נכון, אומרת בנעימות הפקידה שבלשכה כל שנה בעונה הזו יש מעט תיירים. זו שאלה של מזג אוויר ולא של פוליטיקה. העתונאים מעוותים את המציאות מתוך כוונות משלהם ותו לא.

ומה עוד חדש ברובע היהודי?

חנות פירות וירקות. „ארץ זבת חלב ודבש". בעלית, עולה חדש, בווקן, צעיר, דתי, דובר אנגלית, מסביר:

„למה שנקנה ירקות יקרים תרותי משמע, אצל הערבים? אז שמתי את הדיפלומה שלי הצידה והפכתי לירקן". מי אומר שההלוציות נוסח הדוקטורים מגרמניה שהפכו לרפתנים בארץ ישראל פסה מן הארץ? הנה היא חיה וקיימת בקרב האקדמאים האמריקנים הפותחים חנויות מזון בירושלים העתיקה.

בחור אחר, עורך דין במקצועו, בוגר הישיבה־יוניוורסיטי האזין לעצת רבו, הרב סולובייצ'יק ועזב את בוסטון כדי לפתוח מרכז ל„יידישקייט" ברובע היהודי. גם זה פרוייקט חדש. בקושי בן חצי שנה. חנות משופצת שיש בה ספרים ביהדות, עלונים בפרשת שבוע בעברית ואנגלית שמחולקים חינם לעוברים ושבים, פינת ישיבה עם מקלט טלוויזיה וסרטוני וידיאו שם מקבלים הרצאות על תולדות ירושלים, מסורת יהודית וציונות דתית. מצאתי שהרובע היהודי תוסס אפילו בחורף, אפילו בלב ההתקוממות הערבית. קבוצת תיירים מישראל מילאה את בית הכנסת של הרמב"ן. שתי כיתות בית ספר מילאו את רחבת בתי מחסה. ברובע ההרודיאני שזה עתה נפתח — הסתובבו סקרנים. וכשירדתי משם במדרגות התלולות לעבר רחבת הכותל שמעתי מימין, ללא הפוגה, את נהמת מפעלי האוויר וסולמות הבנייה של „פורת יוסף". אמרתי לעצמי — כל עוד נמשיך לשמוע במקום הזה רעש של בנייה — אין מקום לדאגה.

בשערי שער שכם

שיחה עם מנכ"ל בנק המזרחי, עו"ד צ. בינרי

בצד ההצלחות — המשק מתמודד עם בעיות קשות

מאת מוטי זפט

בימים אלה חלפה שנה מאז מונה עו"ד מיכאל צבינרי למנכ"ל בנק המזרחי.

היתה זו שנה רגועה במשק ואף מספר הצלחות בתחום הכלכלי הושגו בה.

ליציבות במשק, צריכה להיות השפעה גם על פעולות הבנקים. אינפלציה גבוהה — מסוכנת לכולם. יציבות — מייטיבה עם כולם.

בנק המזרחי, כשאר הבנקים, פעל בתקופה זו להרחבת מגוון לקוחותיו ואף יצא במספר תוכניות ייחודיות.

בחודשים האחרונים היתה מערכת יחסי העבודה סוערת בבנק. הסוף — טוב לעובדים וטוב לבנק. במלאת שנה לכהונתו כמנכ"ל הבנק, שוחחנו עם מיכאל צבינרי.

ש. בימים אלה מלאה שנה להתמנותך למנכ"ל קבוצת בנק המזרחי המאוחד. בימים אלה נתפרסמו גם התוצאות הסופיות של שנת 1987. כיצד אתה מסכם את ההתפתחויות הכלכליות של ישראל בשנת 1987?

ת. בשנה זו בלטו מספר התפתחויות כלכליות חיוביות, לצד קיומן של בעיות קשות שיש להתמודד אתן בדרך להבראת המשק.

ראשית, חלה האטה נוספת בקצב האינפלציה, מ־19.7 אחוז ב־1986 ל־16.1 אחוז ב־1987. רמה זו של אינפלציה עדיין גבוהה מדי, אולם בהשוואה לאינפלציה של כ־500% ששררה בשנת 1984 ובמחצית הראשונה של 1985, זהו ללא ספק הישג מרשים ביותר. שיעור אינפלציה כה נמוך לא היה בישראל מאז 1972. תקציב מאוזן, מדיניות שער חליפין קבוע ושערי ריבית גבוהים, הם בין הגורמים העיקריים שהבטיחו את היציבות היחסית.

בתחום הפעילות הכלכלית בולטת הצמיחה בשנת 1987. התוצר הלאומי הגולמי גדל ב־4.5% לעומת גידול של 2% ב־1986. בולטת במיוחד העליה בתוצר הסקטור העסקי ל־6% ב־1986 לעומת 3.8%—3.7% בשנתיים הקודמות.

זהו שיעור צמיחה שלא היה כמותו מספר רב של שנים. כתוצאה מכך פחת גם שיעור האבטלה מ־7.1% ב־1986 ל־8.3% ב־1987.

ש. כיצד אתה מסביר את הצמיחה של הסקטור העסקי?

ת. תוספת מעודדת היא הגידול המהיר ביצוא, שעלה בכמותית ב־11% לעומת גידול של 5% בשנת 1986. בגלל משקלו היחסי הגבוה של היצוא בתוצר הלאומי, היוותה התפתחות זו בין הגורמים החשובים שהביאו להאצת הצמיחה הכלכלית של הסקטור העסקי.

כמו כן חל גידול מרשים בהשקעות בנכסים קבועים ב־11% לאחר ירידה רצופה במשך מספר שנים.

ההאצה בצמיחה של הסקטור העסקי ובהשקעות קשורה ללא ספק בירידת האינפלציה, שצמצמה עיוותים ויצרה אקלים נוח יותר ליזמים ולמשקיעים.

הדבר מוצא את ביטויו גם בעליה בפריון, כאשר התפוקה לעובד בסקטור העסקי עלתה ב־1987 ב־3%.

ש. ומה באשר לצריכה הפרטית?

ת. בתחום הצריכה הפרטית היתה בולטת אמנם האטה בקצב הגידול, לעומת גידולה החריג ב־1986, אך גידול של 7% בצריכה הפרטית ושל 10% ביבוא מצרכים קבועים גבוהים מדי. גם אינפלציה של 16% בלתי נסבלת לאורך זמן ומאיימת על האפשרות לקיים שער חליפין קבוע ופגיעה באמון על המשק היציבות.

נדרש, איפוא, מאמץ נוסף ומתמשך של ריסון הצריכה הפרטית והציבורית לביסוס היציבות הפנימית והחיצונית של המשק.

ש. מה היתה ההשפעה של התדרדרות הדולר לעומת התחזקות המטבעות האירופיים?

ת. בחשבון השוטף של מאזן התשלומים חל גידול מ־3.4 בילין דולר לכ־5 בילין דולר. אולם עיקר הגידול הזה הוא ביבוא הביטחוני שרמה נמוכה מאוד אשתקד (1.1 בילין דולר) לרמה גבוהה ביותר ב־1987 (2.5 בילין דולר).

הגירעון האזרחי השוטף במאזן התשלומים גדל בכ־600 מיליון דולר והסתכם ב־3.4 בילין דולר. הרעה זו נובעת כולה מעליית מחירי היבוא בעקבות התחזקות המטבעות האירופיים והרעה בתנאי הסחר הנובעת מעליה מהירה יחסית במחירי יבוא, בעיקר של נפט, המסביר כמעט כל גידול הגרעון. מעבר להשפעות הללו גם נמוך לאורך מימוני את מלוא הגירעון האזרחי ואף איפשרו צבירה של יתרות מטבע חוץ, שהגיעו בסוף 1987 ל־5.2 בילין דולר.

ש. נעבור עתה לבנק המזרחי שאתה עומד בראשו כשנה. כיצד אתה רואה את הפעילות העסקית של הבנק בשנת 1988?

ת. המערכת הבנקאית פועלת בשנים האחרונות במל־בו פיננסי (מלבד נושא הייצוב השקעה במניות שיוצא מהבנקים).

למרות שקשה להגדיר כותר פעולה מצפיים יחודיים לבנק — הרי במידה והצקם פריחת עסקית גמישה שתצבח על צורכי השעה ותתרכז בלקוחות הבינתיים תוך שיפור התמיד בטיב השירות, יכול גם הבנק שלנו להשיג יתרונות יחסיים מתחשבות פיננסית.

זאת, גם אם ותחשבנות והיוזמות תיעתק במהרה ע"י בנק או בנקים אחרים. הפעלנו ראשונים את המכשיר „עתידית" שהביא למהפכה בחשיבה של ניהול פיננסי בישראל. היינו גם ראשונים בהורדת ריבית הזהבה, כשנתבורר שבנק ישראל שינה את מדיניותו הלוואתי המוניטרית.

אלו רק דוגמאות בודדות מהמהפך העסקי שאיפיינו את בנק המזרחי ב־1987 והופעל גם ב־1988.

ש. השנה בנק המזרחי עבר חבלי לידה קשים, עד שנחתם הסכם השכר, עיצומים, הכרזות סכסוך עבודה, פניה לבית המשפט, ישיבות מרתוניות ללא סוף. דומה שעוד לא זכורה שנה כזו בבנק המזרחי.

ת. אכן עברנו מים סוערים עד שנחתם הסכם השכר. אבל אנו חייבים לשים לב, שיחסי עובד ומעביד הקיימים בבנק המזרחי, הגם שהם הרבה יותר טובים מאלו הקיימים במשק בישראל, אינם מנותקים מהשפעות כלל המשק.

כאשר קיימת התערערות של יחסי העבודה בכלל המשק, עיצומים והשבתות, הנה זו נאיביות לחשוב שלא תהא לכך השפעה גם אצלנו ואפילו שיש לנו, לדעתנו, עובדים טובים ומסורים.

בנק המזרחי בשנת 1987 עבר תהליך התייעלות לצמצומים שאין לו את חיק מרכיב השכר, שהוא הגדול ביותר בסל ההוצאות שלנו, חייב היה להשמר מפני גידול חריג שיכול היה לשים לאל את כל מאמצינו בנושא ההתייעלות.

העובדים המגיעים, בבנק מפקחת מבטם, שאיפים לשיפור מתמיד, אבל לא תמיד יכולים אנו, או רשאים אנו, להענות לכל בקשותיהם.

בסיכומו של דבר הנני להסכם מכובד הצלחנו להשאר בפרופורציות הנכונות.

ש. ההמשך נמסר על הכוונה למכור את בנק המזרחי כאחוזים. ב־1987 מכרתם הרבה נכסים. מה עומד ביסוד מדיניות זו?

ת. קבענו לעצמנו יעד להשתחרר מנכסים לא עסקיים כדוגמת נדל"ן — חברת פסט, חברת אתון לבטוח ואחר על מנת להפנות את המשאבים לפיתוח העסקים הרחבתם.

דומני שזה הקו הנכון. אין כאן מכירת תיכול, אלא השתחררות מנכסים לא נזילים והגדלת המשאבים להגדלת המנוף העסקי של הבנק.

ש. כללית איך אתה רואה את בנק המזרחי בעתיד?

ת. אנו מתכוונים להרחיב את בסיס האשראי בכלל הרחבת הלקוחות בבנק, בעיקר בתחום „אוכלוסית היעד".

אנו פועלים להגדלת מקורות פניה (פקדונות תושבי חוץ ומשקיעי חוץ) אנו פועלים ומתכננים פיתוח מכשירים פיננסיים חדשים.

אנו סבורים שיהא המשך בגידול הלקוח בחסכון הציבור ובקופות הגמל וכמובן נמשיך, באופן רציף לבדוק את המבנה הארגוני שלנו להתייעלות ולחסכון.

ש. איך היו התוצאות העסקיות של הבנק בשנת 1987?

ת. מוקדם עדיין למסור את התוצאות, שכרם סוכמו סופית, אך אני מקוה כי השנה שעברה תחזור על עצמה ביתר שאת.

ש. לסיכום מר צבינרי, מה הסוד של בנק המזרחי, המפתח לגדילה והצלחה?

ת. בסיס איכות השירות. הבנק שלנו היה ידוע מאז ומתמיד בטיב השירות, וזה מסוג הדברים שאין להם שיעור, רק בשיפור מתמיד בטיב השירות ובאיכותו — טמונה הצלחתנו.

הפקידים והמנהלים יודעים בתקופה הקרובה לתרגם השיטה והמאמץ לשיפור השירות.

מול צמיגים בוערים ברצועת עזה

בגוש קטיף שלווה פסטורלית

מאת שולה מוסטיק

השקט הגמור והשלווה הפסטורלית המקדמים את פנינו בביקורנו היום ביישובים היהודים בגוש קטיף שבחבל עזה עומדים בניגוד גמור לתמונות הקשות הנצפות בעת האחרונה בטלוויזיה ולדיווחים החמורים על „התקוממות עממית" בקרב ערביי השטחים.

את התמונות יוצרת התקשורת — מסבירים לך בני המקום. רק מגיעים צלמים אל האיזור ומיד מתארגנת קבוצת נערים — ולפעמים מדובר בילדים בני 10—12 — מבעירה צמיגים על הכביש ומנופפת אצבעות בסימן „וי" לכיוון עדשות המצלמה.

המתנחלים מכים שורשים

לא מכבר ציין האיזור עשור להתיישבות היהודית בחבל עזה, הוותיקים שציינו היישובים במקום לא היו מביישים את השר מיכאל חזני ז"ל, אבי ההתיישבות הדתית בא"י, שעל שמו נקרא המושב הראשון בגוש קטיף „נצר חזני" שהוקם בשבט תשל"ו, 1976. היום מסתעפת מסכת ההתנחלות ומכה שורשים באיזור על פני שלושה גושי התיישבות: גוש ניסנית בצפון, גוש נצרים במרכז וגוש קטיף, שהוא המיושב ביותר, בדרום הרצועה. עיקרם יישובים דתיים, בחלקם קשורים עם איגוד המושבים של הפועל המזרחי הקיבוץ הדתי.

עיקר החקלאות ביישובים מתבסס על גידול עגבניות ופרחים ליצוא בחממות — ובולטים ביניהם הורדים והגיבסניות. לבד מכך שייכים להם שטחים חקלאיים בחבל הבשור ובצאלים, ובהם כ־2,500 דונם פרדסים, כ־500 דונם מטעים (אבוקדו ומנגו), וכ־11,000 דונם שלחין (בעיקר: בוטנים, תפוח"א, גזר ליצוא, גזר גמדי, פקעות כשירצה סוגים וחיטה). בצד החקלאות המודרנית, שהיא ייחודית לאיזור החולי המיוחד הזה, ממשיכה להתקיים חקלאות ערבית עתיקה יומין — „המואסי". זו מבוססת על כפלים מי התהום קרוב לפני הקרקע. מקור השם מהמילה „מוס", שפירושה בערבית יניקה. בהגיע שורשי הצמח אל מי התהום, יונק הצמח באופן עצמאי מים על־פי צרכיו, ואינו דורש יותר השקיה מלאכותית. ניתן לראות שטחי חקלאות אלו בצמוד לקו חוף הים.

מיקומו של האיזור בקטע הדרומי של שפלת החוף, שהינו בעל יופי ייחודי של ים, מדבר, דקלים וימי שמש רבים, מהווה פוטנציאל לפיתוח ענף תיירותי משגשג. פינת חמד קסומה האקזוטית זו פותחת בפני המטיילים אפשרויות בילוי בדיונות, רחצה במים הצלולים, רכיבה בטלבית על החול הרך, רכיבה על סוסים בנוף הפראי, גלישה בג'יפים במדרונות התלולים של דיונות החול, שיט על פני האגם הטבעי המתמזג בנווה מדבר עטור דקלים זה, ירידה אל כפר הדייגים הערבי שעל החוף, ביקור ידידותי במאהלי בדווים בסביבה.

התורה על הסוס...

האירועים לא יפחידו תיירים

לפני שישה חודשים נפתח סמוך לכפר הנופש הדתי שבתוך קטיף מלון חדיש ומפואר, הבנוי רק 15 מטר מן המים התכולים. אריק אלון, מנהל האירועים של נופש קטיף, מעיד, כי תיירים מחו"ל וישראלים רבים למדו להכיר את המקום והתאהבו בו. הוא משוכנע שהאירועים של הימים האחרונים לא ישבשו את תנועת התיירים אל המקום. מכל מקום, הוא ממשיך בכבל יום להפעיל את אתרי הנופש בחוף קטיף ולארגן סיורים לקבוצות מטיילים הבאות ל„יום של כיף" באיזור, על אף הכל, ואולי בכסון, כדי לעודד את תושבי הגוש ולהרים את המורל. כבר עכשיו התפוסה בבית המלון, על 114 חדריו, ובכפר הנופש בחג הפסח הקרוב — היא כמעט מלאה. בינתיים לא היו ביטולים. ולמה שיהיו? ! — תמה אריק.

סיור בשעות אחר הצהריים בתוך יישובי חבל קטיף — גני טל, בדולח, גן אור, גדיד, נצר חזני, בני עצמון, קטיף, נווה דקלים, רפיח ים — מגלה חיים סדירים המתנהלים כתקנם. גברים בסרבל עבודה חוזרים מן החממות, נשים דוחפות עגלות תינוק בין השבילים, ילדים מתגוששים על הדשא, משחקים בכדור או מטפסים בעצים, רוכבים על אופניים, הקולות — הם של שמחת חיים. חריג בנוף הם אוהלי צבא שנקבעו זמנית בתוך היישובים.

צלמים זרים המשוטטים ברצועה מבקרים גם בתוך היישובים היהודיים, אך הם, כמובן, לא באו לצלם פסטורליה, ואחרי שטשות קצרה הם מסתלקים מן המקום. בכל זאת, המאמרים והכתבות הנוגעות ליישובי הגוש המופיעים בתקשורת אינם תמיד אוהדים, הם מוצאים טעם לפגם גם במראות תמימים ויומיומיים אלה.

אך לא רק הם אינם מפרגנים ליישוב היהודי הפורח ברצועה. דבריו האחרונים של פרס על „פירוז הרצועה" עוררו כעס גדול בקרב תושבי המקום. ישנם האים גורמים בממשלה — אומר בגלוי ראובן רוזנבלט, ראש המועצה האזורית חוף עזה — השמים מקלות בין גלגלי התפתחות המואצת של החבל. חילוקי דעות בקשר לגורל האיזור ומחשבות על ויתורים אפשריים בשטח מוצאים מהלכים בדרגים הבכירים בשלטון ומשפיעים גם על החלטות ממשלה. האיזור נמצא היום בשלב קליטה של אנשים חדשים. ודיבורים מן הסוג הזה גורמים נזק לעניין — כועס רוזנבלט.

חוששים מהלשון הארוכה של יהודים...

דיבורים מן הסוג הזה גם מורידים את המורל בקרב התושבים במקום. מעבר לגדר ביתם מסביב נמצאים הערים הערביות דיר אל באלח, חאן יונס, רפיח, עזה. אך הם חוששים יותר מן הלשון הארוכה של גורמים יהודים בלתי אחראים העלולה להחריץ את גורלם.

בסמוך אליהם, במרומי התל העתיק של רפיח מיומאס (רפיח ים). ממוקמת אבן הגבול מספר אחת, המסמנת את קו הגבול הבינלאומי על פני ציר רפיח—טאבה. היא מזכירה להם את גורלם של 15 יישובים ישראלים פורחים, ובתוכם העיר ימית, שהועקרו מדרום לרפיח אחרי מלחמת ששת הימים. בעקבות הסכמי קמפ־דייויד. פונו יישובים אלה ונקבע קו הגבול הבינלאומי בין מצרים לישראל, על־פי תוואי הגבול שסוכם בין מצרים ותורקיה בשנת 1906. הקו מחבר בין ים התיכון במערב לים סוף במזרח, המצוין ע"י 91 אבני גבול.

בית המועצה האזורית

את הדרך חזרה צפונה עשינו בדרך הרגילה שעוברת דרך כביש עוקף עזה, עד מחסום ארז, שהוא קו הגבול עם הרצועה. תנועת צבא ערה בכבישים ומחנות צבא ממוקמים בשכונות. לקבוצות פליטים של הדרך מחזירים אותנו שוב אל המציאות הלא כל כך נורמלית בימים כתיקונם.

מכיוון צפון עשו את דרכם דרומה לרצועה משאיות נושאות פועלים מן השטחים שחזרו מיום עבודה בפנים הארץ.

אין רוב להקדמת הבחירות

„זכות היוצרים" שמורה הפעם לח"כ דן מרידור (חרות). בהתייעצות פנימית של הליכוד, הציע איש אמונו של ראש הממשלה, יצחק שמיר לפרסם הודעה לעתונות בנוסח: „ההודעה השבועית" של שמעון פרס". הרעיון לעשות זאת ניצנץ במוחו בעקבות הצהרה של שמעון פרס, בימים האחרונים, בזכות הקדמת הבחירות לכנסת. זאת, כאשר קודם לכן התבטא מפורשות נגד הקדמתן.

הנה קטע מפרוטוכול הכנסת מיום 13.1: בספירת הצעות לסדר היום עלה שר החוץ על דוכן הכנסת ודיבר על חשיבותה של של ועידה בינלאומית להשגת שלום באזור. במהלך דבריו אמר שמעון פרס, בין היתר, בתשובה לקריאת ביניים של ח"כ רן כהן (ר"ץ): „...אני מנסה להקן את זה (מהטקסט לא ברור את מה הוא מנסה להקן, ש.ש.) ולא אני מפחד מבחירות. אני הייתי בעד בחירות. הליכוד היה נגד בחירות. להתחיה אני לא אאמין עוד פעם. פעם אחת הם עשו את הקונץ הזה, פעם שנייה לא אאמין להם.

גרשון שפט (התחיה) למה?

שר החוץ ש. פרס: הם אינם מחפשים הקדמת בחירות, הם מחפשים הקדמת התנחלויות. תגידו ברורה. הבטיחו לכם שיקיימו התנחלויות. הי"כ שפט. לא קיימו, התאכזבתם. למי שצריך ותגידו: הבטחתם, לא קיימתם. תחזרו ותבקשו עוד פעם התנחלויות. אל תקראו לזה הקדמת הבחירות. הלא אילו הייתם אומרים הקדמת הבחירות, כיוון שאתם רוצים לממשלה ומבקשים עוד התנחלויות.

גרשון שפט: כדי שיוסיפו בשטח.

דדי צוקר (ר"ץ): ואם אנחנו נציע, לא תתמכו? אם אנחנו נציע, תקבל?

מר פרס אינו משיב לקריאתו של „דדי" צוקר וממשיך בסקירתו המדינית. מדבריו עולה בבירור, כי הוא שולל הקדמת הבחירות.

בימים הביניים בשבוע שעבר, בבית מפלגת העבודה, נשאל שמעון פרס מפורשות: האם אתה בעד הקדמת הבחירות, ותשובתו לדברי השואל היתה חד־משמעית נגד הקדמת הבחירות.

מה נשתנה?

מה קרה ביומיים־שלושה שחלפו שגרמו את מר פרס לחזור בו מעמדתו? במפלגת העבודה סבורים המרבים לעניני מ"מ ראש הממשלה, כי מר פרס שוכנע כי „האנשים חושבים שגל המהומות ב„שטחים", אין הם יודעים לקראת מה זה התפתח, והם בשלים יותר לשמוע על שיחות שלום ואינם מקבלים את הקיפאון המדיני". להערכת מר פרס ומקורביו, בבחירות מוקדמות המפלגה יכולה רק לעלות, ואין היא יכולה לרדת מכוחה הנוכחי. זוהי סיבה אחת הנשמעת מפי הגיונית. במישור האישי — ככל שמתרחקים מתקופת כהונתו כראש ממשלה, שוכחים את הצלחותיו ואת הישגיו, ובהחלט היו כאלה, וככל שהבחירות יוקדמו „ישאר משהו בזכרון הציבור מן הימים היפים של פרס כראש ממשלה".

מאת שאול שיף

מר פרס — טוענים עוד — רוצה להרוויח מההתבטאויות „היונית" של גורמים בליכוד כמו שלמה להט, בבה עמידב, ואהוד אולמרט (אוטונומיה חד־צדדית) ורוכב על הגל הזה, כדי להוכיח לציבור, כי גם הבטחון העצמי של הליכוד במישור המדיני הולך ומתערער.

במפלגת העבודה חוץ מחיים רמון, הסדר עזר ויצמן, דפי אדרי (אילו) ושמעון פרס אין מהלכים מרעיון הקדמת הבחירות. שר הבטחון, יצחק רבין שאינו נוטה להסתיר את דעותיו,

שמעון פרס
צלם: ו.נגרי

נמנע מכל הצהרה בזכות הקדמת הבחירות וכמותו גם שרים בכירים אחרים. שרי המערך מתבטאים כי קיים צורך בפריצת־דרך מדינית, אך הם אינם תולים אותה בהקדמת הבחירות.

ח"כ חיים רמון הגיח על שולחן הכנסת הצעת חוק לפיזור הכנסת והקדמת הבחירות ורק בשבוע־הבא יחלט אם להעלות אותה, אם לא. רמון נקט צעד זה, כדי לאפשר להחליט בסיעה. הוא במנותק מהצעת „התחיה" להקדים את הבחירות.

ומה מריץ את התחיה לפעול להקדמת הבחירות?

אומר גרשון שפט: אני חושב שבחירות מוקדמות יחזקו את המחנה הלאומי, אשר יבין, כי חייבת להיות הכרעה ברורה כדי לספל במצב ביש"ע. ביחסי הכוחות הנוכחיים בכנסת, אין אפשרות לפעול באורח חד־משמעי.

שפט מהיה, כי כל חודש שעובר בלי התיישבות חדשה, נותן לגטימציה לקביעה של שמעון פרס שלא תהיה יותר התיישבות בישראל.

יתבוננו נא בסקרים...

„התחיה" אינה מתרגשת מהעובדה שהמערך מצוין גם הוא בהקדמת הבחירות, קרי שסיכוייו בקלפי טובים. „הייתי מייעץ למערך — אומר שפט — להתבונן בסקרים של 81 ו־84 שניבאו להם נצחונות מוחלטים ולהשוות אותם עם התוצאות בקלפי".

המהומות ב„שטחים" אינן מבהירות את המערך?

גרשון שפט: המהומות בשטחים מוקחים את עיני המהססים והבלתי משוכנעים שדיין שהפתרון למצב ביש"ע הוא בדרך אחת ויחידה: הסדר בעייתיהם של ערביי ארץ־ישראל במסגרת של ריבונות ישראלית מלאה.

סבב שיחות עם ראשי הסיעות בכנסת מעלה כי גם להתחיה וגם למערך יהיה קושי לגייס רוב להקדמת הבחירות.

כפיים (ש"ס „חכ"ים) הבהירה למערך כי לא תתמוך בהקדמת הבחירות. מפ"ם עדה לכך שבבחירות הבאות כוחה יפחת. מצד אחד הגנוס בה ר"ץ באופן משמעותי ולא מעט קולות של תומכים פוטנציאלים שלה צפויים לפנות למערך. מהעבר השני עשוי המחנה הימני לגדול נוכח גל המהומות ביש"ע וההתנהגות האלימה של ערביי ישראל ב„יום השלום".

„המתקדמת לשלום" (בני חכ"ים) אינה מתלהבת מרעיון הקדמת הבחירות. „למה שיפסלו אותנו עכשיו, אפשר לחכות עד נובמבר". צוכות זאת אומרים אנשי „המתקדמת", כי אם המערך יתחייב, שלא יתן יד לפסילת הרשימה לכנסת, כאיזון לפסילת רשימתו של מאיר כהנא, תתמוך „המתקדמת" בבחירות מוקדמות.

ח"כ אמנון רובינשטיין („שינוי") אומר, כי אם תתקבל החלטה בעד בחירות בעוד 90 יום תתמוך בה „שינוי", אבל אם מדובר בבחירה בקיץ, לא נתמוך בתאריך הזה. שכן, המונים נוסעים לחו"ל ואין זה מצרת את המטרות של שמן רוצים בהקדמת הבחירות.

המפלגות הדתיות נגד

המפלגות הדתיות שוללות הקדמת הבחירות מכל וכל. „האגודה" טרם הצליחה לבקע את מפלגתה ואילו המפד"ל סבורה שדווקא נוכח האירועים ביש"ע יש להאריך חייה של ממשלת האחדות הלאומית. לש"ס דרוש עוד זמן כדי לבסס את שלוחותיה ברחבי הארץ. הליכוד מתנגד נחרצות להקדמת הבחירות. כל יום שיצחק שמיר מכהן ראש הממשלה מצרת הדבר את מטרות הליכוד ומכאן שיש למצות כהונה זו עד תום.

אומר ח"כ דן מרידור: עמדנו בהסכם הרוטציה ככתבו וכלשונו אבל שמעון פרס פוגע כל הזמן בהסכמים. מאז נחול לכהן ראש ממשלה, הוא מעוניין בהקדמת הבחירות, למרות שזה סותר את ההסכם בין הליכוד לבין המערך. הוא פועל בעניין הועידה הבינלאומית בלי הסכמה ומקיים שיחות מדיניות בלי הסכמה. המצב ב„שטחים" מחייב עמידה מלוכדת ואין לתת יד למהלך של העמצות הדיות במסגרת מערכת בחירות, שיתפרש בעיני הערבים כחולשה פנימית.

גם להתחיה וגם למערך אין רוב להקדמת הבחירות ונראה כי הנושא יירד כמו הכותרות במהלך השבוע הקרוב.

האם דרושה לישראל „עבודה זרה"?

המירוץ עם הזמן הגיע השבוע לשיאו. באירופה המתינו יבואני ההדרים, עמיתיהם בישראל משווקי התוצרת החקלאית גילו אף הם עצבנות מה, שכן איחור ואפילו של יום אחד בלבד משבש את סדרי השיווק במאות ערים במדינות השונות שם, ובלית ברירה פונות עקרות הבית של פריס ולונדון, אמסטרדם ובריסל אל התוצרת הפחות טובה, זו של ספרד, צפון אפריקה וקפריסין.

לעת כזו, נערכו בישראל, מבש כמו בימי חירום, בית את תלמידי בתי הספר, היפנו גימלאים מתביבם אל הפרדסים בשרון ובדרום הארץ, אפשרו גם לאסירי בתי הכלא הצבאיים להשתלב. במבצע, וכך יכולים היו הנוטעים בדבר לסכם, בחיוב, דווקא, את הצלת קטיף ההדרים ואסיף תוצרת השדה, שעיכבו קשות בשל היעדרם של העובדים הערביים מיו"ש ויציאת עזה, בעקבות המהומות והתפרעויות, שבגללן, חרף רצונם, להמשיך לבוא ולעבוד בישראל.

שיבושים קלים בלבד

השיבושים היו קלים. אכן, היו איחורים באספקת התוצרת, אך במקרים רבים, מספר אמוץ צמיגר, מנכ"ל „אגרקספו", הועברה התוצרת החקלאית ביכיבים במקום באוניות, כבימים רגילים. והוצאות כה גדולות יותר אך הכל היה כדאי ובלבד שלא לאבד את ה„שם הטוב" שישראל רכשה.

עם זאת, לא מעט מהרהרים בקול, מה יהיה בימים הבאים: האמנם יוכל המשק הישראלי לעמוד במבחני ההתפרעויות והיעדרותם של רבבות העובדים הערבים, המשובצים כמעט בכל מגזרי המשק, ולא אחר גם „מובילים" בענפי תעסוקה, כמו בבנין, בשירותי נקיון ועוד?

הועלה הרעיון של יבוא עובדים זולים לישראל, אך אומר ברוך הקלאי, מנהל שרות התעסוקה, בשלב זה, על פי הוראת שר העבודה משה קצב, מעכבים את ה„יבוא" וזאת, כדי לנסות ולמצות את כל האפשרויות להפניית כוח אדם מקרב כ־20 אלף המובטלים הרשומים בלשכות התעסוקה, או בניצול של אלפי המתנדבים הנכונים, כהגדרתם, „לכל משימה לאומית" כמו במבצע קטיף ההדרים, למשל.

יתר על כן, התברר כי אחוז ניכר מבין 50 אלף העובדים הערביים הרשומים בשרות התעסוקה וכספי הזה, העובדים שאינם רשומים, החלו שוב להגיע אל מקומות העבודה, חרף האיומים על חייהם. כשתבר שאותם גורמי אש"ף ב„שטחים" החלו לפגוע בעובדים היוצאים לעבודה. לא פחות מאשר בנסיונות שלהם לפגוע בחיילי צה"ל וכוחות הבטחון. הם לצבים כשעת בוקר מוקדמת בצמתים המרכזיים של של היוצאים ויו"ש, זורקים אבנים, מבעירים את כלי הרכב ומאיימים עליהם. אך בשאלה זוקוקים לפת להם, איש לא ימנע בעדם את הנסיעה לעבודה. אך גורמי התעסוקה החלו גם להעלות רעיונות חדשים, כמו מתן רשיון עבודה גם לעובדים המתמידים במחנות, שעליהם מטיל צה"ל עוצר.

צבי צילקר, מנכ"ל ארגון הקבלנים, סיפר שפנה בהוצעת לברוך חקלאי משרות התעסוקה, לאפשר הסדר של לינה במקום העבודה לאותם עובדים הרוצים לבוא ולצאת לעבודה ממקומות מגוריהם. להסדר כזה, אומר ברוך חקלאי, דרוש להבטיח תנאים פיזיים, ובטחוניים, ומבחינתנו, מוסיף צבי צילקר, הארגון הקבלנים, כמעט שאין בעיה שכן ניתן לשכן את העובדים הערבים במקומות העבודה עצמם, לרוב במבנים „חצי גמורים", בקרוואנים ואפילו באוטובוסים שיצאו מכלל שימוש. אגב, לפי מגורים עראיים אלה ניתן, להערכתו של צילקר, לשכן גם את העובדים הזרים, אם אמנם יוחלט להביאם לישראל, מטורקיה, יוגוסלביה, פורטוגל, שם, כך מסתבר, מחכים אלפי צעירים ומחפשים עבודה אף בעבר לים.

הוקפא יבוא עובדים זרים

לפי עצה הוקפא, כאמור, יבואם של עובדים זרים, שכן כבר יש הבאים מילא, ועוד, ממחשבת הגיוס

מאת חיים פיקרש

כבר לאחרי הבניה, למשל, למעלה מ־35 אחוז מכלל 9500 העובדים הערבים הרשומים וכ־30 אלף הבלתי רשומים בשירותי התעסוקה. אך השאלה המרחפת, מה יהיה מחר? מי ערב לבואם אם יתחדשו המהומות וההתפרעויות? זוהי, איפוא, השאלה המכבידה על גורמי התעסוקה במשק.

מי שכבל, מהעדרם של הפועלים הערבים הם קבלני הבנין. שכן מהמקצוע זה „בורחו" היהודים, נותרו אלפים בודדים, ומסתבר, למשל, שבקרקן הבינה לפיגלי הבנין, מגיע כיום מספר רב יותר של גימלאים מאשר עובדים בפועל... והגימלאים מבקשים להחזיר אל הפיגומים. היתה הידענות, ושבהדה זו הביאה לכך שאת מרבית הפרוייקטים המשיכו לבנות גם בשיא ההיעדרות של העובדים הערבים. פתרון לבעיה נמצאה גם בשירותים ולא. פחות מזה — בענף המסחר. בלפה התופעה, מספר יהושע בהרי, יו"ר התאחדות הסוחרים הכללית, כשבענף זה דווקא, בהיעדר הערבים, בני משפחותיהם של בעלי העסקים והסוחרים, „נמצאו פתרונות למרבית העסקים".

אישית, אומר יהושע בהרי, אני דווקא שמח לתופעה הזו של היעדר העובדים הערבים, כי היהודים צריכים לחזור ולהבטיח את „העבודה העברית". „זה לא בריא לעם שאינו יודע להיות עם עובד" — מוסיף בהרי ומגלה כי עסקו שלו, הקונדיטוריה ברחוב דיזנגוף בתל־אביב, הצליח „בתוך כמה שעות" לגייס בחור יהודי, במקום הפועל הערבי משכם, שגילה „כי לא מתנים לו לבוא ולעבוד"...

הבחור היהודי, שמח בחלקו, וכאלה ניתן למצוא בכל הזמן דרוש — מוסיף בהרי. אכן, לא חסרים עובדים יהודים, אומר גם יעקב אבידר, מנהל התפיסה הסכבית בקונצרן „חברי" להבטחת כח אדם, בציינו שגם בתקופה האחרונה, כשההמשך סבל מהיעדרם של העובדים הערבים, התברר כי בעלי מפעלים יהודיים, פשוט אינם רוצים פועלים יהודים „מפני שצריכים לשלם להם קצת יותר"...

זוהי, לדברי אבידר, עובדה שהכל צריכים ליתן דעתם עליה. כמו חברות נוספות העוסקות בהפניית כח אדם מקצועי לשוק העבודה, ביקשו גם ראשי „חברי" להפנות עובדים מקצועיים למפעלים ולשירותים. ובין אלה, נמנים משוחררי צה"ל, אנשים מיומנים בהחלט, אך התברר כי חרף המצוקה בכוח האדם, סרבו לקבל עובדים יהודיים, ולוא גם באורח זמני. הנ דוגמה — אמר, הללה היה נכון להצביע על כך שיוחר שהוא בעל מקצוע ומגור בית ספר מקצועי שעבר ניסיון של שנים במסגרת שירות הקבע בצה"ל, הופנה לאחד המפעלים בצפון. בעל המפעל נדרש לשלם לו בן ש"ח לשעת עבודה. הוא דחה זאת על הסף בטענה, כי הוא מעסיק פועל זר, מפוזרצל, ומשלם לו בעד אותה עבודה 5.90 שקלים בלבד. כמעט חצי מכך שחייב הפועל היהודי. „לך, איפוא, תעשה חשבון ותראה מה משתלם לאלהי" — מעיר איש עיתונו באכזבה.

ואמנם, משהועלה הרעיון של יבוא עובדים זרים, שוב לא היה גבול לשמחתם של בעלי מפעלי תעשיה וחרושת, כמו קבלני בנין ושירותים. אלה, הזרים, הכי בוכים בשוק" — הם אומרים, בציינם כי הזרים „מידגלים בעבודה קשה", כמעט שאינם מסתכלים על שעות, כל מה שמעניין אותם זו העבודה והתמורה. הם מסתפקים במועט, אינם מעורבים כלל בפוליטיקה המקומית, ו„אין להם משגי גם לגבי תובת תשלום בעד התנאים הסוציאליים".

העובדים הזרים בתעשיה, שוב אינם זרים. הקיפו אותם במאוהותם. חלק מהם מתגורר בשכונת של „קוממיה" בישוב אור שליד האלון, בקרית עזרת בתל־אביב, בבתי נטושים במושבים בדרום הארץ, ורישום שאותם כאן „במעט שאינו ניכר". יש לים מוטיבציה לעבודה, והבאתם אומרים, אומרים בעלי מפעלים, כדאית „מכל הבחינות".

אך לדברי יעקב אבידר, גם פועלים זרים מסוגלים לעשות בעיות, בעיקר בנושאים החברתיים. איתנים יכולות בכלל להיות הידות לגבי „היכולות בין פועל זר לבין בתם הבכורה, „בגיל הסיפשי עשרה", ומה גם שפעלים נכים המוצים בי הם

„כמעט" במקומות עבודתם, מצליחים, כמו בפרדיות אירופה להביא את נשותיהם וילדיהם, ולהשתקע כאן, „כמו עולים חדשים"...

ברוך חקלאי, דוחה הטענות אלה. העובדים הזרים, אומר מנכ"ל שרות התעסוקה, נמצאים זוהח פיקוח. הם נדרשים להציג רשיון עבודה, ולא כמעט מבין 5000 העובדים הזרים ששהו בישראל לפני מספר שנים, חזרו לארצותיהם, בתום תקופת הזמן כהוקצב להם „הם באים לעבוד בפרוייקט מסוים בשקלים אותו הם שבים לארצותיהם", וכך יורד, איפוא, מספרם של הזרים לכדי אלפיים, ואלה מועסקים בעיקר בעבודות חיוניות ונדרשות.

אך מוסיף חקלאי. בשלב זה, הרעיון של יבוא עובדים זרים. אינו מעשי, כי נמצאו הפתרונות המוסור בעובדים, ומה גם שקיימת מגמה ל„התלבש" על המובטלים בישראל, ולהפנותם אל אפיקי התעסוקה החליפית וליא גם תוך העברת קורסים להסבה מקצועית.

„אי אפשר לאלץ לצאת לעבודה"

גם כשההכרזו על מבצע הגיוס לעבודות הקיץ, השבוע, הופנתה הקריאה לציבור המובטלים „שיעשה מאמץ" להשתלב במבצע. היהה אמנם הענות, אך קטנה. „אי אפשר לאלץ אותם לצאת לעבודה", מסביר מנכ"ל שרות התעסוקה, הדוחה את הצעה שהעלה השבוע שר החקלאות אריק נחמקין, להמשיך ולשלם למובטלים את דמי האבטלה ולהוסיף להם את התמורה בעד „ההתנדבות" לעבוד בקטיף. רעיון זה, אינו מעשי כי החוק אינו מתיר זאת — מסביר מר חקלאי.

לדבריו, את הפתרון של המחסור בעובדים הקבועים ניתן בקל לפתור על ידי הבאתם אזצה של אלפי העובדים מהישובים הכפריים בדרום לבנון. חרף הקריאה של ה„רועים הרוחניים" שם שלא לעבוד בישראל, הרוב נוטה להיענות בחיוב להצעה, כי גם שם, נמצא מספר גדול של עובדים הזקוק ללחם, והרצה לעבוד בכל בקשה. והם יבואו, באלפיהם, יגיעו גם אל אזורי הדרום, בישראל, שם המצב של התעסוקה קשה יותר מכל איזור אחר. שירות התעסוקה מקיים מעקב והשבוע, שהוא שמבע קריטי, מבחינת הבטחת כוח אדם להעסוקה, כמעט שלא היו בעיה, באזורי הצפון או המרכז, אך בדרום, היו אמנם בעיות.

אך שוב, גם היבוא מדרום לבנון והגבול, כי, כאמור, העובדים חזרו, ברובם, אל מקומות העבודה.

יהושע בהרי, מהתאחדות הסוחרים, כמו ראשי המשק האחרים, מבקש „לראות את הטולדי", ולדבריו, לא תמיד ניתן ליתום בבצעי התנדבות, כמו השבוע, ולכן יש להערך לבאות. בפיכחון ובהבנה. הוא מעלה רעיון „מישאלי" במדינות כקובה, שם, לדבריו, כל עובדי המנהל והשירותים ודרכים לעבוד „עבודה כפיים" ממש, מספר חודשים בשנה, וכל זאת, „כדי שלא ישכחו לעבוד", או למה לא יעבו כן גם הפקידים הרבים בישראל, יניחו למשרדים החמים ויצאו לעבוד בשדה. ואמין לי, אומר בהרי, „זה בריא לאדם ולעם גם יחד"...

אכן, רעיון, אומרים אנשי השלטון המקומי בישראל, היודעים לספר כי אותם „פקידים והמנהלים" הבינו השבוע שלא אחת צריכים הם בעצמם „להחזיק במטאטא ולנקות החדרים", ושירותי הנקיון בכלל, בשירות המקומית, מספר דן בן כנען, ראש לשכתו וחברו של דב תבורי, יו"ר המרכז לשלטון המקומי בישראל, לא סבלו במיוחד מהיעדרם של העובדים הערביים, שכן, אחוז ניכר מאלה הם עירבי ישראל, כמו בתל־אביב, שבה, קבלני משנה מעסיקים עובדים כיפי.

הבעיה חמורה במיוחד באותם ימי חג לבני העדה המוסלמית, או אז, ההיעדרות היא כללית, והדבר ניכר בכל הרשויות המקומיות. העסיקות קבלני משנה לעבודות אסוף האשפה. אך כללית, מסתבר, לומדים לחיות גם עם מציאות כזו.

„התגברים" — אומר דן בן כנען, „מתגברים" אומרים גם הסוחרים, „מתגברים" — מגלים התעשיינים, אך כה יהיה לבאות? על כך יש, כבר מי שחושב, וגם העבודה הזרה, כשתבר, לא תהיה זרה במדינת ישראל, אם אכנם ההיעדרות מהעבודה של העובדים הערבים, תיהפך „לשיטה לאומנית חדשה"!

יוסף ביגון: ניצחון הרוח על הכוח

„ממך בן־עירך..." אמר אשר צירו יוסף בגין אחרי הלילה הראשון שעשה במדינת ישראל. כולו נרגש כהפגשו עם המציאות החדשה כאדם בן־חורין במדינת ישראל העצמאית. הוא שמח עם השמים התכולים, עם הזו הפורה בקיבוץ מעגן מיכאל שם עשה את ימיו הראשונים. הוא סב ם בשמחה בריאותו את ילדי ישראל.

הכל חדש בעיניו כשגם חייו מתחדשים אחרי שבע עשרה שנות סבל ומאבק על זכותו לצאת את בריה"מ ולהתאחד עם בני עמו במדינת היהודים.

יוסף ביגון ניהל את מאבקו החל מראשית שנת 1972 בה הגיש את בקשתו להתר יציאה מבריה"מ.

מאז עבר הרבה גלגולים; עמד במשפטים, נדון למאסר, ריצה את עונשו בבתי כלא ומחנות סוביטיים, אך כל אלה לא שברו את רוחו.

בפרק זמן זה עסק בהוראת השפה העברית במוסקבה ובבאר המקומות.

היו ימים שעשה זאת בסתרים והיו ימים שעשה זאת בהפגנתיות על אפם ועל חמתם של השלטונות הסוביטיים האוסרים לימוד עברית.

ביתו בבריה"מ היה בית ועד ללומדי עברית, למעיינים בדברי ימי ישראל וגם ללומדים תורה לשמה.

ביגון הדוות לעקשנותו גבר על נוגשיו הסוביטיים, ובימים אלה עלה לישראל בקומה זקופה, יחד עם בני משפחתו.

את ימיו האחרונים במוסקווה הקדיש למסיבת פרידה עם חבריו ותלמידיו הרבים. הם ליווהו בשירה ובזמרה, כמובן בעברית כשהצלילים „עם ישראל חי" מלווים אותו בדרכו אל ארץ נחלת אבות.

יוסף ביגון, יהודי שומר תורה ומצוות, עשה את ימיו הראשונים בארץ בקיבוץ מעגן מיכאל.

בבוקר הראשון לאחר קם משנתו התעטף בטלית, הניח תפילין והתפלל את תפילת השחרית הראשונה שלו כבן־חורין.

כהן תוכניותיו לעתיד? על כך טרם החליט. בינתיים הוא נתון כל כולו בחוויה המפעמת של הארץ, וכבר אמרו חכמים: „אווירה דארץ ישראל מחכים".

יש להניח שההשפעה גם יקבע את תוכניותיו לעתיד. עם זאת אבר, כי אחת מדן היא ללא ספק קשורה בהמשך המאבק לפתיחת השערים בפני יהודי בריה"מ.

מ. אל־ף

משלחת ישראל למוסקבה

ההודעה השבוע על הסכמת בריה"מ הסוביטית לבואה של משלחת דיפלומטית מישראל, יש מי שרואה בה מילוי ההבטחה שנתנה ברית המועצות לשגריר ישראל בוואשינגטון שבבוא הזמן תתקבל משלחת כזו. כך יבוא קצו דיפלומטים ישראלים למוסקווה אחרי עשרים שנה. רשמית מדובר במשלחת שתטפל על הבקור החיצוני של שגרירות הולנד המטפל בעניני ישראל. אבל ברור שלא זה התפקיד ויש כאן ענין פוליטי מדיני.

המשלחת תצא למוסקווה תוך חודשים והיא תקבל ויזה לשהות של חודשים. במשלחת יהיו המשה עד ששה דיפלומטים ישראלים.

זה זמן רב דובלים סוביים עם ראשים רמזו כי יש סיכוי שמוסקווה הסכים לבואת של משלחת ישראלית מקבילה לברית המועצות, לאחר שמשלחת סובייטית קונסולרית כבר יושבת בישראל זה כחצי שנה.

העמדה הסובייטית שאין מקום להדירות בשום שלישראל אין רכוש בברית המועצות שצריך לפקח עליו היא מגוחכת. בשביל לפקח על כמה בתים ובכנסים אין צורך במשלחת דיפלומטית. יש כאן משלחת והיה רצונה שהמערכה הזו שייך לה היא מפקחת עליו, מטרת המשלחת היא מדינית ולא לעסוק ברכוש. בשעתו כאשר ברית המועצות ניתקה את היחסים עם ישראל, שאלה המשלחת הדתית אם יינתן לה להשאר כאן. הרשות ניתנה לה, למרות שגם משלחת זו אינה עוסקת בעניינים דתיים בלבד. צריך היה או להתנות השארותה בישראל במתן רשות למשלחת דתית ישראלית להיות בברית המועצות. יש לישראל ענין בקברים של גדולי היהדות שנשארו ברוסיה ומהווים מוקד לעליה לרגל, יש ענין בקשרים דתיים עם קהילות ובתי כנסת. אבל הדרישה הזו לא הושבצה, כך נשארה המשלחת הדתית כאן ללא תמורה. עתה תצא משלחת מקבילה מישראל לבריה"מ כדי לבדוק, כבר יכול את בבנין השגרירות הישראלית עם שנשאר עד היום פנוי.

הבעיה שברית המועצות עומדת בפניה היא, שהבטיחה לסוריה שכל עוד לא יוחזר לה הגולן, לא יחודשו היחסים עם ישראל. הבטחה זו מכבידה את ידיה, והיא מנסה לצאת מהבעיה באמתלא כביכול, שמדובר רק על משלחת שעוסקת ברכוש.

שר החוץ הסובייטי אדוארד שוורדנדזה היה מוכן לנע"מ קשרים ברמה גבוהה של משרדי אינטרסים, אך מר פרס דחה זאת. הוא דרש מחיר גבוה בעד השתתפות סובייטית בועידה בינלאומית. עכשיו אנו עשויים לקבל מעלת סובייטית קבועה לא ברמה של משרד אינטרסים, אלא ברמה של משלחת לעניני רכוש סובייטי. זהו הכיסוי למשלחת מדינית. יש לזכור שרכוש סובייטי זה בישראל השתייך לכנסיה הלבנה, עיד ימי הצאר. רק בזכות תמיכתה של ברית המועצות בהקמת המדינה הועבר הרכוש הזה לכנסיה האדומה, ואילו הרכוש בירושלים המזרחית נשאר בידי הכנסיה הלבנה. הוויכוח על ההדדיות, איננו איפוא ויכוח על רכוש סובייטי. אלא על נושא מדיני, בתלויה של מתן יותר לחודש בלבד להבטיח המדיניות הסובייטית הנעבדה בריה"מ. נצות בפני הצורך להבהיר כי אם היא מוכנה להרשות ביקורים בקבר מישראל למוסקווה. ולבסוף, כי ידוע החליטה להעניק ויזות לבאי משלחת ישראלית וזו תצא בקרוב למוסקווה.

האם יש לראות בזה פתח לקראת חידוש היחסים הדיפלומאטים עם בריה"מ?

ברגע זה, לא נראים באופק תזוזה כלשהי בעמדת הסובייטים.

העתונאי הסובייטי ויקטור לואיס, המקורב לקרמלין, כתב השבוע, כי בבריה"מ העבודה בפני ד"ר ... קשה. אם יאשר ערפאת יהודים על הקמת ממשלה פלשתינאית גולה, יש יהודים — לא היסוף — ואז „...אין לנו בעיות עם ישראל"... יש איפוא להמתין כה ימים יגלו...

י. א.

ראש הממשלה יצחק שמיר, מבקר השבוע בבני־ברק, מ"ר בעיר, נפגש עם ראשיה ופרנסיה שוחח עם הלומדים בבית־הספר החשוב לשאלותיהם. בן נועד לשיחה עם האדמו"ר מוויז'ניץ בקרית ויז'ניץ.

מערכת הבריאות בפני התמוטטות

לאחר שביתת האחיות, נקמו גם רופאי בתי החולים של קופת חולים שירות של אוטנעיע להסדר את המערכה והכל, ובמיוחד ה־חולים הכאוטיים, וזכרים קדיש את „מוצאי השביתה", ושקיבלו כביטול של דבר את התוספות הרפואיות, „שקמה המענקה 40

יומי — ושוב פרצה התסיסה, אך הפעם בקרב עובדי מערכת הבריאות הממשלתית.

„גם לנו כביע היסתות שכר" — אומרים הרופאים בבתי החולים הממשלתיים, „גם לנו נגיעי" — מוסיפים הרופאים הבכירים, „ולמה שאנו בקופה"? שואלים בתביעה נציגי 12 אלף עובדי המינהל והמשק, וכהרים־מתוקים אחריהם גם נציגי 7000 עובדי המעבדות, ומשלא נענים להם, שוכרים אנשי יחסי ציבור, מכריזים על סכסוכי עבודה ובכאן ועד לעיצומים ולהשבתות, ולוא של חדרי ניתוח בלבד או מרפאות חוץ — הדרך קצרה.

במשרד הבריאות „מרים ידיים". העובדים צודקים, אומרת שרת הבריאות ומפנה אצבע מאשימה כלפי משרד האוצר, שם, היא אומרת, „צריכה ליפול ההכרעה" שאינה אלא — הרכה מאשימה של התקציבים הדרושים.

ושר האוצר — לשיטתו. אין, הוא אומר, „ולא יהיה כסף"! אי אפשר לפרוץ מסגרת של הסכמי שכר חתומים, שאם הצעה צעד אחד בתחום זה, „יפרצו הסכרים כולם"! אך כשהסקטורים השונים במערכת הבריאות, כל כך צדקים, וגם שר האוצר צודק, פותחים בעיצומה ומי שמתבייש בה — בנכה. ווהי, למעשה, תמונת המצב הנוכחית: אנדרלמוסיה כמעט קבועה במערכת הבריאות כולה, סכנת התמוטטות של כמעט להערכת האישפוז, ואת כל אלה בנהלים, על גבם של חולים, תשושים, מרותקים, הסובלים בדמיה ואינם יודעים מה ילד יום.

גם הממשלה הדישה השבוע לנושא — הדבר לא יצא, כי בהוכות ביתוני, שוטרון ורצועת עזה, דוחקית יותר מאשר ה„ההוכה הקטנה" בבתי החולים. ואם יצליח צה"ל למגר את ההתפרעויות, ברור מה יהיו אחרי כן הכותרות בעתונים — כי מערכת הבריאות כולה חולה, וסכנת ההמוטטת, איומים הקרובים אליה, הוא כבר מהשיבן!

חיים פיקרש

עוד לא באנו אל המנוחה והנחלה

איני יודע אם מתוך המצוה או רשעות, מועצים אוהדי הערבים והובכי התפרעויותיהם, כי לנו, היהודים, יש כבר מה שרצינו ודרוש היה לנו, יש לנו מדינה משלנו, וכי נקודה היחנה לכבד זכויות „פליטים ערבים מסכנים", „חסרי מולדת" וכו', שקיבלו גם הם את המגיע להם.

לאחרונה אומר זאת שהקן שולייה, עילית שהו, שאם צבוני לפה ל„פליטים מסכנים", הוא בוכה על „בזורמה — מולדתו" ודומה. כיבן כאלין, שכיוון שאלה דבריו וגו שירהו על אותו שהקן, זכה לשיקוף נרחב בכלי התקשורת. שנישתם השמאלנית ידועה מהבר.

אין להכביר מלים כדי להסביר ולהוכיח, כי מעינים את המצב המוזרה והבלתי כביאותית הנ"ה, כמה רחוקים אנחנו עדיין מן המנוחה והנחלה. וכי עדנו מוקפים אויבים הזוממים להשמידנו, וגם „האויב יושב בחדרי". ודאי, נפשנו כמהה למצב של שלום ולרגיעה מלאה, ליא אויבים בגבולנו וחוצים מהבים בצפונה של מדינתנו, ולגיוונות רוצחים של אויבים הפים נפשנו. האיבנם שהו צינהם בראות ולבם כפש להבין, באיזו תנאים אנו חיים, ומה מאליך את המדינה להקצב בכוח כי עתה לסעיפים צבאיים, במקום להקבותם לחינוך, פיתוח ויתחשבות.

גם בימי מהומות והתפרעויות, הסכנה חיי חיילינו ואזרחים. נחבת המדינה בדרב ההתאפקות ומפעילה בצימום של כוח ו„תקנות לשעת חירום".

כיב צעי כמה מחברי הכנסת השבוע שתולו והוכיחו פרקים יהודים, שהערבים והחבכותם בקרב אחוזי מתפרעים כהם בוזים, נגד כצנת הכל ואיזולה, כאילו „גרים" אנחנו במולדתנו. אבי להם: האם קפה. אחרי 18 שנות עבודתנו ההרצל „כבירי" שמחי מולדת של העם היהודי? האם שכחנו כיצד בגלפה עלינו כיהוה במגמה לזרוק אותנו לים? יצאנו למלחמת „גן כדי למנוע את השמדתנו. ניצחנו המצרים את הרביב. הדפנו כיחות אויב ואיהודה ירושלים. עתה באים אבירי תכליות יהצייות מסעפים מצוערים „בכירים המתבע לשרפין יי", אבל העולבים יודעים כיצד להגיד מצב כבה, הבתוך מבהנב הערבי הידוע: „דיאבני לכאכה, כאבאבני לאצפית, ראני: „היכה אותי ובכה, הקדימני התלונן".

בעקבות, יחד עם התביעה הצורכת על הממשלה והרוב בכנסת ובציבור. שקידם לכל הממשלה הראשונה היא, להבטיח שקט וסדר ליהודים ולערבים בכל ישוב ובכל אזור. על הממשלה להבהיר לערבים שגם בנושא יש"ע יש על מה לדבר. אין להתנות פתיחת הדיונים עם נציגים של הציבור הערבי, לא אש"ף, שהוא ארגון רצח וטרור. יחד דבר מציינים שבקרב הערבים יש חוגים הגוכנים לשבת אתנו לשולחן המו"מ. אם גבהיר, כאמור, שיש על מה לדבר.

אין לראות בכך פתיחות כבוד, או פגיעה ביוקרתה של הממשלה, אם גם במצב זה תפגין נכונות לדיבור. אפשר גם לבחון היטב ולכל פרטיה את הצעה של פתיחה המו"מ, פתיחה בלבד, בסיוע גוף בינלאומי, שבשתתפיו ייקבעו בהסכמה.

הבעיה סבוכה, נכון. אך היא מחייבת שיקול נבון וזהיר, שיקול שגם הערבים יבינו כנות לצעדנו במציאת הסדר מוסכם. יחד עם היד הקשה וההחכמה נגד המתפרעים והמסיתים, התן הממשלה יד לגורמים ערבים מתונים, ותצית על דרך חיפוש הדרך לשלום אמת.

הממשלה וגציגיה, באותו גוף בינלאומי, וליד שולחן הדיונים, יידעו לעמוד על כך שיתגבש פתרון שימנע אפשרות שיוחייב, חלילה, להזור ולשלוח אחינו יבנינו להדוף אויבים ולשחרר מחדש אזורים ושטחים.

יונה כהן

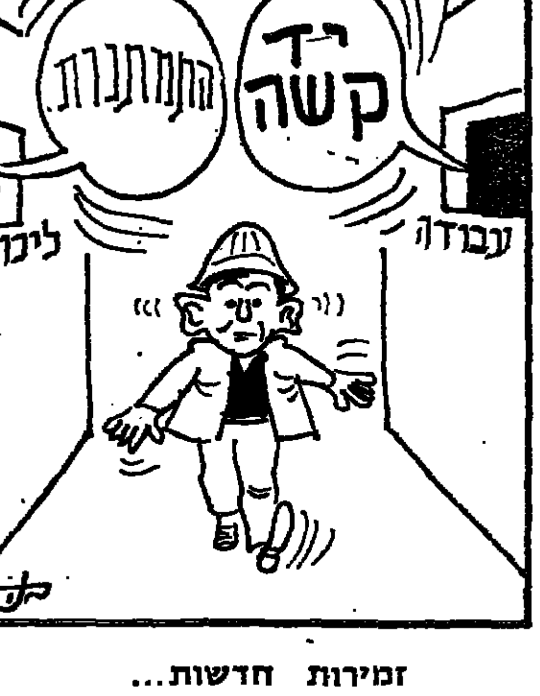

זמירות חדשות...

אין מספיק התנדבות לקטיף

צמרת ההסתדרות בראשות הבוקר ישראל קיסר ההלישה השבוע על יציאה מאורגנת לעבודה קטיף בפרדסים.

בימים אלה לאחר שפט גשמי ברכה, הכעירבים בשמש מאירת פנים, התפוחים בבשלים בחהירות הצצים צפופים פרי. הם מתנגבים שיקספי אותם, ייצאי אותם לחו"ל וימכרו לצרכנים בארץ. אולם חלק גדול נשאר על העצים או נזרק ונרקב. חסרים בדרך כלל עובדים בקטיף ובימים של מהומות ביהודה, שומרון וחבל עזה והיבנעית פלישתית של העובדים מאיזורים אלה לבוא לעבודה בישראל, המחסור ב־עובדים גבל המהלך. הרימת של צמרת ההסתדרות היא בהחלט בפעילה ראויה לכבוד ולהערכה. אבל באין לה המשך, בהוראי היה עבעקביתה יבוא גל של מתנדבים לעבודת קטיף, הן של פקידים, הן של תלמידים בבית ספר תיכון יתן על צמך לשדרוניו. עד כה לא הסף המן גל שכזה. עדיין לא מאוחר, הפרדיך טים. הפוזוים־התפוזים על ימים מרלינים רבים — תחום עוסם נרקבים. הכל גם שלא ניתנת תשובה אלטנטיבית זו לאלה שרוצים לשתק את המשק הישראלי מכך שהם לא באים לעבודה, אשר נכנה נחוצ להצילו את רכת חייהם.

י. ד.

★ עיטורי סופרים וספרים ★

מורה דרך לרבים

„עשה לך רב", חלק ח', מאת הרב חיים דוד הלוי, תל־אביב תשמ"ח, ש"ד עמודים.

הגרח"ד הלוי, הרב הראשי לתל־אביב־יפו וראש אבות בתי הדין, פרסם בימים אלה את ספרו השמיני, בסידרת „עשה לך רב" והוא הספר העשרים ושניים במניין הספרים שהרב פירסם עד כה. ספריו העוסקים בעיקרי היהדות, בהלכה ובמחשבה, מצטיינים בשפה ברורה ועולה מהם נעימה קדושה של אהבת ישראל ואהבת ארץ־ישראל וזו מקרבת את ה־מעיין והקורא בספר אל אוצר ההלכה ומחשבת היהדות.

התשובות המפורסות, הכתובות בסגנון הדור, גם אם הן שוות לכל נפש אין בזה כדי לקפח את עמקות הבירור כמקובל בספרות השאלות והתשובות מדורי דורות.

בכך ייחודם של ספרי הגרח"ד הלוי ובזה גודל תרומתם לבירורים ההלכתיים הקשורים בחיי היום־יום של היהודי ומדינת היהודים. המחבר מגיב בהלכה לכל השואלים כעניין. פה וגם אף מרחיב את הבירור ומבהיר דבר כ... דבר הלכה מעניינו והלכה כסופו ומכריע ביניהם.

בפסיקתו של המחבר בולטת לא רק הבהירות אלא גם ידיעתו הרחבה במדע, טכנולוגיה, רפואה וכו' שהיא לו לעזר רב בבירור סוגיות הלכתיות הקשורות בעידן המודרני.

„וחי בהם"

בין התשובות המפורסות ראויות לתשומת לב מיוחדת הסוגיות העוסקות בענייני דת ומדינה. יש בהן כשום תשובה למשיגים הטוע־נים כאילו לא ניתן לקיים מדינה מודרנית על פי הלכות התורה האלו הן קצורות בעבר ואין בהן תשובה לבעיות ההתעוררות בהווה והשלכות על העתיד.

הקו המנחה את המחבר בתשובותיו הוא הקו ההלכתי הברור המתבסס על היסודות של „וחי בהם", המדגיש את ייחודה של התורה כתורת חיים בה חיי אדם ושובתו תופסים מקום מרכזי. הגרח"ד הלוי מתמודד עם הבעיות השונות המתעוררות במדינה והוא מציב עליהן בצורה חד־משמעית, כיאה לפוסק שלנגדו תמיד דברי הכתוב: „לא תגורו מפני איש". כך, למשל, דעתו שונה מדעת רבים בקרב שלומי אמוני ישראל המצדדים בהפגנות שבת. המחבר אינו רואה בהפגנות את הדרך הנכונה לאהוב את התורה ומצוותיה על כלל הציבור. להיפך, לדבריו הן עלולות להעמיק את השנאה והפירוד בעם. „שאם הקיטוב הזה בין דתיים לחילוניים ימשך, לא ירחק היום והתהום שנאה ח"ו יוחזרו ביניהם, ואז נגיע למטרה הפוכה מהכוו־נות הטובות ביותר. ולכן אומר אני שמבחינת ההלכה הוא שאין שום חיוב להפגין מדין הוכח תוכיח ואילו מבחינת המאבק על צביונה ודמותה של החברה במדינתנו, הדבר טעון שיקול דעת בעמק שלא ייצא שכרנו בהפסדנו הגדול של קיטוב חברתי ומלחמת תרבות שאחריתה מי ישורנה. אין אני מתייאש חלילה מן המצב אלא שמאמין אני בכל לב שבדרכי נועם תוך הסברה נאותה של אנשי תורה ורוח (לכשם כרבנים ועסקני ציבור) נוכל אולי להשיג הישגים טובים הרבה יותר..." (שאלה ל"ב עמ' צ"ח).

נימה זו בולטת גם בשאר התשובות העוסקות בסוגיות אקטואליות כגון דמוקרטיה וכו'.

בתשובתו המפורסמת על „רוב ומיעוט במדינה היהודית דמוקראטית", המבוססת על הרצאה ביום עיון על דמוקראטיה בישראל, מברר המחבר את יחסה של התורה לדמוקראטיה וקובע, כי כששר לפי התורה ביסוד לכאורה אינו דמוק־ראטי האשיל וזה מבוסס על הלכות ברורות, בכל זאת אם בוחנים את הדברים בצורה מעמיקה ניתן למצוא כי הרבה דברים מבוססים על הכרעות של רוב ומיעוט וכו'. אולם עיקר הבירור הוא סביב השאלה, אם ניתן כיום לכפות על הציבור מספר של תורה. מסקנתו היא: „ברור ביותר שכל דברינו לא באו אלא כדי ללמד על הבתרתנו בזמננו לעינינו כנגד. קבענו שלא היה ולא יהיה שום כח שיוכל לכוף תורה ומצוות על הזבורה. ולפי דברי הרמב"ם יצליח בכך כנראה המשיח בלבד, אבל בינתיים כל ניסיון לכוף דעות ואמונות על הזולת בכוח ובאלימות סכנה צפונה בו... ייתכן שיותר נצליח להשפיע בכוחן של שיבה למקורות בדרך של שכנוע והסברה מצל לכל על־ידי דוגמא נאה של ציבור השומר תורה ומצוות בבחינת „ישראל אשר בך אתפאר"..." (שאלה פ"ט, עמ' רמ"ב).

עם סגולה

תשובה אחרת המעוררת תשומת לב עוסקת בסוגיית גזענות ובייחודו של עם ישראל כעם סגולה מכל העמים. בראשית דבריו דוחה המח־בר את הטוענים כאילו תורת ישראל מזמנת בחובה אלמנטים גזעניים. גם אינו שלם עם הקו שנקטו המפלגות הדתיות בעת הדיון בחוק נגד גזענות על שדרשו לקבוע במפורש שאין זה חל על מה שנאמר בתורה. „תביעה זו של המפלגות הדתיות מיותרת" — מדגיש הרב בפתיחה לבירור. במעשה הוא שולל את החוק כיסודו „כי החוק עצמו עם התוספות המוצעות ובלעדיהן, הוא חוק אוילי ומיותר לחלוטין, שכן אם אמנם קיימת סכנה במדינת ישראל של גזענות 'נוסח נירנברג' שום חוק לא יציל אותנו מפניה. אבל אני מאמין באמונה שלמה שלא נשקפת לנו סכנה כזו...".

עם זאת מברר הרב את השאלות השונות שהועלו על־ידי יוזמי החוק נגד גזענות ומפריך אותן אחת לאחת. אין בתורה שמץ של גזענות. אפילו האיסור שלא להתחתן בם, מדגיש הרב, אינו גזעני. כי „אין לראות גזענות בתורת ישראל המאפשרת לגוי להתגייר ולשאת כל בת ישראל ולהיפך, ולהגיע לכבוד גדול ונכבד. כי לנו גדול יותר משמעיה ואבטליון שהיו בני גרים והגיעו לנשיאות הסנהדרין ולאב"ד". (שאלה ס"ח, עמ' קצ"ה).

תשובה אחרת הכבידה על גישתו המיוחדת של המחבר ותפיסתו הכלל ישראלית קשורה ב„שעון הקיץ". כזכור, שאלה זו עוררה ויכוחים סוערים בציבור הישראלי בין דתיים וחילוניים. לדעתו, שאלה זו אינה צריכה להביא לקיטוב בין ההמונות. „איני מוצא בהלכה שום רמז, ולו גם הדק ביותר שיביא להתנגדות לשעון קיץ. אדרבא, אם יש איזשהו רמז הוא בדיוק בכיוון ההפוך. כלומר, בצד הפעלתו של שעון כזה, שכן כל אדם מישראל חייב להסתגל לצורך תפילותיו היומיות ולצורך קבלת שבת וצאתה להבדלים גדולים בין קיץ לחורף. זמנים אלה נקבעים לפי עלות השחר, זריחה ושקיעה וההבדל בין קיץ וחורף מגיע לשעתיים ויותר. ולכן איני רואה במה יכול שעון קיץ להפ־ריע...".

יתירה מזו, גם אם הנהגת שעון הקיץ עלולה לפגוע בציבור מסויים הנוהג לצאת עם שחר לעבודתו ולהפריע לו בתפילה אין לראות בכך סיבה לשלילת שעון הקיץ: „אם אמנם שעון קיץ הוא טוב לרובו של הציבור בישראל, אין בסכנה זאת כדי למנוע הפעלתו. מקרא מפורש היא: „יזרח השמש... יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" (תהלים קד, כ"ג) ורבותינו קבעו בהלכה שזמן עבודתו של פועל הוא כהנץ החמה (בבא מציעא פ"ג) וכן נפסק להלכה ברמב"ם ובבית יוסף... כמשנה סימן של"א א'). מעתה, פועל שבהתחיל עבודה יומו בהנץ החמה כיצד יתפלל וכיצד יקרא קריאת שמע. ובתוך ההלכה יוצא שהם מתפללים באמצע עבודתם (ברכות ט"ז והב"ש או"ח סימן ק"י) ומבואר שם שבזמננו אין מקפידים בעלי הבית ויתיר לפועלים להפסיק עבו־דתם, כדי להתפלל" (שאלה י"ב עמ' ב"ד).

פסיקת הלכה ואהבת ישראל

בתשובותיו של הגרח"ד הלוי עובר כחוט שני הרעיון של אהבת ישראל. וזה שזור בדברי ההלכה המבוארים בסידרת הספרים „עשה לך רב". זאת למד מרבו ורבנו הראשון לציון הרב בן־ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל. בספר שלפנינו, השמיני בסדרה, מקדיש המחבר פרק מיוחד על „פסיקת הלכה ואהבת ישראל במשנת הגרב"צ עוזיאל זצ"ל".

„אישיותו — כותב המחבר — היתה מוטבעת בתוכם של אהבת החסד והרחמים לכל הנברא בצלם אנוש וכ"ש לישראל שנקראו בנים למקום (אבות פר' ג') ולא ייתכן שאיתי לב שפעם פעמי אהבה כבים לא פעל והשפיע על הכרעתו ההלכתית. כי עד אנכי שכל מהלכי עבודתו הציבורית הן משתפים השפעה עמוקה באותה אהבת ישראל שקיננה בקרבו..." (שאלה צ"ז עמ' ש"ו).

ובהמשך מונה המחבר שיטה של גדולים הלכתיים שהובאו בפני הרב עוזיאל זצ"ל ובפסיקתו בלטה אהבת ישראל אין קץ ואהבת ארץ־ישראל שהשתלבה באהבתו הגדולה לתורת ישראל. „נציין תשובה שכתב הרב זצ"ל לתלמיד חכם גדול בתורה שעלה ארצה כחבר משק עובדים. הדברים מדברים בעד עצמם. וזו לשו־נו: ...„נעמו לי דבריו גם בבחינת הבקיאות וגם בבחינת הרצאתם ועומק עיונם. הנני מברך את מעכ"ת שעוד יזכה ללון בעומקה של הלכה ולהפריה בעבודתו גם את אדמת הצבא וגם רוח יושביה בניה בנוה, שיבנו את שוממות הארץ ויבנו אותה ברוח ה' ותורתו ההופך עליה ונזכה כולנו לראות בשוב ה' שיבת ציון ולהשמיע שוב קול שופר הגאולה שמפיץ יהודי אורבינו ובוסנינו ולקרוע „תקבצנו כל גלויי ישראל מארצות פזוריהם אל הר הקודש בירושלים" (שם עמ' של"א).

בהביאו את דברי הרב עוזיאל זצ"ל ביקש המחבר להדגיש בדרך זו את אהבתו הגדולה לא רק לתורה אלא גם לבניין הארץ הפורחת שממותיה.

הגרח"ד הלוי בפסיקתו ממשיך את דרכו של רבו הגדול. וזאת, כאמור, ניתן למצוא בתשובו־תיו המפורסות, כבהתשובותיו הקצרות המובאות בספר שלפנינו.

בספר מאה חמישים ושתיים תשובות בענייני אמונה, חברה ועבודת אלוקים המקיפות את אורחות החיים של האדם מישראל כגון הלכות תפילה, חגים, יחסי דתיים וחילונים, לימוד שפה לתעודת מתוך כתבי הקודש וכו', ומתוך ככלול התשובות מתקפת גישתו ההלכתית של הגרח"ד הלוי השפעת הגומלין בין הבירור ההלכתי לבין אהבת ישראל ואהבת ארץ־ישראל המפעמים בלבו של המחבר התופס מקום חשוב בין מורי הוראה הלכה בזמן הזה. תשובותיו המפורסות הן בבחינת מורה דרך לרבים שב־שאלותיהם למחבר מקיימים את דברי אבות הכהנה: „עשה לך רב".

מ. א.

שירים בנוסח המקאמות של ימי הביניים

מאת אברהם בן־יעקב

כל העוסק בחקר השירה העברית יודע שאין תחליף לשירה הספרדית של ימי הביניים. השירה המודרנית היא יצירה בפני עצמה, אך רבים אינם מוצאים בה את ההרגשה הנעימה והפיוטית שיש ל־שירה הספרדית הקדומה, הן מצד תוכנה, הן מצד חרוזיה והן מצד משקליה. מדי פעם בפעם מתגלים משוררים בודדים בעלי שיעור קומה שמצליחים לחקות את ה־שירים והפיוטים של משוררי ספרד מצד אחד ושל שירי ופיוטי הרב ישראל ב"ר משה נג'ארה מצד אחר. חיקוי זה בא להם מתוך השראה פנימית חזקה לסגנון שירה זה. בין אלה נמנה המשורר יחזקאל חי אלביג, שזכה לפרסם כמה ספרי שירה ופיוט [1].

יחזקאל חי אלביג נולד בבגדאד. מגיל צעיר גילה התעניינות ביהדות בספרי התנ"ך ובשירה העב־רית. את חינוכו קיבל בתלמוד־תורה אשר בבית־הכנסת בצלאח־מזלי. בגיל 8 עבר ללמוד ב„מדרש תלמוד תורה" הגדול שבו למדו רבים מיהודי בגדאד. בתרפ"א נכנס ללמוד בבית המדרש לרבנים בבגדאד שנקרא „בית זילכה" והצטיין בלימודיו. בתרפ"ה (1925) נסע עם הוריו לארץ־ישראל והתיישבו בירו־שלים. כאן למד בישיבה „פורת יוסף" וקיבל סמי־כה לשחיטה עשית, ובהבות דקות וגסה. נוסף לכך למד לבול אצל הלב ד"ר משה וואלך, מנהל בה"ח „שערי צדק" בירושלים. בתרצ"ז (1937) ירד... שם שימש כבניה של חברה להוצאת ספרים ... שם שימש כבניה של תורה להוצאת ספרים „היברו פאבלישינג קאמפאני" במשך כשע שנים. בהיותו בעל קול ערב שימש בתחילה חזן קבוע בבית הכנסת „נחלת שבעה" של הראשל"צ ר' יעקב מאיר ברחוב יפו בירושלים, ואח"כ בניו־יורק בשני בתי כנסיות של אנשי עדות המזרח, בשנות ת"ש ועד תש"ה (1940—1945). וזוהי תופעה מעניינת שחלק גדול של משוררי ספרד ובבל שימשו כחזנים ומפק־

צ"ע זה קיבלו השראה פיוטית. יחזקאל זכה לפרסם שבעה ספרים שזכו לביקורות חיוביות והערכה מצד כה צ"י גדולי חוקרי השירה העברית בזמננו.

א. „בכל הארץ" — כולל ק"ח שירים קצרים, ירושלים תרצ"ו.

ב. „בכל דנכיפ" — כולל חרוזים, שירים ופז־מונים עם פרוזה (וחרוזים) בצורת „מקאמית", נ"י יורק תשי"ב.

ג. „מבחר שירי" — כולל שירים ופזמונים שונים, נ"י יורק תשכ"ג.

ד. „מארים להרים עד ירושלים" — חרוזים שירים ופזמונים, נ"י יורק תשכ"ג.

ה. „משא ציונה" — חרוזים ושירים ובכללם „שירי איזור", נ"י יורק תש"ם.

ו. „שיר ומגדל" — שירים ותרגומים ובכללם שני „שירי איזור", נ"י יורק תש"ם.

ז. „מגבת ספר" — קאליפורניה תשמ"ב.

ח. „דיהאין" — שכולל את כל הספרים הנ"ל בכרך גדול אחד מהודר, במהדורה שניה, כולל ציורים נאים, הודפסו במאה עותקים בלבד, נ"י יורק תשמ"ג.

בסך הכל פרסם 32 פרקי פרוזה בחרוזים, 318 שירים, פיוטים ופזמונים, רובם בעלי תוכן דתי לימי החול, השבתות, ראשי חודשים, מועדים, אהבת ה', ערגה לארץ האבות, לכבוד חתן וכלה, בר־מצווה, ואירועים שונים. הרבה מהם נכתבו במשקל ספרדי של יתדות ותנועות, חיקוי לשירי ימי הביניים. בשנים תשל"ז — תשל"ח ערך סידורי תפילה ליום שבת קודש בשם „שבת שלום", ואת המחזורים של ראש השנה, יום כיפור וסוכות בשם „שלום ירושלים" — כמנהג הספרדים ובני עדות המזרח עם הסברים נאים בעברית ובאנגלית בשביל תושבי הארצות הדוברות אנגלית. הם יצאו לאור בהידור רב ובד־עריכת תלמידי־חכם מעולה.

אחרי כל הפרסומים הנ"ל, השנה זכה אותנו יחזקאל בספר חשוב ובהידור נוסף בשם „עשרה ראשונים" [2], והדפיסו בחמישים עותקים בלבד! הספר בכלל עשרה פרקי שירה, 75 שירים, 16 ציורי איזור יפים. השירים והפרוזה המחורזת כתובים בצורת „מקאמות" הדומות מאוד ל„מקאמות" של ר' יהודה אלחריזי בספרו „תחכמוני" ודומיהם. ה־מחבר מצטיין בחרוזיו היפים המושכים את לב הקורא. שלושה משיריו חוברו על משקל ספרדי עם יתדות והתנועות, והם: „מכתב לתוקף" (עמ' 9), „חזון יעקב" (עמ' 38) ו„תורי זהב" (עמ' 300).

הרקע לתוכן הספר הוא העיר בגדאד, עיר מולדת המחבר, גיבורי הסיפורים שמות דמיוניים תנ"כיים: איש בשם גדעון ותלמידו עמוס. כתיאורית בו תוצאות כיהודות שאירעו בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות אשר בבגדאד, באחד הביקורים בבית ה־כנסת הגדול מצא עשרה תלמידי חכמים „כשירים בכל חכמה ומבינים דעת" והם משמיעים את דעותיהם. כל פרק מוקדש לדברי אחד מהם. סגנונו תנ"כי מוב־הק. כמה בתים משיריו מסתיימים בפסוקים מהתנ"ך לפי החרוזים של אותו בית (ראה עמ' 43, 94—95, 216—220, 238, 245—259, 240—243, ועוד). כמה שירים הם פיוטי־קודש יפים כמו „יוצר אור" (עמ' 126), „נשמת כל חי" (עמ' 126) „רשות לקדיהה" (עמ' 127). בכמה שירים, כל טורה היא בה ... או ה' תנועות (עמ' 154, 163, 174—175, 185—191, ועוד). המקאמות של אלביג עומדים על רמה גבוהה. יש בהם כמה חידושי־לשון וביטויים ביהודים. כ"כ לקוחים ממקורות תנ"כיים תלמודיים ומדרשיים. כגון: „בפי יוצא בלעי" (עמ' 9), „נחלי געש" (עמ' 183), „ובמודי בד בתוכרכים" (עמ' 90), „ואוכלים ירהב והבי" (עמ' 190) וכדומה.

את הספר מסיים בפזמון להולדת נכדו חיים אליהו. לפי מנגינת „בקאם ביאתי" ולחן „כאגי". נאחל לו שימשיך לזכותנו ביצירות נאות נוספות. כהנה וכהנה.

הערות

1. על תולדותיו ראה א' בן־יעקב, שירה ופיוט של יהודי בבל בדורות האחרונים, הוצ' מכון בן צבי, ירושלים תש"ל, עמ' 436—440, ובנספחות אשר בעמ' 510; הנ"ל, יהודי בבל בתפוצות, ירושלים תשמ"ה, עמ' 332—334.
2. „עשרה ראשונים", חרוז ושירה, מאת יחזקאל ח. אלביג, ארה"ב תשמ"ז 320 עמ'.

ראשיתו של היישוב האשכנזי בארץ־ישראל

מאת י. עמוס

אריה מורגנשטרן, בשליחות ירושלים, תולדות משפחת פ"ת, (פיתוחי חותם) רוזנטל, 1816 — 1939, הוצאת רבקה וינגרטן, 1987

לפני שבאים לכתוב על הספר יש לציין את צורתו ההדורה והנאה, שכמעט ולא מוצאים כמותה. הנייר, הדפוס, האותיות, והצילומים הרבים של גנזי נסתרות — מקורות ותעודות מלפני שנים רבות — מאירים את העיניים. נוסף לערכו המדעי והספרותי יש לספר ערך אמנותי רב־משקל, וגם אדם שלא יעיין ושלא יקרא בו, אלא ישים עיניו בעמודיו, מראשיתו ועד סופו, יזכה לקורת־רוח רבה.

בפתח הספר באה מאמרה של רבקה ויינגרטן, „ואלה שרשי", על מוצאה ולל משפחתה. בין היתר היא מספרת על איסוף תעודות משפחתיות, שהביא בעקבותיו להקמת המוזיאון „חצר היישוב הישן", ועל שיתוף הפעולה המבורך עם החוקר ד"ר אריה מורגנשטרן, אשר התמחה בחקר היישוב היהודי בארץ ישראל במאה הי"ט.

ד"ר מורגנשטרן מסביר במבוא, כי מסביב לתול־דות המשפחה פ"ח — ולדמויותיה המרכזיות — גבורי הספר — ר' שלמה ובנו יצחק פ"ח, הרחיב את היריעה בעבודת מחקר על ראשיתו של היישוב האשכ־נזי. מקורות המחקר: הארכיון של „הפקידים והא־מרכלים באמשטרדם"; יומני המיסיונרים של „הח־ברה הלונדונית להפצת הנצרות"; קובץ אגרות באיי לקהלה טריאסט שבאיטליה.

תסבוכת יחסים

ר' שלמה פ"ח ובנו ר' יצחק נימנו עם עשרת האשכנזים בירושלים. תחנתם הראשונה היתה בצפת, אך עוד לפני הכבשה של שנת תקצ"ג עלו לירושלים ורכשו את החזקה על חצר ישיבת „אור חיים". כמה שנים לאחר מכן הלך בעקבותיהם ר' מנחם מנדל משקלוב, אשר הפך את הישיבה למרכז של הפרו־שים בירושלים. ר' שלמה היה אומן מעולה בפיתוחי חותם החריטה על כלי כסף ומתכות אחרות. בירושלים לא רבו הקונים לתוצרתו, לכן היה יוצא פעמים בשנה לחודשים אחדים למצרים, כדי שיוכל לפרנס עצמו ובני ביתו. לכתחילה לא נהנה מכספי החלוקה וביקש לקיים את עצמו ממלאכתו. אלא, שבצוק העתים החל שמו מופיע בין מקבלי לחם צר ומים לחץ, ששמם חלוקה. עם זאת פעל כשד"ר של היישוב, ומילא שליחויות חשובות, פרס לאיסוף כספים, שלוחיו גם התירו לו לעסוק במלאכתו בחוץ־לארץ.

הוא היה זריז ומצולח ומעורב בעסקנות ציבורית, וקיים מגעים עם המיסיונרים הזומרים. היה בקי בהוויית העולם, ידע טורקית וערבית ושיבש את בני עדתו בנאבנה. בשנת 1839 הציע למשה מונטיפיורי לממן רכישת קרקע בכפר שעל יד ירושלים לשם עיסוק בחקלאות. הוא ידע גם להתקרב לרשות ולד־אישים בעלי השפעה, כפי שמעידים על כך מכתבי־הם של ראשי הפרושים, אשר ראו בו ציר נאמן לשליחויו והעתירו עליו שבחים רבים. כאשר נלחמו הפחות הטורקים, בינם לבין עצמם, בגליל, ידע ר' שלמה לגייס את עזרת הקונסולים והמיסיונרים להגנת הישוב.

ר' מנחם מנדל משקלוב כתב עליו „מו"ה שלמה פ"ח הי"ו מתושבי ירושלים עה"ק ת"ו, מעשרה ראשונים. וסבל בה כמה צער באהבתה ויודע על הנהגה ושלוחה שלימה, וכל מי שרצה חפץ בה ולשביע טובתה באמת יטה אזנו לשמוע דבריו". ר' שלמה ידע לקרב את המיסיונרים לענייני היישוב ולאהוד מהם שהיה יהודי מוכר השכר אפילו חדר בביתו, ואשתו בישלה ארוחות לאותו מיסיונר, ובי־קשה אותו ליטול את ידיו לפני האוכל ולברך ברכת המזון... המיסיונר לא הרגיש בגוה וביקש לקבל את האוכל להדרו...

בנו של ר' שלמה, ר' יצחק, היה ברא כרעיה דאבוהי. ועסק אף הוא בעסקנות ציבורית, ולשם כך קירב אף הוא את המיסיונרים, שהיתה להם השפעה בירושלים. כאשר נפצע אביו בנפלו מפרדה, ביקש את עזרת הרופא המיסיונר, ואף הביא אליו עניים לטיפול ללא תשלום. בדומה לאביו פעמה בו רוח השליחות של הקמת יישוב של אשכנזים בירו־שלים.

הימים — העשורות הראשונות של המאה הי"ט. עולים רבים הגיעו מרוסיה, שהיו „כונפים מבוחה של התעוררות משיחית המצפה לגאולה בשנת ת"ר" (1840). ציפייה דומה היתה בחוגי המילינאריסטים באנגליה. הם האמינו, כי שיבת ציון היא שלב הכרחי לגאולת אלף השנים בחזונותיהם הנוצריים. לכן, ראו עצמם כחוייבים לסייע ליהודים בארץ ישראל. אם באמצעות הקונסולים הזרים, שגילו עניין מדיני בהחלשת האימפריה הטורקית, ואם באמצעות המיסיונרים האנגלים, שבחלקם היו יהודים מומרים.

מספרו של ד"ר מורגנשטרן עולה תסבוכת היחסים שבין האשכנזים, אשר לקרוב באו, לבין היישוב הישן של הספרדים בצפת ובירושלים. האשכנזים קיבלו כאויב את חסות הספרדים, ובמיוחד את אפוט־רופסותו של השר חיים פרחי. חסות זו הוענקה להם תמורת השתתפות בתשלום מסי הממשלה. עם זאת שאפו לקבל „פירמאן" מן הסולטאן, המעניק להם מעמד של קהילה עצמאית. היו סכסוכים רבים בין שתי הקהילות, שבמרכזם עמד רבי מנחם מנדל משק־לוב. הפרושים נעזרו גם בראשי הפקידים והאמרכלים באמשטרדם, ובמיוחד בראשם ר' צבי הירש לעהרן, שריכז את כספי החלוקה שנאספו באירופה, לצורך תמך בהם. אך בעיקר זכו לתמיכת הקונסולים הזרים, ומכיוון הגיעו בסוף הרבע האחרון של המאה הי"ט להפרדה בין קהילות האשכנזים והספרדים.

עד כמה היו הקונסולים מעורבים בחיים הפנימיים של היישוב היהודי הקטן בימים ההם — מעיד כנס הקונסולים של רוסיה, אוסטריה, צרפת ואנגליה באלכסנדריה בשנת 1839. עיקר הדיונים נסב על המחלוקת שבין האשכנזים לספרדים ועל תלונות של אנשים יהודים נגד הנהלת הכוללים. בין ההצעות שנידונו: הבטחת בחירות הממונים על הכוללים ברוב קולות של חברי הכוללים; קביעה, כי יושב ראש אספת הבוחרים יהיה אחד הקונסולים; הקמת ארגון על של קהלות האשכנזים; ריכוז כספי החלוקה מחוץ לארץ בידי הקונסולים, „ומידם יחולק לבני הכול־לים"; כל הצבעות הכוללים יובאו לאישורם של הקונסולים, והם יעבירו אותם לארגוני התמיכה היהו־דיים בחוץ לארץ. וכך הבטיחו לעצמם נציגי המעצ־מות האירופיות פיקוח ושליטה על פעולות הכוללים.

מסמך מיוחד, שהומצא לד"ר מורגנשטרן על ידי פרופ' מאיר בניהו, מתאר את רדיפת הפרושים בי־רושלים בשנים 1822—1827. הללו תבעו את עלבונם מידי הקונסולים הזרים כנגד הגזירות והשחיתות של המושלים הטורקים, אשר לא ידעו שבעה באהבת הבצע וברדיפת הפרושים.

חותמות של כוללים

מאמר מיוחד מביא את צילומי החותמות של הכוללים השונים. ובהם — חותמו של ר' מנחם מנדל משקלוב, של „כולל הפרושים בירושלים ובצפת", ותהיהם עוטפים. ד"ר מורגנשטרן מגיה, כי החותמות עוצבו על ידי ר' שלמה פ"ח ובנו ר' יצחק, שידם היתה רבה במלאכת מחשבת זו.

המסמכים המעניינים ביותר בספר הם ל"ד אגרות, באוספו של ר' שלמה פ"ח, בין השנים תק... — תקפ"ד (1817 — 1824). את האגרות כתבו מנהיגי הפרושים ר' מנחם מנדל משקלוב, ר' ישראל משקלוב, ר' יצחק מחאסלאביץ ור' שלמה זלמן שפירא — כולם מתלמידי תלמידיו של הגאון רבי אליהו מווילנה. לשון האגרות קשה, מסורבלת ומסובכת, ורבים בהן הקיצורים, אשר היו ידועים, כמובן, לכותבים ולנמענים. הכותבים היו חושבים ביידיש ומתרגמים את מחשבותיהם תרגום מילולי בעברית של הימים ההם. רובן של האגרות פורסמו על ידי ד"ר פרומקין רפאל. שבע אגרות — מכתבים שנשלחו על ידי „רוזני ווילנה" לר' שלמה פ"ח בהיותו ברוסיה, רואות אור בספר לראשונה. בחלק מן התעודות ניתן גם צילום המקור, וכולן מוסברות ומפורשות בידי ד"ר מורגנ־שטרן.

הרבה ניתן ללמוד מתוך הספר על ראשיתו של היישוב האשכנזי בארץ ישראל, אשר היתה מלווה צרות רבות, בידי שמים — מגפות ורעידת אדמה — ובידי אדם — הגזרות הרעות של הפחות הטורקים. ונוסף על כל אלה גם החיכוכים והמחלוקות הקשות והמרות, שבין האשכנזים לבין הספרדים. אין זאת כי אהבת הארץ אצל תלמידי הגר"א היתה שקולה ומכריעת כנגד גל הפורענויות הרבות, כפי שמעיד הספר של ד"ר אריה מורגנשטרן.

נעמי רוזנברג

חלום ומציאות

שָׁמִיר לָטֹשׁ אַבְנֵי גָּזִית
נִבְנָה בֵּי הַהֵיכָל,
בְּרֹאשׁ שְׁנֵי שׁוּרוֹתַי
נִגּוּן חָלִיל וָנֵבֶל
בְּרֹאשׁ הַמַּעֲלוֹת.
אָמַרְתִּי גֶּשֶׁר לִבְנוֹת
בֵּין הֵיכָלִי שֶׁלִּי
לְבֵין אַרְמוֹנוֹת רְחוֹקִים
בְּנוּיִים לְתַלְפִּיּוֹת.
הֶחָלוֹם פָּג וּבְהִתְעוֹרְרִי
נִתְּקוּ חֻלְיוֹת בְּמַחֲרֻזְתִּי
פְּנִינִים פְּנִינִים
הִתְגּוֹלְלוּ בְּרֹאשׁ חוּצוֹת.
כָּלָה בָצִיר
יָד זָרָה כַּרְמִי בָּצְרָה
בְּקוֹל עֱנוֹת
נִקְטְפוּ אֶשְׁכּוֹלוֹת
לֹא הוֹתִירוּ עוֹלֵלוֹת.

הכלה הנצחית והאפיפיור

הסופר יצחק אירבוך־ארפז שלח לאפיפיור יוחנן פאולוס השני עותק מספרו החדש „הכלה הנצחית", עם הקדשה בזו הלשון: „קבל נא כהווה צניעה זו לזכרם של כל אפיפיורי השנאה, החל בפי"ם הי"ב וכלה בפאולוס הראשון, מאת בן העם היהודי המצפה לראות את ממלא המקום לובש שק וחוגר חבל ויורד על ברכיו לבקש מחילה מהעם היהודי הנרצח ומצאצאיו המסרבים למות.

כידוע, עוסק הספר „הכלה הנצחית" בקומה של סבתא לבנה מבין המתים ובצאתה למסע נקם בתוך העולם הנוצרי, תוך חיפושיה אחר חותנת האבות.

בית התפוצות מחפש חומר לתערוכה על יהודות בבל

בית התפוצות מתכונן להציג בשנת 1989 תערוכה מקפת על יהודי עירק — תולדותיהם ותרבותם. התערוכה, כתערוכות אחרות בבית התפוצות, תתבסס בעיקר על חומר ויזואלי: תצלומים, סרטים, מסמ־כים, חפצים וכד'.

בית התפוצות פונה בבקשה לכל יוצאי בבל ולכל מי ששהו בעירק בזמן מן הזמנים, להשאיל לו, החומר החזותי המצוי ברשותם לצורך התערוכה ובדרך זו יוכל המוזיאון להעביר לרשות הרבים את מירב האוצר התיעודי הקיים היום באלבומי המשפחות ובאוספים פרטיים.

התצלומים שיאספו יהיו חלק מארכיון התצלומים של בית התפוצות הפתוח לציבור הרחב לצרכי עיון ומחקר ומהווה כלי לפעולות חינוך בקרב הדור הצעיר בארץ ובתפוצות.

את התצלומים וכל חומר תיעודי אחר ניתן למסור בידי למחלקת התערוכות של בית התפוצות.

שיחה עם ד"ר יהודה מוריאל להופעת ספרו החדש

ישראל וארצו בתורה

מאת נעמי גוטקינד

אחרי שלומדים עשרות פעמים פר־שת שבוע עם רש"י נדמה שאין מה לחדש עוד בפסוק. הכל ברור וידוע ומובן מאליו, לא כן?

אם כך, אימרי לי בבקשה איך אתם מסבירים את דבריו של אברהם אבינו לה' בבראשית ט"ו ח': „במה אדע כי אירשנה"?

האם אברהם מבקש מן הבורא אות, הוכחה או סימן לכך שההבטחה שקיבל לרשת את ארץ כנען — אכן תתקיים?

האם זה נאה לאברהם אבינו לגלות ספקנות שכזו או לדרוש דרישה שכזו ממי שלקריאתו הלך ועזב את בית אביו ואת מולדתו?

אדרבא, המפרשים בדורות, עיינו במפרשים וראו את עצמכם אם חלילה עלה בליבו של המאמין הגדול ספק באמיתות דבריו של הבורא ובקיום.

אין לכם תשובה?

אם כן אני מפנה את תשומת לבכם להצעה שבשורי עמוד 41 בספרו החדש של ד"ר יהודה מוריאל: „ישראל וארצו בתורה".

מוריאל מביא שם את תרגום התנ"ך לגרמנית של בובר ורוזנצווייג, תרגום מדויק ורגיש לשאת המלה „אירשנה" מציג לא בעתיד רגיל: אשר אירש אותה א"א במובן המובנה: אשר עלי לרשת אותה.

וכך פותר מוריאל את החידה: „לא הוכחה ולא אות מבקש אברהם מהקב"ה אלא כך הוא שואל: מהי הכינושה, מהו האקט הסמלי שתיתן לי, אשר יוכיח לבני לאורך כל הדורות את חובתם לרשת את הארץ? ועל שאלתו זו ניתנה לו התשובה: ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש... וגו'".

ירושת הארץ איננה מתנה הנופלת אל תוך של עם פסיבי. היא ירשה שעליו לבצע — השקפה זו מלווה את כל פרקי הספר המתמקד בקשר שבין עם ישראל לארצו.

ישוב המתפצה, למרות שהתורה זוכה לעשרות פירושים ומאות עיבודים פרשניים — אין ספר אחד המלווה את הפסוקים במטרה להוכיח את הזיקה המרכזית של ד"ר מוריאל: מרכזיותה של ארץ ישראל במקרא.

האם חשבו ראשונים ואחרונים שדבר זה הוא מובן מאליו ואי אפשר להתמקד במצב בזמן קריאת התורה?

ושמא רק מתוך הכרה לאומית־דתית יכול אדם ללמוד את חמשת החומשים עם רגישות מיוחדת להפקידה של ארץ ישראל בעולם?

להקדים לשוב לפני השכינה

העובדה היא שד"ר מוריאל חיפש ולא מצא ספר שיציג את מרכזיותה של הארץ. פסוק אחר פסוק, פרשה אחר פרשה, בשיטה ההיכוהה הקונקסטואלית, פרקי הגות האידיאיים, כן „הכוזרי" של יהודה הלוי ועד כתבי הראי"ה קוק — יש כמובן. אבל ספר פרשני הכתיבה ב„ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען...".

וממשיך דרך בראשית, שמות, במדבר והדברים ללוות ויתרת את כוונת הקשר עם ארצה „ארץ כנען" — ספר כזה אין. מוריאל אגב אינו מסתפק בפירושים הקלאסיים כרש"י ורמב"ן, אף לא ב... הנ"ל. את יריעתו הפרשנית הרחיב ב... של ר' שמשון רפאל הירש ... הר"ן, ר' וולף היידנהיים בביאורו ... ר' יצחק בביאור ב„הכותר הזהב".

היא בכנס מהראי"ה קוק לא נרתע מלהביא את תיאורו של הרב י.ל. פישמן (מימון) בספרו „הציונות הדתית והתפתחותה" על נופי הארץ ויופיים, יהודים ורחוניים. כל המאמר בספרי (דברים, עקב, פסקה ל"ז) „ארץ הרים ובקעות — מגיד שלא כטעם פירות הר לטעם פירות בקעה ולא טעם פירות בקעה לטעם פירות הר..." ציטט הקטע הפיוטי של הרב מימון: „משונה היא הארץ בגבהה ותכונתה, בהדריה ועמקיה... מסקים לבקים היא פושטת צורה ולובשת צורה אחרת... להרים ובקעות, לגבעות וגאיות, לבעיונות וסלעים, למרעים ונחלים, לצוקים ואגמי מים...", וכך הלאה עד לי־כולים: „יהתזינה עיני הפארה האלוהות הנשג־בה ואת הוד הקדושה אשר אצל אלוהים לי ארצי...".

ספר על התורה הפכה להשקפה ציונית? — אני שואלת את ד"ר מוריאל תוך כדי שיחתנו. „התורה היא ספר ציוני־דתי", הוא עונה מיניה וביה ומסביר: „לדעת שקשה אחרי אלפיים שנה להפרדה בין הביטוי־פיסקציה של הגאולה הספר הזה נבנה לשם הדה־מיסטיפיקציה שלה. לשוב כך אני מצטט, בעקבות יהודה אלקלעי, כן הזוהר את ההסבר לפסוק: ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו — כאשר ישוב העם לארצו, אז יחזור אליה גם מלך ה'".

השאלה המכריעת כאן היא מי צריך להקדים את שובו כתנאי לחזרתו של האחר: שכינה או ישראל. בספרי כתוב, לשהם חוזרים, שכינה חוזרת עמהם. לא השכינה מחכה לעם ישראל בארץ ישראל, עם ישראל צריך להביא לשכינה. מכאן שעליו להקדים ולשוב לפניה.

בעיני — יושבי הגולה חוטאים הן כלפי הקב"ה (בעכבם שיבת השכינה) והן כלפי ארץ ישראל. הם מפרים את הברית המשולשת שנכרתה בין הבורא, העם והארץ, ובמפירי הברית — איזה ערך יש לכל המצוות שהם מקיימים שם ד'".

„לרשתה" כייעוד

גלשנו לאידיאולוגיה (ד"ר מוריאל יתנגד אולי למינוח. הוא משוכנע שמדובר בפירוש פשוט וגלוי של פשט הפסוק).

נחזור אל ההשקפה הפרשנית.

חמישה פרקים לתיאורה של ארץ ישראל בתורה ופרק שישי המוקדש לירושלים (ירוש־לים בשמה המפורש, אגב, כבירת ארץ הקודש „מקום משכן השכינה" אינה נזכרת בתורה אפילו פעם אחת: מדוע? על כך בהמשך).

מוריאל מציג את ארץ ישראל תחילה כארץ האבות. לאחר מכן כארץ הבנים (יצחק, יעקב). בפרק השלישי הוא בוחן את מהות הקשר של הבנים עם ארצם, כבכושים, כבונים וכ־נוטעים.

הפרק הרביעי מתייחס לגבולותיה ולסגליותיה, הפרק החמישי מסביר את גזירת הגלות וה־שממה שנגזרה עליה ואת התנאים לגאולתה.

חוט הקשר בין כל הפרקים נובע מן המלים „לך ולזרעך אתן את הארץ הזו לרשתה". „לרשתה", אומר מוריאל, זו לא רק הבטחה או חזון, אלא גם ייעוד. כאות ואולי אלפי שנים חפש עם ישראל את הבטחתו של הקב"ה במעין גורלה שעתידה ליפול בחיק־ים אחד, כאשר ישולו התנאים לגאולה. אבל לא כך כתוב בתורה. בפסוק אחר פסוק, ספר אחר ספר, מלמד אותנו הטקסט לימוד חלק אקטיבי בתהליך. האקטיביזם מלווה את הקשר שבין הארץ ובין המייעדים לה כבר בצווי הראי־שון: לך לך... אל הארץ אשר אראך. מדוע האנונימיות? מדוע לא מציין הקב"ה לאברם את שמה? כדי להסביר נהדרים תנהיגא כי אברם נשלח לחפש את עקבי עקבי וידא. כלומר, הוא נדרש להארה אישית, לזיהוי שיהוה בכוחות עצמו את הארץ הייעודה. כך גם בבוא היום לא יקבל העם באופן קל ופשוט את המיקום הרצוי למשכן ולבית המקדש.

„לשכנו תדרשו" — חפשו אותו, גלו אקטיביות, השתתפו בבחירתו.

גם אחרי שהעם כבר ישב קבע ובטח בארצו — עדיין אין ארץ ישראל מולדתו.

אין הוא מקבל אותה במשמעות של „מולדת" — ארץ בית. ארץ ירושה, עליו לזכות בה תמיד, כמי שבא אליה זה עתה, כמי שבחר בה מעצמו, היא ארץ בחירתו ולא ארץ מולדתו.

הוכחה?

בדברים ששמה התורה בפיו של כל עולה רגל לירושלים בעת הבאת הביכורים.

שימו לב — דווקא בעת הטקס המסמל את הקשר החזק ביותר המהותי ביותר שבין האדם לאדמתו, אות והיכן לשורשו. העמצקים בה, מה הוא אומר?

„...כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו..." (דברים, כ"ו, א').

וכי מביא הביכורים שאבות אבותיו חיו בארץ ישראל מאות שנים הוא גר ותושב בה שעליו להצהיר באתי אל הארץ?

אכן כן, מדגיש ד"ר מוריאל. ישיבתו היא ישיבה על תנאי. ישיבה על מנת לקיים את הברית. לא יקיים — לא יישב. ייצא בגלות ויגזור במעשיו גם על הארץ שממה וחורבן. כלומר — גורל הארץ תלוי תלות מוחלטת בו ובמעשיו או במחדליו. ולא רק גורל הארץ — גם גבולותיה.

קציבת הגבולות

הן בפרק המוקדש לגבולות ההבטחה, והן בשיחתי עמו אומר ד"ר מוריאל:

גבולות ההבטחה? אין דבר כזה. לא הבורא נותן גבולות לעם, העם במעשיו קוצב לעצמו את הגבולות. בתורה יש הזון מרחף של הכפה הגיאוגרפית של ארץ ישראל בין ים לים, מנהר לנהר, כדבר לכים. אבל איך תיראה המפה הממשית של ארץ זו שפה יהיה העם — תלוי בו ובכבישיו. איך נאמר בספר דברים: „כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו — לכם יהיה...". אבל באיזה תנאי? בשלמות הר אמונה ובדבקות של עם ישראל בדרך ה'.

בעוצמה צבאית לבדה — לא די. לפתות כך הדבר במקרה המיוחד, היחודי ביקום, של הקשר שבין עם ישראל לארץ ישראל.

מוריאל מצטט מתוך דבריו של רבי יצחק ברואר: „ואתכם אורה בגיים — כאן נקודת הכובד... היש בדמיון אנוש כדי לצייר בי קיצור בארץ כזה גורל שנחרץ מראש?

היהודי הנודד הנצחי היא התופעה המיוחדת במינה בתולדות אדם. ובה כשלעצמה יש כבר משום עדות כמעט מספקת למהותו המיוחדת של העם".

הגאולה מתי?

רק אחרי שיכיר העם בעוונותיו, יכניע את לבבו הערל, רק אם העם יתעורר באופן פעיל לקראת הבורא — יתעורר כנגד גם רחמי גואל ישראל. אלה שני התהליכים הכרוכים זה בזה ללא הפרד אבל נתונים בסולם של דירוג ברור. קודם העם שב אל ה' ואל ארצו ואח"כ ה' שב אל העם ואל ארצו.

מסכם מוריאל: נכון, מתנת הארץ לעם ישראל היא מתנה נצחית — אך קיומה תלוי במעשיו של כל דור ודור.

מלה על הסגנון והניסוח.

מוריאל מצליח לשלב בתוך העברית שלו, שהיא ברורה, קליטה, בהירה, וכל נסיוני המסובך כמוהו משיקל בה — עם הציטאטות שהוא מביא ממקורות רבים ומגוונים, למרקם אחיד שאפשר לרוץ בו בקלות. יתרונו — בצורה שהיא כקנה השקפת עולם ציונית דתית מסודרת וי מבוססת שכל מלה נשענת על הפסוקים. מגיל חטיבת הביניים ועד מאה ועשרים. יוכלו איפוא קוראים ולומדים לצאת נשכרים ממנו.

هكذا من الأصل

מאה פעמים — מאה פעמים ואחת

(מעוללות הילדות)

מאת לוין קיפניס

כי כבש יכול לומר בנשימה אחת מאה פעמים: „נחת גדודיה, ברביבים תמוגגנה"
ואני אמרתי מאה פעמים ואחת!

אך נפתח פי לדבר אחרי שלוש שנות האלם שלי, התחיל אבי ללמדני „מודה אני" בעל-פה לפני ארוחת-הבוקר. אחרי כן לימדני את „ברכת הנהנין".
— כיצד מברכין על „צנים"?
— על עוגות, רקיקים, לקח ושעורה מברכים: „בורא מיני מזונות".
התחלקתי כאילו אכלתי את העוגות עצמן...
— ועל תפוחים?
— על תפוחים, אגסים, שזיפים ודובדבנים מברכים: „בורא פרי העץ".
ראיתי את עצמי בדמיוני: אני מטייל בגן תפוחים, והתפוחים נחמדים למראה וטובים למאכל, אני מתרומם על קצות אצבעות רגליו, אך ידיי אינן מגיעות עד לענפי העץ... לקטוף תפוח...
— ועל הלחם?
— על הלחם ועל פיתה: „המוציא לחם מן הארץ".
— ועל מים?
— אני צמא, רוצה לשתות — קודם כל חייב אני לברך: „שהכל נהיה בדברו".
בריכה קצרה. אני שותה מים מתוך הדלי, או מתוך נטלת של פח, וחייב אני, לאחר השתיה, לברך: „בורא נפשות רבות וחסרונן" — ברכה ארוכה...

את ברכת „שמע" למדתי עוד בבטן אמי. אלא בגוהי מבטנה בא אלי שמלאך המלאך וסטר לי מתחת לאף — ומייד נשתכחה ממני כל התורה כולה. נשארה לי גומה מתחת לאף עד היום לזיכרון.

בכל שמונת ימי מילה, לפנות ערב, בא אלי הרבי נתן-געש עם ילדי ה„חדר" — וצפצפו:
— א גיט נאכט דאס יינגעלע" (ערבא טבא לילדה!)
„שמע ישראל... ה׳ אחד!"
ונתנו לכל ילד סוכריה. גם לרבי.
אבי קנה לי „בענטשערל", חוברת של ברכות — כל הברכות שיהודי באשר הוא יהודי חייב לברך, על ברקים ורעמים, על קשת הענן בשמים לאחר גשם, ואפילו ברכה לקיסר, שבא יזדמן לעירה אישמיר...

*

התחלתי ללמוד חומש עם רש״י אצל המלמד הטוב שלמה הכוהן הגדול. הוא לימד את תלמידיו קטעים של התנמש בעל-פה, כשהגענו לפרשת „ויחי" והגיע לנו את ברכת יעקב לבני יוסף: קרא לשני התלמידים שיבואו ויעמדו לפניו — הם „מנשה ואפרים". הוא עצמו היה „יעקב הזקן", והתלמיד המבוגר בכיתה היה „יוסף" עם כתר של נייר הגב לראשו. שם שלמה כר על הספה שישב עליה ואמר שהוא „המיטה". שיכל את ידיו על ראשי אפרים ומנשה, ויאמר יוסף לבש הבכור: „לא כן, אבי, כי מנשה הבכור"... ויאמר „יעקב הזקן"... ויברכם לאמור: „ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה!" וכל התלמידים חוזרו על הברכה בעל-פה יום יום מאה פעמים ואחת!

באותה פרשת „ויחי" מתנצל יעקב בפני יוסף על אשר לא קבר את רחל אימו במערת המכפלה:
— זאגט יעקב צו יוספן: „ואני — און איך — האסט איך בין דיך כמדיה מים מיין קבורה — אף-על-פי שאני מטריח איתך בקבורתי במערת המכפלה, שם קבורים אבותי אברהם יצחק ורבקה, אך לאימך רחל לא כן עשיתי, בבואי מפדן... עליי רחל בדרך ואקברה שם. אפשר ... ס׳איז געווען א רעגן — און ס׳איז געווען א בלאטע? ... בעוד כברת דרך... הארץ היתה מחורשת כבברה — די ערד איז געווען געלעכערט ווי א רעשעטע... ושמא יהיה בליבך עליי? — לא! ... כשיבוא נבוזראדן הרשע ויגלה את היהודים לגלות, יעברו היהודים ליד קבר רחל אימך ורחל תצעק להי... : „מנעי קולך מבכי — פארמייד דיין קול פון וויינען, ועינייך מדמעה — און דיינע אויגן פון טרערן — ושבו בנים לגבולם — צוריק גרינעק..."

אנחנו התלמידים צפצפנו בניגון מאורותיו כל אותו שבוע מאה פעמים ואחת... עברו שש עשרות שנים מאז ועדיין מזדמרת בי חווית נעימה זו!...
כך למדנו בעל-פה את שירת הים ואת שירת הבאר.
לא שפר חלקי כשהתחלתי ללמוד גמרא אצל המלמד הרש ביוזר, המכונה „סכינאי", כי היה אבזה, ומכה את תלמידיו בשצף קצף. הוא התחיל את תלמידיו את מסכת „גיטין":
— זאגט דער תנא פון דער משנה: השולח גט — ... ראובן ... שמעון ... אישעמיר ... זיסומיר ...

אוי ואבוי היה לתלמיד שהחליף את ראובן בשמעון ואת אישעמיר בזיסומיר... היה מכה אותו בעצבנות בבטן, בצד, בכתף, בסנטר ובגרגרת...
כל השבוע הסב עצים עם התלמידים עד שידעו לצפצף כהלכה... מאה פעמים ואחת!
בשבת בא לקידושא רבה בביתנו, ישב בהרחבה אל השולחן, פייח „יום זה מכובד מכל ימים"... „בשר ודגים וכל מטעמים"... והפך באגרופו על השולחן לפי קצב הזמר. שתה כוס יין, קינח ב„קיגל", פרק את זקנו וקרא לי להתקרב לשולחן ללמוד את הגמרא.
התקרבתי. ברכי פקו. אחזני אימה ונצטמקתי:
— זאגט דער תנא פון דער משנה: השולח גט... ראובן, שמעון... זיסומיר... אישעמיר...
גמרתי, לא נוקשתי בלשוני, לא תעיתי בדרך מאשימיר לזיסומיר והגעתי למחוז חפצי בשלום...
„הסכינאי" מדושן עונג הכריז: „פתח כמים! ראו, הנה סלי! כך צריך ללמוד, מאה פעמים ואחת!
גמר את הקיגל עם ה„קישקה", רכן אלי ונתן לי נשיקה-חיבה בלחיי ואתא סומקא ופרחה בלחיי שלושה ימים. תיעבתיו.
את „השולח גט" אני זוכר עד היום הזה...

*

בשבת אחר הצהריים היה אבא סוגר אותי בחדר, שאשב ואלמד בעל-פה פרק בתנ״ך. בשכרי הבטיח לי לשלם קופיקה אחת לקניית פיצוחים, זרעוני חמניה, חיבה מיוחדת נודעה לו לספר „תהילים", שיש בו סגולה נגד כל מרעין בישין. גם לי נודעה חיבה לספר תהילים, בגלל פרקיו הקצרים... שיננתי את הפרקים מאה פעמים ואחת — וכבר ידעתי פרק או שניים בעל-פה, וכשאבי קם משנתו „שינה בשבת תענוג" — ענבתי ואמרתי לפניו את פרקי בעל-פה, ושוחררתי לצאת החוצה לשחק עם חברים. פיצחתי המון גרעינים — וכל קין פרקי תהילים מונחים בכיסי עד היום הזה.

*

בן שתים-עשרה כבר פגעתי בכתיבת שירים. היו באמתחתי המון מליצות מן התנ״ך ושק מלא מלין דרבנן. אבל הרגשתי צורך בחידושי לשון כדי לתבל את שירי. מאין לוקחים אותם ובלינין?

בעיירתי היה כבר נפוץ העיתון „המליץ" באקסמפלאר אחד, בינני החתמו עליו אברכים מספר ובראשם צעיר ולמדן מופלג יעקב-אשר. הוא היה הקורא הראשון, ואחריו שאר המשתתפים איש-איש בתורו. באתי אל חנותו של יעקב אשר — הוא היה דודי — והצצתי בעיתון. לא הייתי מעוניין בפוליטיקה ולא קראתי במאמר הראשי „ועל המדינות בו ייאמר". גם במאמרי המחקר הפנימיים לא הבנתי דבר. הפכתי והפכתי בעיתון ובצאתי גו בידיה: „ספר ללימוד שפת-עבר לפי שיטת תרגום ביידיש"... מחירו... לפנות עפ״י האדריסה...", ידעתי שנצטבר ממני לשלוח כסף על ידי הפוסטה (הדואר), שהרי אין סודות בעיירה והדבר ייוודע לאבי ולכל העיירה: לוין התם על „ספר פסול"...

לא עבר זמן רב. היה זה בחודש אלול. נכנס מוכר-ספרים לעיירה עם סוס ועגלה מלאה ספרים, נסע ישר לבית-הכנסת, תפס שולחן ארוך ופיזר עליו את סחורתו: סליחות, קינות, סידורים, מחזורים. באו יהודים להתפלל, הקיפו את השולחן, משמשו, עלעלו, בדקו, עמדו על המיקח וקנו מה שקנו.
גם אני נדחקתי ביניהם ועיני נצמדו אל סידור קטנטן, „סידור״ל", כרוך בכריכת-עור מבריקה, ועל הכריכה בתוך מסגרת זהב נדפס בזהב שם הסידור״ל: „שיר ושבחה"...
— קנה אותי! — מפתה אותי הסידור״ל — סידור״ל זה נשאר אצלי ממאה סידורלאך שהיו לי... יותר לא ידעתי...
נוטל אני את הסידור״ל בידי, חושק בו, אך כביכול חורה: „מה צורך לי בו? אני יודע את כל התפילות בעל-פה".
נתן המוכר עיניו בי ולחש באוזני:
— יש לי ספר ללמוד את בני-ישראל שפת-עבר. רוצה אתה?
— רוץ הביתה והבא 45 קופיקות. לא שחוקות.
רץ אני הביתה. יש לי כסף שמור מדמי-חנוכה וממה שהרווחתי בציור קלפים של חנוכה ומעשיית פנסי-נייר לחברים. הבאתי למו״ס את הכסף, טבין ותקילין, והסתרתי לו שאיש לא יראה. הוא מישמש את המטבעות ושם אותם בכיס מכנסיו. אחר פשט ידו אל מתחת לשולחן, הוציא ספר צנום-נייר ותחבו לי איתי אל כתונת הקפוטקה שלי:
— רוץ הביתה — לחש — אל תפתח את הספר בדרך כשהם חוזרים בלילות-תירוף מן החדר. לקרוא בו, אל תספר ממי קניתי אותו. רוץ מהר...

*

שירי רגלי באיילות רצתי הביתה ישר אל עליית הגג של ביתנו, שם אני נחבא הכורך לציור קלפים, לעשות פנסי נייר וגם לכתיבת שירים. אני מוציא את הספר לאור שבעליית. מקלף אותו מעטיפתו והוא מופיע כלול בהדרו של עטיפת נייר-כחול וחזיר ועליו נדפס: „המתורגמן" מאיתו י. י. אינדיצקי. ללמד את בני-ישראל שפת-עבר לפי שיטת תרגום מיידיש.
ידיי רועדות בהתרגשות, לדאבוני לא אוכל לקרוא בו, כי הוא מכורך בריבה קלה של קונטרסים מקופלים...
ובכן, צריכים לכרוך את הספר תחילה. עם אני את הספר מתחת בכף הקפוטקה ורץ אל הכורך ר׳ אלתר.
נטל הכורך את הספר, מציץ בו ואומר:
— לא סידור, לא מחזור — לא אכרוך אותו...
שיבצה אותו מן המטבח, ונוזפת בו:
— מה איכפת לך, סידור — או לא סידור, מחזור — לא מחזור ספר היא צפה צריך לכרוך אותו!
נטל הכורך שוב את הספר בידו, שקל אותו, מנה את הקונטרסים ואמר:
— זה יעלה לך 30 קופיקות. איפה תיקח 30 קופיקות? שוב נזעקה בו אשתו:
— מה איכפת לך מניין יקח? יגנוב!...
נוטל הכורך שוב את הספר בידו ואומר לי:
— רוץ הביתה והבא 30 קופיקה בראש, לא שחוקות...
— והדפס על הגב את שם הספר באותיות זהב?
— זהו, כמובן מאליו! אותיות זהב.
הדפיס גם את שמי על הספר בזהב...
היא פקה עיניים גדולות:
— לשם מה צריך להדפיס שמך על גבי הספר?
— כמה בבן! אני עונה — יש הרבה גונבי ספרים, רואים ספר יפה, חדש, שם אותו תחת הקפוטה — ודי...
— זה... בדקתו! — אמר הכורך — יש רבים גונבי ספרים. אדפיס שמך באותיות-זהב. אי-אפשר למחוק אותיות זהב...

רצתי הביתה להביא את הכסף. כשחזרתי לא היה הכורך בבית. הלך לקנות דבק נגרים. אשתו ישבה ליד שולחן העבודה ותפרה ספר.
— עבודה לא קלה להפיד ספר, — אמרה — יש להשגיח היטב שלא להחליף קונטרסים ולא לתפור אותם בהפוך, שכן אז כל הספר מקולקל. צריך לפרום אותו ולתפור מחדש...
אחרי דומיה מבושה היא נאנחת ואומרת:
— אין צדק אפילו אצל היושב בשמיים; למה נתן לפישי החזן גם בנים וגם בנות ולנו לא נתן כלום... ואם נתן לנו בת — לקח אותה בחזרה... חלתה ומתה.
נזכרתי שבבית מחכים לי לארוחת הצהריים.
— אנה נעלמת? — שואלת אותי אימא — חכינו, חכינו — וזה איננו... מרק האטריות התקרר...
— לא נורא — אמרתי — אפשר לאכול אטריות קרות...
למחר בבוקר הלכתי לראות בשלום ספרי. הכורך לא היה בבית, הלך לקנות חוטי פשתן לתפירה. אשתו תפרה ספר עב-כרס ישן.
— עבודה רבה בספר ישן — היא אומרת — כל דפיו היו קרועים והטלאתי אותם. עכשיו אני תופרת קונטרסים. כבר תפרתי אילו 30 קונטרסים וזה מכיל למעלה משישים קונטרסים... עייפתי... ואני צריכה לבשל ארוחת צהריים.
— תני לי להמשיך בתפירה — הצעתי — התבוננתי לתפירה שלך ואני יודע כבר איך לתפור...
היא פקפקה רגע ואחר אמרה: טוב!
ישבתי ותפרתי. זה היה ספר „עין-יעקב" ישן ומרופט. כשבא הכורך ר׳ אלתר וראני תופר, נפתע תיגש לראות את תפירתי.
— פלונית! — קרא לאשתו — בואי, למה נתת לפרחח זה לתפור? הלא...
הפליתיה גבהה ובאה, הציצה בתפירה וצחקה.
— הלא התפירה שלו טובה יותר ויפה יותר משלי ומשלך, הכורך המדופלם...
הכורך שהתרגש מתפירתי הזמין אותי לבוא לעזור בכל שעה שאהיה פנוי מה„חדר" והוא גם ילמדני את תהליך הכריכה: מריחת גב הספרים בדבק נגרים, את הדבקת סבלאות הקרטון ואת ציפויים בנייר-שפאליר, שמצפים בו את קירות הסלונים בבתי העשירים.
שלושה ימים הייתי אורח קבע בבית הכריכה, התבוננתי ולמדתי וגם עזרתי בכל שלבי הכריכה. גם ספרי נכרך על ידי, עד הדפסת אותיות הזהב על גב הכריכה.
— הרי לך ספרך, היפה! — הושיט לי הכורך את הספר. פתחתי את הספר.
— הקרא לנו משהו מן הספר — ביקשה אשתו של הכורך — אנחנו אנשים פשוטים, לא מבינים מה שאנו קוראים...
התחלתי לקרוא מן הדף שפתחתי בתרגום ליידיש:
„מעשה באדם שהיו לו שתי נשים, אחת זקנה ואחת צעירה. הזקנה תלשה שערותיו השחורות והצעירה תלשה שערותיו הלבנות. נמצא קרח מכאן ומכאן".
שניהם נהנו וצחקו בקול.
היא מחתה דמעות:
— רחל׳ה שלנו היתה יפת-תואר. היית מתאהב בה... מקנאה אני בפישי החזן...
היא הלכה למטבח והביאה לי רקיק, זה אך רדתה מן התנור. היא רצתה לנשקני...
עם הרקיק בפה ועם הספר מתחת לקפוטקה רצתי הביתה, טיפסתי אל העלייה והלכתי הלוך ושוב על קורת התקרה ושיננתי את הדף הראשון של הספר:
„לכבוד אבי מורי, מחמל נפשי... נ״י (נרו יאיר).
„אחרי צפיה ארוכה, אחרי תוחלת ממושכה,
„אחרי אשר אמרתי לתקותי נואשי"... קיבלתי מכתב את מכתבך..."
עד העמוד האחרון מאה פעמים ואחת.
„אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת".
כל הספר כונס בכיסי,
צא וראה כוחו של לימוד בעל-פה!

ירושתו של אליעז מצפה לגאולה

מאת אמירה שנפלד

מלאו עשר שנים להוצאת שירי רפאל אליעז בחמישה כרכים. אם כי אחדים משיריו (כגון „פזמון חוזר") הולחנו, טרם זכה למונוגרפיה, מקומו נפקד מן האנציקלופדיה העברית ומ„תולדות הספרות העברית החדשה" לאורינובסקי, למרות שהמדובר באחד מגדולי המודרניסטים שלנו: משורר מקורי, מרתק ובעל ייחוד משלו.

רפאל אליעז נולד בסופיה ב-1905. אביו, נסים אליאס, היה חייט ילדים עלוב. את השכלתו היסודית רכש בבית-ספר יהודי. לימודיו בגימנסיה נפסקו בגלל הערה אנטישמית של אחד המורים, שלא נתרצה. בגיל 14 החל לכתוב שירים בבולגרית לירחון המחתרתי „היפרידי". ב-1923 יצא להכשרה, ולאחר שיבה עלה לארץ ישראל. כאן עבד במקלאי, כפועל בניין וכארכיונאי של בנק בתל-אביב הקטנה. ב-1932 ראו אור שירייו העבריים הראשונים ב„כתובים". ב-1933 הצטרף לאגודת הסופרים „יהדיו" ולצוות סופרי החוץ של בטאונה „טורים". בימי מלחמת העולם השנייה פעל כמפרקדכש בספריית ההסתדרות וכעורך „בעבר". ערב הקמת המדינה עמד בראש השבועון „משמר לילדים", שבו שיבץ שירים מפרי-רוחו, רש״בית וכן תרגומי מחזות מספרות העולם. ב-1951 התפטר מ„על המשמר" ופנה למלאכת התרגום בשביל תיאטרון „הבימה", „האוהל" ו„הקאמרי". ב-1959 זכה בפרס שלונסקי לתירגום-מופת. בשלוה ה-60 כיהן כמדריך ורעת הרפרטואר של תיאטרון חיפה. נפטר ב-1974.

אם כי הייה הצטיין בפעילות ובמעש, לא היתה דרכו סוגה בשושנים. אשתו הראשונה, האגדונית בית פאולה כהנא (ממוצא מזרח-אירופי), מתה עליו; כאשתו השנייה, דבורה סופר — התגרש. עם כל הכבוד שחלקו לו גדולי הדור, שלונסקי ואלתרמן, נשאר בודד וזר, יש אומרים בגין מוצאו. תרגומיו אמנם הפכו לנכס-צאן-ברזל של התיאטרון הישראלי, אך כמשורר נסו למעט מדמותו, והמעט התעלמו ממנו. בחמשת הכרכים שבידינו קיבצו שירים נבחרים מתוך 19 ספרי שירה שהשאיר אחריו אליעז, וכמובן, אין הוצאה זו ממצה את עזבונו בשלמותו. לפי עדותו של משה שמיר, היה לא רק משורר פורה ובעל שיעור-קומה, אלא גם איש נעים-הליכות ועדין נפש, אשר נשא את עלבונו בסתר ובשקט.

בגנונו של אליעז הוא סוער וכצודן כאחד. את כשרונו ירש מאבותיו. שרי השירה העברית בספרד. אורח והשפעות שקלט, הודות לשליטתו בשפות שונות, היו בעיקר מן הספרות הספרדית הזרה (פדריקו גרסיה לורקה), וכן מן הספרות הצרפתית (מרסל פגיול), הגרמנית (ברכט), הרוסית (קטייב) והבולגרית. חידושו הלשוני היה מהכנסת הסיפור לתוך השירה, ורבים משיריו הם סיפורים יפים בקצב פיוטי. הוא היה אחד המצטיינים במשוררינו שכתבו בלדות ואוסף שלם מחיבוריו נקרא „ספר הבלדות", ואוסף שלם השתמש בחרוזים, ועובדה זו בקשה על בעלי האוזן הקלאסית את ההנאה משיריו. אבל המשורר מתגבל, כי „החרוזים התנפצו אל עבר גלי הזוכיות". הרף היותו איש „השיבר הצעיר", לא הפך את שירתו לשופר המהפכה. וכל קורא, ללא הבדל השקפה ומפלגה, מסוגל להזדהות עם נושאי יצירתו.

מענין מכתבו של הברו לספסל הלימודים, ולדימיר סוכובלוב, הקורא לו לשוב לבולגריה ולהירתם למאבקו הבינלאומי של הפרולטריון. „תנועתנו הולכת;/ תנועתנו גוברת. / לא יכבוה דמי בחורינו השפוכים... מה לך שם?" — כותב לו ו. ס. — על כך עונה רפאל אליעזר תשובה ציונית ניצחת: „אך מי, נא אמור לי, ולדימיר יקר, מי יבחין בפרעות מקהלו של עולם / שאגה איומה ושקטה שנושא עם בודד מני אם הדרכים... שמיים בוערים למראשותי / וצפירתם של המוטוריים מנשבת השבמה / הולצות כחילות שלפו עלות-הן / ויביאום עד כאן... אמור לי: הנה הנם אחיך... היה זה עם נפלא... בערי השנאה זה גופנו גדל / וכאן הקימנו תוגה אחר רונה: הומה ומגדליה. בסוף השיר הוא פונה עורף לבן-המחזור, ונופל אפיים ארצה מול עיר הנצח: „ירושלים שלי, / נא קבליני כילד ואשא / ואבליע תוגתך הגדולה בגופי הקטן". המשורר מודה, כי היסטוריית אחר המרכסיזם בגולה היתה בבחינת חטא, וכעת הוא משתדל לכפר עליו באמצעות עבודה יוצרת בארץ אבות.

כאביו האביון קיבל המשורר את ההכרה הסוציאלית ואת הבשר הציוני כאחד: „אבי היה חייט כחיל / ופעם בשנה היה אדום / ביום אחד במאי / היה תוקע את המחט / בתוך כרית קשישה קטנה, ושר: אנו הופכים את עולמנו הישן... היה שמח ונלהב / ובהרכינו גופו הדק עלי / על דש כפיל שלי המרופט / נעץ ציפורן אדומה". מסתבר, שגם אבי המשורר נגרר אחר האוטופיה הקומוניסטית כל שהזה במשרו את הטוב, ויישם את כקצוני בהאם לאידיאולוגיה ההיא: לפי עדותו של רפאל אליעז, היה אביו ציוני כל כך, עד שנאלץ „להטיל את הליפתו היהודית בשבת", כידוע, זה זה בבולגריה נוהגה בבריכוי ה... אבל בשבי זה בתאורת עבודה... אליעז ביום השביעי... אחר לגבורי. הבע הנויד, עמל האמונה, עוסף את החיים האבלה, השירה לישראל עם הי בידי הקסביוסבים הזכויים. השיר כולו כתוב בתיה אישית. ליא צאיפה לעכבע את ההלות בצדקת הרציון הסוציאליסטי הלוזו.

בתוך „המגנות בויחה עיר-הציה" (= המבצע הי יהודי בסופיה), מרשים ביותר השיר „לארץ כנען", המתעד שני דורות במשפחת המשורר, סבו ואביו: „סבא ז״ל ואבא הלכו בשביל אחד / ואמונה צבויה משני צדי השביל כדשא... סבי נשען בתוף הולית יפה כול הדנובה... וזמר התהלים יפה עולה בפיו ...אבי אשר ירש ממנו את תאוות הנהאק / שבבדידיהו טובה ראה מצוה קורשה / קם יום אחד ועזבו...: „בוא נינש לכינצף" המשורר מצייר את הנסיעה באוניה. ולבסוף מביא את הטרגדיות על אביו, צהאהו ופרידתו: „בבכנו זו על הלוצים וקביים... האשר הקצוב לו להיים / בטעם הזיתים הירוקים / ...עלי לשוב הביתה לבלקן / בין הגויים התבריבים עלי"... „צייצות עלי קטנה", הוד אומר... להיט אבי בשרו הדק בשבם... ושח לי בלצון ציוני שלו: „בהיר הפציך, בני! עלה לדיליגנס / וסע אל אם לתשבות הצעירה! שנאתי מליצות: אנוכי אחרון החייטים המדבר בקול נביא... מה טעם להוסיף נייר כתוב באותיות קירילינות..." „החייט הזה היה ציוני בלבד, וברוח זו הינך את בנו הדבוון, אלא שחשש שבא בארץ-ישראל החלוצית, שבה התלבשו בפשטות מופרזת, לא ייזקקו תגא׳ם שפירים כאלה שהמתגל אליהם בארץ-הולדתו.

בשיר אחר מוסעמת ההרפקות על המסורת וביסופיו להיים יהודיים מלאים, „אשרי אבי זקני אשר ברך על פתו / זכרתי את זקנו רוטט בי תפילתו, / מוסר חכמה עליז בפיו לקהליה". צר לו מאוד על ההיליק שבקר את יהודי בולגריה בכלל, ואת סבבתהו בפרט. והוא מכיר, כי מ-שוברי ההירה והמצוות ניתן ללמוד הרבה.

בבין שיריו הלאומיים בולטת ומאלף הפזמון הפיוטי „חיים ארלוזרוב". אליעז שם בפי ה-כדרנאי הנרצח את הדיבים: „עיר איננה נפרד, עוד אינני בויח / לבי כתפרץ בקברי הוורחי". הווה אומר. אף-על-פי שארלוזורוב נקטל בידי מרצחים אלמונים, הוא הי אתנו תמיד, והחזון האיר את תבואתו הציונית כולה, כי גאבתו כת-אלבורה היא... גילויים כאלה מוכיחים, כי הכרתו הלאומית של המחבר עולה על תודעתו המעמדית, שהרי המרכסיסטים כופרים בהשארות הנפש.
לא פחות מצויינים שיריו האוניברסליים של רפאל אליעזר, שנושאיהם מגוונים ביותר: „תבת העזיים" בסגולה את היצירה האמנותית; „אהבת זקנים" ו„אהבת הדינוזאור" הן צורות מיוחדות של אהבה; „רמון" הוא רדפה-צים מכשורר בי אליק שבספרד, אשר נתפס בכפירה בנצרות והושלך לבית-הכלא; „רופא הנפשות בבוקר-אור" — זו מאסירה על הפסיכולוגיה המודרנית, שבה משלב המשורר בקיאות בבדעי הטבע עם חוש ביקורתי אישי... שירים אלה ואחרים מאופיינים בהון ובעושר רוח נדירים. הגיעה, איפא, העת לגאול את שארית ירושתו של אליעז ולהקדיש לו תשובת לב רבה יותר, כי הוא ראוי לכך.

לא יחרץ כלב לשונו

מאת הרב חיים פרדס

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה, למען תדעון אשר יפלה ה׳ בין מצרים ובין ישראל (יא ז). ומפרש הנצי״ב בפירושו „העמק דבר" שם: דטבע הכלב שחורץ לשונו, אם בא איש שלא יכירנו לחצר אדוניו. והנה, היו בכלל בני ישראל כמה רשעים שיצאו ממצרים. כמו שיבואר יב, כו (שהבן הרשע שואל: מה העבודה הזאת לכם). וכאשר הלכו (אותם הרשעים ויצאו ממצרים), היה ראוי לכלבים לחרוץ לשונם עליהם. אבל בשביל כבוד ישראל, לא יחרץ כלב לשונו (אף על הרשעים). עד כאן דברי הנצי״ב. אם כי אפשר היה לכאורה לומר ולפרש באופן הפוך, שאותם הכלבים לא חרצו לשונם רק כלפי „בני ישראל" שהם הצדיקים בלבד. אבל כלפי ה„ערב רב" וכן כלפי הרשעים שבישראל אמנם חרצו הכלבים לשונם. משום שהבחינו בהבדל הרוחני-הנשמתי שבין ישראל בני בניהם של האבות, ובין הנכרים שהצטרפו ונלוו על ישראל כשיצאו ממצרים.

ואמנם, מצאנו שעמדו חכמים על כוח הבחנתו של הכלב, בשינויים ובזעזועים רוחניים המתרחשים ובאים לעולם. שהרי אמרו במסכת בבא קמא ס א: כלבים בוכים (הרי זו הוכחה, כי) מלאך המות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר. וכתב על כך המהר״ל בפירושו שם חלק ג׳ עמ׳ יט: כלבים בוכים, כי הכלב מיוחד, והוא נבדל (ושונה) מכל הנמצאים (והנבראים שבעולם, בדרגתו הנמוכה והשפלה). ובשביל שאינו משותף עם הנמצאים (ואינו שווה ודומה להם), לכך כאשר יש דבר (ומגיפה ומלאך המוות) שבא לעולם, הוא (הכלב) מרגיש תחילה. בעבור שאינו משותף עם שאר הנמצאים. דברי המהר״ל שהם סתומים והתומים במקצת, מתפרשים היטב על פי פירושו הארוך למאמר זה, בספרו „באר הגולה" בבאר החמישי. וכך הוא כותב שם: והכלב הוא הפחות והשפל מכל בעלי חיים, והוא רחוק (בדרגתו) מן האדם. וחכמינו ז״ל קראו (את) הכלב (בשם) „עני" בבעלי חיים (והכוונה שהוא עני, דל וירוד). כדאיתא בפרק מי שהחשיך (שבת קנה ב), דאמרו שם: אמר רב פפא, לית דעניא מכלבא, ולית דעתיר מחזירא (כלומר, כי אין בעל חיים שהוא עני ושפל מן הכלב, ועשיר ושבע מן החזיר). והכתובים מורים (ומלמדים) על שפלותו (של הכלב). שכאשר זכרו (והזכירו בכתוב) בריאה שפלה, אמר בשמואל-ב ג ח) הראש כלב אנכי. (וכן נאמר באיוב ל א:) ועתה שחקו עלי צעירים ממני לימים, אשר מאסתי אבותם לשית עם כלבי צאני. והדבר מפורסם בין הבריות, עד שיספרו הכל בזה.

המהר״ל הולך ומסביר שם, כי מכיוון שמעלת נשמתו וצלם האלקים של האדם גבוהה ונפלאה היא, עד שמבחינה אחת עומד הוא גבוה אף מן המלאכים, לכן דוקא משום כך אין הוא מרגיש בהופעתו ובגילויו של כוח רוחני-אלוקי-עליון בעולם. ואילו בעל חיים, ככל שהוא שפל יותר במעלתו, הרי הוא חש ומרגיש במציאותו של הכוח הרוחני, אף שאין לו כל מושג של הבנה והשגה במהותו, בתוכנו ובמשמעותו. ולכן נאמר במדבר כ כג, בפרשת אתונו של בלעם: ותרא האתון את מלאך ה׳ נצב בדרך. ומפרש רש״י על פי מדרש: ותרא האתון, והוא (בלעם) לא ראה (את המלאך). שנתן הקב״ה רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו (באדם) דעת (והבנה במה שהוא רואה ומשיג) תטרף דעתו כשיראה מזיקים. ולכן נאמר שם בפסוק ל: ויגל ה׳ את עיני בלעם, וירא את מלאך ה׳ נצב בדרך. משמע שהיתה מעין מחיצה שהסתירה את המלאך מעיני בלעם והצצה ביניהם, עד שהיה צורך לגלותה ולסלקה. ויגל ה׳.

יש להוסיף, כי המהר״ל מזכיר בדבריו שם גם את מה שאמרו במסכת ברכות ג א, כי בהתחלף המשמרת השניה של הלילה שהיא מכוונת כנגד משמרת המלאכים שבשמים. ישנו שינוי רוחני העושה רושם בעולם, ולכן „כלבים צועקים". וכך מצינו שהמהר״ל מסביר את הדבר, גם בספרו „נצח ישראל" פרק יח. הוא כותב שם, כי מכיוון שהלילה הוא בבחינת הגלות, ממילא יוצא ששלוש המשמרות שהלילה נחלק בהם הם שלושה חלקים ושלבים של אותה גלות. „חלק השני מן הגלות היה דור של שמד, שהיו (הגויים) גוזרים עליהם (על ישראל) מיתה ושמד. והוא כנגד משמרת השניה (של הלילה) ש„כלבים צועקים", וכלבים צועקים הוא סימן (של) מיתה, כמו שאמרו (שם) כלבים צועקים (כאשר) מלאך המות בא לעיר. כך היה חלק שני מן הגלות, שהיו הורגין בהם וממיתין אותם. ולכך אמר (במסכת ברכות שם, כי) משמרת שניה כלבים צועקים שהוא סימן יללה ומיתה. ולכך גם על זה הקב״ה יושב (על כסא כבודו במרום) ושואג כארי (על צרותיהם ויסוריהם של ישראל בעולם הזה). וכך מסביר המהר״ל בספרו שם פרק כו את דברי המדרש באיכה רבה א נז, על פי אותו הרעיון שכבר עמדנו עליו, והוא, שהכלבים בפרט ובעלי החיים בכלל מרגישים בהופעות רוחניות-מופשטות הבאות לעולם, יותר מן האדם.

ובנוגע לדרגתו הנמוכה ביותר של הכלב, מצינו עוד שכתב המהר״ל בספרו „נתיבות עולם" נתיב דרך ארץ פרק א: כי אין בבעלי חיים מי שאין לו (המעלה של) „כבוד" כמו הכלב, והוא בריה פחותה (ירודה ושפלה, שהיא) משולל מן הכתוב, ואינו נחשב מן הנמצאים (שבעולם). ובה בזוי הוא הכלב. עד שכאשר ביקשו חכמים לתאר את שפלותו של הדור שהמשיח בא בו, אמרו עליו במסכת סוטה מט ב: פני הדור כפני הכלב. ובמסכת קידושין מ ב אמרו, כי האוכל בשוק הרי הוא משולל ונעדר מכל כבוד. כמו הכלב. ובמסכת סנהדרין קח ב אמרו, כי שלושה בלבד מכל שהיו בתיבתו של נח לא פרשו מכונות זוגם ככל שאר הנמצאים בתיבה, אלא המשיכו לחיות בשפלות תאוותם כאשר העולם הלך ונחרב והיה שרוי בצער, והם הכלב, העורב וחם בן נח. ובבראשית רבה מה אמרו: ידו בכל ויד כל בו (בראשית טז, יב). ויד כל בו, קרי ביה כלב ב. הוא (כלומר, ישמעאל) והכלב שוים (באופיים ובמהותם). מה הכלב אוכל נבלות, אף הוא (ישמעאל). נמצא, כי פראותו, הפקרותו, שפלותו ונבזותו של ישמעאל, נמשלו והושוו לכלב „המשולל מכל כבוד". ובשמות רבה מב אמרו, כי החצוף שבחיות הוא הכלב. משום שאין כל סתירה, בין עזות מצח, חוצפה וגסות רוח שהן מידותיו של הכלב, ובין מידת החנופה וההפקרות שבו. עד שאמרו עליו בפסיקתא רבתי יג ו: תמיד אני (הקב״ה נמצא) ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים, היש ה׳ בקרבנו אם אין. חייכם, שהכלב (שהוא עמלק) בא ונושך אתכם

על אייזנהאואר - בהערצה

מאת בת שלום

בפעם הראשונה שדווייט אייזנהאואר פגש את הגנרל מונטגומרי, בשנת 1942, התפרץ הבריטי הבלתי שגרתי אל ליד שבתו נרעש ונושם בהסתערות: „המפקד שאהרהר אבל חבל בכלל שבאתי...". רגע לאחר מכן ניגש למפה הצבאית התלויה על הקיר כדי

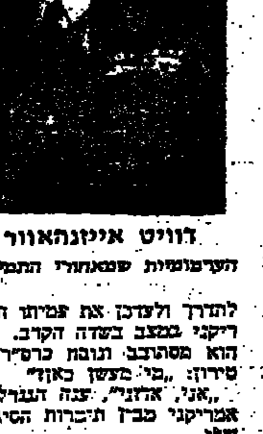

דוויט אייזנהאוור
הערמומיות שמאחורי התמימות

להדריך ולעדכן את עמיתו האמריקני במצב בשדה הקרב. ואז הוא מסתובב תובע כרפ״ר של שירו: „כי מעשן באוזי" „אני, אדוני", ענה הגנרל האמריקני מבין תיבות הסיגריות שלו.
„אצלי לא מעשנים", נוזף הבריטי. אייזנהאואר הסמיק אבל כיבה את הסיגריה.
מרל מילר, הביוגרף האחרון של אייזנהאואר, רואה באפיזודה זו בקרה המתמצת להפליא את סבלנותו הבלתי נגמרת של גיבורו ביחסיו עם האנגלים שותפיו.

תאמרו: מה עוד אפשר לספר על אייזנהאואר או על מלחמת העולם השנייה — ולא סופר עדיין?
החוקרים והסופרים חושבים אחרת. עובדה שהביוגרפיה, עבת הכרס (859 עמודים!) ששמה: „אייק החייל", לא רק נכתבה אף לא אף נתקבלה יפה מאוד ע״י ציבור הקוראים.
מרל מילר, הביוגראף המפורסם של נשיאי ארה״ב טרומן וג׳ונסון, שנפטר זמן קצר אחרי פרסום ספרו האחרון (גודל הפוקר ביוגרפים רבים באחרונה!) — מצייר בגלוי את גיבורו. למרות שרוב הסובבים את אייזנהאואר בשדות הקרב ובשדה הפוליטיקה ראו בו יכול הכי יותר אדמיניסטראטור מעולה — מרל, כתב צבאי לשעבר, משוכנע שאייק היה פוליטיקאי מעולה ודיפלומט מדרגה עליונה שהשתמש בקסם האישי, במזג הנוח, בדיבור האישי ובתדמית הבאילו-פלגמטית — כבלים המשרתים את מטרותיו.
לשיא התחכמו הגיע כאשר הצליח לשכך את הקואליציה המשבידה שהיתה לו עם מונטגומרי ו„הגנרל הדה-גול הצרפתי" בימי מלחמת העולם השנייה. כותב מרל: הוא היה פיקח וערמומי יותר משני המפורסמים הקשים הללו ואפילו יותר מווינסטון צ׳רצ׳יל ופרנקלין רוזוולט — אלא שהוא ידע להסתיר את ערמומיותו מאחורי מסכה של ענווה ותמימות היצוגית. „איננו יודע", כותב מרל מילר, „אם קרא את ניקולו מקיאוולי או את לה רושפוקו, אבל הוא פעל לפי עצותיהם. ייתכן שאפילו אינטלקטואלים. אחרת לא היה מגיע למעמד הצבאי או לנשיאות ארה״ב". אפילו גמגומיו המפורסמים במסיבות העיתונאים שלו, גמגומים שיצרו לאייזנהאואר הדמות של בובה הרוקדת לפי חוטי העסקנים הנכשפים הממשיים — היו לפי הביוגרף שלו, הבמים פוליטי. אייק נהג לדבר הרבה ולא לומר בעצם כלום אבל אם בודקים את פקודות היום שלו לחייליו — מגלים שכאשר רצה, ידע להתבטא בתמציתיות ובבהירות רבה.
„אייק החייל", מתברר עתה, היא ביוגרפיה המתיימרת לערוך בהפך בתדמית מקובלת של דמות היסטורית חשובה. אם בחייו ליגלגו לאייזנהאואר משום שבילה רוב שעותיו על מגרשי הגולף וליד שולחן הברידג׳, אם כעסו עליו משום שסירב לאשר את החוק נגד אפליה גזעית או לצאת בתקיפות נגד מקרתי וכנופיתו — הרי שבמרחק שנות דור מובלטות בעיקר תכונותיו החיוביות. היצירה הון אליו הוביל את בעלות הברית במלחמת העולם השנייה לתקופת השלווה והשפע הכלכלי כמנה נהנתה ארה״ב בימיו.

מספרות העולם

האודיסיאה אינה משאירה חלל

השנה היא 2061. בחלליות „יהדיב-סיים" ירשבים בייצי הלל משתעממים בדרכם אל המפגש ההיסטורי עם כוכב השביט האלי, אותו כוכב שעוד הופעת בזק בשמינו בשנת 87, ועתיד להופיע בעוד כשבעים שנה מהרש כדי להפיע את שממבם מקריביה סייפי הי הלל ברם בודיאו. איזה פי רמז „הלך עם הרוח".
מי שראה או קרא את „אודיסיאה בחלל" של ארתור סיקלארק יפגוש בספרו החדש „אודיסיאה מספר שלוש 2061" פנים מוכרות. שוב מככב כאן היידד ידידנו האלקטרוני האל. המחשב בעל התכונות האנושיות. שוב מתערבים בצלילה הבתוליים השחורים, המהווים הסופר-אינטליגנטיות, האנשים על פני כדור הארץ מתקשרים עם שלוחיהם בחלל בעזרת קילוגרמים, דיביר הקצה הלל. ויש גם דואר אהירודואלי, מכתבים המהבמישים מן האין במרחק מאות שנות אור, הגיגה לעתידנים, ולמכורים לספרות המדע הבדיוני. וכדי שלא לייאש את חסידיו רוז בז ארתור סי. קלארק בסוף ספרו על ההמשך הבא על הנודיסיאה מספר ארבע שאף היא בוא תבוא.
אגב, איזה טעם יש לספרות שכזו תכלו להסיק אולי בן הציטטה הבאה: „רק הזמן הוא אוניברסאלי ונצחי, הטוב והחיה לה לצומת זאת הם רק מנהגים מקומיים הנהוגים באיתב כוכבים שורשי היקום עדיין לא סילקו מהווייתם את גורם הסיבוב סביב הצירי".

פידל קאסטרו על הבוונת

בשנות ה-60 התפרסם ויליאם פ. באקלי בהתהניים על רקע ההתחממות הקרה שבין ארה״ב לבריה״מ. גם המותחן החדש שלו שזה עתה יצא, „מונגוזה", מתפתח בשנת 1963.
סוכני הסי.אי.אי. מנסים ובכלים להתנקש בחייו של פידל קאסטרו. נסיונותיהם הופכים לכוורים יאבסורדיים כפרק דפרק. באחד המקרים הם מנסים לשלוח אליו בתהנה הליפת צלילה מורעלת. בשטע מצחיק, האפקט של הסיפור אכן קומי. יפה „בפורץ החודרים" כה והוקים בינתנו היום וגם פידל קאסטרו נראה כבר ממות כאיום ונראה עד שבהחלט אפשר להוריד לנוכח כל הנטיינות השליפאליים של הסוכנים האמריקנים. אלא שהמשך משלב באקלי בסיפור גם את רצח עבדי והחיוך נעלם מפני הקוראים לנוכח הטרגדיה ההיסטורית המשוחזרת ההופכת בלש קומי למשהו אחר לגמרי; הקוראים, בדרך כלל, אינם אוהבים תפניות כאלה. הם השים כרומים צ״י הסופר כך שלפי דעת המבקרים ספק אם „מונגוזה" יהפוך לרב-מכר.

בזווית בש השופט

השופט גיורג ואפנר (שופט אמיתי) משמש כשופט מטעם העירייה פילדלפיה (11 מיליון צופים בארה״ב) המתרחשת בבית משפט להתביעות קטנות. ביטים אלה מתפרסם ספר „בזווית בש השופט" (בהוצאת סיימון ושוסטר) ובו אוסף של אנקדוטות וסיפורים אנושיים מעניינים במעמד זה.
עשרים שנה הוא תורך דין בקליפורניה, היה נבהל בשניב אלה — גם צילום תוך כדי כך לסדרה. החלטתי עדיין בהיותי סדרי על הכס — כותב ואפנר — שלעולם לא אגיע לפסק דין אם אינני יכול לראות את האמת בעיני.
ואיך „רואה" ואפנר את האמת?
דוגמאות מן הספר: כשנתגלע סכסוך בעבירת תנועה מען שכוניתו איכה יכולה לפתח דהרת העירה על 35 קמ״ש, קם השופט ממקומו, יצא החוצה, נכנס למכונית עבה מדובר, אז הנהג והפליג לסיביב סביב בית המשפט. במקרה אחר התווכחו הקטיגור הסניגור ביניהם כאשר ליבה שיכול או לא יכול עד מסיים לראות דרך חור המנעול. כבוד השופט דרש ביד טייביליהו אל הדלת הרלוונטית, התכופף ובדק בעצמו מה רואים מבעד החור.
מעטים הספרים שכתבו שופטים תורכיידין בגימה כל כך קרובה ההומוריסטית לברית של המפורסמים בהם לקוח מן החיים ונטול בדיון. מה שיא אם „בזווית כס השופט" הפך ברגע הופעתו לבסט-סלרז

דברים כדרבנות

מאת דוד תמר

תחת הכותרת „משה רבינו" נתפרסמה במקומון הירושלמי „כל העיר" (כ"ז בכסלו — 18.12.87), כתבה על בחור בשם משה סוויסה. כתבה זו מתאימה לה יותר הכותרת „רבנו. קורח" ומוטב שהיתה מתפרסמת בפורים ולא בחנוכה. אמנם ייתכן שדוקא ימי החנוכה מתאימים לפרסום כתבה זו, שהרי אותו בחור בתור הוא מייצג ודובר של המתיונים של דורנו.

[illegible]

למען שבת לא אחשה

[illegible]

פסוקי השבוע

[illegible]

שואה וגבורה

[illegible]

חטיפת הקנטוניסטים

[illegible]

משוט אל מעבר למסך (ז)

מאת אברהם ב.

יוגוסלביה – ארץ ששת הימים

[illegible]

יהודים ביוגוסלביה

[illegible]

שולחנו של בית אבא

כי האדם ציפור דרור

מאת שמעון מייזל

מנעורי — כאשר מסוגל הייתי להבחין בקשרי המשפחה, חכיתי להכיר דודים, דודות ובני-דודים, הוו בין האורחים הרבים שפקדו את ביתנו גם אורחים מחו"ל, אנשים, נשים וטף, אשר הוגדרו כקרובים. השתוקקתי להכיר את השורשים של משפחתנו וחיכיתי להזדמנויות בנושא זה.

רוב המידע אשר הצלתי מפי יודעי דבר הוא על השורשים מצד אמו של אבא ז"ל, אשר הצמיחו גזע עבות וענפים רבים. המידע אשר שמעתי על משפחת אביו היה, יחסית מועט.

[illegible]

האברך מווילנא

[illegible]

לפי דרכו של הגר"א

[illegible]

דרכי הוראה מיוחדות

[illegible]

השוחט דמתא

[illegible]

הצופה לילדים

ב"ה
יום שישי, ג' בשבט תשמ"ח
(22.1.1988)
גליון מס' 319
בעריכת עפרה ורד

ותן טל ומטר לברכה

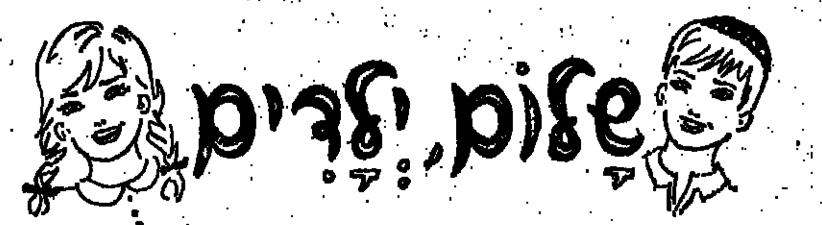

שלום, ילדים

„זהו הרגע המאושר בחיי"... אמר השבוע אסיר־ציון, יוסף ביגון, בירידתו מכבש־המטוס בנמל התעופה בן־גוריון.

סוף־סוף לאחר 17 שנים ארוכות וקשות של מאבק למען מימוש זכותו לעלות ארצה קיבל לפני זמן־מה היתר יציאה מרוסיה. והנה, כעת, נמצאים ביגון ובני־משפחתו איתנו כאן בארצנו. ברוכים הבאים!

על השפה העברית שבפיו, שבה הוא שולט היטב, אין להתפלא, כי הרי ביגון היה המורה הנודע ביותר לשפה העברית בברית־המועצות. הוא נאבק למען הזכות ללמוד וללמד את השפה העברית ואת מורשת ישראל ולהפיצה בקרב יהודי רוסיה.

ברחובות מוסקוות הסתובב כשעל גבו ילקוט ענק, ובו ספרי לימוד רבים על ארץ־ישראל ועל העם היהודי. את ספריו חרבים הביא, כמובן, עמו ארצה. יוסף ביגון הכשיר תלמידים רבים, כדי שיסייעו לו במשימתו החשובה. בגלל מאבקו להפצת התרבות היהודית נאסר מספר פעמים וישב שנים רבות בכלא הסובייטי.

על עבודתו המסורה והקדושה כמורה, יעניק לו בקרוב שר החינוך, יצחק נבון, תעודה „מורה לשם כבוד" מטעם משרד החינוך.

סמלי הדבר, שחשבת הראשונה שאותת יקיימו ביגון ובני־משפחתו בישראל היא שבת פרשת „בא", בה מסופר על פנייתו המפורסמת של משה רבינו, בשם ה', לפרעה, מלך מצרים: „שלח את עמי" קריאה זו הפכה במשך השנים לקריאת יהדות העולם לשיחרור יהודי ברית־המועצות. בפרשת השבוע מסופר אף על גאולת בני־ישראל משיעבוד מצרים. והנה, אף יוסף ביגון ובני־ביתו נגאלו משיעבוד ברית־המועצות. ועל־כך כולנו שמחים מאוד.

אך יחד עם זאת, ידידיי הצעירים, אסור לנו לשכוח את היהודים הרבים שנותרו שם. המאבק הממושך למען עליית יהודי ברית־המועצות לא תם, ולא פסקה הקריאה: „שלח את עמי!".

שבת שלום
שלכם, עפרה

פרשת השבוע

בא

בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו... (שמות י', ט') משה מדגיש כאן במיוחד „בבנינו ובבנותינו", כי בדור הצעיר תלוי כל העתיד של עם ישראל. שאם ילד קרוי „יתום", כשאין לו הורים — עם נקרא „יתום", כשאין לו בנים ממשיכי מסורת אבות...

(רבי יוסף בחנמן)

ויעל הארבה על כל ארץ מצרים (שמות י', י"ד) אמר רבי יוחנן: כיוון שבא הארבה, שמחו המצרים. אמרו: נקבץ ונבשל מהם, ונמלא מהם חביות. אמר הקדוש־ברוך־הוא: רשעים, במכה שהבאתי עליכם בה אתם שמחים? מיד ויהפוך ה' רוח־ים חזק מאוד וישא את הארבה... לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים (י', י"ט).

שלח עמי! /
מאת נ"ד סרבר

שלח עמי, מלך מצרים,
מבית עבדים — למרחבו
כי לקו בסבלם כפל כפליים,
אך זיק תקוותם אותם
לא עזב.

כי קרוב יום שחרור
כשחר יאיר
וביד רוממה יצאו מעבדות.
ירעם קול אחד, יריע ישיר:
ברוך שקיים דבר ישע ופדות
ברוך שהוציא את עמו לחרותו

דבר בשם אומרו

נתנו לו לאדם שתי עיניים שיראה בעינו האחת מעלות חברו ובעינו השנייה מומי עצמו.

(רבי מאיר מפרשמישלן)

עולמו של וולט דיסני
מאת חיים לנגלבן

וולט דיסני הלך לעולמו, אבל האגדות שלו המסתובבות בעולם אף פעם לא יזדקנו. אלה משמחות לב צעירים ומבוגרים, ללא יוצא מן הכלל.

סיירה־ליאונה, מדינה שבמערב אפריקה, מעניקה כבוד בולאי לוולט־דיסני, בהנפיקה סדרה בת שמונה בולים ושני גיליונות זיכרון, המנצלים את גיבורי הסרטים המצויירים והמצויינים של דיסני, מיקי־מאוז וגופי, במיגוון רב של מצבים הומוריסטיים, המבליטים מקומות ראויים לציון.

כך, למשל, הבול הראשון, מראה את מיקי־מאוז במדי משטרת הרוכבים הקנדית המלכותית, על סוס במדשאה שבחזית בניין הפרלמנט הקנדי בבירה, אוטווה.

הבול השני, מראה את גופי מביט במספר פסלי „טוטם", פרי יצירתם של אינדיאנים; הבול בדרג של 10 לה, מראה את גופי נהנה מספורט גלשנות־רוח.

בול אחר, מראה את איל החרים מכרסם את מכנסיו של גופי הנדהם, שער כה הביט בקיסמי היופי של הרי הרוקי באמצעות משקפת.

בול נוסף מראה את דונאלד־דאק ומיקי־דאק ומיקי־מאוז נהנים מרכיבה בכירכרה ברחובות העיר. והנה בול אחד מראה את גופי יוצא מ„איגלו" — בקתת אסקימו עשויה קרח, כדי ליהנות ממראה זוהר הצפון בטריטוריות הצפון־מערביות.

הבול בן 50 לה, מראה את גופי בתור מחפש־זהב, עם מסננת מלאה גרגירי זהב, כשהוא צועד ליד משרד הדואר המקומי.

הבול בן 50 לה, מראה את גופי בתור מחפש־זהב, עם מסננת מלאה גרגירי זהב, כשהוא צועד ליד משרד הדואר המקומי.

ועכשיו, הבול האחרון בסדרה זו, בערך של 70 לה, המראה את דומבו הפיל המעופף (אצל דיסני הכל אפשרי) כשהוא רואה מעל אשדות הניאגרה.

הסדרה כולה צויירה במיוחד על־ידי הצוות האמנותי המוכשר של חברת וולט־דיסני, והודפסה עבור סיירה־ליאונה בבית דפוס נודע באנגליה.

הבולים ראו אור לפני כחצי שנה, והתחבבו מאוד על האספנים המתחילים והמתקדמים כאחד.

עליזה והכלבלבים
מאת יצחק בון

עליזה לומדת בכיתה א' שלנו. אך אינני יודע כמה היא לומדת. עינייה היא עליזה, בגדיה מרושלים ובלתי נקיים. נעליה בלות וקרועות. שערה פרוע ודיבורה מועט.

— איה מורתיך — היא שואלת. פירושה של השאלה — לאיזה חדר אני צריכה להכנס? אני מראה לה את החדר. כשאני יוצא החוצה אני מוצא אותה בחצר... בודדה, היא מקפצת על רגל אחת, או שהיא מטיילת בחורשה או על הכביש.

— למה אינך נכנסת לכיתה? — אני שואל אותה

— איפה מורתי? — היא חוזרת על השאלה, ואני — על התשובה. היא נכנסת לכיתה ולעבור זמן קצר היא שוב יוצאת.

מה עושה עליזה בכיתה. מסתובבת קצת בין הספסלים. יושבת קצת ויוצאת. בהפסקה, כשכל הילדים בחוץ, היא מרוחקת מהם, או עומדת על יד חדר המורים.

— מה נעשה בעליזה, שאיננה לומדת כלל?

ביום שישי אחד, בזמן השיעור, כל הילדים בכיתות ועליזה במסדרון מחזיקה כלבלב.

— עליזה, מי נתן לך את הכלבלב — שאלתי.

חבר — ענתה.

מכיוון שהיא מדברת מעט, לא למדתי להבין לשונה, אם חבר פירושו

אדם גדול או ילד. היא שמחה בכלבלב. לא שאלתיה למה איננה נכנסת לכיתה. כעבור דקות מספר יצאתי לראות מה עושה עליזה. היא עומדת על המדרגה בשער בית־הספר, והחזיקה שני כלבלבים.

— מי נתן לך את הכלבלבים? — שאלתי.

— חברו — ענתה.

היא הורידה את הכלבלבים מעל זרועותיה. הם כרכרו לרגליה וכשכשו בזנבותיהם, כאילו היו ידידיה מכבר.

— איך תקראי להם, עליזה? — שאלתי.

— זה לוסי — אמרה.

— והשני — המשכתי לשאול.

— השני ורדה. לא — נמלכה בעצמה — זה ורדה וזה לוסי!

בהפסקה נמצאו ילדים רחמנים שהביאו לחם שרוי במים לכלבלבים, ואני תרתי אחר עליזה. היא לא עמדה על ידם.

עד שאני מחפש את עליזה צילצל הפעמון. צריך הייתי להכנס לכיתה. אחר השיעור נעלמו הכלבלבים. מי לקחם? עליזה או ילדים אחרים? עליזה כבר נסעה הביתה. היא גרה רחוק בשיכון העולים.

ביום ראשון ירד גשם, ועליזה לא באה לבית־הספר.

אם תראו את עליזה משחקת עם הכלבלבים אל תפריעו לה. היא תלמד לדבר היטב עברית, תתרגל לתלמידים ותשחק עם חברים ועם חברות. ואז תניח את הכלבלבים ותיכנס לכיתה.

בת־צחוק

פעם התעורר הרשלה משנתו בלילה, ושמע גנב מסתובב בביתו. קפץ הרשלה, נבהל הגנב ורצה לברוח. אמר לו הרשלה: שוטה, למה לך לברוח, בוא ונחפש יחדיו ואולי בזכותך נמצא משהו בבית...

עשה זאת בעצמך

פומפון

כדאי לנצל שיירים של חוטי צמר המצויים בשפע בבית עתה, בימות החורף, ולהכין מהם פומפונים.

הפומפון הוא אביזר קישוט נחמד, ניתן לקשט בו סוודרים, כובעים, צעיפים, נעלי־תינוק סרוגות וכן ליצור קישוטים לחדר.

כיצד מכינים פומפון? גוזרים שני עיגולים מקרטון עבה. כל עיגול בקוטר של 7 ס"מ (או בגודל אחר הרצוי לכם). במרכז כל עיגול גוזרים עיגול נוסף שקוטרו כשליש של הפומפון. מצמידים זה לזה את שני עיגולי הקרטון הזהים בגודלם.

מלפפים בעזרת מחט עבה חוט צמר בעיגולים ביחד סביב העיגול (ר' תמונה). חוזרים על פעולת הליפוף מספר פעמים עד שנוצרות מספר שכבות זו על גבי זו, והחור במרכז העיגול יסתתם. ככל שמספר השכבות רב, הפומפון יהיה צפוף ומוצק.

גוזרים את עיגול הצמר סביב היקפו החיצוני (ראה תמונה). עתה נרחיק קצת את עיגולי הקרטון ממרכז הפומפון, נכרוך מספר פעמים חוט חזק סביב מרכז הפומפון בין שני עיגולי הקרטון, נהדק היטב ונקשור. נסיר את עיגולי הקרטון (רצוי לגזור), נגלגל את עיגולי הצמר בין כפות הידיים עד שייווצר כדור צמר אחיד. הלא הוא הפומפון בכבודו ובעצמו.

ועתה להכנת קישוט לחדר — „איש שלג" מפומפונים.

נכין שני פומפונים בגדלים שונים מחוטי צמר שצבעם צהוב. יש להקפיד ששני הפומפונים יהיו סמיכים ומוצקים. הפומפון הגדול יהווה את „גוף האיש", והפומפון הקטן את „ראש האיש". נדביק את שני הפומפונים זה לזה בדבק מגע. כ„עיניים" נגזור שני עיגולים קטנים מבד לבד שחור ונדביקם על הפומפון הקטן. כ„אף" נדביק עיגול קטן מבד לבד אדום. ניתן להוסיף כובע או לקשור סרט סביב „צוואר האיש" ולפניכם — „האיש" מפומפונים.

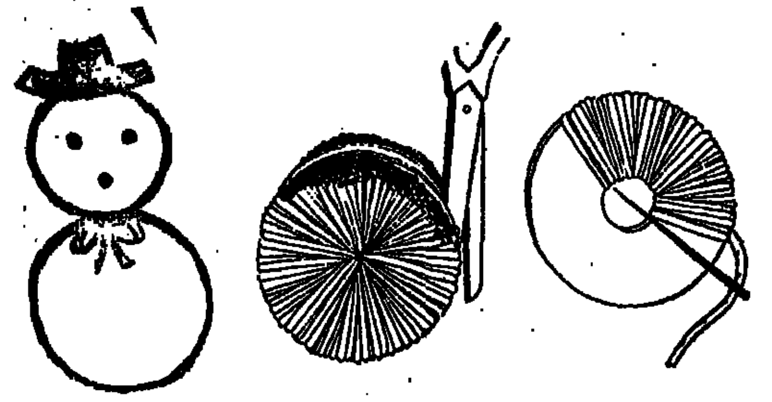

שולחים ומברכים

למאמא ולאבא היקרים, ברכות ליום הנישואין. שיהיה לכם במזל־טוב עד מאה ועשרים. תאריכו ימים ויברך אתכם ה'.

מברכים: נכדיכם מקטן עד גדול, רוחל הקטנה, הבת הגדולה אחי ואחי יעקב.

משפחות: אמסלם ובן־חיים.

השולחת: רויטל אמסלם, שד' התחמרדות, קריית־ג'

חידון

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים", רחוב המסגר 66, תל־אביב

איך שמי?

אני הקיבוץ הדתי הראשון בארץ והישוב הראשון בדרומה של בקעת בית־שאן. נוסדתי לפני 51 שנים. אני קרוי על שמו של רב מגדולי רבני גרמניה וראשוני חובבי־ציון, שהטיף ליישוב הארץ (תמונתו לפניכם). מה שמי, ומה שם הרב על שמו אני קרוי? בהצלחה!

בין הפותרים יוגרל פרס

בחוג המשפחה

בעריכת נעמי גוטקינד

סקר

יותר מדי עוגות, מיץ פטל וריבה — בגני הילדים בארץ!

במסגרת שנת המזון והתזונה תבכינה ערכה הרשות להגנת הצרכן בהסתדרות סקר בגני ילדים בנס־ציונה בהם הילדים מקבלים את ארוחת הבקר בגן. מטרות הסקר היו:

א. לעמוד מקרוב על גישת הגננות לנושא התזונה.

ב. לעמוד מקרוב על הרגלי צריכת המזון בגני הילדים.

הסקר נערך בהדרכת ד"ר יורם מילבסקי והגב' רות קריגל במהלך נובמבר־דצמבר 1987. סה"כ נסקרו 24 גני ילדים, רוב גני החובה בעיר. במהלך 1988 יסקרו גני ילדים נוספים ברחבי הארץ ומסקנות סופיות יפורסמו. הנה תוצאות ראשוניות בולטות הנובעות מן הסקר הזה.

השקפת עולמה של הגננת בנושאי מזון ובריאות

כל הגננות סבורות שעל הילדים „לשתות הרבה".

54% מהגננות סבורות שמיץ מסירופ (כדוגמת מיץ פטל) „מזיקים לבריאות הילדים".

75% מהגננות סבורות שעוגה ודברי מתיקה „מזיקים לבריאות הילד".

בנושא הקשור בין אכילת עוגות ודברי מתיקה וכושר הרכוז:

21% סבורות שעוגות ודברי מתיקה „עוזרים לילד להתרכז".

13% סבורות שעוגות ודברי מתיקה „מפריעים לילד להתרכז".

33% סבורות שלעוגות ולדברי מתיקה „אין השפעה על כושר הרכוז".

33% טוענות שאין להן דעה בנושא.

בנושא של הקשר בין אכילת עוגות ודברי מתיקה ופעילות יתר אצל ילדים:

26% סבורות שמאכלים אלו „מעודדים פעילות יתר".

9% סבורות שמאכלים אלו „מדכאים פעילות יתר".

13% סבורות שלמאכלים אלו „אין קשר לפעילות יתר".

52% טוענות שאין להן דעה בנושא.

בנושא של הקשר בין תזונה נכונה ובין הצטננות:

38% סבורות שקיים קשר מובהק בין התזונה ובין הצטננות.

29% סבורות שקיים קשר מקרי בין תזונה ובין הצטננות.

33% סבורות שאין קשר בין התזונה ובין הצטננות.

הזנת הילדים בגן:

ב־92% מהגנים מגישים לילדים בקיץ

ב־92% מהגנים מגישים לילדים חלב ומוצריו 3—2 פעמים בשבוע.

מיץ מסירופ (לדוגמה מיץ פטל) יום יום ובחורף ־תה.

ב־58% מהגנים, מגישים לילדים ריבה לפחות פעם בשבוע.

ב־88% מהגנים, נהוג לכבד בעוגה ובממתקים בימי ההולדת.

מסקנות והמלצות

מהנתונים שנאספו עד כה מתבקשות המסקנות וההמלצות הבאות:

1. רק בגן אחד ציינו שהילדים שותים מים. יש לעודד צריכת מים כאלטרנטיבה למיצים ממותקים.

2. הגננות אינן פועלות במרץ להוצאת מזונות „מזיקים לבריאות" מתפריט הילדים.

54% סבורות שמיץ פטל מזיק לבריאות

75% סבורות שעוגות ודברי מתיקה „מזיקים לבריאות", יחד עם זאת מזונות אלו עדיין נכללים בתפריט הילדים בגנים.

3. הגננות אינן פועלות במרץ להכנסת מזונות שעשויים ל„שפר את התזונה הילדים" לתפריט הילדים.

58% מהגננות שהוספת כוס חלב „תשפר את תזונת הילדים" יחד עם זאת החלב עדיין לא מוכלל בתפריט הילדים, בגנים אלו.

4. הגננות סבורות שההורים מודעים לחשיבות התזונה לגבי התפתחות הילדים. בסיס זה מאפשר לדעתנו יותר שיתוף פעולה בין ההורים והגננות לשיפור תפריט הילדים ולעיצוב הרגלי צריכת המזון של הילדים.

5. 66.7% מהגננות סבורות שיש להן „ידע מספק בתזונה".

בעולם בו מדע התזונה מתחדש ללא הרף — זו קביעה מסוכנת. יש לעורר באופן דחוף את הרצון להשתלמות בנושאי התזונה בקרב הגננות ומאידך להציע להן תוכניות השתלמויות מעניינות ועדכניות.

חוטי סריגה חדשים

עונת הסריגה בעיצומה וגם החברות חוזרות והחן והראה לסריגה יוצאות בקצב מוגבר. האחרונה עד כה היא זו של „צמר והסידה" שגם מייצרת עשרים וחמישה חוטים חדשים ביניהם חוטים דמויי פרווה, חוטים עם בליטות, עם תוספות מתכתיות ועם מלאגז.

החוט המהר הוא הפופולארי ביותר, משקלו אפסי, הוא משולב בתוספת קטנה של אקריליק לשמירת יציבות ומופיע בלבן, ברונזה, כסף ותכלת שבכולם שזור פס כתכת. ניתן לסריגה ביד בלבד ומתאים להולצה אלגנטית. מחירו — 9 ש"ח לחבילה של ארבעים גרם.

החוט הדומה לפרווה מופיע בלבן, שחור, בז'־אפור ובגוונים של כחול או לבן עם בז'. מחירו — 6.60 ש"ח ל־50 גרם. החוט עם הבליטות עשוי מוהר עם צמר ותוספות קטנות של חוטים מיוצבים מאקרילן וניילון. לסוודר גדול מהחוט הזה דרושים עשרה כדורי צמר, לפי 4.5 ש"ח לחבילה, כלומר, 45 ש"ח לסוודר חדיש.

ויש גם חוט המזכיר „ספריץ" כמו לבן עם טורקיז או לבן עם ורוד, או זהב עם אפור, שחור עם אדום וכדומה. החוט עשוי פוליאמיד ואקריליק ומחירו 2.80 ש"ח ל־25 גרם, אבל החוט הגמור ביותר עשוי מאה אחוז אקריליק בכל הגוונים (60 צבעים) והוא גם הזול שבכולם: 1.70 ש"ח ל־40 גרם. האפודה של הילד המחייך שבתצלום למשל, עשויה כמעט.

ומה עוד מקובל השנה? חוטים עם הפרשי גובה שאפשר לקשט בהם חלקים של הסוודר או סוודר שלם. אלה חוטים יקרים, 7 ש"ח ל־25 גרם.

לפי רשמים מחנויות הצמר מרגישים השנה התעוררות ועניין מחודש בסריגה ביתית הן לביגוד יומיומי והן לפריטי לבוש לערב. ההערכה היא שצמר והסידה לבדם ימכרו עד סוף פברואר כ־250 טון צמר המיועד לסריגת יד ועוד היד נטויה.

מה חדש? / ספרות נשים עבריות

יום עיון שלם מקדישה בשבוע הבא אוניברסיטת תל־אביב ל„סיפורת נשים עבריות" לציון מאה שנים להולדתה של דבורה בארון. לעומת נשים סופרות ביניהן המדגישות הדגש הוסב את העובדה שאין ספרות נשית (רות אלמוג, עמליה כהנא־כרמון) סבורים כנראה בחוג לספרות עברית בתל־אביב שיש דבר כזה.

כך למשל תדבר ד"ר מירה אריאל על אמצעים לשוניים להצגת נשים וגברים בספרות. ד"ר רחל גיורא תראה איך מעצבים דמויות באופן סטריאוטיפי בעזרת תבניות לשוניות. החלק המעניין ביותר של האירוע, נראה לי יהיה במושב השלישי שייקרא: ייחודה של סיפורת נשים עבריות. עמליה כהנא כרמון תדבר על גברים האוהבים על נשים סופרות: „היא כותבת נחמד על על שבירכתיים" יהודית הנדל תספר על ה„יומיום ושולחן הבהייה" ואילו רות אלמוג, נורית זרחי ושולמית לפיד יבחנו באופן כללי על נושא התקבלנות. אגב הנושא לרות אלמוג אין בביתה לא חדר ולא פינת עבודה ואפילו לא שולחן כתיבה. בקיץ היא לוקחת את מכונת הכתיבה עלה למרפסת ובחורף — אל המטבח. סימפטומטי אולי.

„קרסוליה" — גיבורה חדשה בספרות הילדים

(קרסוליה — עלילותיה של ילדה פלא)

דמות חדשה בעולם הספרות לילדים, גיבורה עברית בת דורנו, המכונה „קרסוליה", הוצגה במסגרת מסיבת עתונאים שהתקיימה בתל־אביב, לרגל צאת ספרה הזה והראשון בסדרה של הסופרת ציפי שחרור.

הספר מגולל את עלילותיה של ילדה בת עשר בעלת קרסוליים אציבים במיוחד, בתוכם סמון כוח סודי המתעצם כל שהיא מתגברת. מקור הכוח בסתתר מאחורי שני פסים אדומים המקיפים את קצות קרסוליה. רגליה מתארכות לכל אורך שתחפוץ והכל לפי המטרה שלקחה על עצמה. יש לציין, כי סוד היותה סוד כוחה של „קרסוליה". בנוצל כוח זה למטרות חיוביות.

הצלה וסיוע לנזקקים שנלכדו באש שפרצה בקומות הגבוהות, הורדת גשמים ביום קיץ חם ולוהט, הורדת מכביר צבאי השובב ופודי שנשאר בתוך כדור פורח, ניהוף בשמים ותוך כדי כך הצלה ילדים טובעים. הפיסת גנבים בעת פריצה, הם רק חלק מהרפתקאותיה של ילדה הפלא „קרסוליה".

הסיפור מסופר כבעין לעיניים של הבנה־סופרת של „קרסוליה" המתגוררת בקומה הבניה מעליה. בעבר לידידות היפה הנרקמת בין השתיים, מצליחה השכנה לעקוב אחר מעלליה ואף לגלות את הוללותיה האנושיות של „קרסוליה" בעת עריכות עם הסביבה הקרובה לה: קנאה הבירים, התרחקות ממנה, עימות עם המורים, בעיות בלימודים כגון אי־יכולתה לקלוע תרגילי החשבון בסיסיים וכו'.

בכך יש לכוח המופלא של „קרסוליה" גם מחיר — בדידות והפחד מפניה, הכביאים אותה בסיום הספר הראשון הזה להיקה של הילדות הרגילה והטבעית.

הספר מלווה באיורים על הציירה שמכהן שהצליחה לבטא את דמותה של „קרסוליה" כפי שראתה אותה הסופרת. לצורך מפגשיה עם ילדים אותם עורכת ציפי שחרור ברחבי הארץ, עיצבו למענה כלי דצמום סבוליה בובה בת־דמותה של „קרסוליה". בעזרתה היא מספרת את הסיפור. (בתצלום המצורף נראית המחברת, הבובה והתלמידים).

לציפי שחרור, סופרת, משוררת ועתונאית, נסיון רב עם ילדים אותו לכתה בעיקר במפגשיה הספרותיים ובסדנאות לכתיבה יוצרת. במקצועה הינה מורה לדרמה יוצרת ולספרות, בוגרת סמינר לבורים והיא לספרות באוניברסיטת בר אילן.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו * בטלוויזיה

בטלוויזיה

* „ארמון החלומות" (מוצ"ש, 23.10) — הפרק השמיני: ג'ייקוב, אחיו של ניק, מגיע לקרוני בבפתיע. שנים אחדות לפני כן בחוזו פרוטקיסס צפיל, בהר בריטניה, והאחר בודדיו הרבים הוא מוצא מקום נוח בבית אחיה, גם כדי להמשיך בפעילותו המתמכנית. ג'ייקוב, נער בחום לבתינוק מאמריה המרילינים, ובום מוקסם באישיותו של ג'ייקוב ומלציין המהפכה הקומוניסטית: רות פוגשת בברנדון את ג'פרי, צעיר בן עשרים. בביתו של מחורה הצעיר היא עומדת בפעם הראשונה על משמעותו של העשר הצדק שבין צבי לעשיר; ברים מודעת קשל מיני ילודותה עם מאיד.
* „לסוקו של מקובי" — מבט אל הר הבזר (מוצ"ש, 00.00).
* „על גלגלים" (א', 20.30) — בתבניה הפעם: ניתוח תאונה עם פקד פורדי הרשקוביץ, סקידת מערכת חדשה המונעת את נעילת הגלגלים בכל תנאי בלימה, מהי ההשפעה שיש להרופות שינת על הנהג, ולבסוף — מסע של מכוניות עתיקות.
* שושלת (א', 21.50) — הפרק ה־69: גיף חוזר לעבוד בחברה של בלייק והעמד כי קירבי היתה הרה כבר כשנישאה לו; פאלון נוסעת ללוס אנג'לס עם בלייק וקריסטל כדי להיוועץ בארכיטקט בנוגע להרחבת המלון ובדרך היא פוגשת מיליונר צעיד ומשך.
* „אלפרד היצ'קוק מגיש" (א', 23.30) — שם הפרק: „הצנצנת". הקריירה של אמן לא פופולארי עושה הבנית כשהוא נתקל ב„צנצנת" מסתורית.
* „הבנאן הדרומי" (ב', 20.02) — הפרק הארבעה עשר: ג'סטין להיטוס בתום על שאשתו מדליין נמצאת באחותו של אור, נוסע למאנוס רואל והטוף אורה נמצית אם במחסן המתנה של האחוזה; בבית הלבן בוושינגטון הנשיא לינקולן קורא להתייעצות את צוותו, ובהם ג'ורג' הזארד, הממונה גם על אספקת מבית החרושת שלו; 21 ביולי 1861, וירג'יניה, הקרב הגדול הראשון של המלחמה פרץ. צ'ארלס ובילי נלחמים בו זה נגד זה, בלי לדעת זאת.
* „גן העדן המובטח" (ג', 22.20) — הפרק התשיעי: „מצצות למיניהן". טיטמוס רץ לבחירות של 1979. שרילוס מנוח בלא הצלחה למנוע את שליחת בנם לבית הספר, והיחסים בין השניים מתערערים; קופסת התכשיטים של לידיה גרייס בגנבה; שרלוט מתחילה ברומן עם גארי גיבסון.
* „זה הארץ" — סרט תיעודי, בשני חלקים, על הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל (ד', 20.02) — החלק הראשון: „בין ישן לחדש" — על עשר שנותיו הראשונות של הרב אברהם יצחק הכהן קוק בארץ ישראל. הרב קוק נקלע מיד עם עלייתו לארץ בשנת 1904 לויכוח שהיה נטוש בין היישוב הישן לבין היישוב החדש. בסרט קטעי ארכיון נדירים, ובמרכזו — יחסיו עם שני המחנות ונסיונו לאחות את הקרע ביניהם.
* „בית דין לילי" — סידרה אמריקנית משעשעת (ה', 21.30) — הסידרה חוזרת אלינו ב־13 פרקים חדשים. העלילה מתרחשת בבית דין לילי, המתנהל תחת שבטו של השופט המיוחד במינו הארי סטון, על ידי עוזרים עורכי הדין בייל יאגג הזן פילדינג, מאק — פקיד בית הדין, בול ושלבה — שוטרי בית הדין.
* „מי רוצה ליהנות — — —" — סרט העדה (ה', 21.55) — הסרט מגולל פרשה של הברחת הירואין בשווי מיליוני ליסים בפקיסטאן דרך בריטניה לארה"ב. הסרט הפרט השתלשלות החקירה, חקירה שהסתיימה בהכנסה ראש הרשת. הוא הועמד לדין בלונדון, בשנת 1985. כמו כן מציג הסרט ראיון עם גרגורי אחד הבלדרים שנתפס ויועמד למשפט במאלזיה.
* „הגיע זמן לשון" (ה', 23.30) — אבשלום קור יחזה את פינתו לשיו בשבוע שיחול בשבוע הבא — „תג לאולנת אל בורא חפץ".

לילדים ולנוער

בטלוויזיה הכללית והלימודית

יום שישי

13.15: חלף עם ההפוכה — המצב ברוכתה צרב המהפיכה. כצד אחד מתאר הסרט את העיבור האמבי שהיה בידי בשפחת הצאר לומאנוב, ביעקר תנפי אמנות שעוצבו בידי בית פאברז'ה, ומצד שני את חיי הם הקפים בשבוע של שח האיכרים הפועלים.

14.40: התנגה לבית פרדסים — פרק 2 — ג'ין רוצה לשאת את הלן לאישה, אך פרנסס מסרבת לתת לו. סוסם מחר אחרי איירין.

15.30: בפגשי בראשית — פרשת „בא" — שיחתו של הפרופ' אוריאל סימון על פרשת השבוע.

יום ראשון

14.05: אירופה גוברת — אירופה שלנו — סרט תיעודי המציג את בעיית שימור הערים העתיקות באירופה. הוא מדגיש את הסיבות הגורמות לאי מצביע על הדרכים אפשריות לשיפוץ ללא הרגשה שזיים במוראן.

14.40: כבצם של דברים — המסנתר — סרט המתאר את המסנתר בגלגולי השונים ומבנהו הסבוכי.

16.30: בכשפיתה מכה שנית — פרק 7 — דבי נקלעת להגנת שירזי פירואיות. „בארוחה" בכותים שהיא הובילה שלה ציפה. הסיפרה 7 הופיעה על מיקרופון תחנת השידור, ומי יזכה בה הפעם?

17.40: תהילה — „פיק ברכייה" — לרויד עזר למורה לריקוד. באחד הפישים הוא נופל ונפצע בברכו. יעבור ניתוח. כשהוא חוזר לעבודה, הוא בלא חשנות, ולרידה המורה עוזרת לו להתגבר.

יום שני

14.05: בגע — צמיחה — ריקבון 2 — כיצד מתנהג גופנו ושלבים בהתפתחותו: ינקות, בגרות, זיקנה, איך מתהווה עובר בבטן האם.

15.00: קשר משפחתי — משפחת בן ציון משוחחת עם אחד יותם על ציפיות הדדיות של הורים וילדים. מה לעשות כשהציפיות מנוגדות?

16.00: ויליאם הכובש — פרק אחרון — הארולד מסתיר מויליאם את כתר. האמיתות להיות מלכה של אנגליה ובשבצ שלא יעשה לוויליאם למכשול בדרכו אל הכתר.

17.40: תיבה לוי — שלישיית האפה היא — במוסע בהרצליה.

18.25: מסוקו של מקום — מבט אל „אפק".

יום שלישי

14.05: סרט קולנוע — הגדל — המוסיקאי הידוע כבלה את קורות חייו. הוא מתאר תקשה שלמה ברובנית. צרפת, איטליה ואנגליה. הוא מספר על הצלחותיו והכשלונותיו ועל אופי המוסיקה שיצר.

17.30: זהב לנודעים — עם הצרויה לנט. הקהל פיפס והאריבבת משה, משתתפים: שמעון כהן, עמי ויינברג והיה פיק.

יום רביעי

14.05: עם אדם — גם בחומר יגלה הרוח — הסרט עוסק בשילוב של עבודה (בתעשיה, בקיבוץ, בכפר עם הורות (לימודים, ערכים). שילוב המביא גם לשיתוף שבין קיבוץ לעיר, בין דתיים וחילוניים.

15.25: מאולק סוורין — הרקע לעבודתו — היכרות קצרה עם ספריו המפורסמים יותר ומסורסמים פחות. פרטים מעניינים בקורות חייו. הסרט מדגיש את המסר והשמגרות שבאדם המיוחד הזה ואת השיוחד שבכתיבתו.

16.05: שביל באמצע, שביל בצד — סיול משבע: דרום הגולן: חמה, מצפית על גבר הירמוך וגשריו ועל מפעל המים הירדני במחוזיה, מבוקל האון, סוסיתא ועתיקות כורסי.

יום חמישי

17.30: הקלברי פין — הפרק האחרון: שני הנוכלים מוכרים את ג'ים, הכושי הבורח. האק מנסה להציל אותו ומוצא את עצמו בביתה של משפחה פלפס, דודיו של הבחור הטוב תום סוייר.

18.25: הגיע זמן לשון — אבשלום קור מבקש לנו „שמעו הבי" בפינת הלשון השבועית שלו.

ברדיו

* קבלת־שבת — פרשת „בא" (א') שישי, 15.00.
* „מלווה מלכה" (א') מוצ"ש, 21.10 — התכנית תיוחד לראש חודש שבט ולט"ו בשבט. סביב לשולחן בביתו של הרב יהודה מוצפי, בנו של המקובל החכם סלמן מוצפי. בשיחה משתתף אברהם דואק. העורך: משה חן.
* „בעין בוחנת" — שאלות וסוגיות במחלוקת (ב') ראשון, 18.06.
* „עם ישראל" — מוסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.
* „שלום לבן דודי" — פיוט וברכה בשידור חי — בעריכת שבתי ביבי (ב') ראשון, 20.05.
* „בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי (ב') ראשון, 22.05.
* „הפתח והצד" — הבניה על הקשר בין הורים לילדיהם (א') ראשון, 22.05 — והפעם: „פוביות" — פחדים מבוקדים ו/או כוזרים.
* ראיון מיוחד עם האלוף בן ציון פרחי — נשיא בית הדין הצבאי לערעורים (גל"צ) שני, 18.05.
* „סולם המזמורים" — כבצד הזמנים המסורתיים — בעריכת שבתי ביבי (ב') שני, 20.05.
* „קפד ראשי" — חידונים מבונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן (ב') שני, 22.05.
* „אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.
* פרקי חזנות „בבקשתך" — מזמור שיר — בעריכת אברהם בלומן (ב') שלישי, 20.05.
* „שניהם יחד וכל אחד לחוד" (א') שלישי, 22.05 — והפעם: „קשיים הנובעים מהפער בין דרישות הקריירה האישית לבין הציפיות מנישואין" — עם הפסיכולוגים ד"ר בינה כשר וד"ר דני רוזה.
* „זמזומים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') רביעי, 20.05 — הפעם: שירים על כלי נגינה.
* „מחפשים את המטמון" — בעריכת זאב ענר (ב') רביעי, 20.05.
* „שורשים" — שבועון לעניני פולקלור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

הערוץ השני

מוצ"ש

18.30 הפסטיבל לתאטרון ילדים בחיפה (חלק ב').

19.10 „הג'יראף" — דרמה צרפתית קצרה על אסיר חזרתו לעם הקובצים מפגש ליום השחרור. הוא יגיע עם בובת ג'יראף, וכך היא זוהה אותו. הוא מגיע ביום השחרור עם בובת הג'יראף, חברתו לעם מגיעה עם היא, אולם כאן מוזמנה לו הפתעה.

19.30 „לילה זה מעבר" (חלק ב') — הופעה ענק של גגני ג'אז מן הטובים והמובילים בעולם.

20.15 אנימציה ממחשבת.

20.20 „כלכלה לא קלקלה" — סדרת תוכניות קצרות המיועדת לכל המשפחה ואשר נועדה להסביר מושגי יסוד בכלכלה.

20.30 „מלכודת הצבעים" — דרמת מתח לטלוויזיה. כנופיית פושעים פורצת למרתף כספת בבנק מפצצה כספת וגורפת את השלל הרב. בשאל שהתכניות תוגנות את נגנה מתלה בעיה ...מרתף הכספת הפך לכלא.

יום ראשון

18.30 „קימבה — האריה הלבן" סידרת הנפשה תוכיה לילדים בת חמישה פרקים. קימבה האריה הלבן הוא סיפור של אריה צעיר ההופך למנהיגה של ממלכת החיות בג'ונגל האפריקני. אביו של קימבה נהרג בידי ציידים חסרי רחמים. אימו הלביאה ילדה אותו על סיפונה של אוניה אשר ליקחה אותם מהג'ונגל. קימבה נצתר להפצרותיה של אימו ובורח תורה לאפריקה. בג'ונגל הוא הופך למנהיגם של החיות במלחמתם נגד הזקוקים. בכל פרק נלחם קימבה כנגד כל העוולות של בהזה הרשע.

19.40 „האחים" פרק רביעי: החלטות. דיוויד המנהל מוטיב כדי להחליט אם להישאר בעסקי המשפחה. אן המנהל ממשיכה להפעיל לחץ על בעלה. בריאן, למכור את חלקו ולהחזיר לעיסוקיו הקודמים. אדוארד מציע לבריאן לקנות את חלקו. הפגישה בין הבניים מובילה לעימות בלתי נמנע.

20.05 „תצפית". מבחרי תצפיה הפעם הם קופים ותגשמות. שני סוגי בעלי חיים הנחולשים לעורמם של אנשים. התוכנית מציגה תגשמות הענקיות בהוברה עכברים, וקופים המשמשים ידי לינם וידידיהם של הנכים.

20.30 תולדות הצילום בקולנוע הפרק השלישי: ג'ורג' מליס — ממציא החזיון הקולנועי.

21.05 סוף.

יום שני

08.30 משפט דמיאניוק — שידור ישיר.

18.30 „בוא אחרי" בפרק השלישי: טום ולין בורחו. לין נשארת ללון על הספינה „ברטוף" ללא ידיעתו של סיד. חברו של סיד שהחל לעבוד על הספינה. „פסרידי" גילה בה מבצור גשק. ביניתים שומע טים את הקלטה הסמויה ובעזרת לין מנסה לעצור משטים מתוסים מומכה. לשמחתם מצליחים לפענח את כספר הטלפון. טים ולין רצים לבלפון ומצבורי כדי להזעיק את המספר. בעודם בתא הטלפון נעצרה מכונית ליך נהספה.

19.00 „אוורסט" — האתגר — סרט תיעודי. מסע יוצא דופן לכיבוש הרי אוורסט. פיטר הבלר וריינהולד מסנר זכו בפרס על המסע. את האירוע צלמו הבצירה צלם — שהוא גם מטפס הרים — אריק ג'ונס. ייחודו של מבצע זה היה בכך שהשניים לא השתמשו במסיכות חמצן כמקובל בכיבוש האוורסט. בתנאי מזג אויר קשים הציבו לעצמם אתגר(יכלו לו.

20.00 הקצר משפט דמיאניוק.

20.30 „פסטיבל שירי עמים": מוסיקה מחול ופולקלור.

21.20 סוף.

יום שלישי

08.30 משפט דמיאניוק — שידור ישיר.

18.30 „קימבה — האריה הלבן" סידרת הנפשה לילדים.

19.10 „האחים" פרק חמישי. „המכשבה". דיוויד מחליט להשאר בעסקי המשפחה. הוא אינו בוחל בעבודה שאינה על פי מעמדו ומתחיל לשמש כנהג על. אחת מהמשאיות של החברה. בתום יום העבודה הראשון שלו כנהג הוא. יום העבודה לשיפור.

בצפונת המנהג וגיבור כזומנים למסיבת קוקטייל. במהלך המסיבה פוגשת בציבור מישקר המוכן לספר לה על אביה. היא שלה שבודות חדשות ומפציעות.

20.40 הקצר משפט דמיאניוק.

20.30 „מבנה בעבודה: קלאודיו אבאדו". צוות טלוויזיה של „חברת גרנדה" עקב במשך שנה שלמה אחר עבודתו והגיעו של המנצח האיטלקי. הסרט מלווה את העורות מאחורי הקלעים ב„לה סקאלה" — בית האופרה של מילאנו ועד להקלטה בוינה, בפסטיבל אדינבורג ובאולפנים הצרימנים עם הזמרות ילדים. קלאודיו אבאדו היה המנצח הראשי ב„לה סקאלה". כבר בהיותו בן 34, הוא בן למשפחת כנרים, נחשב למנצח מהגדולים בעולם. בסרט קטעים מיצירות צלה: הרקוויאם של ורדי, הסימפוניה השלישית של מאהלר, קונצ'רטו מס' 3 של בטהובן והסימפוניה ה־37 של מוצארט וההמישית של מאהלר.

22.36 סוף.

יום רביעי

08.30 משפט דמיאניוק — שידור ישיר.

18.30 „בוא אחרי".

19.00 „אנה קרנינה" — סידרה דרמטית חדשה בהמשכים בת 10 פרקים.

20.00 הקצר משפט דמיאניוק.

20.30 „תולדות הצילום בקולנוע".

21.05 סוף.

יום חמישי

08.30 משפט דמיאניוק — שידור ישיר.

18.30 „קימבה — האריה הלבן" סידרת הנפשה לילדים.

19.00 „האחים" פרק שישי: נקודת מבט.

19.30 „בקרוב בערוץ 2" — סקירה של מבחר תוכניות חדשות שיוקרנו בשבוע הבא.

20.00 הקצר משפט דמיאניוק.

20.30 „קלאסית ב־2": שומן — קונצ'רטו לצ'לו.

21.00 „תעשיית צבירות מדע". הפרק השלישי: התעשייה הבסתרבית.

21.30 סוף.

מאת חיים לנגלבן

תפקידה של מרילנד באישרור החוקה

מרילנד, שהא־קורד שלה, ברום קר... לה את תוקה ארצות הבריה, והזיר את התנופה למאמץ האשירור שנהלים ב־1788, ונכה לציון מלאי בבלאת מאתיים היים שנה להיותה מדינה בארה"ב, על ידי הצאת בול זכרון בערך של 22 סנטים, בסדרת בולי ה„קונסטיטושן" (החוקה). הבול יונפק באנאפוליס, ב־15 בפברואר 1988, יום הנשיאים.

שש מדינות אישרו את החוקה האמריקנית תוך תקופה של חודשיים, אך שני החודשים הללו לא כל התקדמות, אז התכנס בית הנבחרים של מרילנד. הפדרליסטים קיוו לאישור התלטי ומהיר, ניחניר את ההתלהבות לשימשל המרכזי. כמה חברים נכבדים בבית הנבחרים של מרילנד התנגדו לחוקה. אך לאחר ויכוח עז, אושר המיסמך ברוב של 64 דעות לעומת 11 מתנגדים. כמבצרת השביעית החוקה אלבורה ב־28 באפריל 1788.

שתי מדינות נוספות, שהיה צורך באישור בזיהן, הצטרפו עד מהרה, וכך הפכה החוקה לחוק המחייב בארץ כולה. המתנגדים במרילנד השפיעו גם הם על החוקה. בדיני מרילנד הנהיגו את התנגדה שהובצה לשלול מהמדינות הגדולות את הבת־ידתן לקרקעות ברחבות המערב, ולהעביר את הטיפול בקרקעות אלה לידי הקונגרס.

לזכות כושר הנאום של נציג אחר ממרילנד, לותר מארטין, הועלה מניעה בינוני של מיכאל, פרכוי חזק יותר. במשך 200 שנה מיפתה מרילנד נקדן של דעות. בגבולותיה גם מיגוון של טבע, עפים לכך שהיא מכונה „מיניאטורה של אמריקה". „המדינה החופשית" (כך היא מכונה) כוללת הרים, חוף ים, קרקעות חקלאיות ואת מפרץ צ'סאפיק, המפרץ הגדול ביותר בארה"ב.

מעיד הגבל הקיקה בולסיבת, וגד להרי השקט של היצרות במערב ועל החוף המזרחי, מרילנד משופעת בצורה של משאבים טבעיים ותבכוליים.

הבול של מתן הבנאי של מדינה למרילנד, הינו הראשון המצויר בידי תושב אנאפוליס, סטיפן הוסבטוס, צייר נופי ים ידוע בארה"ב. ביזוין על הבול כמציג נוף של בירת מרילנד, אנאפוליס, כהגמל שעל נהר סוורן, נשלט על ידי סירת מפרש כשברקע מופיע בית הממשל ההיסטורי של מרילנד לימין, ובי כנסייה סט' אנה משמאל.

ארה"ב, 22 סנט, מופיעה בשני שורות של אותיות דפוס שקורות בצורה הימנית התחתונה, מחוץ לציור העיקרי, על רקע לבן. מקבאל, מתחת לציור העיקרי, באותו גובה של „ארה"ב", מופיע באותיות דפוס שחורות התאריך בו אישרה מרילנד את החוקה ארצות הברית והפכה למדינה ה־7 באפריל 1788. המילה „מרילנד" מופיעה באותיות דפוס אדומות, כמעט מתחת התאריך האישור.

בולי ה„קונסטיטושן" הנא בגודל 35.8 x 21.3 מ"מ. הם בדפסים בשיטת אפסט. בגליון יהאר 50 בולים. ההנפקה יהאר מיוחדת לציון התאריך הוטבע על בעטפה „יום ההופעה".

צורת השעשועה

להתבייות מהפריות הצרפת

כפי שנודע לנו, מינהל הדואר של צרפת כהלתה, כי לאחותה מתעקשת בשירותי הישראה, הבולים מסדריה לבוא ללא השבונות מוקדמים.

החשבונות דרושים לכתב הנדרשי עד בנן לשחרר את הבולים ללא דיחוי. העדר ההשבונות להבולים המשתרלים גורם לעיכוב בזה בשסרה. לפיכך, עד בוא ההודעה כהבטם להפסדו, לצרף השבונות להבולים שמועברת לצרפת.

هكذا من الأصل